Ketabton.com

پرله پسې لمبر (۴۳)

پښتنې قبیلې

لیکوال

محقق عبداللطیف طالبي

د افغانستان جمهوریت د علومو اکاډیمي
د پښتو څېړنو بین المللي مرکز
کال ۱۳۷۰ لمریز

دکتاب نوم : پښتنې قبیلې

لیکوال : عبداللطیف طالبي

دچاپ ځای : دښووني او روزني مطبعه

دچاپ شمیر : ۱۵۰۰ ټوکه

مهتمم : دسرمحقق مرستیال عبدالجبار نادر

دپوهنو خطاطي د : پښتون

(c) ketabton.com: The Digital Library

اهداء :

د پښتونخوا نامتو او ښاغلي مؤرخ
سید بهادر شاه ظفر کاکاخیل ته .

چې د پښتنو د تاریخ په روښانولو کې یې د قدر وړ خدمتونه کړي دي

د عناوینو فهرست

عنوانونه	مخونه
دلار ښود استاد نظر	الف
تقریظونه	ج
دلیکوال سریزه	اومړی
ابدالیان	۱
ابراهیم خیل	۵
اپریدی	۵
اتوال	۸
اڅکزی	۹
احمدزی	۱۳
ادوزی	۱۵
ادین خیل	۱۵
اسماعیل خیل	۱۶
اسحق‌زی	۱۶
اکاخیل	۱۸
الکوزی	۱۸
الیزی (علی‌زی)	۲۰
الیاس خیل	۲۱
امرخیل	۲۱
اندړ	۲۲

عنوانونه	مخونه
اتمانخیل	۲۵
اتمانزی	۲۹
اورکزی	۲۹
اورمړ	۳۳
اوریاخېل	۳٦
بابړ	۳٦
بابکرخیل	۳۸
بابی	۳۸
بارکزی	٤٠
بامیزی	٤١
بختیاری	٤١
بریخ	٤٢
بلخ یابلیخ	٥١
بنګښ	٥١
بنوڅی	٥٥
بیټني	٥٨
پره څمکنی	٦٥
پړبه	٦٥
پرملیان(فرملیان)	٦٦
پرانګیان	٦٨
پنج پای	٦٩
پسنی	٦٩
پوپلزی	٧١
پیاروخیل	٧٢
ډارن	۱۲

عنوانونه	مخونه
ټتا	۷۳
ټتور	۷۳
ترکلاڼي (ترکاڼي)	۷٤
تره خیل	۷۷
تره کي	۷۷
ترین	۸۰
تور ترین	۸۰
تڼي	۸۲
توخي	۸۵
توري	۸۸
تیج	۹۰
تیمني	۹۱
تیموري	۹۱
تیټي مده خیل	۹۲
تغر	۹۳
جبارخیل	۹۳
جدون (ګدون)	۹۳
جلال زي	۹٦
جلواڼي	۹٦
جمریاڼي	۹٦
ځاځي	۹۷
ځدراڼ	۹۸
محمند	۱۰۱
څمکني (څوکني)	۱۰۲
څو لیزي	۱۰۵
ځینزي	۱۰۵

عنوانونه	مخونه
حسن خیل	۱۰۶
خاښی خیل	۱۰۶
خاکوانی دخوګیانی)	۱۰۸
ختټک	۱۰۹
خدرزی	۱۱۷
خرشین	۱۱۷
خروتی	۱۱۸
خایل	۱۲۱
خوګیانی	۱۲۱
خوندی	۱۲٤
خویشکی (خیشکی)	۱۲٤
خسور	۱۲۷
داوی	۱۲۷
داودزی	۱۲۹
درانی (درانیان)	۱۳۰
درمان یاعبدالرحمن	۱۳۲
دری کوتی	۱۳۳
دفتانی (دوتانی)	۱۳۳
دلازاك	۱۳٤
دور	۱۳٦
دستوخیل	۱۳۹
دولت خیل	۱٤۰
دولتزی	۱٤۲
دینارخیل	۱٤۳
رانزی	۱٤۳

عنوانونه	مخونه
رڅړ	١٤٣
زاخیل	١٤٤
زموخت	١٤٦
زیرك (ځیرك)	١٤٦
زیرمانی	١٤٨
زیړانی	١٤٨
ساپی	١٤٩
سالارزی	١٥٤
ساك (سهاك)	١٥٥
سپری	١٥٦
سپنه زی	١٥٧
سپین ترین	١٥٧
ستانکزی	١٥٨
ستانی زی	١٥٨
ستوریانی	١٥٨
سدوزی	١٦٠
سرکانی	١٦٢
سروانی	١٦٢
سریپال	١٦٤
سړبنی	١٦٥
سلطان خیل	١٦٦
سلیمان خیل	١٦٨
سنتیا	١٧٢
سنځرخیل	١٧٢
سوری	١٧٣

عنوانونه	مخونه
سیدگی (سادات)	۱۷۶
شلمانی	۱۷۸
شمل زی	۱۷۹
شیتکث	۱۷۹
شیرانی	۱۸۲
شینواری	۱۸۳
طوطاخیل	۱۸۷
ادریمزی (عبدالرحیم زی)	۱۸۸
علی خیل	۱۸۸
عمرخیل	۱۸۹
عیسی خیل	۱۹۰
عیسی خیل	۱۹۰
غرشین	۱۹۱
غرغښت	۱۹۲
غلجی	۱۹٤
غوریا خېل	۱۹۷
قاضی خیل	۱۹۸
قلندرخیل	۱۹۹
قوال خیل	۱۹۹
کاسی	۲۰۰
کاکړ	۲۰۱
کرلانی	۲۰۷
کړوخیل	۲۱۰
کسابی	۲۱۳
کوتی	۲۱۳

عنوانونه	مخونه
کورم خیل	۲۱۳
ګاړی	۲۱۴
ګبری	۲۱۴
ګګیانړی	۲۱۵
ګنډاپور	۲۱۷
ګوربز	۲۱۹
لیلی یالالی وزیو	۲۲۲
لوانړی (لوهانړی)	۲۲۲
لودیان	۲۲۴
لودین	۲۲۶
ماکو	۲۲۶
ماموند	۲۲۶
متون	۲۲۸
متی زی	۲۲۹
محمد زی	۲۲۹
مروت	۲۳۱
مسعود (مسید)	۲۳۷
مشوانړی	۲۴۱
مشیانی	۲۴۴
معروف خیل	۲۴۶
مقبل	۲۴۶
ملاخیل	۲۴۷
ملکزی	۲۴۸
ملاګوری	۲۴۸
منډړ	۲۴۹

عنوانونه	مخونه
مند وخيل	۲۵۱
منډ وزی	۲۵۲
موسی خيل	۲۵۲
مومند	۲۵۲
مهمن زی	۲۵۸
مياخيل	۲٦۰
ميچن خيل	۲٦۱
ميانه	۲٦۲
منگل	۲٦۳
ناصر	۲٦۵
ناغر	۲٦۷
نورزی	۲٦۸
نيازی	۲۷۰
وردگ	۲۷۲
وزير	۲۷٤
هريپال	۲۸٤
هزاربز	۲۸٤
همړ	۲۸٤
هنی	۲۸۵
هوتک	۲۸۷
هود	۲۹۱
هودخيل	۲۹۲
يوسف خيل	۲۹۲
يوسفزی	۲۹۲
نتيجه گيری	۳۰۲
ماخذونـه او منابع	۳۰٤

دلارښود استاد نظر

دمحترم لطیف طالبي ددغې ډېرې مهمې پروژې په تکمیل سره دآسیا په زړه کې ډېره مهم توکم یعنې پښتنو دپېژندنې دکتاب یو بل پارکی بشپړشو.

په آسیا کې بهداسې توکمونه نه وي چې دپښتنو په څېر یې هم دپښتنو نسب پوهانو اومورخینواو دبهرنیو توکم پوهانو اومؤرخینو له یوې خوانه ژوره اوجدي توجه اوله بلې خوانه یې د تاریخ په پوړیو کې دنظریاتو مختلف متناوب توپیرونه را منځ ته کړي وي . ډېروخت دا نظرمسلط وچې ګڼې پښتانه دسامي توکمونو څخه دي د خواجه نعمت الله هروي دمخزن افغاني (۱۰۲۰ ه. ق) نه نیولې لاترننه پورې دغه نظرته افسانوي نسبلیکونه جوړشوي، افسانوي روایات و رته خلق شوي او حتی په تاریخي اېتمولوژیکه ژبپوهنه کې ورته داسنادو جوړولو کوښښ شوی دی چې د کوثر صاحب طوفان اوپوریشپایي ژبې یې ښه مثالونه دي. دتېرې میلادي پیړۍ په نیمایې کې دپښتنو دسامي توب موضوع ته د پوښتنې غټه نخښه اروپایي پوهانو کښېښوده بیادسوالیه پوښتنې ځای وروپه وروډچلیپا نخښې ونیو. بیا هم چانه ټینګار دتوکمي نوسره، چا دالبانیانوسره اوبالاخره چا دهندي الاصل توکمونوسره ارتباط ورکړ خو بالاخره داوږدو څېړنو په ترڅ کې روښانه شوه چې پښتانه آریایان او پښتو یوه آریایي ژبه ده .

دپښتنو قبایلو په باب خصوصاً داوید یځو محققینو دااتکل بیخي په ځای ښکاري چې څه په دې خیال چې پښتانه توکمونه له سامي توکم څخه وي او څه له دې امله چې د ښوونځیو دایجادترو خته قلم دهغو کسانو په لاس و چې دعربي ژبې ترسلطې

الف

لاندی وو زیات پښتنی قبایلی نومونه اوښتی اودعربي خوانه راکښل شوی دی .

نو اسپزی په ی سغزی اپریتی په افریدی لوهانی (لوهه=شوق ، اشتها) په لوحانی او داسی نور په نور رواوښتی دی چی اوس یی د دغسی اصالت په تیروادو ړوکی اچولی دی :

همدارنګه د پښتنو په با ب یو بل حقیقت هم زیاته خیرنه او په حقایقو اسناد غواړی چی دسلیمان دلرغونو او سیدونکو چی په اوستایی عصر کی دسیریماڼ په نامه یادیدل او دامور ګه ساکی قبایلو چی د پښتنی ټولنی د تعمیر یوه بله ډیره مهمه خښته ده سره پوره تو پیروشی .

ځینی کسان چی د پښتنو په څیړ نه بوخت وواو یادی داسی نظرور کوی چی پښتانه د خومحدودو برخو څخه خپاره شوی دی مثلاً آمومند ، تر کلاڼی ، یوسفزی . . . .

دغوری مرغی نه د غزنی او ننګرهار له لاری د پیښور په وادی کی خپاره شوی چی هلته دمخه نه وواوپه دی تو ګه دا هغه سیمی دی چی پښتنو نیولی دی . دغه محققین دوله دی ته نه ګوری چی لـه چاپی نیولی دی ، دلتـه چی دمخه دلازك پـراتـه ووهغه څوك دی . همدارنـګه دهغو سیمو ډیر پخوانی اوسیدونکی سلیما نیان څوك وو ؟ . دغو پو ښتنو ته ځواب ورکول دیوی بلی پروژی ایجادکوی چی که ددغه مرکزدو مره توفیق په برخه شي داپروسه به هم دکوم محقق په ذریعه بشپړه کړی چی د پښتنو قبایلو تار یخی میشت ځایونه ، دایزدتاریخونه ، عوامل ، په ا جتماعی ګرو پـونو دو یشں موجبات اوداسی نورراوسپړی .

زه چی دمحترم لطیف طالبی ددغی علمی پروژی لاربنود مشریم ، دغه اثرته په ډیره درنـه ستر ګه ګورم . ډیری پو ښتنی به له محترمو لوستونـکوسره پیداشي او ډیرو پو ښتنو ځواب به هم خپله په دغه اثرکی خصوصاً دهغه په سریزه کی ومو ندل شي .

لطیف طالبی یوزیار کښں ، دراك او دخیړ نی له عهدی وتـونـکی زلمی د ی دده زیاراوزحمت دزیاتی ستاینی وړدی ـ زما هم چی دلار ښود په حیث څه دلاسه پوره ووپـه دی برخه کی می تری نه دی سپمولـی :

زه دده دغه اثردمحقق علمی رتبی ته دترفیع وړبـولم ددغی اثرد لیکلوتبر یـك ورکوم اوزیات بری یی غواړم .

سر محقق دوست شینواری

تقريظ

دعلوموا کادمی دپښتو څیړنو دبین‌المللی مرکز محترم ریاست ته!

اول- ددغې پروژې ضرورت:

انسانی ټولنه یوه متحرکه ټولنه ده. په هغې کې دزمانې په تیریدو سره بنسټیز تحولات او اوښتنې رامنځته کیږي. دغه تحولات او اوښتنې په ټولو اقتصادي، اجتماعي، کلتوري، سیاسي، دیني او هنري چارو او برخو کې پیښیږي. اجتماعي- اقتصادي تحولات او اوښتنې هغه وخت چټک او بنسټیز ګا مونه اخلي چې په ټولنه کې اجتماعي انقلابات را منځته شي.

په همدې دلیل زموږ په هیواد کې هم بنسټیز تحولات او اوښتنې د افغانی ټولنې په بیلا بیلو قبیلو، قومونو او ملیتونو دهغوی په عرفونو، عادتونو، دودونو او ټولنیزو ارزښتونو کې را منځته شول. د غه اوښتنې او تحولات ډیر سریع او چټک هم دي. توځکه اتنوګرافیک او اتنولوجیک څیړنې په خاصه توګه زموږ د سپیڅلی هیواد په دغه اوسنۍ تاریخي مرحله کې داتنوګرا فرانو او نورو اجتماعي علو مو پوهانو ډیره عمده د نده جوړوي. دا ځکه چې مخکې له هغه څخه چې زموږ دګرانو ورونو ملیتونو، قومونو او قبیلو، عرف، عادات، خوی‌بونه او دودونه او اجتماعي او کلتوري ارزښتونه بدلون ومومي او له منځه لاړشي لازمه ده چې هغوي په کره او دقیقه توګه وڅیړل شي او زموږ دهیواد دویاړ نه ډک تاریخ پاڼو ته وسپارل شي:

برسیره پردې دنړۍ هر وګړي په خاصه توګه ټول افغانان هیله من دي چې خپل ځان، خپله ریښه، خپل نسب او شجره وپیژني او دخپلو او پردیو ترمنځ فرق وکړي او ځان پرې پوه کړي.

له ښه مرغه د علومو اکادمی دپښتو څیړنو بین المللی مرکز په دغه مشخص موردکې د موقع سره سم یو اوچت او معقول ګام مخ په وړاندي کیښود او دڅیړنو

د دیپارتمنت علمي غړي محترم دمحقق مرستیال عبداللطیف طالبي ته دمحقق علمي رتبې ته دترفیع له پاره د(د پښتني قبیلې) تر عنوان لاندې یې د دوه کلنه تحقیقي پروژه وتاکله چې دادي اوس بشپړه شویده اوموږ اوتاسو ته یې وړاندې کړې ده زه دغه کار په موقع او ګټور عمل ګڼم.

دویم- ددغې پروژې تحلیل :

مادمحترم عبداللطیف طالبي اثر له سره تر پایه پورې په دقت ولوست. ماله هغه سره له شانته کارهم وکړ اولارښوونې مې ورته وکړې. مامحترم طالبي یوپوه، متحمل او زیار ایستونکی پښتون بیاموند . زما ترډېرې لار ښوونې یې په ورین تندې ومنلې اولازم اصلاحات او تعدیلات یې په خپل اثرکې راوړل .

دغه اثرله یوې سریزې(٨مخونو)، دمأخذونواومنابعوفهرست(٤مخونو) ؛ دقبایلو نوموله(٩مخونو)، نتیجه ګیرۍ(٢مخونو)څخه برسیره په ٣٤١مخونوکې لیکل شویدی.

محترم طالبي په سریزه کې دخپلې مسألې (موضوع) بیان کړی ده اودهغه حدود اوڅنګوړتیا ټاکلې ده. په دغه سریزه کې د موضوع داهمیت بیان اود دغې تحقیقي پروژې هدفونه هم راغلي دي. برسیره پردې، څېړونکی هڅه کړیده چې په سریزه کې ځنې سوالونه مطرح کړي چې په متن کې دهغوې له پاره ځوابونه لیدل کیږي. په بله وینا ، څېړونکی په دغه څېړنه کې ځانته(فرضیې) لري چې غواړي دڅېړنې په پروسه کې هغه د موجودو شواهدو او معلوماتو پر بنسټ باندې تایید یاردکړي. په سریزه کې دځینو عمده اومهمو کتابونو او معتبرو منابعو څخه هم یادونه شویده چې له هغوې څخه ددغې تحقیقي پروژې په اکمال کې ګټه اخیستل شویده . په دغه سریزه کې دڅېړنې دمیتودولوژې یادونه هم شویده او دتحقیق هغه روش ښودل شوی دی چې دڅېړنې په بشپړتیا کې ځنې کاراخستل شوي دي اوهغه کتابخانه یې څېړن دوددي. څېړونکی لیکلي دي چې د هیوا د داوسنیو شرایطو له امله یې کتابخانه یي متود ځانته غوره کړیدي. نوپه تأسف سره وایي چې دي قادرنه وچې دځینې پښتني قومونواوقبایلو، خیلواوښاخونو، کلیو، باندواواستوګنځیو ته لارشي، له نږدې نه یې وګوري اودخلکواو سپین ږیرو سره

څېړي وکړي او له هغوي څخه لومړي لاس (دست اول) معلومات راغونډ کړي.

دمريزي څخه مخکې دپښتني قبايلو نومونه په (۹) مخونو کې په الفبايي سيستم تنظيم شوي دي. په متن کې دقبايلو، قومونو او خيلو نومونه، دهغوي منشأ، دتسميې وجه، نسبي شجرې، دهغوي استوګنځي، شمېر، ځيني فوکلوريکې افسانې چې دځينو قبايلو منشأ بيې راغلې او په ځينو مواردو کې دهغوي دودونه، کسب کار او شغل څېړل شوي دي. په نتيجه ګيري کې محقق په حقه سره دعغې څېړنې دښه بشپړتيا دپاره دساحوي تحقيق سپارښتنه کوي. په دغه برخه کې دمتن پر بنسټ باندې د پښتنو قبايلو دپخوانو موښاخرنه ايکالوژيکې، حرفوي او تجارتي خصلتونه ښيي او په پاي کې په ټولو پيشنهادونو لاس پورې کوي.

دريم. داثر ارزيابي او دکانديد ترفيع:

۱ـ دغه اثر په روانه پښتو ليکل شوی ده او عبارتونه يې ابهام او تعقيد نلري.

۲ـ دغه اثر دکافي فوټنوټونو او مأخذونو لرونکی دي چې په معياري او منلې شوي اسلوب ليکل شوي دي.

۳ـ په دغه اثر کې له مهمو او معتبرو منابعو او آثارو څخه ګټه اخيستل شوي ده.

٤ـ دغه اثر ديوې علمي-تحقيقي رسالې په دول سريزه، متن او نتيجه ګيري لري.

٥ـ په دغه اثر کې ديوه علمي-تحقيقي منل شوي څېړندود څخه کار اخستل شوي دي.

٦ـ دغه اثر دپښتني قبيلو عمده ښاخونه او خيلونه او دهغوي منشأ، شجرې، استوګنځي، کسب او شغل او ځيني دودونه ښيي.

نو د اثر دپورتنيو خصوصياتو دډېر او دلو سره که چېرې محترم عبدالطيف طالبي دمحقق علمي رتبې ته دترفيع دپاوه نور ټول شرايط دعلومو داکادمۍ د قانون او مقرري سره سم پوره کړي وي زه دغه اثر دهغه دترفيع دپاره دمحقق علمي رتبې ته کافي بولم او دهغه دترفيع سپارښتنه کوم.

پوهاند دوکتور الف شاه محمد راني
دکابل پوهنتون دعلمي چارو مرستيال

تقریظ

د پښتو څیړنو د بین المللی مرکز محترم ریاست ته !

ستاسې د رسمي لیک په اساس مې د ښاغلي عبداللطیف طالبی کښلي اثر (پښتني قبیلې) و کوت تردې کتنې وروسته وایم چې :

د پښتنو قبایلو څیړنه له کابو څلوروسوو کالو راپه دې خوا دپښتنو نسابانو ، مورخینو ، دسیمې د مورخینو او هم د څینو ختیځ پوهانو له خوا را روانه ده په لس گونو کتابونه اور سایل په دې خصوص کې په پښتو ، پارسي ، عربي ، اردو ، انگریزي او آلماني ژبو کښل شوي دي او لاپه دې لاره کې نور کارونه هم پاتې دي چې دپښتو څیړنو بین المللی مرکز غوندې یوه علمي موسسه باید ددې ساحې د کارونو پاتې برخې د نوي میتود ولوژي په رڼا کې وڅیړي او تیرو کارونو ته په انتقادي نظر وگوري او دا کارونه دعلم له غوښتنو سره سم دتاریخي واقعیتونو پر بنا بشپړ کړي .

د تیرو کارونو انتقادي څیړنه ځکه ضرور ده چې د پښتنو دتاریخ اوانسابو په زړو کتابونو کې د پښتنو دانسابو په باب راغلو خبرو کي واقعیتونه په افسانو کې داسې سره مروړل شوي دي چې د سمواوناسمو بیلول یې سره گران کړي دي .

زموږ د پخوانیو نسابانو یوه غلطي داهم ده چې دلومړ یو دریو اسلامي پیړیو روحاني مشران بیټنی ، سړه بن او اسماعیل یې دپښتنو د ټولو قبایلو نیکونه گڼلي دي حال داچې د تاریخي اسنادو په بناد پښتنو د سیاسي شهرت آغاز له اتمې میلادي سدۍ څخه د مخه دی نو څنگه کیدای شي چې د اولادونو د سیاسي شهرت رهبني دې

و

یی ترا تمی هجری پیری دمخه تللې وی او پلرونه نیکه‌ګان دی یی په کابولسمه هجری سدی کی پیدا شوی وی ؟

دغه پیښنی ، اسماعیل او سره بن چی پارکی یی تذکرة الاولیاا و پټی خزانی راوړی دی په هیڅ منطقی دلیل د تړلو موجود و پښتنو نیکه‌ګان نه‌شی بلل کیدای بلکی داخلک داسلام په صدر کی دپښتنو روحانی مشران دی چی پښتنانه احترام ورته لری . که فرض کړو چی موږ ددغو موجود وزیاتو وقبایلو لړی په‌دغو دریوتنو پوری ونښلوو نوایا دا په زرها وو قبیلی او خیلونه‌چی اوس په پښتنو کی شته داګرد په‌دی زرو کالونو کی راپیداشوی دی ، دومره انکشاف یی کړی دی له‌افغانستانه سوبیره‌دمنطقی په‌هیوادـ ونو کی تیت شوی دی؟

د پښتنو نیکه‌ګانو بیتنی ، سره بن او غرغښت نومونه‌دیر پخوانی اوله اسلام نه‌په دیرو دمخنیو زمانو پوری اړه‌لری چی‌نسابانو په غلطه داسلام دصدرد زمانوخلک بللی دی او په لومړیو اسلامی پیړیوکی‌یی دپښتنوله روحانی مشرانو شیخ بیتنی ، اسماعیل او سره بن سره ګډ کړی دی نه‌شیخ بیتنی بیټ نیکه دی او نه دپښتنو دومره قبایل پری پوری تړل کیدای شی .

له لوړی تشریح څخه زمامقصد دادی چی دپښتنو قبایلو د څیړنی په خصوص کی لادیر کارونه زموږ مخی ته‌پراته‌دی‌او دیری مغلقی او پیچلی موضوعګانی لا شته چی موږ یی باید حل کړو . زه‌اوس په‌دا ده‌زړه داویلای‌شم چی دښاغلی طالبی او نورو دغسی پروژو تکمیل ته ضرورت شته اونوری دغسی پروژی‌هم بایدپه کامل دقت دساحوی ریسرچ له لیاری بشپړی شی. دحاضری پروژی څخا نګرنی داسی ښودلای شم :

۱ـ داکتاب چی پښتنی‌قبیلو معرفی‌ته‌وقف‌شوی دی په‌دی معرفی کی ددوو سوو په شاوخوا کی پښتنی قبیلی‌ښوول شوی دی. داښوونه دغه‌لاندی مزایانورهم‌لری :

الف ـ دهری قبیلی دنسبی اړیکو په باب څیړنی شوی دی .

ب ـ دقبیلی داوسیدو ځای اوجغرافی موقعیت یی‌په‌کی ښکاره کړی دی .

ج ـ دامکان ترحده دهری قبیلی دخیلړنو یادونه شوې ده .

۲ـ دکتاب بحثونه له نسبي څېړنوسربېره دتاریخي اسنادو او جغرافیایي معلوماتو د راغونډولو او له پلوه هم په زړه پورې دي او ځینې داسي جغرافي معلومات يې هم پکي راوړي دي چې عامو څېړونکو ته يې پيدا کول ګران وو .

۳ ـ دپروژې دتحقيق ميتود په زړه پورې دی ، مأخذونه او منابع يې په خپل ځای ښوولي دي له ماخذ واو منابعوڅخه يې دمواد وپه اخيستنه کې دمعاصر تحقيق له روښانوسره سمه استفاده کړې ده دتحقيق د روش له پلوه هم دا اثرموږ په ښو آثاروکې درولای شو .

٤ ـ دپښتنوقبايلو د څېړنې او معرفې په باب خوپه نورو ژبو په پښتو کتابونه ليکل شوي دي په پښتوکي که له ترجمو تېرشونو په دې خصوص کې تأليف شوي پښتورسايل او کتابونه په ډېرو محد ودو معلوماتو دي او يا په څو مقالو پورې محدودېږي نو دا کتاب په خپل دغه حجم سره په دې خاصه موضوع کې په پښتو ژبه ثبت او منسجم تاليف شوی کتاب د ی .

٥ ـ دښاغلي طالبي پروژه د پښتوڅېړنو د بين المللي مرکزله ضرور تونوسره سم د مرکزله تحقيقي پروګرامونوسره سم کښل شوې ده .

په پای کې زه ددې پروژې کارونه ښه او په زړه پورې ارزيابي کوم او ښاغلي طالبي پوری د محقق علمي رتبې دترفيع مستحق بولم .

دپښتوڅېړنوله بين المللي مرکزڅخه په درناوي هيله کېږي چې له ښاغلي طالبي څخه مننه وکړي چې په يکړخان يې دومره اويه پروژه په برياليتوب سرته رسولې ده .

په درناوي

معاون سرمحقق زلمي هيوادمل

د لیکوال سریزه

په دغه اثر (پښتني قبیلې) کې دهغه ستر ملیت په باب اتنیکه څیړنه شوې ده چې دیر لرغوني او بډای تاریخي سوابق لري او موږ یې د پخوانیو اوزړو متونو له مخې د پېژنو چې یو آریایي قوم دی او ژبه یې هم دهندواروپایي یا آریایي او یا په بل عبارت د لویدیځو آریایي ژبو په کورنۍ کې داخله او په هغو کې د باختري ژبو په جمله کې یوه ژوندۍ ادبي ژبه ده.

آریائیان د انسانانو یوه خورا مهمه ډله ده چې له ډیر یو ډیر پوراهسې د لوړ مدنیت خاوندان دي او د ختیز او لویدیز لوی ملتونه ددوی له پښت څخه راوتلي دي.

د آریائیانو اصلي ټاټوبي آریانا ویجه بنودل شوی ده چې د پامیر اوړې څمکې او د آمو سرچینې وې چې د آریانا ویجه مانا د آریائیانو ځمکه یا د اصیلانو او نجیبانو هیواد دی.

دغه آریائي قومونه وروسته له خپل لرغوني آریانا ویجه څخه خپاره او په بخدي او باختر کې یې یو ښکلی مدنیت جوړ کړی چې د دغه لیږد زمانه تاریخ پوهان د میلاد څخه (٤٠٠٠) کاله د مخه اټکلوي.

څرنګه چې د زمانې په تیریدو سره ددوی شمیر زیات شو او دغه ځمکې هم ورباندې تنګې شوې نو آریایي قومونو له بخدي اویا باختر څخه ختیز او لویدیز ته سره خپاره شول چې موږ دا مرکزي آریائیان پردرې برخو ویشلای شو.

۱- مرکزي او باختري آریائیان چې ددوی د هندوکش په شمالي او جنوبي لمنو کې استوګنه درلوده او زموږ د هیواد په غرو او دښتو کې سره خپاره شول چې

لومړي

داباسین له ځنډ او د آمو او د خراسان تر دښتو پورې ددوی اصلي مرکزي هیواد و اوبلخ، تخارستان، هرات، اراکوزیا، کابل، کندهار، سگستان او خراسان ددوی دمرکزي هیواد مشهوري برخې وې. دغه قبایل دمرکزي اوباختري آریائیا نو په نامه سره یادیږي.

۲ ـ دآریائیانو یوه بله ډله له بلخه د جنوب لویدیز خواته دهریوا (هرات) پرخوا له خراسانه تیره شوه، دپارس خاوري يې ونیولې اواوسنی ایران يې تشکیل کړچې دوی د میلاد څخه د مخه په ایران کې د ماد په نامه سلطنت جوړ کړ.

دآریائیانو دریمه ډله د باختر او هندکش له شا اوخوا څخه دکابل، خیبر او نورو لاروڅخه تیره شوه او د اباسین او گنگا ترمنځ يې یو ځلانده مدنیت جوړ کړ. د د غوهندي آریائیانو لیږدیدنه هم له څوارلسم قبل المیلاد پیړۍ څخه پیل کیږي.

ددوی یو مشهور دیني کتاب (ویدا) تراوسه پورې پاتې دی چې دآریایي قومونو په تاریخ کې ډیر اهمیت لري. دغه کتاب چې د میلاد څخه (۱۴۰۰) کاله د مخه لیکل شوی دی د پښتون قوم دپیژندنې په باب يې گټې نه دی.

په دغو آریایي قبیلو کې موږ یوازې دپکهت دقبیلې سره سر او کار لروچې نوم يې په ریگویدا کې راغلی دی او دا خرگندوي چې دا اولس د میلاد نه (۱۴۰۰) کاله پخوا هم موجود و. په ویدا کې پکتهادپښتنو دپاچاپه ډول او دپکهت دقوم نوم څو ځایه او په پرله پسې او مکرره توگه راغلي دي چې دلته دمثال له پاره دویدا ځینې فقرې او جملې راوړو چې په هغو کې دپکهت = پښتون نوم یاد شوی دی.

« ای اندرا! ته ډیرلوی يې له تاڅخه غوارم چې موږ ته یوې پورې غواوې راکړې لکه مدهه پاتي تیااو نې پاتي تیا (ددو و شاعرانو نومونه دي) ته چې دی ورکړې دي هغسې چې د کنوا تیبراود تراسادسیو شهزاده او پکته او داساو راجاته دې چې ورکړي دي.»

یاد ویدا په یوه بله سند ره کې چې راغلي دي:

« ای اسوناتو! زرخپلو جنگیالي راوبوسپاره شي، پرخپل طلايي پلاز کښینئ ای هغو خلکوچې تاسو بلدایان یاست هغه موسټې چې تاسې دپکته او ادریگوسره

توهم

وکړی نو بابهرو له خپلو دوستانو څخه بیل شو. »

په پورتنیو دوو مثالونو کی د پکهت نوم په څرگند ډول ذکر شوی دی.

هغه وخت چی د پکهت قبیله د خپل لومړنی لیږد په وخت کی د هندوکش سهیلی برخې ته راکوزه شوه نو ورو ورو دا ریانا په جنوب ختیزو سیمو کی میشته شول چی د دوی سیمه په پکتیا، پښتیخا، پختیښا، پښتنخا، پښتونخا او پښتونخوا په نومونو سره یاده شوه لکه چی د یونان مشهور مورخ هیرودوت (٤٨٤-٤٢٥ ق.م) هم په خپله مشهوره جغرافیا کی د پښتو ذکر کړی او د پښتنو هیواد د پکتیکا په نامه یاد وی چی د اندوس پر غاړه واقع دی او خلک یی ډیر غښتلی او میړنی دی.

د یونان یوه بل جغرافیالیکونکی بطلیموس کلودیوس هم د پښتنو هیواد «پکتین» یاد کړی دی. دی وایی چی پکتین د پارو پامیزاد جنوب ته دی او دا ځای د پکتیانو اصلی مسکن دی.

بطلیموس چی تر هیرودوت راوروسته د دوهمی میلادی پیړی په لومړی نیمایی کی ژوندی و په څرگنده توگه د پښتنو هیواد را ښیی او دا ځینی ښکاری چی په دغه وخت کی هم د پښتون شهرت په نړی کی ډیر و او دا قوم هر چا پیژانده. د اسلام په وایلو کی د پښتنو د هیواد په باب بارتولد وایی:

سلمانا سار د اثور دوهم پاچا په (٨٤٢ ـ ق. م) یوه مخروطی ستنه جوړه کړی وه چی پر هغی ستنی تراوسه د بختی اوښانو انځورونه شته او د پارس د تخت جمشید په ډیر لیک کی هم د دوی د دغه بختی اوښه سره لیدل کیږی چی دلته د بختی څخه مقصد د پښت کلمه ده چی پښتنو باندی اطلاقیږی. (١)

د پښت، پخت، پکتیکا، پښتیخا، پختیخا، پښتنخا، پښتونخا او پښتونخوا نومونه د پښتو په کلاسیکو ادبیاتو کی هم ارغونتوب لری چی په دغه باب لومړنی اثر د ښکارندوی غوری (٦٩د-٦٠٢ ه . ق) قصیده ده چی هلته د پښتونخا په ډیر لیک دود راغلی دی. لکه چی وایی:

---

(١) عبدالحی حبیبی، د پښتو ادبیاتو تاریخ، لومړی ټوک ١٩-٤٧ مخونه.

دریم

پښتو نخا ښکلي زلمي چې زغلي هندته

نراغليه پيغلې کاندي اتڼونه(١)

همدارازدسليمان ماکوپه تذکرةالاولياءکې دغه کلمه دپښتنخاپه بڼه راغلې ده لکه چې وايي:

«په سن دولس شپږسوه دهجري تللي وم اودپښتنخا په ر اغواوکليوگرځيدم اومراقد داولياواوواصلينومې پلټل» (٢)

همدارازدپټې خزانې په سريزه کې دپښتنخااودباباهوتك (٦٦١-٧٤٠ه.ق) په اشعاروکې هم دري ځايه د(پښتونخوا) په ليلك دودراغلې دي(٣).

همدارازنوروداسې ډيرمثالونه په لاس کې لروچې زموږدپورتني ادعاوولپاره ښه ثبوت کيداى شي.

وروسته تردغه چې توليدي قواوو پرمختګ وکړله بلې خواد دغوپښتنوپه شميرکې زياتوالى راغي نوددوي يوشمير ډلې په غوراودسليمان په غرونواوهم ددوي ګڼ شميرد هيواد په بيلابيلوبرخوکې ميشته شوي. همداراز يوشمير پښتانه په ديارلسمه عيسوي پيړۍ کې دغزني، پيښور، کوهاټ، بنواوکابل په شاوخواکې ميشته شول اوحتى ځينې يې يې داوسني پاکستان نه تيرشول او دهند په پراخواوارتوورشو ګانوکې تربنګاله پورې ورسيدل چې ددغو پښتنوله جملې څخه يې ځينو په هند کې پياوړي پښتني دولتونه جوړکړل چې دسور يانو، لوديانو، غلجيانو اوکرلاڼيو دولتونه دهند په تاريخ کې مشهوردي.

پښتنوچې دتاريخ په بيلابيلوپړاوونوکې يې بيلابيل قبيلوي جوړښتونه درلودل په عنعنوي توګه په لاندنيوپنځوستروتوانيزوګروپونوويشل شوي دي چې دغه پنځه ستري ډلې عبارت دي له:

١ - غرغښتي پښتانه:

---

(١) محمدهوتك پټه خزانه، داد بياتواوبشري علوموپوهنځى د کابل پوهنتون، ١٣٥٦ کال-٢٧ مخ.

(٢) سليمان ماکوتذکرةالاولياء ١٩ مخ

(٣) محمد هوتك بن داود، پټه خزانه ٥ -٦ مخونه.

۲- سربني پښتانه.

۳- کرلانۍ پښتانه .

٤- بیټني پښتانه .

٥- متوزي پښتانه چې غلجي اولودي پښتانه تري مقصددی .

دغه پنځه‌ډلې په ډیروښاخونو،څانګواوخیلونوباندې ویشل شوې دي چې په متن کې دهریوه تو لنیزګروپ په ښاخونو،څانګواوخیلونو باندې بشپړ اومفصل معلومات وړاندې شوي دي .

که څه هم دپښتنوقبایلوپه باب دهیوادپه دننه اودهیوادڅخه بهر داوږدوکالونو راهیسې څه ناڅه‌څیړنې روانې دي، خودغه‌څیړنې په تیت اوپرك ډول سرته رسیدلې دي اومنظمه‌بڼه نه لري : په‌دغه برخه کې ځینوپښت پوهانو(نسب پیژندونکو) تریوه حده پورې کار کړی دی چې زه دمثال په توګه‌دپټې محمد حیات خان د تاریخ‌حیات‌افغاني، دحاجي زردارخان ناغرد‌صولت‌افغاني ، دشیرمحمدخان ګنډاپوردتواریخ خورشید جهان ، دسیدبهادرشاه ظفرکاکاخیل د پښتانه د تاریخ په رڼاکې ، دحافظ الملك نواب حافظ رحمت خان بړیځ دخلاصة الانساب او ځینونورو کتابونو یادونه کوم چې تریوې اندازې پورې یې په د غه برخه کې رڼا اچولې ده ،خوددوی کارمنظمه‌بڼه نه درلوده.

ماپه دغه پروژه کې دساحوي ریسرچ (څیړنې) دامکان دنشتوالي اومحدودیتونوسره‌سره هڅه کړې‌ده‌چې‌زموږدګران هیوادد‌یوه مهم ملیت یعنې پښتنواود هغوی داتنوګرافیکوخصوصیاتوپه باب هراړخیزه څیړنه وکړم. څرنګه چې د پښتوڅیړنوبین‌المللي مرکزدپښتنودفرهنګ، ادب، تاریخ او اتنوګرافۍ په باب څیړنې کوي نوله دې کبله دپښتنې‌قبیلې هم یوله هغوعمده اوغوره پروژوڅخه‌دي چې په هغې کې دپښتنوبیلابیلې قبیلې، خیلونه‌اوڅانګې، ددوی داستوګنې ځایونه ، شمیراوترممکنې اندازې پورې دودونه پیژندل کیدای شي اوڅرنګه چې د نوي عصرد‌بداون سره سم زاړه‌قبیلوي مناسبات‌له‌مینځه ځي‌نوله دې کبله چې د پښتنې

پنځم

قبیلو نومونه او تاریخي پس منظر خوندي پاتې شوي وي نو دا کار ګټور او ګټلی شو او دیوې علمي - تحقیقي پروژې په توګه تر لاس لاندې ونیول شو.

که څه هم تر زیاتې اندازې پورې د پښتنې د قبیلو د بشپړو لوله پاره د اخیرنـه په کتابي او کتابخانه یي تحقیقاتو او پلټنو ولاره ده خو د ځینو هغو موادو څخه چې ساحوي ریسرچ پرې شوي دي هم ګټـه اخیستل شوې ده او دهغو موسسو څخه هم مرستـه غوښتل شوې ده چې په غیر مستقیمه توګه د دغې پروژې مواد برابروي.

دغه اثر د الفباء په ترتیب منظم شوی او تقریباً د (۲۰۰) په شاوخوا کې د هغو قبیلو ذکر پکې شوی چې په لره او بره پښتونخوا کې اوسیږي. همدا راز د دغو قبیلو څیرنه د پښتو پښتنې تر لنیز وګروپونو په چوکاټ کې ترسره شوې ده. په همدې ډول هڅه شوې ده چې د دوی د نسب شجرې هم ذکر شي چې پـه دغه باب د ځینو قبیلو د سپین ږیرو او مشرانو سره د نـږدې څخه اړیکې نیول شوي دي همدا راز د پښتنې کـوچې قبیلو ذکر هم په کې راغلی دی او تر ممکنې اندازې پورې د قبیلو د تسمیې وجه هم په پام کې نیول شوې ده. که څه هم په پښتنې قبیلو کې د انومونه اکثره یا د اسلامي دورې دي یا پخواني نومونه په اسلامي نومونو بدل شوي دي خو بیو شمیر داسې نومونه هم شته چې بشپړه توګه یې د آریایي دورې جوړښت ساتلی دی. په دغـه لړ کې داسې نومونه هم شته چې تر اوسه پورې نه دي معلوم چې ریښه یې پـه کومې ژبې پورې اړه لري او غالباً به دا هغې اریایي ژبې سره اړه لري چې باختري ژبې یې زیږولې دي. البته دا خبره باید سرسري و نه بلل شي چې د قبیلو نومونه په تصادفي ډول نـه دي ایښودل شوي بلکې مسئله په دې برخه کې ډیره ژوره او جدي ده. د هـر خیل او پښـې نوم ځانته اساس او فولـکلور لري او د غه نومونه په ایـتمو لوژیـکه ساحه‌ کـې ځان ډیرو لرغونو زمانو ته رسوي:

همدا راز په پښتنـې قبیلو کې د نړې د نورو قبیلو څیړد وینـې خپلوې هم سپېڅلې بلـل شوې ده او خپل قدسیت یـې تر اوسه پورې په خپل پخوا نـې بڼې سره ساتلـې دي. په پښتنې قبیلو کې د وینو خپلوي په بشپړه توګه پالله کیږي او د اپا لنه د پلار -

شپږزم

(c) ketabton.com: The Digital Library

واکې د زوابطو تابع ده یعنې د پلار خپلوان چې د تربرونو په نامه یادیږي یو له بله سره د وینې خپلوان ګڼل کیږي او هغه کسان چې د وینې خپلوي سره لري نو دوی د غچ اخیستلو په وخت کې د ام کلیمیت پوغاره لري چې د وینې د شریک والی ننګه وکړي.

د پښتنو د قبیلوي اړیکو په ساحه کې خپلوي مهم رول لوبوي یعنې یو خیل د بل خیل سره د خپلوۍ له کبله سره نژدې کیږي لکه په ځینو مواردو کې د یوه خیل د ښځې د بل خیل نارینه ووته واده شي یا د دوو خیلو نو ترمنځ د یوې ښځې سره واده شوی دی. نو پر دغه اصل د یوه او بل خیل ترمینځ د خپلوي مزی سره ټینګ شي.

په همدې توګه په پښتني قبیلو کې د قبیلوي تشکیلاتو دریم اصل ګوندي رابطه ده.

ګوندي د قبیلوي تشکیلاتو یو خاص سیستم دی په دغه سیستم کې خیلونه پرته له دې چې د خیل یا ټبر نسبي اړیکې په نظر کې ونیسي په هغه کې داخلیږي چې دوی دغې اتحاد یې ته ګوندوایي لکه په کرلاني پښتنو کې تر اوسه پورې هم د تور او سپین او ګاري او سملي په نامه ګوندونه موجود دي. په پښتنو کې خو واړه ګوندونه بیخي زیات حاکم دي.

څلورم اصل چې د نړۍ په ټولو قبایلو کې مشترک مفهوم لري هغه الحاق یا ادغام دی چې په څه توګه خیلونه یو بل سره ګډیږي او په پښتني خیلونو کې دا عرف د یو مثالونه لري لکه چې خیشکي، مهمنزي او اتمان خیل سره الحاق شوي دي یا د جدون قبیلې د سالار او منصور خانګي چې د غرغښتو څخه بیلې شوي او د یوسفزیو سره ملحقې شوي دي او داسې نور ...

په دغه څیړنه کې ما د یو شمیر معتبرو مأخذونو لکه حیات افغاني، صولت افغاني، تواریخ خورشید جهان، پښتانه د تاریخ په رڼا کې او همداراز د قومونو او قبایلو وزارت د یو شمیر چاپ شوو کتابونو څخه ګټه اخیستې ده، خو بیا هم څرنګه چې د ساحوي ریسرچ امکان زمینه برابره نه وه نو بنایي ځینې نیمګړتیاوې په دغه څیړنه کې موجودې وي. هیله من یم چې زما دغه اثر په د هغه محققینو له پاره چې د پښتنو د قبیلو د پیژندنې په باب څیړنه کوي څه ناڅه مرسته وکړي:

اووم

په پای کې زه د خپل لارښود استاد ښاغلي سرمحقق دوست شینواري څخه د ده د علمي ارزښتمنو لارښوونو څخه چې ماته یې د دغې علمي پروژې په برخه کې کړي دي شکریه اداکوم. همدارازپه خپل وار سره د کابل پوهنتون علمي مرستیال ښاغلي دوکتورالفشاه محمدران او ښاغلي د سرمحقق مرستیال زلمي هېوادمل د هغو علمي مرستو ستاینه کوم چې زما سره یې د دغه کتاب د لیکلو په برخه کې کړي دي.

په درناوی

عبداللطیف طالبي

د پښتو څېړنو د بین المللي مرکز

د ریسرچ دیپارتمنت غړی

PROPERTY OF ACKU 3526

ابدالیان

ابدالیان دافغانستان په تاریخ کی یو ډیر نامتو ټبر دی چی د نامه ریښه یی د (۴۰۰م) شاوخوا کی سپین پوستی آریایی قبیلی ته چی اپتل (Aptal) یا اپتالی نومیږی رسیږی چی دغی قبیلی په باختر او تخارستان کی یو غښتلی دولت جوړ کړی او د برتانوی دایرة المعارف په استناد مورخانو یی نوم ابدلوی هم راوړی دی (۱) چی په تاریخونو کی یی بیلابیل شکلونه هپتل (اودل) = ابدل = یفتل ضبط دی.

دابدال په باب زیات افسانوی روایات هم شته چی دلته یی اخیستل بی ځایه نه دی: روایتونه وایی چی داسلامی دوری په تاریخ کی لومړی نامتو سړی چی د (ابدال = اودل) په نامه یاد شوی دی د پښتنی قبیلو مشهور نیکه دی چی د خپل نامتو کهول سره دسلیمان په غره کی اوسیده. دی د ترین زوی، دشرخبون لمسی او دسړبن کړوسی دی او دده نوم په پښتو ادبیاتو او پخوانیو نسخو کی (اودل) او د جمع منسوب په صورت (اودلی = ابدال) ضبط دی چی د (۴۴۰هـ) یا (۱۰۴۸م) کلونو په شاوخوا کی یی پښتنانه قبایل پرځان را ټول کړی وو او دده له ټولګمه ملك سلیمان دعیسی زوی چی په زیرك سره مشهور و پښتنی قبیلی د سلیمان له غره څخه د کندهار سیمی ته بوتلی او هلته یی میشته کړی او دخپل ژوند په پای کی یی خپل زوی ملك بارك پر مشری کښیناوه او تر بارك وروسته د زیرك بل زوی ملك پوپل خپل نفوذ (داوسنی بلوچستان) تر شال او ژبه پوری ور ساوه او د پنځه شپیته کالو تر مشرتوب وروسته د (۸۹) کلونو په عمر مړ شو.

(۱) عبدالروف بینوا، دافغانستان نومیالی، لومړی ټوك ۳۴ مخ.

داسې فولکلوري روايتونه هم شته چې په لومړي سرکي دابدال نوم بل څه و، خو کله چې نوموړی دخواجه احمد ابدال چشتي حضور ته ورغی او دهغه خدمت ته یې ملا وتړله نو هغه دابدال لقب ورکړچې دهغه ورځې څخه په دغه نامه سره مشهور شوچې اولاده یې دابداليانوپه نوم سره يادېږي او پښتانه په خپلې ورځنی محاوره کې ابدال داودل په نامه سره هم يادوي (۱) خودا روايت افسانوي ارزښت لري.

داسې روايت هم موجود دی هغه وخت چې دابدال دپلار ترين دمړينې وخت نژدې شو نو ويې غوښتل چې دخپلو دريو زامنو دجملې نه يعني (ابدال، سپين او تور) له جملې څخه يوه تن دخپل ځای دنيولوله پاره و ټاکي همداوچې دتور او سپين د خپګان سره سره يې ابدال په خپل ځای وټاکه.

په (پښتانه د تاريخ په رڼا کي) ليکل شوي دي چې ابدال يا اودل د (٤٢٠هـ) کال په شاوخوا کې ژوند کاوه.

ويل کيږي چې دابدال ترمړينې وروسته رځ رځ دخپلې کورنۍ مشرشو اوده دخپلو زامنو د جملې څخه خپل مشر زوی عيسې په خپل ځای وټاکه.

دعيسې د زامنو له جملې نه سليمان ترټولو يوه او هوښيار سړی ونو ځکه دی په (زيرك) سره مشهورشوچې تراوسه پوري هم پښتانه هوښياوسړی ته ځيرك وايي. که څه هم عيسې دميرك په نامه مشر زوی دراود، خو سليمان يې دهوښياري له کبله په خپل ځای وټاکه. دزيرك په څلوروزامنو کې مشربارك نو ميده او پلار دی دکورنۍ مشرټاکلی وخو څه موده وروسته مشري دپوپلزي لاس ته ورغله. (۲)

احمد شاه ابدالي چې دپوپلزيو دښاخ دسدوزو دخانګي څخه ود (۱۷٤۷) نه تر (۱۷۷۳) ع کاله پورې يوه اويه امپراتوري جوړه کړه:

درانيان چې دسربن په ټولنيز ګروپ پورې اړه لري په دووستروخانګو يعني ځيرك او پنج پای باندې ويشل شوي دي چې شجره يې په لاندې ډول ده:

---

(۱) محمد حيات خان، حيات افغاني، دلطيف طالبي اوفرهاد ظريفي ژباړه دقبايلو نشرات، ۱۳٦۲ کال - ۲۰٦ مخ

(۲) حيات افغاني ۲۰٦ - ۲۰۷ مخونه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

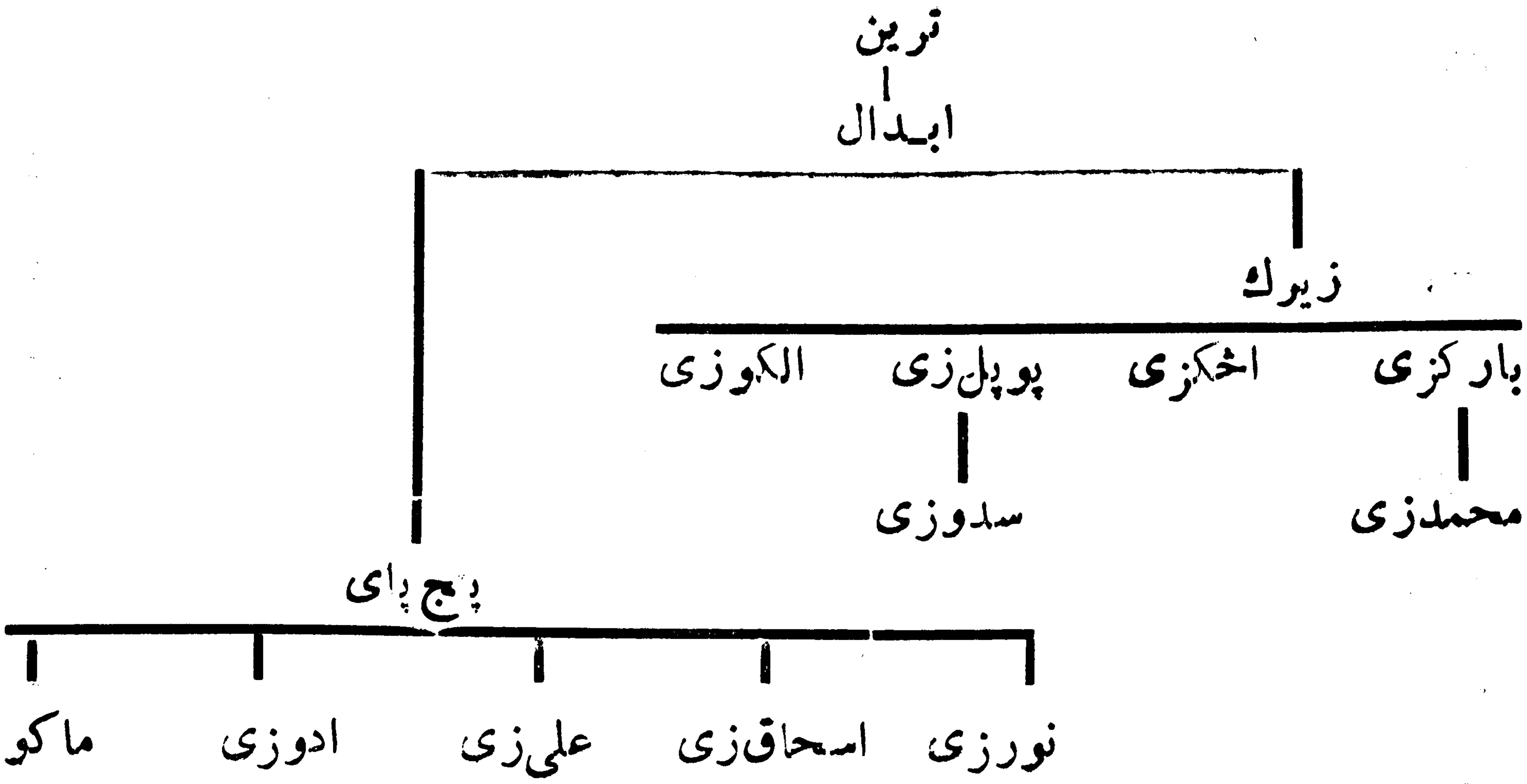

دابدالیو کورنی د(۱۷٤۷م) نه تر(۱۸۱۸م) پوری(۱) په افغانستان باندی حکومت وکړ چی وروسته بیا حکومت بارکزیو او د هغو دیوی څانګی محمدزیو په لاس کی و(۲).

په ملتان کی میشته ابدالیان :

هغه ابدالی پښتانه چی د کندهار له شا اوخوا څخه یی مها جرتونه کړی دی او په ملتان کی میشته شوی اوس زموږ په زمانه کی د ملتانی پټهانانو یا افغانانو په نامه یادیږی . په دوی کی هم د نورو پښتنو په شان د (زی) او (خیل) کلمه موجوده ده . په تاریخ کی ملتان ته دابدالیانو تګ پوره معلوم نه دی . خود څینو شواهد و له مخی داسی عقیده څرګندیږی چی دوی ملتان ته د هندمغولی واکمن عالمګیر اورنګزیب اوشاه عالم په وخت کی تللی دی . داسی روایت هم موجود دی چی دابدالیانوڅخه لومړی ځل په ملتان کی د جمندیازمند ښاخونه میشته شول اوکله چی دغه پښتانه ابدالیان ملتان ته وکوچیدل هلته په رانګپور ګهریان واله کی میشته شول دوی به د تجارت له لاری خپل ژوند تامیناوه . د ابدالیانوهر ښاخ چی په ملتان کی میشته وڅان ته یی بیل بیل خانان درلودل . کله چی په ملتان کی د ابدالیانوشمیر زیات او پیا وړی شو نود ځمندله ښاخ سریی د زراعتی مسلو له کبله شخړی راڅخ ته شوی اوپه پای کی

(۱) شیررحمن دوړ، معلومات مختصر در باره اقوام وقبایل ولایات سرحدی کشور، ۹٤ مخ.

(۲) سید بهادر شاه ظفر کاکاخیل، پښتانه د تاریخ په رڼاکی، لاهور ۱۹٦۵، زمانه پرنتنګ پرس ۱۲۸۱ مخ.

د دوی ترمنځ خونړی جګړی و شوی اود ځمندپر ښاخ بریالی شول اود جمند یا (زمند) ښاخ ډیر خلك ووژل شول پاتی یی له ملتان څخه وایستل او په دغه ځای باندی ابدالیانوخپله قبضه ټینګه کړه . کله چی د دغو پیښوخبرد ډیلی دربار ته ورسیدنوله هغه ځا یه یی دابدالیانودخارجیدوفرمان صادرکړ هغه وخت چی د ابدالیانو دغه خبرواوریدنو هلك پلك شول . ددی خپل دری ننه استازی دډیلی پاچادرباړته واستول او هلته یی دخپلوګناووعفوه وغوښتنه دډیلی پاچادو مره نرم شو چی ددوی په کور نیو باندی یی تیری بند کړ ، خو ابدالی خانان اومشران یی تر دویم امره پوری بندیان کړل :

کله چی په دکن کی مرهټه وواوڼورود مغولی دربارپر ضد په بغاوت لاس پوری کړ او خوځله یی مغولی لښکروته ماتی ورکړی نوپه هغه وخت کی د ابدالی قبیلی قیدیانوله بندی خانی نه دوتلوغوښتنه وکړه چی دوی ته ددی زمینه برابره کړی چی د مرهټه وواونوروباغیانوسره وجنګیږی هماغه وچی دوخت د ضرورت اوغوښتنی په اساس ددوی غوښتنه ومنل شوه اودیوه پوځ په ملګرتیاابدالیا ن هم د دکن خوا ته لاړل اوپه نوموړوجګړ وکی یی له ځا نه دومره زړورتیا اومیړانه وښودله چی مغولی و اکمن له هغوی نه خوشحاله اودوی ته یی د پرخلعتونـه او بخشونه ورکړل اوبیا بیرته ملتا ن ته ستا نه شول چی له هماغه وخته دغه خلك زمکه وال اودملتان په ښا او خواکی د جا یدادونو اوځمکوخاوندا ن دی :

دنواب مظفرخان پـه دوران کی چی دملتان ډیر مشهور نواب ودلاهوروالی رنجیت سنګه په ملتان باندی تسلط ومونـد اونواب مظفرخان شهید شو . په ۱۸۷۵ بکرما جیتی کال کی سکانو په ملتان باندی تسلط ټینګ کړ اوهغه پښتانه چی دسکانو له عام قتل څخه خرندی پاتی شوی وو له ملتان څخه ولیږدیدل اودنواب محمدخان بهادر خیل سدوزی سیمو یعنی منکیرا اوبکهورته را غلل او کله چی منکیرا درنجیت سنګه لاس ته ورغله هغوی په ډیره جاتوپه تیره بیا په ډیره اسمعیل خان کی میشته شول (۱)

---

(۱) حیات افغانی ۲٤۱ مخ .

ابراهیم خیل

زموز تو کم پوهان ابراهیم خیل د غلجیو پښتنو له تولنیز گروپ څخه شمیری ددوی زیات شمیر د کابل ولایت دپغمان په او لسوالی، دوردگو ولایت د میدان ښار په شاوخوا دپکتیاولایت دگردیز ښار په سهیلی برخه اود افغانستان په ځینو نورو برخو کی استوگنه لری.

دلغمان ولایت دقرغیو په اولسوالی کی هم یوشمیر ابراهیمخیل استوگنه لری چی شمیر یی په نوموړی ولایت کی د مرکزی احصائیی د ۱۳۶۰ کال داحصا یی له مخی د (۱۷۱۹) تنو په شاوخوا کی ښودل شوی دی

داسی ویل کیږی چی ابراهیم خیل دسلیمانخیلو د قبیلی یو څانگه ده (۱)

اپریدی

دوی د کرلاڼ په تولنیز گروپ کی شامل دی. دیوه افسانوی روایت مطابق داپریدو د مشر نیکه نوم عثمان وچی دیوه واقعی په وجه په اپریدی سره مشهور شو. حقیقت دادی چی دایوه دیره پخوانی او مشهوره قبیله ده چی د (۵۰۰) ق . م په شا او خوا کی یونانی مؤرخ هرودوت چی د پښتنو د کوموخلو رو قبیلو ذکر کړی دی په هغو کی دیوی قبیلی نوم « اپاری ریتی » هم یا دشوی اودا پاری ریتی کلمه داپریدی سره دفقه اللغت په اساس مطابقت موندلی شی (۲)

اپریدی په خیبر دره ، کوهاټ اوتیرا کی میشته دی. ددوی دختیځ خواته پوله د ختکو سره لگید لی ده، جنوب ته یی اورکزی او بنگښ اود سپین غره څوکی، لویدیځ ته یی شینواری اوشمال ته یی دمومندو سیمه پرته ده .

---

(۱) معلومات مختصر درباره اقوام وقبایل ولایت سرحدی کشور، ۱۵ مخ چارت.

(۲) پښتانه دتاریخ په رڼاکی، ۱۳۷۸ مخ .

دخیبر دری په استوګنو قبیلو کې اپریدی ډیر زړورا و توریالی خلک دی.
دوی په هر وخت کې د استعماری ځواکونو پرضد پراخه مبارزې کړې دی.

په اوسني وخت کې داپریدیو قبیله په اتو مشهورو ښا خونو باندې ویشله شوې چې هر یو ښاخ یې دیرې ځانګې لری او هغه دادی:

۱ـ ملک دین خیل: چې په باړه، میدان، شولوبر، تند، چوره، کجوری، خیبردره او شدلی کې استوګنه لری:

۲ـ قنبرخیل: په کاهودره، شولوبر، ناوه، برشولوبر، باړه او کجوری کې میشته دی

۳ـ کوکی خیل:

په دوه توری، تورځپری، راجګل، مخ رښې، لاله چینه او دجمرود نه تر علی مسجده پورې اوسیږی.

٤ـ زخه خیل:

دخیبر په دره، ځپری کدو، بازار، الچه، کرمنه، پراګ، بنکو، شنه کمر، توره ویاله، بوکار، سنده پل او شدلی کې استوګنه لری.

٥ـ سه پای:

په باړه، ترخوکش، سنده پل، لګری او کجوری کې اوسیږی.

٦ـ کمر خیل:

په ګړی، ځاوخ، تخته کې، غلام علی، بغری، وچ پل، چهل ګزی، میرو دره او کموزی کې استوګنه لری. (۱)

۷ـ اکا خیل:

په باړه، ګلی خیل، وران، کجوری او داکاخیلو په میره کې او سیږی.

۸ـ آدم خیل:

په اخوردره او میدان کې اوسیږی. داپریدیو قبیله په عمومی توګه په یوه

---

(۱) اضلاع، ایجنسی ها وقبایل ایالت پښتونستان ۵۹ـ۶۰ مخونه

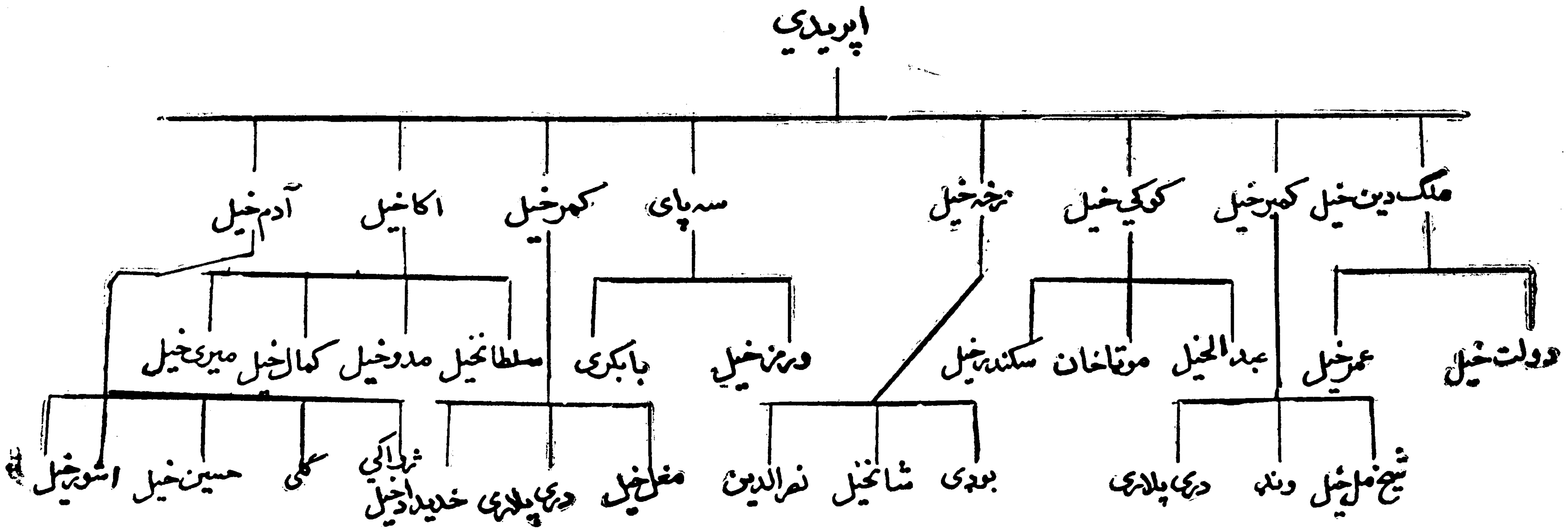

اپریدی
ملک دین خیل
کمبر خیل
کوکی خیل
زخه خیل
سپای
کمر خیل
اکاخیل
آدم خیل
دولت خیل
عمر خیل
عبدالخیل
موتاخان
سکندر خیل
ورن خیل
باکری
سلطان خیل
مدوخیل
کمال خیل
میری خیل
شیخ مل خیل
وند
دری پلاری
بوری
شانخیل
نصرالدین
مغل خیل
دری پلاری
خدیداد خیل
ترانکی
گلی
حسین خیل
اشو خیل

غرنی سیمه کی ژوندکوی دغه قبیله په دوواداری واحد ونو کی تنظیمه شوی ده یوه دخیبر ایجنسی چی اکثریت یی اپریدی دی او په ۱۹۶۱ ع کال کی ددوی شمیر (۲۷۵۳۱۲) تنه ښودل شوی دی.

بله د کوهات په ضلعه کی چی هلته آدم خیل اپریدی استوګنه لری او ددوی تخمینی شمیر (۳۹۸۷۵) تنه ښودل شوی دی. همدارازپه آدم خیلوپوری مربوط بله یوه څانګه حسن خیل د پیښورپه ضلعه کی استوګنه لری او په ۱۹۶۱ م کال کی ددوی شیمرد (۲٤۰۰۰) زره تنوپه شاوخواکی ښودل شوی دی.(۱)

دلندی کوتل، باره، جمرود او اخورددری تجارتی مرکزونه داپرید یو په سیمه کی موقعیت لری او دغه خلك زیاتره په تنګودرو اوغرنیوسیمو کی استوګنه لری.

ددوی د کرنی ځمکی دیری نه دی، نوځکه اکثره د کابل او پیښورترمینځ په سوداګری بوخت دی.

ددوی تر مینځ دوه قبیلوی فراکسیونونه (ګوند ونه) موجود دی چی دسمل اوګاری په نامه سره یادیږی: ملك دین خیل، ذخه‌خیل، اکاخیل، سپای او کمر-خیل په سمل ګوندی اوکمبرخیل اوکوکی خیل په ګاری ګوندی او آدم خیل په کوم قبیلوی فرکسیون پوری اړه نلری.

په عمومی توګه داپریدیوسیمه په څلورو جغرافیایی برخوویشلی شوی ده چی دخیبردری، دبازاردره، داخوردری اود پیښور د ضلعی اودخیبردغرو تردلری ترمنځ میدان څخه عبارت دی(۲).

اتـــوال

غلجی پښتانه اوپه اندړوپوری یوه تړلی څانګه‌ده چی زیات شمیریی دزابل دولایت‌ددای چوپان په اولسوالی کی استوګنه لری اوشمیریی د ۱۳۶۰ کال

(۱) اضلاع، ایجنسی ها و قبایل ایالت پشتونستان ۶۰ ر ۶۱ مخونه.

(۲) اضلاع، ایجنسی ها وقبایل ایالت پښتونستان ٤۱ مخ.

د مرکزي احصاییې د شمیر په اساس د (۱۸۵۰۰) تنو په شا او خوا کې ښودل شوي دي (۱) په پخواو ختو نو کې د دوی زیات شمیر کوچیانې ژوند درلود. دوی به د موسی خیلو اند پوسره یو ځای دمنې په موسم کې د ناور او مالستان له غرونو څخه شلګر او قره باغ ته راښکته کیدل او له دې ځایه به یې د کندهار خواته لیږد کاوه. (۲) خو اوس دوی زیاتره کلیوالي ژوند غوره کړی دی.

اڅکزی

د پښتنې قبیلو په لړ کې یوه مهمه قبیله د اڅکزیو غیرتي او جنګیالی قبیله ده چې زموږ پښت پوهان دوی د سړبن د تړلنیز ګروپ څخه شمیري. اڅکزي چې په اصل کې د دراني پښتانه او د ځیرك د ځانګې څخه دي یو شمیر یې په افغانستان او بله برخه یې د ډیورند کرښې څخه پورې خوا ژوند کوي.

اڅکزي په لومړي سر کې په دوو ښاخونو ویشل شوي دي چې ګوجین او بادین نومیږي. د ګوجین ځانګې په لاندې ډول دي: حمید زي، ملي زي، اشیزي، عثمان زي، علي زي، نصرت زي، غني زي او صالح زي.

همدارازد بادین ښاخ هم په لاندنیو ځانګو ویشل شوي دي: کاکوزي، غیبي زي، شمشوزي، پیرعلي زي او پانیزي.

هغه اڅکزي چې په افغانستان کې میشته دي نو دوی په سپین بولدك، ریګك، کندهار، هلمند، اروزګان او هرات کې اوسیږي او هغه اڅکزي چې د ډیورند د کرښې پورې خوا استوګنه لري نو هغوی په ګلستان، کوزك، خواجه عمران او غاني، پښین او توبه کې ژوند کوي.

مشهور انګریزي مورخ مونت ستوارت الفنستن په خپل اثر (د کابل سلطنت بیان) کې لیکي: (اڅکزي اکثره کروند ګر او پوونده دي که څه

---

(۱) معلومات مختصر درباره اقوام ولایات سرحدی کشور ۱۱ او ۸۷ مخونه.
(۲) آریانا دایرة المعارف، دوهم ټوک، ۱۳۳۰ کال ۳۹۱ مخ.

هم يوه اندازه ځمکه لري خودخپل ژوند لپا ره په ځمکې اتکـاء نه لـري. د دوی
څاروی دخواجه عمران په غرونو اودتوبې پـه هسکه سیمه کې ساتـل کیـږي ، په
داسې حال کې چې اوښان یې د شوراوك دشمال ختیـځ په شګـلنه سیمه کې پوول
کیږي. اڅکزي پرداسې ځمکه پراته دي چې یاخولغړغرونه دي اویاسپیره داګونه
اویاهم خالصې شګې. ددوی دکرنې ځمکې ډیرې لږې دي :

په کندهارولایت پورې مربوط اڅکزي دسپین بولدك په اولسوالي ، دریګ په علاقه-
داري ، دخاکریز په اولسوالي ، ددامان په اولسوالي او دکندهار پـه مرکز کې اوسیږي چې
شمیریې په کندهارکې (د ۱۳۶۰) کال داحصائیې له مخې (۴۲۹۳۸)تنه ښودل شوې دي.
همدارازهغه شمیر اڅکزیان چې دهلمند په ولایت کې استوګنه لري نو دوی دهلمند دولایت
په مرکز دنادعلي په اولسوالي ، دګرمسیر په اولسوالي اودناوه بارکزایي په اولسوالي کې
استوګنه لري او ټول شمیریې د ۱۳۶۰ کال داحصائیې له مخې (۶۹۶۵) تنوته رسیږي.

دهرات په ولایت کـې اوسیدونکـې اڅکـزي په انجیل ، پښتـون زرغـون ،
ګاران اودغوریانو په اولسوالیوکې استوګنه لري چـې ټول شمیریې د ۱۳۶۰ کال
دمرکزي احصائیې له مخې په دغه ولایت کې ۶۲۲۴ تنه ښودل شوي دي .

دارزګان په ولایت کې اڅکـزي په ترین کوټ ، دچوره په اولسوالۍ ، د خاص
ارزګان په اولسوالۍ ، دګزاب په اولسوالي ، دکجران په اولسوالي ، دشهیدحساس
په اولسوالي ، ددهراود په اولسوالي اودنیش په علاقه داري کـې اوسیږي چې
ټول شمیریې په دغه ولایت کې (۷۰۴۴۳) تنه ښودل شوي دي :

ددوی اکثـره خلك دکـرنې او مالداری په چا روبوخت دي خود کنـدهار
اڅکزي دکرنې نه پرته دسودا ګرۍ په چاروهم بوخت دي. په کابل کې استوګن
اڅکزي اکثره دلیلامي بوتانو اوجامو دوکانونه لري. ددوی دکوچیانو شمیرهم زیات
دی. لنده داچې دهیواد په لویـدیـځ اوجنوب لویدیځو ولایتونو کې ددوی شمیر
دمرکزي احصائیې د ۱۳۶۰ کال داحصائیې له مخې (۱۳۴۶۶۹)تنه ښودل شوي دي.

اڅکزیانودتاریخ په اوږدو کی دښکیلاکګرو او استعماری ځواکونوسره ډیر جنګیدلی او دخپل هیواد په آزادی کی یی دهردول سرښندنوڅخه ډډه نه ده کړی چی په تاریخ کی ددوی مبارزی او کارنامی په زرینو کرښوسره ثبت دی .

ددغوستروو مبارزینو په جمله کی چی د انګریزانو پرخلاف یی ډیری توری وهلی دی یوهم غازی عبداله خان اڅکزی دی چی د کابل د(۱۹۴۱) م کال پـه پاڅون کی یی انګریزی ښکیلا کګروته مرګونی ګوزارونه ورکړی دی چی دده ویاړلی نوم هیڅ یوپه وطن مین شاه زلمی نه شی هیرولی .

همدارازدسهیلی پښتونخوا په ملی آزادی پښونکی غورځنګ کی د خان عبدالصمدخان اڅکزی اوخان محمدایوب خان اڅکزی مبارزی دلرواوبرو پښتنو دتاریخ پرځلانده باب دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

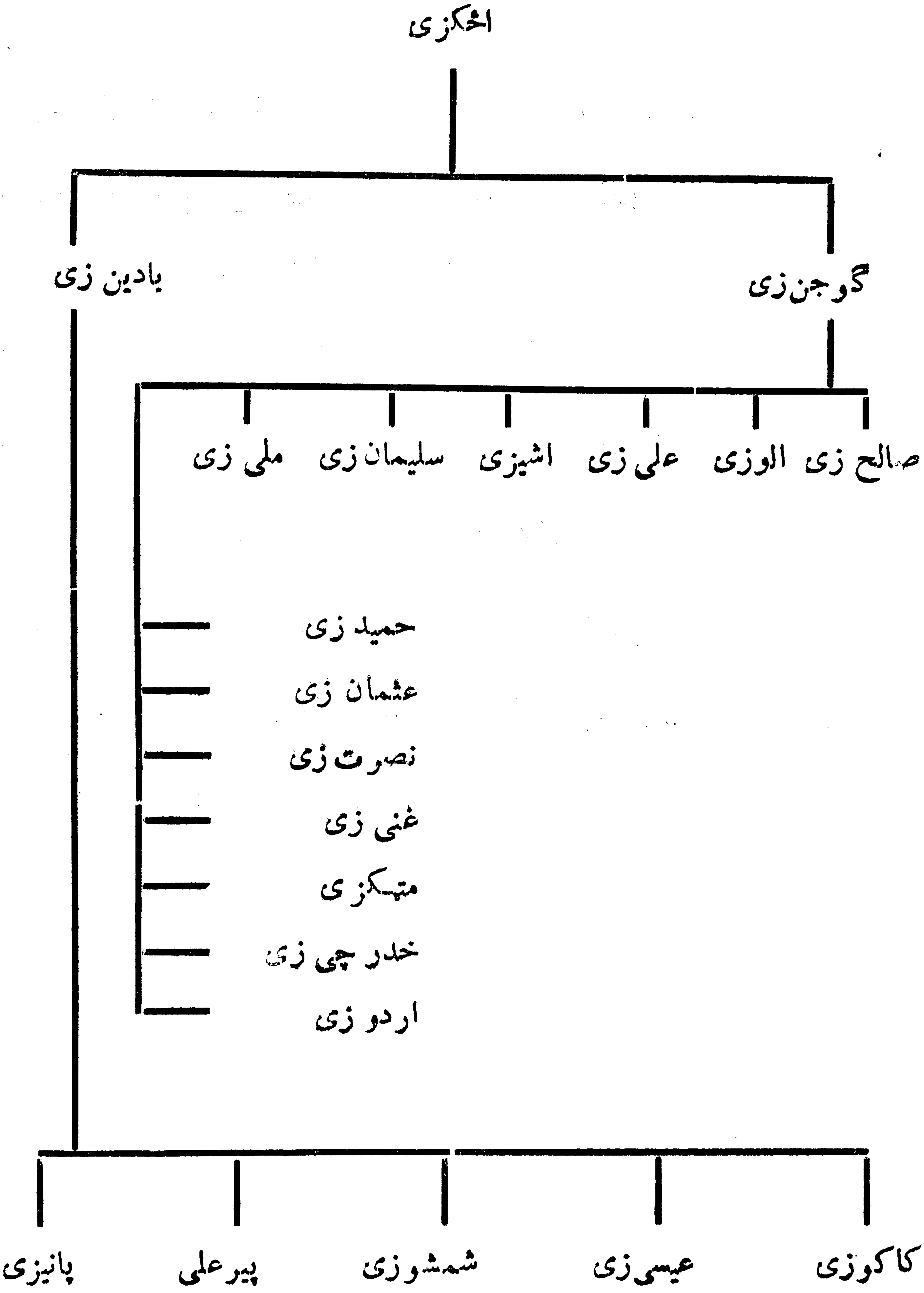

احمدزی

احمدزی په اصل کی غلجی پښتانه او په سلیمانخیلو ورگډیږی، خو تــن د خپلی قبیلی څخــه دلیری والی اود شمیر د ډیروالی پــه سبب د سلیمانخیلو څخه جلاشمیرل کیږی دغی قبیلی اکثره خلــك د ګردیز په شمال ختیځ او جنوب کی استوګنه لری: دغه قبیله دپکتیا ولایت دمهمو قبیلو په ډله کی راځی. دپکتیاولایت احمدزی دمنګلو، توتاخیلو، ځدرانو، زرمت اودلوګر دولایت سره پوله‌لری ددغی‌قبیلی‌یوشمیر خلــك د کوچیانو په ډول ژوندکوی اود دوی زیا ت شمیر د لوګردولایت دازری، التمور، سرخ آب، داوبازك په دښته‌اومحمدآغــه کی‌ژوند کوی اوددوی یوشمیر دننګرهار او لغمان په ولایتونوکی هم استوګنه لری .

ددوی یوه پیاوړی څانګه دموسی خیلو په نا مــه سره شهرت لری چی اکثره خلــك یی کوچیان دی او ډیر زرور او جنګیالی خلــك دی. (۱)

د ۱۳۵٤ کال درپوټ له مخی ددوی شمیر په پکتیاکی (٤٣٢٤٨) تنه‌ښودل شوی دی. همدا راز دننګرهار ولا یت په مرکز کی د دوی شمیر (۲۳٤۰) تنه ؛ په‌حصارك غلزایی کی (۱٦٥) تنه دکامی په‌اولسوالی کی(۲۱۷٤)تنه‌اودسره‌رود ، په‌اولسوالی کی (۱٥۷۰) تنــه‌ښودل‌شوی‌دی .

د احمدزیو څینی څانګی‌اوخیلونه‌په لاندی‌دول دی: الله دین‌خیل، عیسی‌خیل، یحیی‌خیل، څنډی خیل، موسی‌خیل، ابراهیم‌خیل، معروف خیل، جبا ر خیل، ستانکزی‌او عبدالرحیم زی ، چی دغــه څا نګی بیا په لاند نیوکو څیو خیلو نو ویشل شوی دی چی الله دین خیلی پــه باد ین خیلو او کوچی خیلو عیسی‌خیل پــه سادو خیلو، بازوخیلو، محمد علی خیلو، پا دشاه خیلو، خوا جه خیلو، تــوره خیلو، اومانی خیلو .

---

(۱) معلومات مختصر در باره اقوام و قبایل ولایات سرحدی کشور ٥۱ مخ

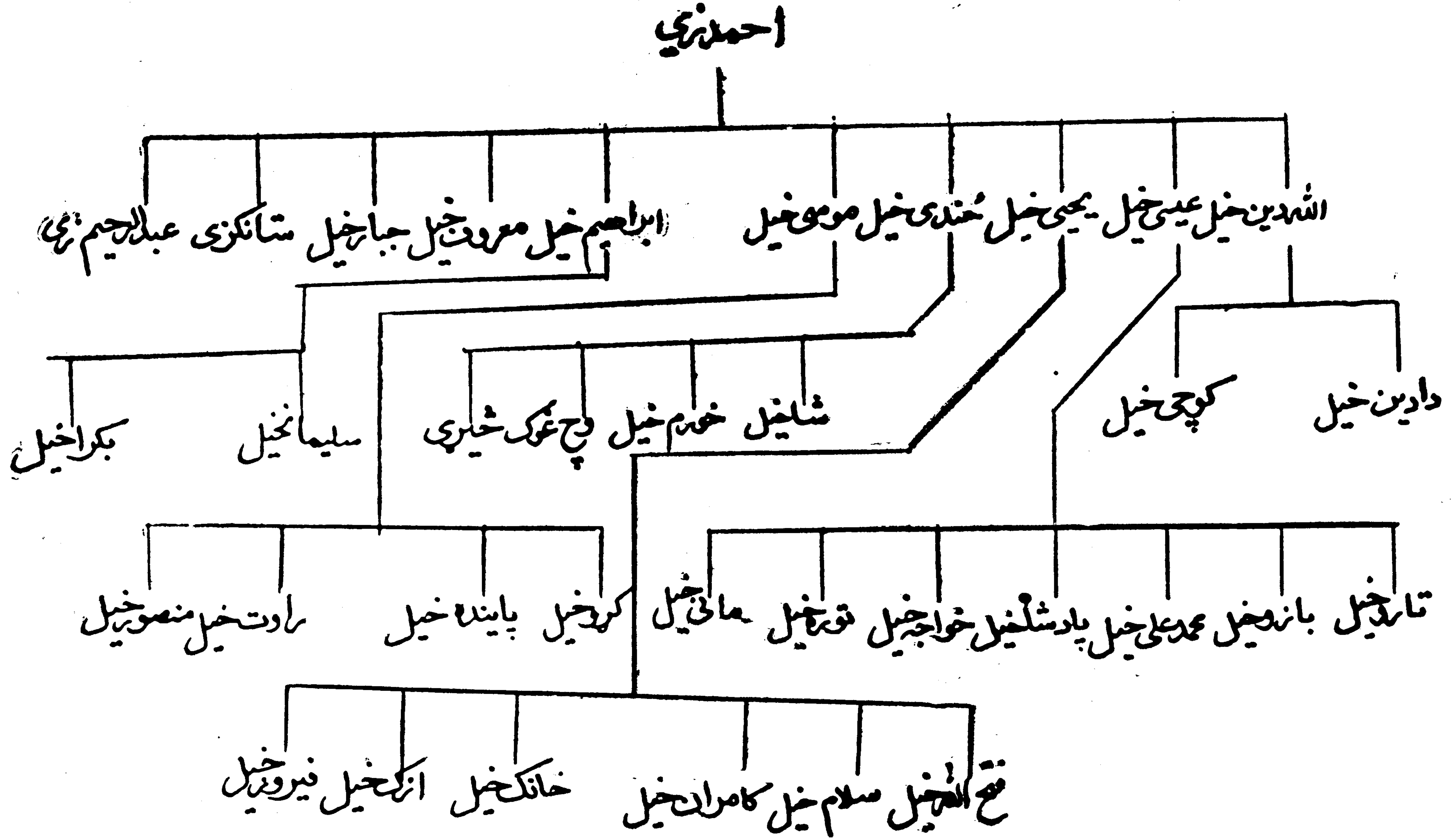
احمدزی
الله‌دین خیل
عیسی خیل
یحیی خیل
ځندی خیل
موسی خیل
ابراهیم خیل
معروف خیل
جبار خیل
ستانکزی
عبدالرحیم زی
دادین خیل
کوچی خیل
شاه خیل
خدم خیل
وچ غوک
شیرې
سلیمان خیل
بکراخیل
تاره خیل
بازید خیل
محمدعلی خیل
بادشاه خیل
خواجه خیل
نور خیل
حاجی خیل
کره خیل
پاینده خیل
رادت خیل
منصور خیل
فتح الله خیل
سلام خیل
کامران خیل
خانک خیل
ازک خیل
فیروز خیل

يحيى خيل

په فتح الله خيلو، سلام خيلو، کامران خيلو، خانه خيلو، ازلک خيلو، او فيروز خيلو ويشل شوي دي.

څندي خيل :

په شاه خيلو او خورم خيلو ويشل شوي دي.

موسى خيل : په کرو خيلو، پاينده خيلو، راوت خيلو او منصور خيلو ويشل شوي دي.

معروف خيل : په بادين خيلو، شکر خيلو، محمد خيلو، عبدالرحمن خيلو او سرکي خيلو باندي ويشل شوي دي .

پته دي پاتي نه وي چي يوشمير احمدزي په مزار شريف، بغلان، کندز، هرات، فارياب او پروان کي هم استوگنه لري .

ادوزي

دوي سربني پښتانه او د پنج پاي دخانگي پوري اړه لري . د دغي قبيلي شمير پنځه زره کورني ښودل شوي دي . دوي د کندهار د معروف په اولسوالي د اروزگان ولايت د دهراود په اولسوالي او همدارازد هلمند په گرمسير کي ميشته دي(۱)

د شوروي اتحادد تاشکند ديوه عالم ستانيشفسکي هاتنوگرافيکو معلوماتو له مخي د شلمي پيړۍ په نيمايي کي د دوي شمير (۱۳۰) زره تنه ښودل شوي دي :

ادين خيل

ادين خيل غلجي پښتانه دي او په سليمان خيلو ورگډ يږي د دوي اکثريت د پکتيکا په مرکز شرنه او د پکتيا د ولايت د زرمت په اولسوالي کي استوگنه لري يوشمير ادين خيل دغزني ولايت د گيرو په علاقداري کي هم استوگنه لري .(۲)

---

(۱) حيات افغاني – ۲۲۷ مخ .

(۱) معلومات مختصر در باره اقوام قبايل ولايت کشور ۶۲، مخ .

اسماعیل خیل

اسماعیل خیل دکرلان په تولنیزگروپ کی شامل دی . دوی د پکتیا ولایت د خوست په لویه اولسوالی کی د شمل سیند په جنوبی کندومندوزیوته نژدی استوگنه لری . لویدیځ ته یی ځدران اوجنوب ته یی د تنیوقبیله موقعیت لری . د مندوزیود قبیلی په ختیځ اودشمل دسیندپه شمالی غندوکی هم اسماعیل خیل استوگنه لری . د دوی شمیرد ۱۳۶۰ کال د مرکزی احصائیی د سرشمیرنی له مخی (۱۶۰۰۰) تنه ښودل شوی دی . ددوی عمده شغل کرنه ده او یو شمیر خلک یی په دولتی چاروهم بوخت دی(۱) .

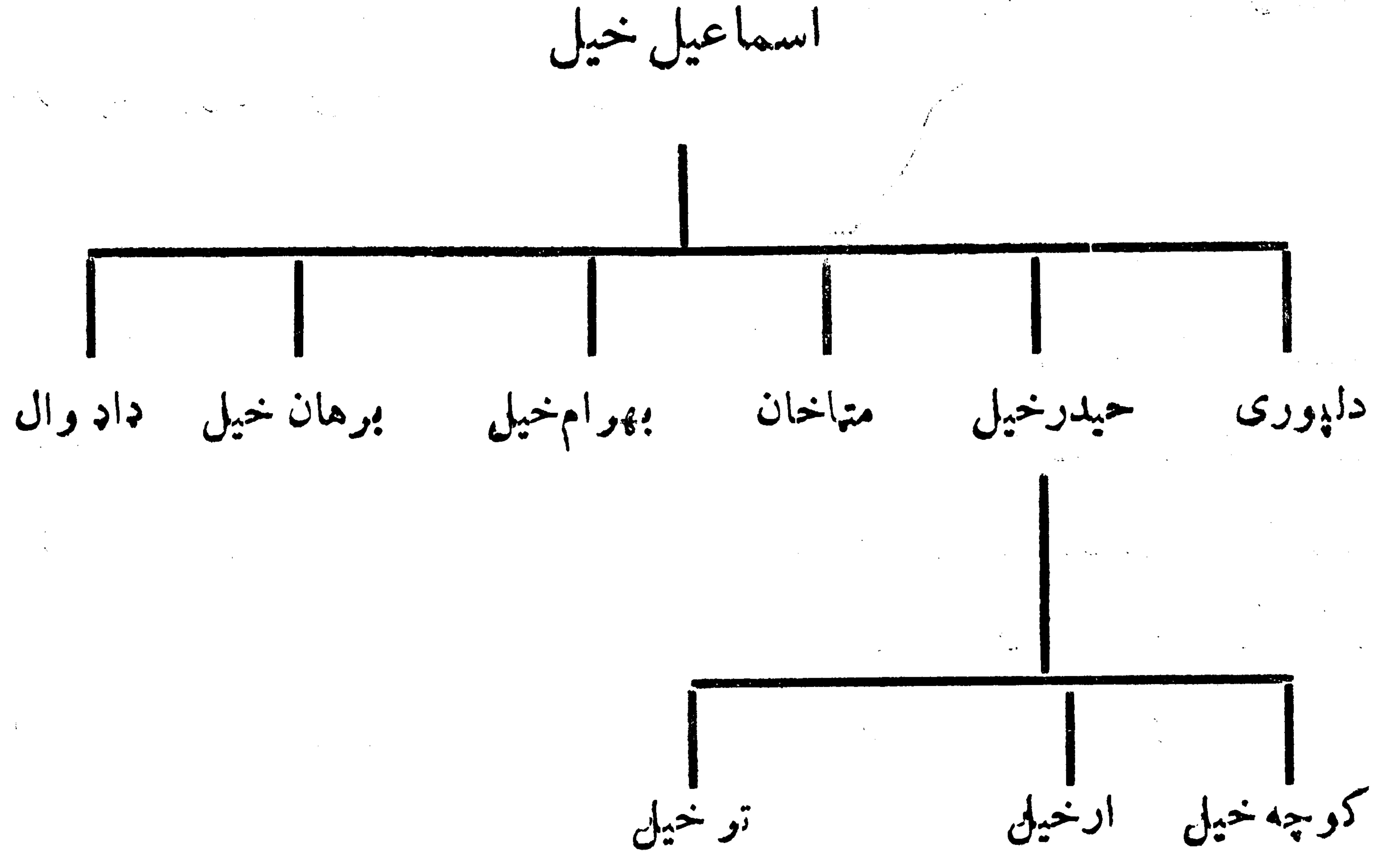

اسحق زی (ساکزی)

دوی د نسب د شجری له پلوه د سړبن په تولنیزگروپ کی شامل دی چی عموماً دکوچیانوپه دول ژوند کوی ددوی . په افغانستان کی په لاندی توگه میشته دی :

---

(۱) معلومات مختصر در باره اقوام وقبایل سرحدی کشور ، ۶۳ مخ .

دکندهارپه ولایت کی :

دکندهارپه مرکز، د میوند په اولسوالی، د پنجوایی په اولسوالی، اودمعروف په اولسوالی کی چی ټول شمیری دکندهارپه ولایت کی د ۱۳۶۰ کال داحصائیی له مخی (۳۵۴۲۴) تنه دی .

۲ - دهلمندپه ولایت کی :

د هلمند په مرکز، دکجکی په اولسوالی، دریګستان په علاقه داری، د خانشین په اولسوالی، دنوزاد په اولسوالی اود نهر سراج په اولسوالی کی استوګنه لری چی ټول شمیری په نوموری ولایت کی (۵۲۵۲۸) تنه بنودل شوی دی .

۳ - دفراه په ولایت کی :

د فراه د ولایت په مرکزاود لاش جوین په اولسوالی کی استوګنه لری چی ټول شمیری په نوموری ولایت کی (۱۴۸۳۹) تنه بنودل شوی دی (۱)

٤ - د هرات په ولایت کی :

په هرات کی دوی دانجیل په اولسوالی، دپښتون زرغون په اولسوالی، د ګلران په اولسوالی، دکشک په اولسوالی، دغوریانو په اولسوالی اود کهسان په اولسوالی کی استوګنه لری چی ټول شمیر یی په نوموری ولایت کی (۱۲۰۴۲) تنه بنودل شوی دی چی په دی اساس دهیواد په لویدیځو ولایتونو کی ددوی مجموعی شمیر (۱۱٤۸۳۳) تنونه رسیږی.

حیات افغانی لیکی: اسحاق زی دکندهاراولویدیځ ته په شګلنه سیمه کی دارغنداب دسین په غاړه دبست تر کلاپوری اوهمدارا ز شوسیمی یی د چلک دسیمی په بنکتنی برخه کی چی دهلمند دسیند په ختیځه غاړه کی دی استوګنه لری. ځینی خلک چی دځمکو خاوندان دی، په فراه، شین دند، لاش او جوین، دهرات جنوب لویدیځ، دسیستان شمال اوهم ځینی یی په هرات کی میشته دی.

---

(۱) معلومات مختصر در باره اقوام سرحدی کشور- ۲۷ مخ .

کله چی زه په ۱۳۵۶ کال کی میمنی ته تللی وم د میمنی د بنار په لویدیځ پنځه کیلومتری کی مالیوشمیر کوچیان ولیدل چی په کیږدیو کی اوسیدل او ځانونه یی اسحاقزی پښتانه معرفی کړل او ویل یی چی دوی اوری او ژمی همدلته اوسیږی او کوم بل ځای ته لیږدنه کوی (لیکوال)

الیزی (علی زی)

الیزی سربنی پښتانه دی اوددرانیانو دپنج پای دښاخ څخه شمیرل کیږی اکثره یی دهلمند دولایت دنادعلی، کجکی، بغران، موسی کلا، گرمسیر اودنوزاد په اولسوالیو کی استوگنه لری. ددوی نـه پرتـه دوی دارزگان، کندهار، فراه اودهرات پـه ولایتونو کی هم په لاندی ډول استوگنه لری:

۱ ـ دارزگان په ولایت کی: دگزاب اوشهرستان په اولسوالیو کی.

۲ ـ دکندهارپه ولایت کی:

دکندهارپه مرکز، ددامان په اولسولی، دمیوند پـه اولسوالی، دارغستان په اولسوالی اودمعروف په اولسوالی کی.

۳ ـ دفراه په ولایت کی:

دبالابلوك په اولسوالی اودفراه دولایت په مرکز کی.

دهرات په ولایت کی:

دانجیل په اولسوالی، دگوزری په اولسوالی، دکشك په اولسوالی، دغوریانو په اولسوالی، دزنده جان په اولسوالی، دکهسا ن پـه اولسوالی، دادرسکن پـه اولسوالی اودشین دند په اولسوالی کی.

دالیزیو اوالکوزیو ترمینځ پوله یوازی دهلمندسیند دی. ددوی سیمه هم دالکوزیو دسیمی سره ورته والی لری. ددغی قبیلی څوځانگی په پنجاب کی هم میشته دی. ددغه ښاخ یوه کورنی دراولپنډی دضلعی په اسلام گړه کی دحسن ابدال څخه دری میله ختیځ خواته استوگنه لری.

دوی اکثره دکرنی په چارو بوخت دی. ددوی ټول شمیر په لویدیځ اوجنوب لویدیځ افغانستان کی د۱۳۶۰ کال دمرکزی احصائیی له مخی(۲۱۴۹۵۵) تنو ته رسیږی.

همدارازدشوروی اتحاد نامتوپوه ستانیشفسکی په حواله د(۲۰)پیړۍ په نیمایی کی یـی شمیر (۱۵۰) زره تنه ښودل شوی دی .

الیاس خیل

دوی غلجی پښتانه دی . زیات شمیریی کوچیان او د ننګرهار اوکابل ترمنځ وادی کی ژوندکوی . لږشمیرخلک یی محمکی لری ،خو ډیرشمیریی کوچیـان دی د دوی د شمیر په باب تراوسه پوری ماسره کـوم بشپړ اومو ثق معلومات نشتـه .

امرخیل

دوی غلجی پښتانـه دی اوپه سلیمان خیلو پښتنوورګـډیـږی . و یـل کـیږی چی د دغی قبیلی مشرامربابانومیده چی زیارت یی د ننګرهار د سیمی په شا و خوا کی دی . دامرخیلوزیاتره خلک د میدان په ولایت کی استوګنه لری چی په د غـه ولایت که ددوی داستوګنی سیمه دنرخ علاقه داری اوچاریکه ده.دمیدان امرخیل په لاندنیوخیلونوویشل شوی دی: یارخانخیل، اللهدوش خیل، یوسفزی، ممی خیل، غوندا خیل اوبوړخیل .

همداراز د دی دو همه لویه برخه په ننګرهارکی ا ستوګنه لری.د ننګرهار د ولایت امرخیـل د سوه روداولسوالی د پیتاوی امرخیل په کلی کی چی د در ونـټی بندته نژدی پروت دی استوګنه لری.همداراز د همدی ولایت د چپرهار د علاقه داری په سپین جومات اوسنګینه کی هم د دوی یوشمیر کـرنی شته . دوی عموماد کرنی اومالداری په چاروبوخت دی . همدارازځینی امرخیل په بامیانوکی هم ا و سیزی چی هغوی کوچیانی ژوند لری. په همدی ترګه په لغمان د پـکتیکاولایت په کټواز او د جـوز جـان د ولایت دآقـچی پـهسیـمه کی هم یوشمیرامرخیل ژوندکوی(۱)

---

(۱) د افغانستان د علومو اکادمی دژبواواد بیاتود مرکز غړی ښاغلی سرمحقق عزیزاله امر- خیل څخه را غوندشوی معلو مات .

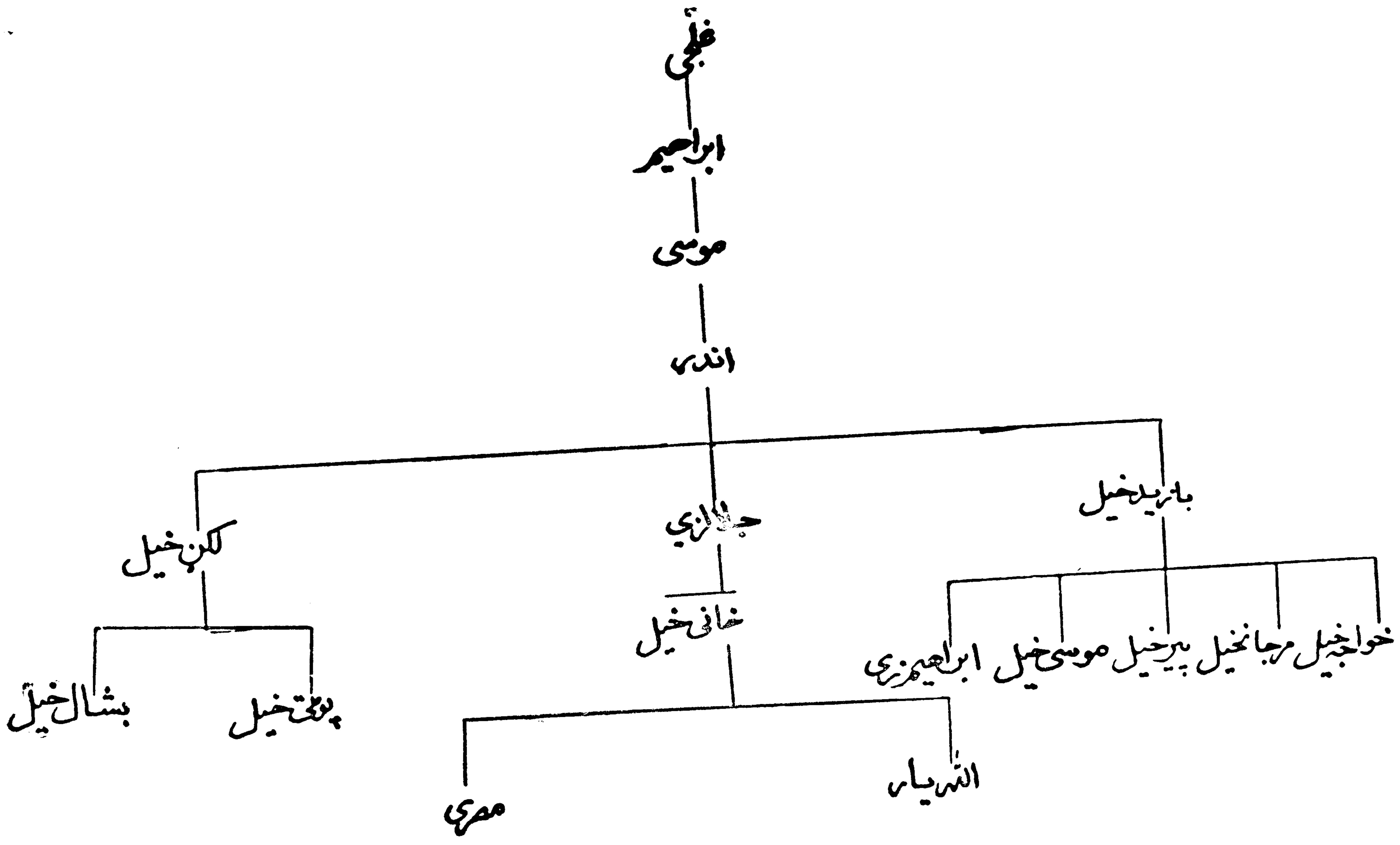
غلجی
ابراهیم
موسی
اندړ
بازیدخیل
جلالزی
کلن خیل
غانی خیل
خواجه خیل
مرجانخیل
پیرخیل
موسی خیل
ابراهیمزی
اللهیار
مصری
بشال خیل

اتمانخیل

اتمان خیل د کوزی پښتونخوا یوه مشهوره قبیله ده چی په یوه واحده سیمه کی استوګنه لری، خو په دریو اداری واحدونو یعنی د باجوړ ایجنسی، مومندو ایجنسی او د ملکنډ ایجنسی پوری مربوط دی (۱)

د دوی د سیمی شمال ته پنجکوړه، لویدیځ ته یی باجوړ او د مومندو غرونه، ختیځ ته یی سوات او جنوب ته یی اشنغر موقعیت لری (۲)

د نسب شجری څخه څرګندیږی چی اتمان خیل هم د کرلانی پښتنو په تولنیز ګروپ کی شامل دی. د دغی قبیلی خلک د خوارلسمی عیسوی پیړی په پیل کی د یوسفزیو د قبیلی په ګډون د تال او ګومل د غرونو نه د کابل او ننګرهار له لاری پیښور ته لاړل او له هغه ځایه په دوابه او اشنغر کی د یوسفزیو سره یو ځای په غم او ښادی کی شریک شول. کله چی د دلازاکو، یوسفزیو او نورو قبیلو ترمینځ د لنډ‌ګر کوټ په میره یا ګړی کړوړه کی جګړه پیښه شوه نو په دغه وخت کی دغه قبیله سره له دی چی د لازاک د دوی سره په قومیت کی نژدی وو د یوسفزیو پرخوا ودریدل او په دی توګه یی دلازاکو ته ماتی ورکړه، خو یوسفزیو د اتمان خیلو سره کومه نیکی ونه کړه. دوی بیا له هغه ځایه څخه تیرا ته ولیږدیدل او کله یی چی د هغه ځای څخه هم لاس ونه لنډ شول نو بیا د ارنګ برنګ سیمی ته راغلل چی تر اوسه هماغلته میشته دی (۳)

د اتمانخیلو سیمه په عمومی ډول غرنی ده چی د لویو او کوچنیو رو څخه جوړه شوی ده چی و اره سیندونه یی د سوات په سیند کی چی په دغه سیمه کی دا بازو په سیند مشهور دی توییږی.

د دغی سیمی په شمال کی د (باجوړ سیند) بهیږی چی تر کلانی او اتمان خیل

---

(۱) اضلاع، ایجنسی ها و قبایل ایالت پښتونستان، ۵۲ مخ.

(۲) پښتانه د تاریخ په رڼا کی، ۱۳۸۸ مخ.

(۳) حیات افغانی، ۲۳۷ ۲۳۸ مخونه.

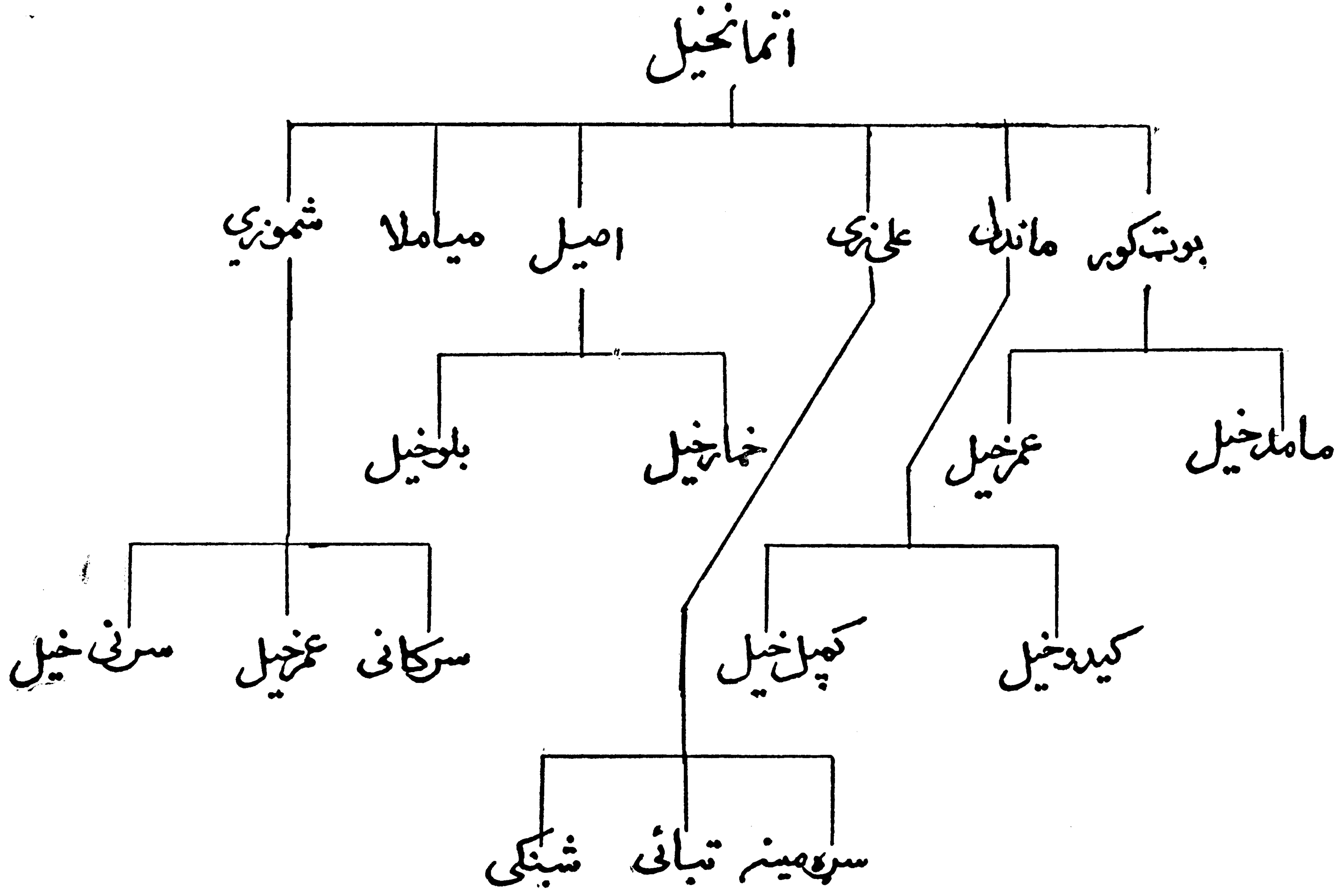
اتمانخیل
بوټکوړ
ماندل
علی زی
اصیل
میاملا
شموزی
ماملخیل
عمرخیل
خمارخیل
بلوخیل
کیدوخیل
کمپلخیل
سرکانی
عمرخیل
سرنی خیل
سره‌مینه
تبائی
شبنکی

اتمانزی

دوی سرپنی پښتانه دی اودمندړیوښاخ گڼل کیږی . اتمان زی د یوسفزیو دسیمی په ختیځه برخه کی دا باسین پرغاړه اود مهابڼ د غره په سهیلی لمنو کی پراته دی. توپی، مینی، کوټه اومرغزدوی دسیمی مشهور کلی دی(۱)

داتمان زیونورخیلونه په لاندی ډول دی: اکازی، کنازی اوعلیزی : د سدواولاده که څه هم په اتمان ورگډیږی مگرځان ته یی بیل نوم غوره کړی دی: داتمانزی قبیلی دری واړه ښاخونه د شیخ ملی دویش له مخی برابری پټلرنی برخی لری چی د غه دری واړه ښاخونه په برابر ډول دخپل نیکه ځمکه کری او ورڅخه استفاده کوی:

همداراز دعلی زیو دطاهرخیلی څانگه ډیره مشهوره اوپه گڼد گهرنومی سیمه کی میشته دی . ویل کیږی چی اتمان زی (۱۲۰۰) وسله وال کسان لری. (۲)

اورکزی

اورکزی دپښتنو یوه مشهورقبیله ده چی زموږتو کم پوهان (نسب پیژندونکی) یی دکرلاڼ دټولنیزی ډلی څخه شمیری .

اورکزی دکوهاټ په شمال لویدیځ ، دسپین غره په ختیځ اودتیراه دجنوبی گڅیو په سیمه کی استوگنه لری. شمال ته یی د اپریدیو قبیله، شمال لویدیځ ته یی پره ځمکنی، لویدیځ ته یی توری، سهیل ته یی بنگښ اوختیځ خوا ته هم داپریدیو اوبنگښوسره پوله لری .

دحیات افغانی په حواله دغی قبیلی داویوښاخونوشمیر پنځوته رسیږی چی بیاوروسته په نوروورووروڅانگو اوخیلونو باندی ویشل شوی دی اودغه خیلونه دادی :

---

(۱) پښتانه دتاریخ په رڼاکی ۱۳۲۱ مخ .

(۲) حیات افغانی ۲۶۷-۳۰۰ مخونه.

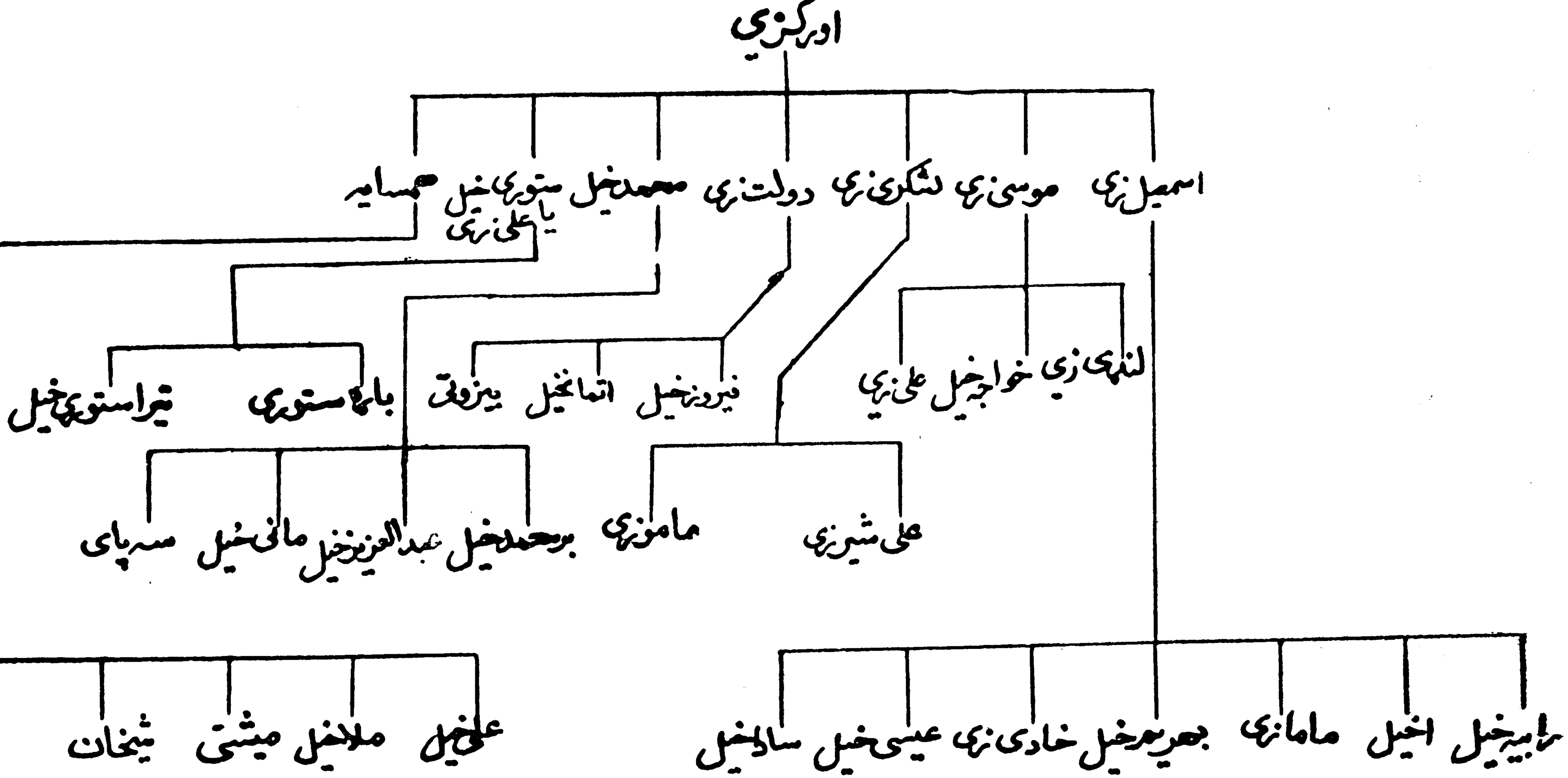
اورکزي
اسمیل زي
موسی زي
لشکري زي
دولت زي
محمدخیل
ستوري خیل
یا علي زي
همسایه
لنډي زي
خواجه خیل
علي زي
فیروزخیل
اتمانخیل
بیزوټي
باما ستوري
تیراستوري خیل
برمحمدخیل
عبدالعزیزخیل
مانی خیل
سه پای
ماموزي
علي شیرزي
علي خیل
ملاخیل
میشتي
شیخان
رابیه خیل
اخیل
مامازي
بهرمرخیل
خادي زي
عیسی خیل
سادخیل

اورمړ

دهغواورمړوچې خپله ژبه یې ساتلې ده په ژبه کې له ځینو معلومیزې چې په مشکله کیدای شي هغه دپښتوژبې یوداسې لهجه (دیالکت) و ګڼل شي چې په خورالرغوني زمانو کې له پښتوڅخه بیل شوې دې ځکه چې ددغې ژبې فونولوژي، مورفولوژي، نحو (سین تاکسیس) لیکسیکالوژي او نورژبني خواص د غه ژبه له پښتوڅخه لرې کوي اودپښتودیوه لهجې (دیالکت) په صفت نه بلکې دنورې څانګړې ژبې په توګه یې حدود ټاکي.

داورمړودتوکم په باب هم علمي تاریخي اسناد وایي چې دابه دیوه لرغوني توکم له نسله وي چې په ختیځ آریایي لهجې (دیالکت) یې خبرې کولې(۱) نوپه دغه توګه اورمړي بیل ملیت دي چې له پښتنوڅخه بایدبیل وګڼل شي اوهمدغه نظرعلمي نظر دي.

څوځرنګه چې دپښتنودانسابوتولومنابعود پښتنویوه څانګه بللې ده اوښایي کوم اساس هم ولري نو موږددغه علمي نظرپه‌پام کې‌نیولو نوسره دانسابو منابعو سره دآشنایي په‌خاطرداورمړوپه باب معلوما ت وړاندې کوو :

دشجرواوروایاتومطابق اورمړ دشرخبون زوی اودسړبن لمسی دی . دی عمردین نومېده اوپه‌اورمړمشهوردی. په موجوده وخت کې اورمړدوزیرستان په کاني‌ګرم، دافغانستان دلوګرپه‌بره کې برک اودپېښوردضلعې په دریو کلیو کې پاسني اورمړ، منځنی‌اورمړ اولاندني اورمړ کې میشته دي (۲)

دحیات افغاني مؤلف محمد حیات خان لیکي: «جوته ده چې داورمړ پلار امرالدین دشرخبون له‌پنځو زامنونه کوچنی و. ده یوزوی‌درلودچې اورمړنومېده چې دغه قوم هم دده په نامه سره نومول شوی دی نوتراوسه پورې هم په دغه

---

(۱) دزیات تفصیل له پاره وګورئ دافغانستان ژبې اوتوکمونه (۱۶۸-۱۶۹) مخونه .

(۲) پښتانه دتاریخ په رڼا کې ۱۷۸۳ مخ .

نامه سره یادیږي. دده په باب داسی ویلی کیږي چی د اورمړ کوم زوی په چی په کوم ځای کی پیداشونود هماغه ځای نوم یی ورباندی ایښوده او په یوه منظومه شجره کی چی میاعمرڅمکنی (رح) ویلی ده په هغه کی اورمړ ته شل زامن منسوبوی چی په دی ډول دی:

سنګتوی، مستوی، مشکور، شکتوی، زیق: مشوی، جلوپان، دهری، کانی ګورم، حران، کړنیخ، خصران، زنګت، داچا، ملانی، سیدانی خان، دوتوی، سین، خلیل اوبوکی (۱)

دد وی داستوګنی سیمه د سلیمان دغره هغه برخه ده چی اوس پکی د مسیدو اووزیرو قبیلی اوسیږي. د کانی ګورم ښار چی د وزیرو او مسید و د بدر په علاقه کی پروت دی هغه داورمړ وله خواجو رشوي دی چی اوس هم داورمړو پنځه ښاخونه په کانی ګورم کی په دی ډول سره میشته دی: خیکنی (۶۰) کوره، خرم جانی خلوینښت کورنی، ملاتانی (۶۰) کوره، بیکنی (۲۰۰) کورنی او چرانی (۲۰) کوره، چی ټول (۳۸۰) یا (۴۰۰) کورنی پخپل پخوانی ټاټوبی کی اوسیږي پاتی اورمړ تقریباً د پنځه سوه کالو راهیسی د کاختی اوبیا دوزیرو دقبیلی دغلبی له امله له د غه ځایه لوګرته چی د کابل په سویلی برخه کی موقعیت لري ولړزیدل اوهلته میشته شول چی تر اوسه هم دلوګرد علاقی د برکی برک په په سیمه کی اوسیږي اواکثره خلک یی اورمړ دی .

اورمړ خپله یوه خاصه ژبه لري چی د پښتو ژبی سره څه مشابهت نه لري داورمړو داپخوانی ژبه د کانی ګورم اورمړو تر اوسه پوري هم دځانه سره خوندي ساتلی ده اوپه خپلو مینځوکی پری ګړیږي اوخبری پری کوي خودلوګراوپیښور اورمړو خپله پخوانی اواصلی ژبه هیره کړی ده. داورمړو داصلي ژبی دموجودیت نه ځینی عالمان دی عقیدی ته مایل دی چی اورمړ به شاید ددی ملک د دیرو پخوانیو

---

(۱) حیات افغانی، ۲۶۱ مخ.

استوگنو اخلاف وی او دپښتنو دگاوندیتوب اویوځای استوگنی په وجه یی دپښتنو تهذیب او تمدن خپل کړی وی.

په اوسنی زمانه کی اورمړ په خوی بوی، عادتونو، دودونو، دستورونو، ژبه، تهذیب او ثقافت کی کټ مټ دپښتنو په شان دی او په ظاهره کی ددی خبری هیڅ څه شوا- هدنه معلومیږی چی گوندی دا خلک به د پښتون اولس نه بیل خلک وی.

دلوگر داورمړو شمیر د(٤٠٠) او(٥٠٠) تنو تر مینځ دی او دوی دعبدالصمدخان، نورالله او تقی په کلیو کی ژوند کوی.

داورمړ بن شرخبون بن سړبن
دنسب شجره

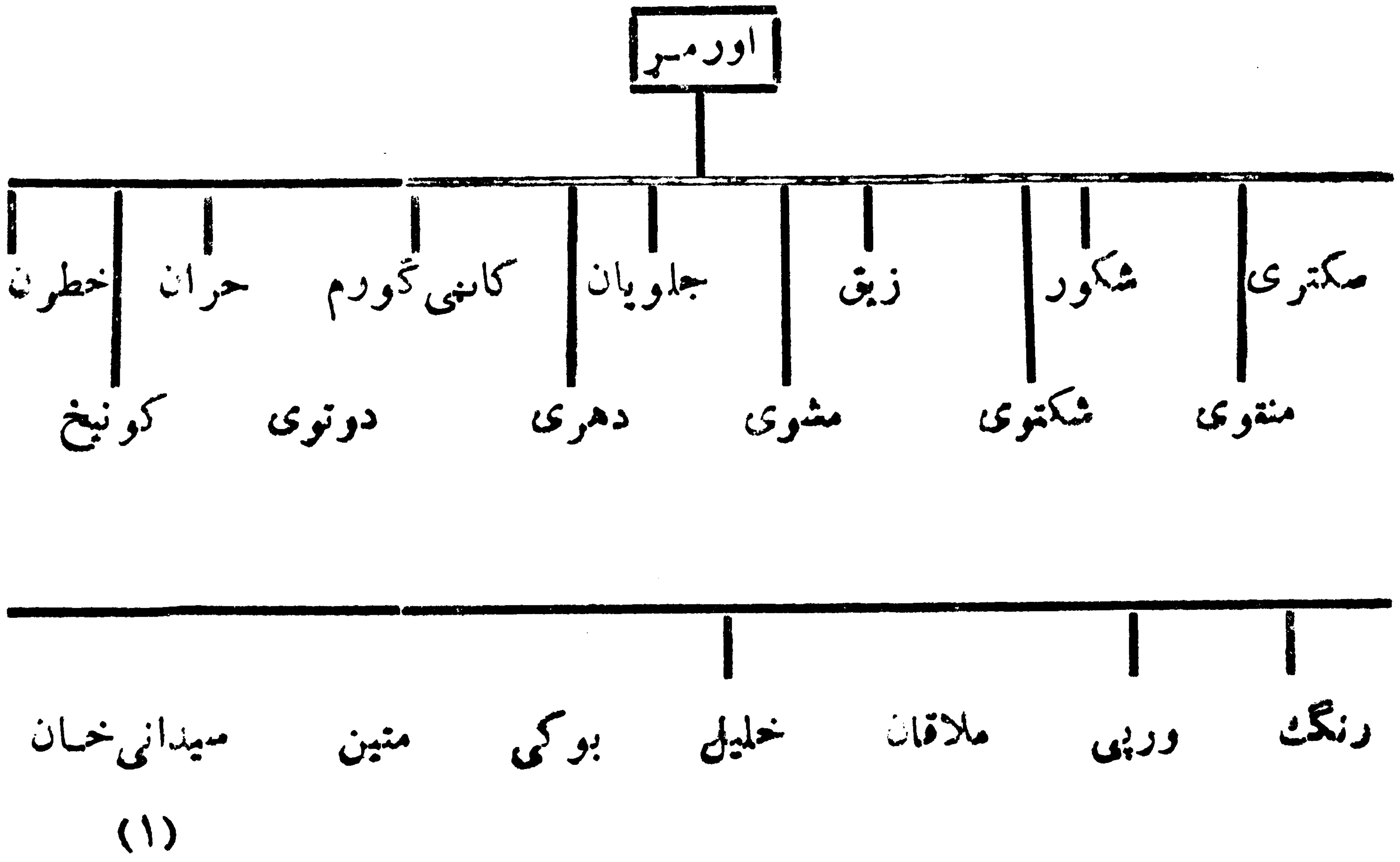

(١) پښتانه دتاریخ په رڼاکی ١٢٧٦ مخ.

اوریاخیل

دوی غلجي پښتانه دي او زیات شمیریې د کابل ولایت د پغمان په اولسوالي کې استوګنه لري .هلته ددوی مشهور کلي اوسیمه دخالداریو په نامه سره یادیږي. یوشمیر اوریاخیل د کابل لویدیځ سیمو تـه اوپه تیره بیاد میدان پـه ولایت کې هم استوګنه لري (۱)

یوزیات شمیر اوریاخیل دپکتیادولایت دزرمت (زر ملی) په اولسوالي کې هم استوګنه لري .دلغمان دولایت داوریا خیلوشمیرد(۱۳۶۰) کال داحصائیي له مخې (۱۲۱۸۸) تنه ښودل شوی دي چې دلغمان په مرکز مهترلام اودقرغیو په اولسوالي کې اوسیږي .

همدارازیوشمیراوریا خیل دپروان و لایت دقـره باغ پـه اولسوالي کې هم میشته دي :

بابر

دنسب دشجرې له لیدلو نـه ځرګندیږي چې بابر په اصل کې دشیرانیو یوه څانګه اوسربني پښتانه دي، خوددوی اولادې ځان ته بیل نوم غـوره کړ او اوس په مطلق ډول دبابرو په نامه سره یادیږي (۲) .

دوی یو ډیر ښه متمدن قوم دي . دوی په سوداګری ډیرښه پوه اوپه عمومي ډول ددامان په قومونو کې تر ټولو شته من او غوریدلي دي .(۳)

بابر دمیاخیلو په سهیل کې استوګنه لري چې لویدیځ ته یې سختي غرني سیمې پرتې دي اودیوه غرني وادي څنډې ددوی ملک ته رسیږي اوله هغه ځـایه څخه

---

(۱) معلومات مختصردرباره اقوام وقبایل ولایات سرحدی کشور ٤١ مخ.

(۲) حیات افغانی ٢٥٥ مخ .

(۳) الفستین، دکابل سلطنت بیان، دوهم ټوك، دډکتور محمد حسن کاکړ ترجمهٔ، کابل : ۱۳۶۱ کال ۶۲ مخ.

یوه غرنی ویاله راوځي چې د دغې غرنۍ ویالې په ذریعه ځمکې خړوبیږي ددغې وادۍ څخه یوه لاره لویدیځ افغانستان ته تللې ده خو خلک وربانډې ډیر تګ او راتګ نه کوي لکه چې د غویلوی اویا ګوملې په لاروییې چې کوي. ویل کیږي چې د بابړو قوم د ستوریاني د قوم څخه پرته د نورو توله وپښتنو څخه وروسته د شیرانیو له غرنی سیمې څخه را ووتل اودچوهدوان په سیمه کې میشته شول. بابړ د نورو پښتنو قبیلو په نسبت ډیر حلیم، آرام او دښه چلند خاوندان دي. د کابل د والکمن سدوزی تیمور شاه په وخت کې د بابړو د قوم مشر ته دامین الملک منصب ورکړل شو.

دپروفیسور سیال کاکړ په حواله یوه شمیر بابړ په ژوب، کوټه او پشین کې هم میشته دي او همداراز دسند په ګړي یاسین، سلطان کوټ اوشکارپور کې هم میشته دي. دننګرهار دجلال آباد په ښار کې هم ددوی ځو کورنۍ دبابړیانو په کلي کې هستوګنه لري.

دحیات افغانی دمولف په قول هغه بابړ چې په اوارو سیمو کې اوسیږي نود هغوی شمیر تقریباً څلورزره کورنیو ته رسیږي د بابړو یوه لویه څانګه د سلیمان له غرو نه هغه خوا په سیره (Sehra) کې اوسي. دغه سیمه د شیرانیو سیمې ته نږدې پرته ده او بابړیان له دوی سره نږدې اړیکې لري او له هغوی سره په کړو وړو او رواجو کې ورته دي.

دلویدیځ افغانستان په ځینو ځایونو کې هم بابړ لیدل کیږي لکه چې د کندهار په ښار کې هم څو کوره، دپنجوایي په اولسوالۍ، کندهار ته نږدې په سوزنای کې چې دارغنداب دسیمې پورې تړلې ده هم ددوی څو کلي شته دي. همداراز په کابل، لوګر او دکونړ د دري په ځینو ځایونو کې هم زیات شمیر بابړ او په ځینو ځایونو کې په لږ شمیر میشته دي. دحیات افغانی مؤلف لیکي: «له هغو مختلفو روایاتو څخه چې تر اوسه لاس ته راغلي دي داسې اټکل کیدای شي چې هغه بابړ چې په لویدیځ افغانستان کې په خواره واره ډول ژوند کوي دهغوی شمیر د (۵۰۰) کورنیو نه زیات نه دی»

دکندهار ولایت په مرکز او د پنجوایی په اولسوالی کی د بابر وشمیر (۱٤۵۰۹) تنو په شااوخوا کی ښودل شوی دی.(۱)

بابکر خیل

دوی غلجی پښتانه دی د دوی یو شمیر د ځاځی میدان او خوست ترمینځ د باك په علاقه داری کی استوگنه لری چی د دغی سیمی داوسیدونکو شمیر (۸۰۰۰) تنه ښودل شوی دی او اکثریت یی بابکر خیل تشکیلوی :

دلغمان ولایت دخان کلا، هرمل او سه سده په کلیو کی هم یو شمیر بابکر خیل استوگنه لری چی دلغمان ولایت کی د دوی شمیر د (۵٤۷) تنو په شااوخوا کی ښودل دی. یو شمیر بابکر خیل دکابل او ننگرهار ترمنځ د سروبی اولسوالی په جگد لك او تیزین کی هم استوگنه لری : دغه راز دخاك جبار د علاقه داری د خورد کابل په کلی کی هم یو شمیر بابکر خیل استوگنه کوی چی د کابل ولایت د بگرامیو په ولسوالی پوری مربوط دی .

دپکتیا ولایت دخوست دلوی اولسوالی د باك د علاقه داری بابکر خیل اکثره دکرنی په چارو بوخت دی او په یوه شنه او اواره سیمه کی ژوند کوی :

بابی

د غرغښت په ټولنیز گروپ کی یو هم د بابی یا بابیانو قبیله ده خو د دیرو هڅو او کوښښ نو سره سره مو د دی قبیلی په باب ډیر معلومات ټول سره نه کړل . داسی ویل کیږی چی بابی په خپلو خلورو زامنو باندی د خاورو مترب و پوښتو جوړ و اوټیل

(۱) معلومات مختصر در باره اقوام وقبایل ولایات سرحدی کشور ۹۲ مخ .

میکائیل ، عزرائیل او اسرافیل نومونه ایښي وو خو وروسته یې د پښتنو د انتقاد او تنبیه په وجه د غو نومونو ته تغییر ورکړ. (۱)

حیات افغاني لیکي : که څه هم د بابي قبیلې شمېر له دریو زرو کسانو نه زیات دی خو په پښتو کې بابیان په کندهار او کلات نصیرخان کې ډیر با همه سوداگران دي او دخپل ښه غوره سلوک او نوم چال چلند په وجه د ښه ژوند څښتنان او اکثره یې شتمن دي (۲)

همدارازد دغې قبیلې خلك په میرانه کې هم ښه شهرت لري : د بابي قبیلې خوراك او پوښاك اکثر په لوړه سویه او د رانیانو په څیر دی . د بابیان د شمېر په لحاظ بیخي لږ او وګړي یې په کلات ، بوري ، کندهار او کویټې په شابو نومي کلي کې میشته دي . همدارازد دوی یو شمېر په هند کې استوګنه لري او د ځینو روایتونو له مخې د هند د جوناګړ او ګجرات نوابان د بابیانو له جملې څخه وو . (۳)

د شوروي د نامتو انتوګرافوستانیشفسکي په حواله د (۲۰) پیړۍ په نیمایي کې د دوی شمېر (۸۵) زره ښودل شوی دی .

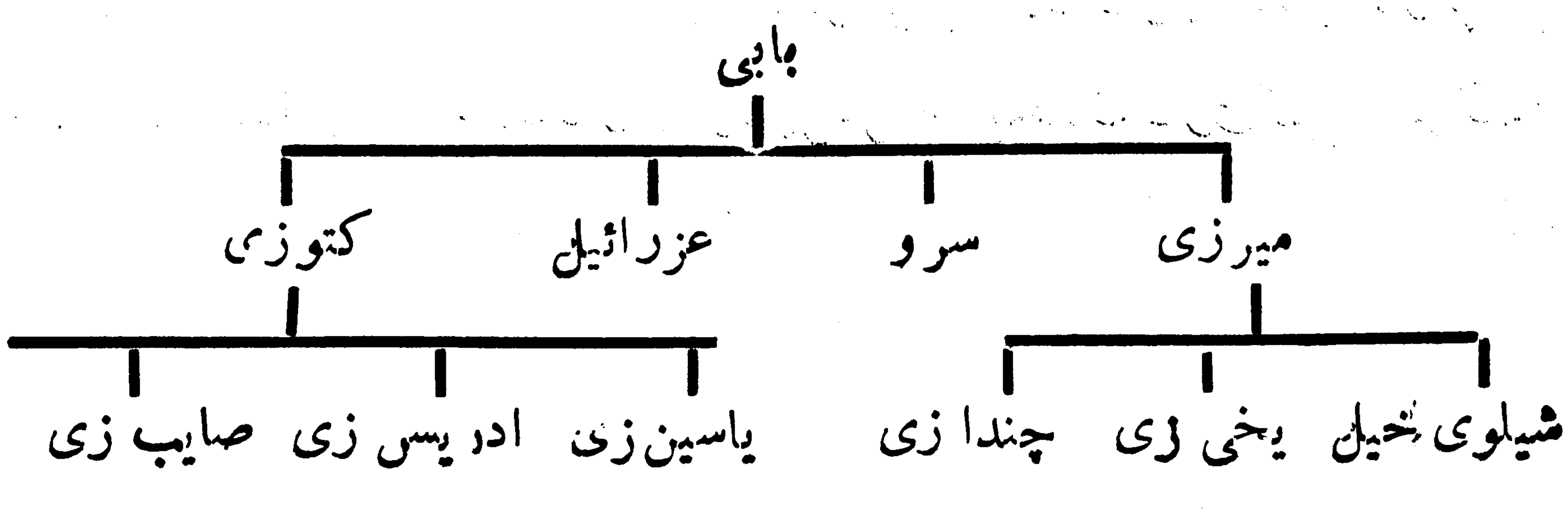

(۱) حیات افغاني ۳۳۹ مخ ،

(۲) نوموړي اثر ۲۷۳ مخ .

(۳) پروفیسور ولي محمد خان سیال کاکړ، پښتو او پښتانه په سهیلي پښتونخوا کې ، کویټه : (۱۹۷٦) ٤٦٦ مخ

بارکزي

دوی سربني پښتانه دي او ددرانيو دزيرك يوه څانګه ده چې د کندهار، هلمند، فراه، نيمروز او هرات په ولايتونو کې استوګنه لري. بارکزي دشمیر له مخې د پوپلزيو نه زيات دي (۱) بارکزي دوزير فتح خان له وخته ډير مشهور شول په تيره بيا هغه وخت چې له دغې څانګې نه امير دوست محمدخان دکابل په تخت کښيناست نو ددوی شهرت دوه برابره زيات شو او بارکزيان تر ليري ملکونو پوري دشهرت خاوندان شول (۲) ددوی داستوګنې سيمې په لاندې ډول دي:

۱ـ په کندهار کې:

د کندهار د ولايت په مرکز، دډامان په اولسوالي، دشاه ولي کوټ په اولسوالي، دارغنداب په اولسوالي، دپنجوايي په اولسوالي، دارغستان په ولسوالي او معروف په اولسوالي کې اوسيږي چې ټول شميريې د کندهار په ولايت کې د ۱۳۶۰ کال داحصائيې له مخې (۵۸۳۴۷) تنه ښودل شوي دي.

۲ـ دهلمند په ولايت کې:

دهلمند په مرکز دنادعلي په اولسوالي، دواشير په علاقه داري، دناوه بارکزايي په علاقه داری، دنوزاد په علاقه داري او دنهرسراج په علاقه داري کې استوګنه لري چې دهلمند په ولايت کې يې ټول شمير د ۱۳۶۰ کال داحصائيې له مخې (۱۲۶۰۸۸) تنه ښودل شوي دي.

۳ـ دنيمروز په ولايت کې:

دوی دلته دنيمروز په مرکز کې اوسيږي چې شميريې د ۱۳۶۰ کال داحصائيې له مخې (۸۹۵) تنه ښودل شوي دي.

---

(۱) الفنستن، دکابل سلطنت بيان، دوهم ټوك، پښتو ژباړه دپوهاند داکتر حسن کاکړ (کابل: ۱۳۶۱) ۷۸ مخ.

(۲) حيات افغاني ۲۲۴ مخ.

همدارازد کنډ ګ اوچار برجك په اولسواليو کی هم اوسيږی چی ټول شمير يی د ۱۳۶۰ کال داحصائيی له مخی په نيمروزکی (۳۲۸۰) تنه ښودل شوی دی.

٤- دفراه په ولايت کی:

دفراه په مرکز دبالابلوك او ګلستان په اولسواليو کی استوګنه لری چی ټول شميريی د فراه په ولايت کی د ۱۳۶۰ کال داحصائيی له (۹۰۷۶۲)تنه ښودل شوی دی.

٥- دهرات په ولايت کی:

دانجيل، ګوزری، پښتون زرغون، ګلران، غوريانو، زنده جان اوادرسکن په اولسواليو کی استوګنه لری چی دهرات په ولايت کی ددوی شمير د ۱۳۶۰ کال داحصائيی له مخی ۳۲٤۰۷ تنه ښودل شوی دی.

دبارکزيو شمير ټول دپاسه (۲۳۱۰۶۷) تنه ښو دل شوی دی . هغه سيمی چی بارکزيان پکی استوګنه لری ښی حاصلخيزه اودکرنی وړدی. دوی دپوهی اوتعليم سره زياته مينه لری او ځانونه اصيل پښتانه بولی(۱)

همدارازدشوروی اتحاد داتنوګرافرستا نيشفسکی په حواله ددوی شميرد (۲۰) پيری په نيمايی کی (۳۲۰) زره تنه ښودل شوی دی.

باميزی

سربنی پښتانه اوددرانيودزيرك يوه څانګه ده . ددوی اکثريت دکندهار دولايت په مرکزکی استوګنه لری. شميريی د ۱۳۶۰ کال داحصائيی له مخی د (۱۹۷۰) تنو په شاوخوا کی ښودل شوی دی . (۲)

بختياری

تاريخ حيات افغانی دبختياريو دقبيلی په باب ليکی: «ځينی خلك دوی سيدان بولی .دا خلك په اصلی کی له ايران نه راغلی دی چی ددغی قبيلی ډيرشمير

---

(۱) معومات مختصر در باره اقوام وقبايل ولايات سرحدی کشور ۹۸ مخ

(۲) معلومات مختصر درباره اقوام وقبايل ولايات سرحدی کشور ۹۲ مخ.

اوس هم په ایران کی استوگنه لری: دبختیار دقبیلي یوشمیر دایران داصفهان په لویدیځ اویوشمیریې په بخارا کی هم ژوندکوی. په دره بندیادرابن کی ددغی قبیلي (۷۰۰) یا (۸۰۰) کورني شته اوپه مرغه کی هم تقریباً (۵۰۰) کورنۍ استوگنه لری:

هغه بختیاری چی په درابن کی اوسیږی هغوی د میاخیلوسره په گټه او تاوان کی شریك دی: د بختیاریو دقبیلي ځیني پوونده سوداگرد دیر کلك هودخاوندان دی (۱) داسی فکر کیږی چی ښایی دوی به دلودی قبایلو یوه څانگه وی:

دمخزن افغانی لیکوال دبختیارو دقبیلي دنسب داصلیت په باره کی داسی لیکلي دی: اسحاق نومی چی اصلاً دیوه سید زوی وپه اوش نومی ځای کی چی دبغداد له توابعوڅخه دی دروزگاردپیښواوستونزوپه سبب په سفرلاس پوری کراود سلیمان په غره کی د شیرا نیوسیمی ته راغی اود شیرانیو په قبیله کی یی له یوی ښځی سره چی شیخی نومیده واده وکراوله دغی میرمنی نه یی یوازی یوزوی وشواوداپوسعید نوم یی ورباندی کیښود چی نوموړی ماشوم دبخت اونیکو طالعو په اساس په بختورسره شهرت وموند اودوخت په تیریدوسره په بختیار باندی مشهورشو چی دده اولادی ته بختیاری وایی، خومولف ته ددغه روایت په باب صحیح ثبوت ترلاسه نه شو(۲) دغسی روایتونه ډیردی چی کله دپښتنو یوی قبیلي اوکله بلی ته دسیدانو یانوروعربی الاصلوسره ارتباط ورکوی چی په حقیقت کی له افسانوڅخه هیڅ زیاتوالی نه لری:

بړیخ

بریخ دپښتنو یوه قبیله ده چی زموږ پښتپوهان (نسب پیژندونکی) یی د سړبن دتولنیزی دلی (Socialgroup) څخه شمیری اوددوی دوینا له مخی دسړبن په ښوخبون (ښرخبن) ښاخ گډیږی:

---

(۱) حیات افغانی ٤٤١ مخ

(۲) حیات افغانی، ٦٠٩ مخ.

دهند د کمبرج په تاریخ کی دلرغونی آریایی کتاب رگ ویدا په حواله داسی لیکل شوی دی : «د لسو ملکانو (پاچهانو) جنگ دویدی زمانی مشهور جنگ و . په دې تاریخي جنگ کی لس آریایی قامونه ملگری وو اود بهارته په نومي آریایي قبیلې دپاچا سوداسه پرضد وجنگیدل . په دغو لسو قامونو کی یو قام پکتهان نومیده چی اوسنی پکتون = پختون = پښتون ځینی مراد دی .

د دغه سوداسه پلار یا نیکه (Devadasa) هم د خپل قام نامتو پاچاو . دی دخپلې پاچاهي په زمانه کی له څو آریایي قبیلو سره جنگیدلی او پر هغوی یی بری موندلی دی چی یوه په هغو کی (Brisaya) دی .

افغانی محققین لکه مرحوم استاد احمد علی کهزاد اومرحوم استاد پوهاند عبدالحی حبیبی دغه په ویدکی راغلی «بریسیه» قبیله بړیڅي بولي :

د بړیڅو خیلونه :

مباغلی استاد رشاد دشیخ بستان بریځ نومی اثر کی لیکی :

بریځ په اومری سو کی په دوو پلارو ویشل کیږی یو یی « اوتغ» دی او بل یی «اوسین» . اوتغ پر لاندنیو خیلونو ویشل شوی دی : ۱- داود زی ۲- چوپان زی ۳- ملیزی ٤ - بدل زی ٥ - ثابت زی ٦- شکر زی او بروکی زی :

اوسین هم پر لاند نیو خیلونو ویشل شوی دی :

۱- بارکزی ۲- زکوزی ۳- مندوزی ٤- سبازی ٥ - راو زی. حافظ الملك حافظ رحمت خان بریڅی چی په ۱۱٤۸ ه . ق دهندوستان په روهیل کهند کی خلاصة الانساب لیکلی دی هلته داسی وایی :

اوس بریڅي په خپل اصلي وطن شوراوك کی یوازی پرد غوخیلونو ویشل شوی دی :

. بدل زی :

زکوزی :

مندی زی :

چوپان زی اوملیزی د یوسفزیوسیمی ته راکوچیدلی اوزیاتره بیاله هغه ځایه هندوستان ته را غـلی دی دد غـودوو (زیو)خـلـك چی په ښورواوك کی پـاتی دی ځانته خانی او د محکو تاکلی جلا برخه لری . د شکرزیـو ، را وزیـو ، او نـورو (بارك زیو ، سبازیو ، پروکی زیو) شمیرلږو . دوی هم په هغو دریوزیو(بدلزیو ، زکوزیو ، مندوزیو) کی مـدغم شوی دی :

د حافظ رحمت خان د غه لیـکنه پس لـه دوه سوه اوڅوکالوڅخـه اوس‌هم رښتیاکیږی او د ښوراوك دکرنی مځکه پرنو مورودریو زیو (بدل زیو ، زکوزیو مندوزیو) باندی په دی ډول ویشلی ده :

۱ـ د بدل زیو برخـه

د پښین‌خواته له غل دری څخه تربا دوزیو پـوری(د ښوراوك ختیځه سیمه).

۲ـ د زکو زیو برخـه :

له پنج پایه څخه دریګځ ترعلاقـه داری پوری :

۳ـ د مندوزیو برخه :

له کاریزه څخه د بلوڅانوترتګه (بریده) پوری (د ښوراوك لویدیزه‌سیمـه)

دلته دا هم باید وویل شی چی د مندوزیوپـه برخه شیرانی هم اوس شریك شوی دی او د بریڅود څلورم خیل په توګه پیژندل کیږی . په خلاصة الانساب کی بدل زی پر دغولاندی پنځوښاخونوباندی و یشـل شوی دی :

سالارزی ، بیسین‌زی ، ادوپی(زی) ، ملاخیل‌او دولت‌خیل.مولف‌داهم‌زیاتوی : اوریدل کیږی چی ملا خیل او دولت خیل اوس پـه ښوراوك کی نه دی پاتی د یوسفزیوسیمی ته راغلی اوزیاتره یی بیاله‌هغه ځایه هندوستان‌ته را لیږدیدلی‌دی.

په خلاصة‌الانساب کی داهم راغلی دی‌چی مندوزی او زکوزی هم د بدل‌زیو په څیرپر څوڅو پـښو ویشلی دی خودهغی نومونه یی نه‌دی راوړی :

دبریڅوتاتوبی :

دبریڅوپخوانی تاتوبی دبست تاریخی سیمه وه چی پښتانه یی کلا بست بولی

اوس هم هلته برېښې یا برېښان اوسېږي . د فتح خان اورابیاد نکل قهرمان (پتي خان) د کلابست له برېښوڅخه وپه دغه نکل کې دهلمند پرغاروباندې دبرېښوګڼه آبادي ښيي . په ۱۰۵۸ هـ.ق کال پر کندهار باندې دایران دصفوي پاچا دوهم شاه عباس (۱۰۵۲ - ۱۰۷۷ هـ.ق) دحملې پـه وخت کې پـردل خان بـرېښې له خپل قبیلوي لښکر سره دایراني پوځونو پـه مقابل کې پنځه پنځوس ورځې د کلابست کلا بندي وساتله . دغه پېښه هم داښیي چې تر یوولسمې هجري سدې پورې لا دهلمند پرغارو په تېره بیاپـه کلابست کې ډېر بـرېښې مېشته وو سل اوڅو کالـه پخوا چې دپتـي حیات خان پوپلزي (؟) حیات افغاني (۱۲۸۳ هـ.ق تالیف) کړ د کلابست پـرشاو خوا برېښوځپله خاني دراوده اوخان یې اورنګ خا ن نومېده :

بـل د هلمند پـر کینـه غاره باندې دګرمسېل اوسیستان تر منځ په لنډي او پلالکه کې اوس درې سوه کوره برېښې مېشته دي اودغه برېښې دزکوزیواه ایسازي پښې څخه دي .

لنډي اوپلالـکه دوې ویالې دي چې برېښوپخپله کینډلې دي . لنډي ویـالـه لویدیزې اوپلالـکه والهختیځې خواته واقـع ده چې ددوارو ترمنځ تقریباً لس کیلو متره واټن شته . لنډي اوپلالکه له اداري لحاظه د دیشوپه اولسوالۍ پـورې اړه لري ددغې اولسوالۍ ختیزلورتـه دګرمسېل اولسوا لي پرتـه ده دادواړه اولسوا لي دهلمندپه ولایت پورې اړه لري چې مرکز یې دلښکرګاه ښار (بست) دی .

د کندهارپه ښار کې هم دبرېښانوڅو کوره شته مګرددوی داستوګنې ترټولویه سیمه ښوراوك دی چې دلنډي اوپلالکې ویالې یې شمال غرب ته پرتې دي .

دپتي حیـات خان پـه حیات افغاني کې یـوسل اوشل کـالـه دمخه کښلي دي چې اوس په ښوراوك کې تخمیناً درې زره کـوره برېښې اوسي . دحیا ت افغاني پـه دغه شمېر کې شیراني هم راځي دښو راوك دخلکوشمېر د « اتـلس قـریـه هـاي افغانستان» په (۱۳۴۹) مخ کې لیـکلې دی تقریباً یوولس زره تنه دي چې په دغو کې تقریباً دوه زره تنه برېښان نه دي اوددغې سرشمېرنې له مخې چې په ۱۳۵۴ ش

کال په کابل کې خپره شوې ده دښوراوك دبړیڅوشمیر بې له شیرانیو نهوزرو تنوته رسیږي. (۱)

د (Dictionary of the Pathan Tribes) په ۲۱۰ مخ کې لیکلي دي «څه بړیڅي په کوټه، پیښن اوځاګي کې اوسي. دغه قبیله زیاتره دافغانستان په جنوبي برخه ښوروك کې میشته ده.»

داولس مجلې د۱۹۶۸ ع کال اکتوبر په ګڼه کې عابد کښلي دي: «بړیڅي دکویټې دوېژن په شراوړ دنومې ځاې له عیسی خیلوسنتهیا کا کروسره میشته دي په کوټه کې هم اوسي» دپټان دکتاب په سلم مخ کې لیکلي شوي دي:

ددبړیڅو څو کوره دکویټې دبولان دحکومت په ځاګي کې هم شته او څه بړیڅي په نوشکې کې هم اوسي.

څه اکازي، الیك زي او وسمي زي بړیڅي (چې له نسبي لحاظ په مندوزیو ګډیږي) په بولان کې له سنجرانیو بلوڅوسره میشته دي اواوس یې خپله ژبه له لاسه ورکړې ده. ددغو بړیڅوشمیر سلو مړونه رسیږي.»

ملك صالح محمد لهړي دبلوچستان نومې کتاب په ۵۵ مخ کې لیکلي دي: په ۱۹۵۱ ع کال چې په بلوچستان کې دنفوسو شمیر وشود بلوچستان دبړیڅوشمیر (۴۹۶۵) تنه وو. په صولت افغاني کې راغلي دي:

«بړیڅي په هندوستان کې هم اوسي دجهجرو پرګنه دبړیڅا نوده. په ۱۸۵۷ ع کال چې د هندوستان دآزادولو له پاره هندوستانیان پورته شول د جهجر بړیڅي رئیس هم ددغو غازیانو ملو. انګریزانو چې بری وموند دغه بړیڅي رئیس یې په دار کړ.»

دجهجر پرګنه ددهلي اوعلي ګړه تر مینځ پرته ده په اداري لحاظ دسکندر آباد په حکومت پورې اړه لري سکندرآباد سلطان سکندر لودي (۸۹۴-۹۲۳ ه.ق) ته منسوب دی.

---

(۱) پوهاند رشاد، بړیڅي اوښوراوك، دشیخ بستان بړیڅ دمقالومجموعه، ۹-۱۸ مخونه ۱۳۶۰ ه کال.

بریښی دروهیل کند په ښارونو کی هم شته په تیره بیا بوریلی په بریښو دك دی.

د(Pathan په سلم مخ کی راغلی دی چی په بمبئی کی (دبروچ) په نامه ښار هم بریښوته منسوب دی او له دی څخه معلومیږی چی بریښی ترګجراته پوری هم رسیدلی وو.

ښوراوك:

دښوراوك سیمه داوسنی کندهارپه جنوب غربی کنج کی موقعیت لری او داولسوالی په نامه اداری تشکیل لری. دریګ په نامه یوه علاقه‌داری هم په دغه اولسوالی پوری تړلی ده. دښوراوك دسیمی‌شمال اولویدیځ ته ریګ(ریګستان) پروت‌دی دغه‌ریګستان په شمال کی‌دسپین بولدك‌ترحدودواوپه‌لویدیځ دافغانستان دغربی پولی‌پوری غزیدلی دی لمرخاته خواته یی دخواجه عمران غوندی‌چی له پښینه څخه ښوراوك‌جلاکوی :

دجنوبی ددی غرو نه یی دبراهوی بلوڅو ټاټوبی دی چی په نوشکی پوری اړه لری. دښوراوك محکه ښوی داګ‌دی‌اوددغه داګ‌په منځ کی هیڅ غرنشته محکه یی مټ ده اودبری بیخی نلری. د ښوراوك دمساحت په باب دصولت افغانی په ۳۴۷ مخ کی راغلی دی:

« ښوراوك نسبتاً په مربع شکل پروت دی چی هره ضلعه یی تخمیناً شپیته میله او زدوالی لری. »

دصولت افغانی دغه لیکنه دحیات افغانی د (۱۵۳) مخ نقل دی :

د «اتلس قریه های افغانستان » په ۱۳۴۹ مخ کی دښوراوك دتړلی اولسوالی مساحت (٤۹٦٤) مربع کلیو متره راغلی دی مګر قاضی عطاوالله‌خان دپښتنو په تاریخ کی د ښوراوك ټوله علاقه تقریباً شپیته مربع میله ښودلی ده. داروانښاد قاضی صاحب دغه لیکنه داسی توجیه کیدلای شی‌چی ده یوازی دښوراوك هغه‌آباده محکه شپیته مربع میله بللی وه چی دبریښوکروندی او ټاټوبی دی او دنوی او زاړه ښوراوك په نومونو یادیږی :

په قاموس جغرافیایی افغانستان کی د ښوراوك کلی اووه ویشت ښودل شوی دی (۱) په د غه کلیوکی ترټولو لوی کلی دبادرزودی چی تقریباً پوزرودوه سوه تنه پکی اوسی. په زیاترو کلیو کی دوه دری کوره بواهویان هم شته چی نار ینه یی دکلی ساروانان او شپنیان دی . ښځمنی یی کمبلی، جوا لونه ، خورجینونه او دستر خوا لونـه اوبی:

کلی او کورونـه:

دښوراوك دبر یخر کور په یوه ساده کودی (کودله) یاخو نه کی وی. کو دی یی په بیضوی شکل د غره له پندولښتو څخه جوړه شوی ده چی څلور پنځه دانی یی یو ځای په مځکه کی له یوی خوا اوبلی خوا څخه دنیمی دایری په توګه نجتی وی پرسویی کـیږه وراچوی کیـږه دغزوله لښتو یا نلونو څخه تغر غوندی شی اوبـی دخونړ په پښښت کی یی پرتیرانو اچوی.

هغه کودی چی دژمی له پاره وی پر کیږه سر بیره یی اخیږوی.خو نـی یـی څلور دیوالهلری چت.یی له یوه او زده تیرو اودغزه له لښتو څخه داسی جوړ کړی وی لکه عصری چادر پوښه کورونه. دغه خونی اوکودی یوه د بلی وارخته په بیضوی یامستطیل شکل یوله پرله پسی پرتی وی. پرشاوخوابانډی (دښاری دوله کورونو په شان) دیوالونه لری اوزیاتره کودلی یی دروازی وی داځکه چی په دوی کی مخ پټی اوغلا نشته :

کښت او کر:

د ښوراوك دو بی دیرتود اوژمی یـی معتدل دی څـه شمیر تـره کی اوخروتی کوچیان ژمی ځانونه ښوراوك ته رسوی دښوراوك کښت په باران دی فقط یو کاریزګی پکی شته چی پرهغه هم دوه دری کوره آبادی نوری بها ندی اوبه نه لری. غنم، اوربشی اوبـاجری په لـلمی دول کری. څه لـلمی پالیزونه هم کری.

دښوراوك دبر یخرسپین زیری وایی : « زموږ نیـکه ګـانوچی په ښور اوك کی وارول کښتیی په باران واوله لوری څخه یی ځمکی نه خر وبـید لی . لوره دیوه

قاموس جغرافیایی افغانستان ، ۱٤مخ، دکابل چاپ، ۱۳۳۸ ه .کال

رودلوم دی. دارود دتوبی له غرووراوزی اوزدوالی یی(۲۵۰) میلەدی.لوره ژوره ده غاروته یی او به نه خیژی .

ستروستانه حاجی محمد نیکه خیشکی دوی تشویق کړل چی ویالی وګازی اوله لوړی څخه اوبه خپلو کروند و ته وخیژوی برېڅود حاجی نیکه خبره ومنله لیځی یی راونغښتلی لوړی ته یی اومه بندونـه واچول. دوی لـویی ویالی څینی وکښلی یوه ویاله دبدلزیو او زکوزیووه بله ویاله یی دمندوزیووه چی شیرانی‌هم په شریک شول‌له د غولویو ویا لوڅخه‌بیاکوچنی ویالی جلاکړی چی پـه دغوکی شپـز ویالی یوازی دمندوزیودی.

ورووستـه‌داوبـودهغه بـند په اغیـزه چی‌دپښین پـه‌ملوزوکی‌لوړی‌تـه‌و اچـول شودلوړی‌او‌به ښورا وك‌ته‌ونه‌رسیدلی او ښوراوك یی پـه یوه بی‌او بو میره‌بدله کړه. اوس دښوراوك دخلکو کښت وکردباران په اوبودی . څه اوبه په او ښا نـوله څاه ګانوراکاژی څاه ګانی یی شپیته اویا متره ژوری دی. دڅاه‌ګانو او‌به‌یی تروی دی نوځکه دوی ناوران (څلیرونه) هم لری . په ناورانوکی دباران اوبه‌ذخیره‌کوی‌د

د څا او ناور په اوبو‌دښوراوك خلك خپلی ورځنی‌ارتیاوی ایسته‌کوی،څینی یی‌اواودسونه‌پری تازه کوی، لوښی اوکالی پـری مینځی او څاروی پـری اوبـه کوی . دڅاه ګانو اوناو ورونواوبه دومره نه دی‌چی‌دکښت وکوله پاره هم څینی کار وا خلی . د ښوراوك مځکه ډیره ده اواوبه یی لږی دی ځکه نوځینو مځکوته دکرهنی وار پسله څلورو پنځو کلاوورسیږی له‌غه املەیی نومځکه خورا زوروره وی، ډیرحاصل‌کوی اوسری‌ته یی حاجت نشته .

د ښوراوك ټول خلك په پښتوخبری‌کوی اود خلکو په محاوره کی‌یی دمتلونو ډیراستعمال داسی څرګند یږی‌چی دفولکلوری ادب خزانه یی ډیره بډایه‌ده .

دبرېشوری‌وزیات شمیرپـه هندوستان کی استوګنه لری اودا هغه پښتا نـه دی چی دافغانی فا تحینو سره هند ته ورغلی دی اوس یی پاتی کسان‌ځانونه هغو کسانه ته‌منسوب ګڼی چی دهندوستان په تاریخ کی نوم اونښان لری .

یو له دغو کورنیو څخه د حافظ رحمت خان بریځ کورنۍ ده چې اصلاً د کندهار
د شوراوك وو چې په روهیلکنډ کې حکمران و . حافظ رحمت خان په هند کې
دابدالي احمدشاه د فتوحاتو ملګری و او دده زامن او وریرونه د روهیلکنډ ډیر مشهور
حکمرانان وو . پخپله حافظ رحمت خان دافغاني فرهنګ په بډایتوب کې ډیره
لویه برخه اخیستې وه او ځینې داسې تاریخي متون د ده په پاملرنه د ورکیدو او
هیرۍ څخه ژغورل شوي دي چې هغه نن دلویو علمي اسنادو په جمله کې ډیر هسك
ځای لري.

تواریخ حافظ رحمت خان چې پیرمعظم شاه ته منسوب دی اصلي متن یې د
حافظ رحمت خان په سپارښت لیکل شوی دی او دا یو داسې غنیمت اثر دی چې
دپښتني اقوامو او قبایلو دلیږد پدنو او نورو اجتماعي او سیاسي مناسباتو ډیرې خبرې
په کې پرتې دي .

له دغې کورنۍ څخه چې د شوراوك ته منسوب ده یو ډیر لوی سړی جنرال
بخت خان وچې د هندوستان دخلکو په هغه سترقیام کې یې د آزادۍ ساتونکو رهبري
وکړه چې په ۱۸۵۷ ع کال کې دانګریزانو پرضد را اوچت شو .

د۱۸۵۷ کال په دسمبر کې انګریزانو دډیلي پرښار یرغل وکړ کورګاني پاچا
بهادرشاه ظفر په دارسزه انګریزانو ته ځان تسلیماوه خو جنرال بخت خان هغه ته
دادورکاوه چې دانګریزانو مخه به ونیسي. جنرال بخت خان دانګریزي قواوو په
وړاندې دومره خنډونه ایجاد کړل چې دکشمیري دروازې اولال کلا ترمنځ لنډه
فاصله انګریزانو په پنځه ورځې ووهله .

دی جنرال پاچا د تسلیمیدو څخه ونه شو ګرزولای نو کله چې پاچا تسلیم شو
جنرال بخت خان له ډیلي څخه لکسنهو ته ولاړ او له هغه ځایه دهندوستان غرونو
ته وخوت او بیا ورك شو چې بیایې چاپته پیدا نه کړه.

دشوراوك خلك وایي : «کله چې دډیورنډ کرښه ټاکل کیده نو شوراوك دافغانستان
څخه دباندې شوی وخو سمندرخان بریځ دخپلو سپرو سره پر کوټه حمله اوکړه

اودومره لوی خطرونه یې ا نگریزانوته متوجه کړل چې هغوی په دې راضی شول چې ښوراوك دډیورنډ دکرښې هغې خوا ته کړی .

برېخان قوی خلك دی اود کار څخه دفراغت په وخت کې بیل بیل سپورتونه لري چې عمده سپورت یې غیږ ده. دمیلوپه ورځو اوودونو کې اتڼونه کوی او دبرېخواتن ځان ته نوم لري. دوی په اتڼ کې توپ‌کونو ته حرکت ورکوی او کله چې اتڼ یې گرم شي نوپه توپ‌کوټ‌کان هم کوی. دسپوږمی په ۱٤شپه په‌سپوږمی رڼایی ځوانی ښځې اوپیغلې اتڼونه کوی اوسندری وایی .

دزوی دزیږېدنه نیږ‌کمرغی بولی اوپه‌هغه‌کور کې چې زوی وزیږی‌خیرا تونه کوی اودهلك دنوم ایښودلوپروخت سندری وایی او اتڼونه کوی .ویل کیږی چې دښوراوك خلکوشمېراته زره تنوته‌رسیږی.

بلخ یابلیخ

دغې قبیلې خلك کله ځانونه دنیازی، کله دولت‌خیل‌او کله هم‌ځانونه‌د لودی داولادی‌نه‌شمېری ، خوداسې‌فکر کیږی‌چې‌دوی‌لودی‌پښتانه دی .دوی په پښیا له نومی ځای استوگنه لری‌چې دغنډشیخ دغره جنوب ختیځ خوا ته موقعیت لری .
دغې قبیلې څخه یوه‌کورنی دمیانوالی دسیمې په پپلان کې‌استوگنه لری(۱) دوی دلوانډ‌وپښتنوسره داسې‌گډشوی دی چې‌د هغوی‌سره یې‌کوم توپیر نه شي کیدای. دغه قبیله دومره مشهوره قبیله نه ده اودشمېرپه‌لحاظ هم ډیرلږدی (۲)

بنگښ

بنگښ دکرلانې پښتنویوه مشهوره قبیله ده. ددغې قبیلې خلك ځانونه قویش بولی اوپه خالدی افغانه‌سره‌هم شهرت‌لری. دافسانوی روایتونوله مخې

---

(۱) تواریخ خورشید جهان - ۲۲۹ مخ.
(۲) حیات افغانی - ۲۹۹مخ.

ددوی دلوی نیکه نوم اسمعیل و. دوی وایی چی دخالد ابن ولید دزوی عبدالله نه رابنکته په لسم پښت کی اسمعیل وزیزید اودده ددووزامنو گډا ره او سمل ترمنځ چی موریی د پرملی (فورملی) دقبیلی څخه وه سخته جګړه رامنځ ته شوه.

حیات افغانی لیکی: ددغی قبیلی لوی نیکه اسمعیل دگردیز دسیمی په زرمت کی اوسیده. ددوی ددی کورنی جګړی په سبب و چی دګاره اوسمل په نومونو دبنګښو په توله قبیله کی دوی ګوندی رامنځ ته شوی اودوا ړه ګوندونه په خپلومینځو کی سخته دښمنی لری. کله چی په زرمت کی د دغی قبیلی شمیر مخ په ډیریدو شو او اه بلی خوایی دغلجیو قبیلی زورولید نو تقریباً (۵۰۰) کاله دمخه یی دغه سیمه پریښوده او په کورمی، پیواړ او شلوزان یی چی د سپین غره په جنوب کی موقعیت لری خپله قبضه ټینګه کړه، خودا ورکزیو او ددوی ترمنځ بدی پیدا شوه(۱) په هغه وخت کی دختکو قبیلی هم د بنګښو سره مرسته وکړه. او تر یوی سختی جګړی وروسته یی داورکزیو لاس له کوهاټ نه لنډکړ او خپله قبضه یی وربان-دی ټینګه کړه. تر هغی وروسته هم د بنګښو او ورکزیو ترمنځ ډیری جګړی وشوی، خو په پای کی دبنګښو او اورکزیو ترمنځ سرحد وټاکل شو، میدان او هغه دره چی اوس بنګښ پکی استوګن دی دبنګښو او دشمال په خوا غرنیزه سیمه اورکزو ته ورسیده (۲).

دبنګښو علاقه د دری په شکل شرقاً او غرباً دغرونو ترمنځ پرته ده. ددوی لمر خاته او جنوب ختیځ خواته ختټک، شمال ته یی اورکزی، جنوب غربی حدیی د وزیرو سره لګیدلی دی اولمراویدو ته یی دکورمی علاقه پرته ده.

قاضی عطاء الله خان پخپل اثر د«پښتنو تاریخ» کی د بنګښو په باب داسی لیکلی دی: «بنګښ داپریدو او اورکزو سویل ته پرانه دی. ددوی دعلاقی

---

(۱) حیات افغانی - ۶۳۷ - ۶۳۸ مخونه.

(۲) پښتانه دتاریخ په رڼاکی - ۱۳۹۸ مخ

لمرخاته اوجنوب ختیځ ته ختیځ موقعیت لري جنوب ته یې وزیرا ولویدیځ ته یې توري اوسیزي . ددوی ملک دیوی لویې دری په شکل دی : د دوی میدا نی علاقه زر خیزه ده : میداني علاقې ته یې کوز بنګښ وایي او دغرونوعلاقې ته یې بر بنګښ وایي . دکوهات ښارهم دبنګښو په علاقه کې دی (۱) »

دکوهات دضلعې شمال ته د پېښور ضلعه اوداپریدیوا واورکزیو غرونه ، شمال لویدیځ ته یې اورکزی اوتیراه ، لویدیځ ته یې کورمه ایجنسي ، داورکزیوایجنسي اوشمالي وزیرستان اوجنوب ته یې دکرک ضلع ، دمیانوالي ضلع اوختیځ ته یې د سنددریاب دکمبلپور ضلع اوکوهات یوله بله څخه بیلوي .

په هنګو کې هم ډیرشمیر بنګښ استوګنه لري . او همدا راز دټل ښا رهم دبنګښو په علاقه کې پروت دی . هغه بنګښ چې دکورمې په علاقه او پیواړ کې اوسیزي نوهغوی دتوري دقبیلي په ذریعه مغلوب شوي دي .

دبنګښو قبیلي ځیني خلک شیعه اوځیني هم سني مذهبه دي . دکرمې شیعه بنګښ دسپین غره په لمن اودپاره چنارشمال ته اوسیږي چې شمیر یې د ۱۹۶۱ کال داحصائیې له مخې (۱۱۰۵۸) تنوته رسیږي .

بلند خیل بنګښ چې دټل ښارته نژدې دوزیرو په ګاونډ کې اوسیږي شمیریې د ۱۹۶۱ کال داحصائیې له مخې ٦٤٤٦ تنوته رسیږي .

دهنګو دتحصیل نفوس چې اکثره یې بنګښ دي په ۱۹۶۱ کال کې (۹۰۱٤۸) تنوته رسیده . (۲)

میران زي دټل نه دهنګو ترشااوخواپوري استوګنه لري اود خه دره هم دمیران زیو یاهنګو په نامه سره یادیږي .

بنګښ په عمومي دول دکرکیلي په چارو بوخت دي خو ځیني یې د مالګې سوداګري هم کوي . دوی زړور ، جنګیالي او ډیرمیلمه پال خلک دي .

(۱) قاضي عطا الله خان ، دپښتنو تاریخ ؛ لومړی توک ، کابل - ۱۳۵٦ کال ، ۳۹۰ مخ .
(۲) اضلاع ، ایجنسی ها وقبایل ایالت پښتونستان ۹۳-۹٤- مخونه .

ددوی دلویو او مشهورو کلیو او ځایونو نومونه دادی : نری او بوه، تل، درسمند، هنګو، اوستروزی، کسائی، توغه، توره وړی، کڅی، مدخوزه او نور (۱)

سرویلیم بارتن د بنګښو د جګړنو میرونو شمیر (۶۰۰۰) تنه ښودلی دی چې (۴۰۰۰) تنه یې په کوهاټ او پاتې برخه یې د کورمې په سیمه کې اوسیږی :

د کوهاټ د ضلعې د بنګښو نه پرته یو شمیر بنګښ په افغانستان، دایران دمازندران په سیمې او د هندوستان په ځینو ایالتونو په تیره بیا په فرخ آباد کې دیر شمیر بنګښ استوګنه لری :

د بنګښ دقبیلې اکثره خلک شیعه ګان (شیعه مذهبه) او دګاړی دګوند پوری اړه لری.

بنګښ

- میرانزی
  - باده خیل
  - حسن زی
  - عمرخیل
    - یوسف خیل
    - خاخیل
    - د تل او دوابه په شاو خوا کې اوسیږی
    - میراحمد خیل
    - علیشیرزی
    - په هنګو او دغه په شاو خوا کې استوګنه لری (۲)
- بایزی
  - کمال خیل
  - مندوخیل
  - داودخیل
  - شادی خیل
  - دوداخیل
  - اوداخیل
- سمل زی
  - ایلم خیل
  - حسن خیل
  - لنډی خیل
  - میاوی
  - کاغذی

---

(۱) پښتونستان کابل- ۱۳۳۰-۲۷۰ مخ .

(۲) اضلاع، ایجنسی ها وقبایل ایالت پښتونستان - ۹۴ مخ .

بنوڅي

کەچیري دبنوڅيو دنسب شجره په غورسره وګورونوڅرګندەبەشي چې دوی په اصل کې کرلاڼي پښتانه دي. دبنوڅیولوی نیکه شاه فرید نومیده چې وروسته پەشیتك باندې مشهور شو. دشیتك‌مورککې نومیده چې د ده دپیدا کیدو پەوخت کې مړەشوه پلاريي په ده باندې دشاەفرید نوم کیښود. په کوچنیوالی کې يي د نوروښځو دشیدوسره‌توافق نه درلودپه دې نسبت ډیر ناروغ شو. نو په دغه وخت کې دحکیمانوله‌خوادده‌پلارته توصیەوشوه چې دخرې شید ی دی ورکړل شي. پەدغه سبب دی په شیرتګګ باندې مشهور شو چې دزیا ت استعمال په سبب شیرتګګ په شیتك بد ل شو .

داسي روایت موجود دی چې شیتك درې ښځې درلودې. دیوې ښځې اولاده يي دوړاوتڼي‌دي، ددویمې ښځې اولاده يي جیلم اوهویداوله د ریمې ښځې نه يي چې بانو نومیده دوه زامن دکیوی اوسوراڼي پەنامه وزیږیدل چې د د وی دمور نوم له کبله د وی ته یانوزي ویل کیدل خوعوام پښتانه يي‌بنوڅي بولي :

دبنودسمیي دتسمیي وجه بەغالبادهماغې‌ښځې نوم وي چې اولاده يي‌پەدغه سیمه کې میشتەوه داځکه چې وړاندې تردې چې دوی په دغه ځای کې میشته شي ددغې سیمې نوم بنونه و. په دې باب یو بل روا یت هم موجود دی چې د اسلام ترخپریدودمخه دلته یوهندې راجا استوګنه درلوده چې نوم يي ستوام و. ده خپله یوه لورچې بانونومیده خپل یوملازم اوپهلوان ته چې هنې نومید واده کړه. نوموړي داواده دځان دپاره سپکاوی وګاڼه اوښیراوی يي وکړ چې دده د دی دعاوو دقبلیدوله کبله په دغه‌ځای‌دزلي‌او ډېرو باران‌وشو‌چې‌دغه‌ملك‌او‌اوسیدونکي خلك يي تباه کړل. نوددغې پیښې په سبب ددغې سیمې نوم بنو شو .

داسي ویل کیږي چې ددوی اصلي ځای دسلیمان‌دغره ښاخ د شوال غورګمبل کیږي. هغەوخت‌چې‌هني‌اومنګل‌دبنو پەسیمه کې میشتەوو ددوی‌ترمنځ دبې اتفاقي پیداشوه او په هغه وخت کې د دوی پیر شیخ‌شاه محمد روحاني (رح)

له دوی نه په دی سبب ناراضه شو چی د پید اوارواو غلی عشر یعنی لسمه برخه چی هغه ته به یی ورکوله وربانـدی بنده کړی وه چی له هماغه وخته نوموړی پیر د شیتلګ له اولادی نه دکیوی اوسوراني بنوخیواولاده دخپل زوی شاه نیکبین سره دشوال دغره څخه دی ملك ته را ولیږل اواجازه یی ورکړه چی دهنی او منګل قومونه له دغه ځایه وباسی اودغه سیمه چی په هغه وخت کی په دنه باندی مشهوره وه په خپله قبضه کی راولی .څر نګه چی د شیتلګ اولاده دوزیر وقوم دغلبی اوزور زیاتی نه په تنګ شوی وونود غه خبره یی غنیمت وګڼله اودخانه کوچ په ډول دغه ځای ته روان شول لومړی دتوچی دسیند سهیل خواته اودګبر دغره په شمالی لمنی ورغړ کی میشته شول چی اوس هم دلته دکیوی میله په نوم یوځای شته :

بنوخیود خپل پیر دزوی په غوښتنه اومشوره دری کوتری را وړی دیوی کوتری نه یی هیڅ بښی ونه ایستلی ددویمی کوتری نیمایی بښی اوددریمی کوتری ټولی بښی یی وایستلی اودری واړه کوتری یی دخپل استازی په لاس دهنی او منګلو قومونو ته واستولی اودا پیغام یی ورولیږه چی له تاسی څخه هر هغه څوك دا ستول شوی کوتری په څیر چی بښی یی نه دی ایستل شوی کولای شی خپل مال اوجایداد واخلی اولاړشی اودوی ته به هیڅ زیان ونه رسیږی اوهغه خلك چی ترلږتم کیدو ورسته ولاړشی هغه به د هغی کوتری په شان وی چی نیمایی بښی یی وتلی وی او هغوی ته به ځانی اومالی تاوانونه ورسیږی اوپښیمانه به شی اوهغه څوك چی نه ځی هغه به موږ د خپل پیر په برکت دهغی بی بڼو کوتری په شان لوڅ کړو .

کله چی هنی اومنګلود کوتر ودغه حال ولید اوپیغام یی وا ورېده نو په خپلو مینځو کی یی سره سلا اومشوره وکړه چی که چیری له دوی سره جګړه وکړی نود بریالیتوب هیله نشته همدارازدوی دخپلی بی اتفاقی اودپیر دنارضائیت په سبب خواشیني وو اوهم بنوخیوددوی کرنی اوزراعت پایمالاوه اودوی ته به یی زیانونه رسول . کله چی په دغو کوچنیو پیښو باندی شخړی را مینځ ته شوی نو بنوځی

بریالی شول . په پای کی دهنی اومنګل قومونه مجبورشول اوملك یی پریښود .

دهنی دقوم لزشمیر دهندخواته لاړل اولزشمیریی دمنګلوله قوم سره یوځای دسپین غره په سهیلی برخه کی میشته شول چی له هغی مودی را په دیخوا دشیتکو بنوڅیواولاده په دی سیمه باندی قبضه‌لری .

که څه هم ددوی له خوا ددغه ملك دنیولو تاکلی نیټه معلومه‌نه ده ، خو دوی دشاه محمد روحانی (رح) په وخت کی چی د شاه رکن عالم هممعصره اومریدو دلته میشته شوی دی اوشاه رکن عالم په (۷۰۵ﻫ) کال له دی نړی نه سترګی پټی کړی دی .

دبنود ضلعی جغرافیوی موقعیت :

ددغی ضلعی لویدیځ ته‌دوزیروغر ، ختیځ ته یی د شاپوردضلعی سرحد ، د متهه لوابه سیمه اودجیلم دضلعی دتله کنګ تحصیل یوه‌برخه ، شمال ته یی دلویدیځ نه نیولی دسند دریاب ترښی غاړی پوری دکوهاټ ضلعی د ختکو غونی سیمه اودهغه دریاب کیڼه څنده ازخه دراولپنډی دضلعی دمکهد د سیمی سره یوځای کیږی . سهیل ته یی ددیره اسمعیل خان پواله پرته ده .

اوزدوالی یی له لویدیځ نه چی هلته‌دکورمی‌سیند د غره نه اوا ری سیمی ته راځی ختیځ خواته دشاهپورتوضلعی‌پوری (۱۰) میله اومنځنی پلن‌والی یی‌له شمالی نه جنوب ته ترڅلویښتومیلولزڅه زیات دی .

مساحت یی (۳۶۱۱) میله مربع اود (۱۸۵٤)ع کال دسرشمیرنی له مخی (۲۳۶۲۵۸) تنه‌اوسیدونکی‌لری‌چی‌په‌دی‌حساب‌په هرمیل کی (٦٥) تنه‌میشته دی .

ددغی ضلعی لویه برخه چی دری پرګنی لری یعنی خاص بنو ، لکهی مروت اوعیسی‌خیل‌دسندهـ دریاب دلویدیځوغرونو په ذریعه احاطه شوی دی په لیره بیاد تنګ دره چی دعیسی خیلواولکهی مروتو په پولوکی دکورمی‌سینداو هامه لاری دیوځای کیدوپه سبب دبنواومروتوپرګنه دغرونو په حلقوکی د لوړ ځای څخه دګرد میدان په شان بریښی .

ښتو پراخ میدان دی چی دکورمی په سین سره څرو ښیزی . دلته جوار ډېر کرل کیږی په اوړی کی یی هوا ګرمه ده ، خو په ژمی کی داسی سوړوی چی انسان یی زغملی نه شی .

حاصلات یی شولی ، غنم ، جوار ، ګنی ، تمباکو ، کور کمن او زنجبیل دی. له ختکیو ، توتانو ، نارنج بابړو او غټو لیمو ګانو پرته نوری میوی نه لری.(۱)

د ښو د خلکو ونی د نورو سیمو د خلکو د قد و نو په تناسب وړی دی . د دوی رنګونه زیړ او اکثراً بیضوی او متوسط اندامونه لری د دوی تنۍ وړی او سترګی یی ګردی دی!.

د دوی کالی او پوښاک نورو پښتنو نه ورته دی . د ښو څیو مشهور ښاخونه دادی :

د میری ښاخ ، دسورانی ښاخ ، د سمی ښاخ ، دعیسکی ښاخ ، دسیناور ښاخ ، دتپی ښاخ ، دغر ضنزی ښاخ او دمنداخیلو ښاخ چی دا ښاخونه بیا په ډیرو څانګو او هره څانګه بیا په وړو وړو او فرعی ښویاندی ویشله شوی ده . (۲)

بیټنی

د دغی قبیلی خلک د خپل اوی نیکه بیټ یا بټن د نامه له کبله په بیټنو سره شهرت لری . دا سړی په پښتنو کی ډیر مشهور نیکه دی او له پخوازمانی څخه مورخانو ده نوم او حال لیکلی دی او په پښتنی عنعنه کی دا سړی یو خور الوی پښتون او مشهور نیکه ګڼل کیږی .

د دی عنعنی تصدیق په خارجی مورخینو کی ابوالفضل علامی (۱۰۰۶ ه) داکبر مغولی پاچا ددربار مورخ په دی ډول کوی : «په پښتنو کی دری ورونه بیټنی ، غرغښت او سړه بن ډیر مشهور نیکونه دی (۳) .»

---

(۱) حیات افغانی - ۷۱۸ - ۷۱۹ - ۷۲۱ - ۷۲۲ - مخونه.

(۲) پښتانه دتاریخ په رڼاکی ۱۳۹۶ - ۱۳۷۹ مخونه

(۳) آئین اکبری ، لومړی توک ، ۱۹۱ مخ .

د بیټ نیکه نوم په تاریخونو کی بیټني اوبټن هم راغلی دی او نعمت‌الله هروی (نورزی) چی په (۱۰۱۸ هـ) یی مخزن افغانی تالیف کړی دی مم د شیخ بیټني او د ده د اولادی احوال په بشپړه توګه راوړی او څینونوروتاریخونوته حواله‌ورکوی چی مجمع‌الانساب اومعدن اخباراحمدی اوتاریخ ابراهیم شاهی له هغوڅخه دی اوتر ده د مخه کښل شوی دی (۱)

د روایاتوله مخه بټن د قیس عبدالرشید زوی دی . بیټ نیکه (*) د خپلو وروروزورنو یعنی غرغښت اوسړبن نه په عمر کوچني و، خود خپل نیک خوی ، زهد اوتقوی په وجه یی ډیرشهرت ترلاسه کړ. په کوچنیوالی کی یی توغربستان او عراق پوری سفرونو نه وکړل چی د دی سفرونو په ترڅ کی یی د ډیروخلکوسره لیدنی کتنی وکړی اود هغوی د محبت نه یی فیض حاصل کړ(۲)

اخوند درویزه ننګرهاری (چی تر ۱۰۴۸ هـ) پوری ژوندی وهم د شیخ بیټني او ده داولادی ذکر کوی اودپښتنوله مشاهیرو څخه یی ګڼی خوتردغوټولویو پخوانی‌اوزوړ کتاب چی دبیټ ذکراودده‌اشعارپه کی راغلی دی‌دسلیمان ماکودبارک خان دزوی تذکرة‌الاولیادی چی له (۶۱۲هـ) وروسته‌لیکل شوی دی‌ددی کتاب هغه برخوپانی چی شته دشیخ بیټني ذکرداسی کوی: «نقل هسی کاندی یارانو چی په روزګارد شیخ بیټني دده ورورچی سړبن نومید اوپرشیخ بیټني هم خورا ګران و. سړبن نه درلودزامن اوهرکله به یی ویل خپل وروره بیټني خپل‌زوی اسماعیل ورکااولوی شود سړبن په کاله خدای مهربان داسماعیل‌په برکت سړبن ته نصیب کړه دومره زامن چی اوس شوګښون دهغو...(۳).»

لوی استاد پوهاند عبدالحی حبیبی دپښتوادبیاتوتاریخ په‌دوهم ټوک کی لیکلی :
«دبیټ نیکه نوراحوال موږته نه دی معلوم اونه دده دژوند و خت مؤرخانو

---

(۱) د پښتواد بیات تا ریخ ، دوهم ټوک ،(۱۰۵) مخ .

(*) په سانسکریت کی بټ Bhutt د دانشمد ، فاضل اوبت د پهلوان اوسر بازپه معنی راځی.

(۳) تواریخ خورشید جهان ، ۲۰۶ مخ .

(۳) عبدالحی حبیبی، دپښتوادبیاتوتاریخ، دوهم ټوک (کابل: ۱۳٤) ۱۰۶ مخ .

تصریح کړی دی. فقط دپټې خزانې د لیکلو څخه ښکاري چې اسماعیل دبیټ نیکه زوی دخرښبون معاصرواودغه سړی په(٤١١ هـ) کال کی مړشوی دی. نوچې داسماعیل دژوند وخت د(٤٠٠ هـ) حدودوی ښایی چې پلاراوا کایی هم د(٣٥٠ هـ) په حدودو کی ژوندی وی.

دحیات افغانی دلیکوال په حواله دی دسلیمان په غرونو کی میشته وخونږ مړینې وروسته دغزني په شاوخوا کی ښخ شو(١)

شیخ بیټنی دری زامن درلودل چې اسماعیل، ورښبون اوکجین نومیدل اوپه دغودریوزامنوبرسیره یی یوه لورهم درلوده چې بی بی متو نومیده اودشاه حسین غوری میرمن وه چې اولاده یی متوزی پښتانه دی (٢)

دبیټ نیکه په زامنو کی دورښپون اوکجین اولادی ته بیټنی وایی (٣) په پخواوختونو کی ددغی قبیلې خلک دسلیمان دغره په لویدیځه خوا کی اوسیدل او دبهلول دزوی سکندراو دی دواکمنی په وخت کی دغلجیو دقبیلې دغلبې له امله له خپل پخوانی اواصلی تاتوبی نه وکوچیدل اودسلیمان دغره په لمرخاته د گومل درودپرغاړه اوپه ټانک کی میشته شول. وروسته بیا ددغی قبیلې اکثره خلک د سوداگری اونورودولتی چارودترلاسه کولو له پاره هند ته ولاړل له دی کبله چې په هغه وخت کی په هند کی پښتنو واکمنانو قدرت درلودنوله همدی کبله دبیټنی قبیلې ځینی کسان هم دلویو رتبوخاوندان شول چې ترهغه وروسته فتح خان بیټنی دبنگال دعلاقې دگورد سیمې خودمختاره اومشهورصوبه داریاگورنروچې وروسته دهغه تاج دکرلانی قبیلې لاس ته ورغی اوپه همدی دول ددغی قبیلې خوتنونوروهم دپښتنوپاچاپانوپه دوره کی امیرانوو هغه شمیر بیټنیان چې دگومل په دره کی اوسیدل د هغوی په شمیر کی زیاتوالی راغی چې دخپل ملك په لویو او دنورو سیمو په نیولو یې

(١) حیات افغانی - ٣٨١ مخ .

(٢) نوموړی اثر ٣٨٢ مخ .

(٣) پښتانه دتاریخ په رڼا کی - ١٣٣٤ مخ.

پیل وکړانترڅوچی(دوئی)ته‌چی کابهی گرام ته نږدی موقعیت لری ورسیدل: (۱)

دوی دلته دوزیرو او مسیدو سره مخامخ شول او په هغه جګړه کی چی ددوی ترمینځ پیښه شوه ماتی یی وخوړه او بیرته تګ ته مجبور شول او دکرښګی له کلا څخه هم ښکته راغلل. اوس نو موړی کلا دمسیدو دقبیلی دبهلول زیودښاخ دشنګی خانګی په لاس کی ده. کله چی وزیرو او مسید ددوی دمقبوضه ملك له نیولو سره ته دهغوی په ملك باندی هم تیری پیل کړنو په دغه وخت کی ځینی خلك له خپلو کورونو څخه لاړل او چیرته چی دوی ته پناه ورکړل شوه هلته میشته شول ، خود کجین داولادی زیاتره برخه اودهغی نه دوړسپون اولاده دسلیمان دغره په ختیځه برخه کی میشته دی(۲)

ویل کیږی چی په هغه وخت کی چی دګبرغرچی دیوجنوب اودتاك شمال ته پروت دی اودورګاراښاخ ورسپون بیتنیو په قبضه کی وچی وروسته بیاپه نوموړی ښاخ باندی دګوربزو قبیلی یرغل وکړاو بی شمیره ورګاری یی ووژل او ددوی ملك یی ونیوه . داسی روایت هم موجوددی چی ددغی مظلومی اوځپلی شوی فرقی په‌مینځ کی یوه امیند واره ښځه هم وه چی ژوندی پاتی شوه او دلکی په نوم یوه ځای ته راغله اوپه د غه ځای کی خدای (ج) دی ته دوه غبرګونی زامن ورکړل چی په یوه باندی یی دآدم اوپه بل باندی یی دمعروف نوم نومونه کیښودل او کله چی دغه یتیمان دبلوغ مرحلی ته ورسیدل نودخپلی مورنه یی دبیتنی قبیلی د پاتی خلکو حال ترلاسه کړاو دګوملدری ته دکجین اوورسپون اولادی ته ورغلل اوله هغوی نه یی مرسته وغوښتله اوهغوی یی دخپلی مظلومی څخه خبر کړل او ورته‌یی وویل که چیری تاسی زموږ پخوانی ملك ونیو نو دوی برخی یی ستاسو او دریمه برخه یی موږته راکړی(۳)

---

(۱) حیات افغانی -۳۸۲ مخ.

(۲) نوموړی اثر ۳۸۲ مخ.

(۳) تواریخ خورشید جهان- ۲۰۶ مخ .

دگجین اولادی دغه شرط ومانهاوهغهخوا ته یی لښکری ولیږلی او پــه هغه جګړه کی چی د دوی ترمنځ پیښه شوه کجینوته بری ورپه برخه شو اوګور بــز وتښتیدل اودهغوی داوسنی سیمی لویدیځ خواته ولاړل تر بریالیتوب وروسته یی مفتوحه سیمه د پخوانی شرط له مخی په دریــو برخوویشله چی دوی برخی د کجین اولادی ته اوپاتی دریمه برخه یی اصلی خاوندانوته ورکړل شوه اوددغه ویش په مطابق ددغی سیمی دڅارو واګی ترسره کیدی خــواوس دګبرسیمی اکثره ځمکی دکجین اولادی دنانی شاخ دبیی اوګروی په ذریعه نیولی دی (۱)

بیټنی د جنوبی وزیرستان په سهیل اودیره اسماعیلخان دضلعی پـه لویدیځ کی استوګنه لری چی دجغرافیوی پلوه په جنوبی وزیرستان، خوپـه اداری لحاظ په دیره اسماعیل خان کی موقعیت لری :

ددوی سیمه له ۱۲ څخه تر ۱۵ میلوپوری پـلن والی او تقریباً ۵۰ میله اوږود والی لری . ددوی اصلی مرکز دجنډ ولـه پـه نامه سره یادیږی چی پـه جنوبی وزیرستان کی دټانګ پوری مربوطه سیمه ده همداراز ددغی قبیلی خلک په بنو کی هم استوګنه لری (۲)

په ۱۹۶۱ کال کی په بنو کی ددوی شمیر د۱۱۹۸٤ تنواو په دیره اسماعیلخان کی ۱۳۲۱۷ تنو ته رسیده . (۳)

کسبونـه او عادتونـه :

ددغی قبیلی اکثره خلک دکرنی اومالداری پـه څارو بوخت دی : دوی پـه خپلو کسبونو کـی تـکړه اوزیارکښ دی ددوی څخه ځینی خلک هندوستان تـه د سوداګری له پاره تګ اوراتګ کوی (٤)

بیټنی غنم رنګه پوستکی، ګردمخونه، غټی سترګی او منځنی اندامونه لری .

---

(۱) حیات افغانی- ۳۸۳ مخ .
(۲) اضلاع، ایجنسی هاوقبایل ایالت پښتونستان - ۹۸ مخ.
(۳) » » » » ۹۸ مخ .
(٤) پښتونستان، ۲۵۲ مخ.

دوی دیرمیلمه پالونکی خلک دی . د بیټنو د نارینه او ښځو پوښاک د وزیرو سره د گاوندیتوب په سبب ورته والی لری همدار ازدیوار تو پیرونو څخه پرته ددوی دود او دستور کټ مټ دوزیرو په شان دی :

دبنو اودیره اسماعیل خان نه پرته دیرشمیر بیټنی په هندوستان او دافغانستان په بیلا بیلو ولایتونو کی استوگنه لری او خلک ددغه قبیلی خلکو ته دستانه وو په توگه درناوی کوی :

همدار ازدوی د مسیدو سره پخوانی د ښمنی لری اود مروتو دقبیلی د موسی خیلو او نوتا خیلو اکثره ځمکی ددغو خلکو له خوا کرلی کیږی :

دبیټنی دقبیلی ښاخونه :

ددغی قبیلی خلک په ځینو عمده څانگو ویشل شوی دی چی بیا وروسته په نورو روړو خیلو نو باندی ویشل شوی دی د غه څانگی په لاندی دول دی :

دانا، تتا، کتبا، کوتی، رتن زی ، بوبائی ، بوبکئ، توران خیل ، کته گرام ، مندانه ، شیخایی ، ترایی او څپلایی (۱)

۱ـ دکوتی ښاخ :

دکوتی ښاخ پـه اصل کی سیدان دی ځکه چی دبیټ نیکه لمسی ابراهیم بن وړسبون یوسیدماشوم په خپل زویتوب ونیوه اوهغه یی لوی کرچی دغه ماشوم کوتی نومید چی دکوتی ښاخ هم دده په نوم نومول شوی دی . کوتی دا براهیم داصلی زوی دوتاتبی څخه نیمه برخه واخیستله نو ځکه دبیټنی په قبیلی کی وشمیرل شو اوس هم دده اولادی تـه سیـدان وایی چی دبنو په ضلعه کی یوه سیمه دکوتی صادات په نامه یادیږی چی هلته یی اولاده میشته ده :

۲ـ دتتا، دنا او کتبا اولاده :

دوی دکجین له نسل څخه دی او اوس دبیټنی په قبیله کی داسی گډشوی دی چی ددوی تر منځ هیڅ توپیر نشته. دتتا او دنا اولاده دشمیر د زیاتوالی په سبب دتولی بیټنی قبیلی مخکښ دی (۲)

---

(۱) اضلاع ،ایجنسی ها وقبایل ایالت پښتونستان ،۹۸مخ .
(۲) حیات افغانی ،کابل - ۱۳۶۲ ، ۸۸ مخ .

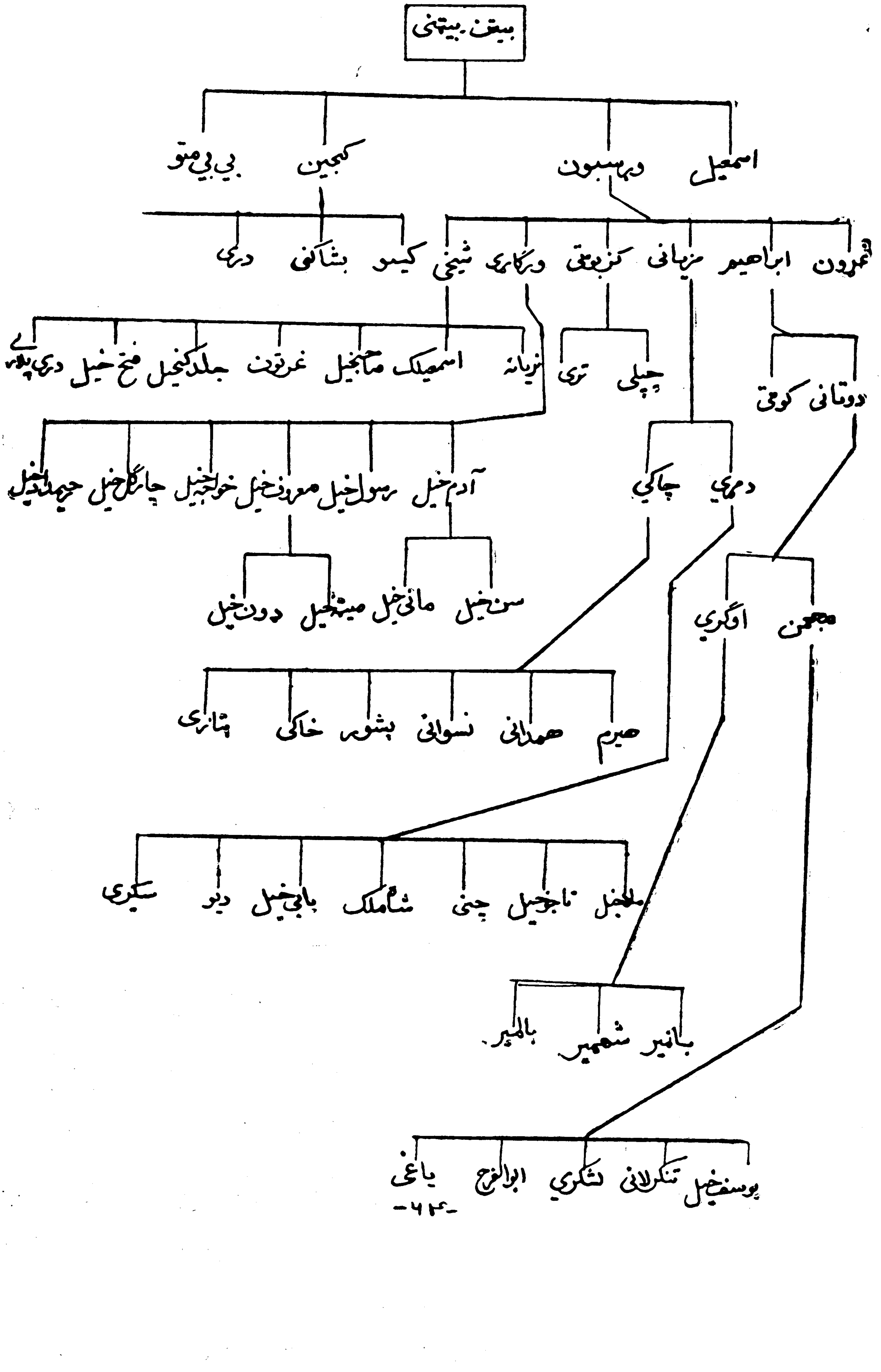
بیټن بیټنی
اسمعیل وربښبون کېجین بي بي متو
عمرون ابراهیم مزیانی کنزبوتی ورکاری شیخی کیسو بشاکنی دری
نزیانه اسمعیلک مانجخیل غرتوت جلدکخیل فتح خیل دری پلاری
چیلی تری
دوتانی کوتی
آدم خیل رسوا خیل معروف خیل خوانجه خیل چارگل خیل حمید خیل
دمری چاکی
سن خیل مانی خیل میته خیل دون خیل
مجعن اوگری
صیرم همدانی نسوانی بشوم خاکی پناری
ملخیل تاجخیل چنی شاملک بابی خیل دبر سکری
بانیر شمهیر بالمیر
یوسف خیل تنکرلانی لشکری ابوالفرج یاغی

-٦٢-

(c) ketabton.com: The Digital Library

پره څمکني

دپره څمکني قبيله د سربن په تولنيز گروپ کې شمېرل کيږي چې د سپين غره په سهيلي لمنو کې ژوند کوي . ختيځ ته يې اپريدي او اورکزي ، او لويديځ ته يې توري ، شمال ته يې سپين غر او د جنوب خواته يې دتوري او اورکزيو سره پوله لري .

په ۱۹۶۱ ع کال کې د دوی شمېر (۳۹۱۱۹) تنو ته رسېد . دوی په يوه غرني سيمه کې ژوند کوي . د دوی ځمکې اکثره للمي دي خو ښه حاصل نه ورکوي پره څمکني د افغانستان څخه د سپين غره په واسطه جلا شوي دي او کله چې افغانستان ته سفر کوي د اپريد يو او کورمي دلارو څخه ځي او په اداري لحاظ د کورمې په ايجنسۍ پورې مربوط دي . دوی غالباً د کرمان په دره کې ژوند کوي .(۱)

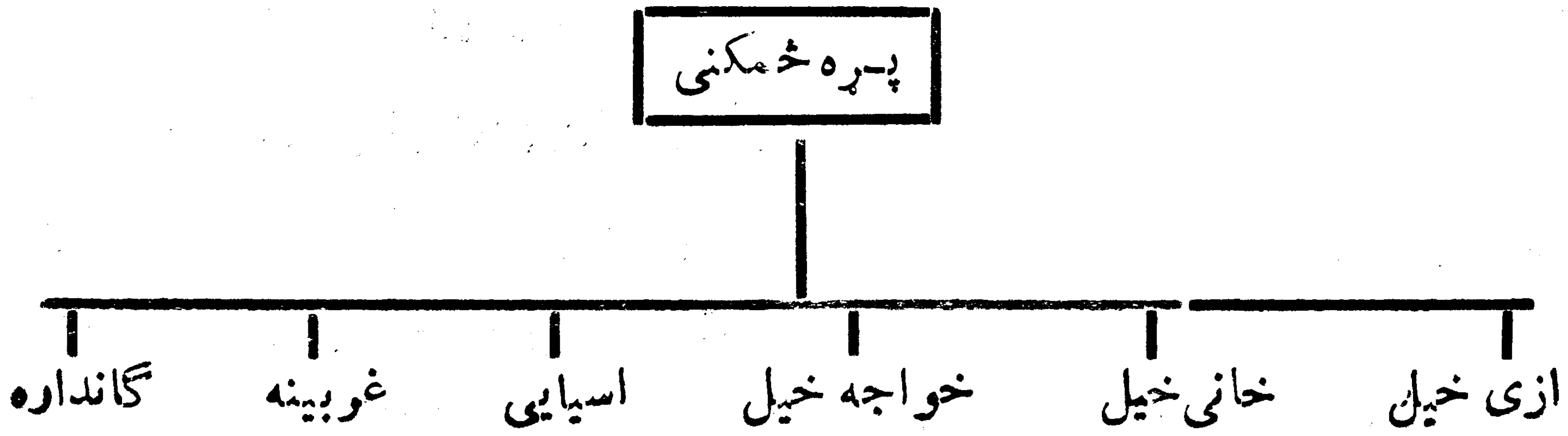

پربه

پربه په اصل کې کرلاني پښتانه او دخوگيانيو د قبيلې يوه څانگه ده خود يوې مودې راهيسې له دوی نه بيله شوې ده او دخوگيانيو له پاتې ښاخونو څخه دومره ليرې استوگنه لري چې پخپله هم نه پوهيږي چې له خوگيانيو سره اړيکې لري او که نه (۲)

نوځکه مو دلته په ځانگړې ډول وځېړل . د پربه مشهور خيلونه دادي : مردي-خيل ، مياخيل ، بسي خيل ، سردارخيل ، محمود خيل ، تري زي ، ملي زي ، اشي زي ، دده خيل او بوچي خيل .

---

(۱) اضلاع ، ايجنسي ها وقبايل ايالت پښتونستان - ۹۲ مخ .

(۲) حيات افغاني - ۵۰۱ مخ

داسی ویل کیږی چی اومړی تولوخوګیانیوپه خوست کی استوګنه درلوده خو د جهانګیرپه زمانه کی د زرمت په سیمه کی ځینواستوګنوغلجیوقبایلوپه‌دوی حمله وکړه اودوی یی د خپلی سیمی نه بی ځایه کړل . د شاه جهان‌دواکمنی‌په‌وخت کی په دوی کی کورنی جګړی پیل شوی اودوی په هغوجګړو کی ډیر کمزوری شول (۱) دحیات افغانی اوتواریخ خورشیدجهان‌دمولفانوپه قول د دوی د وسله وا لو کسانوشمیرپه هغه وخت کی(۱۰۰۰) تنه‌ښودل شوی دی. دوی‌د خوست‌په‌سیمه کی استوګنه لری اوپه سپین‌ګوندی کی داخل دی . د ډیر‌به د ښاخ زیات شمیرخلک د کرنی‌په‌چارو بوخت‌دی‌خولږشمیریی‌دتجارت‌اوسوداګری کارو نه‌هم‌سر ته‌رسوی (۲)

پرملیان (فرملیان)

پرملیان پرملیان اویافرملیان پـه پښتنوکـی یوه ډیره لرغونی قبیله ده چی د غرغښت په تولنیزګروپ پوری اړه لری او ځا نونه د کاکړویوه ځا نګه بولی . د دوی داستوګنی اصلی ځای پرمل یابرمل دی چی دسلیمان د غرو نوپه اړی اود اوسنی ا رګون پـه سیمه کی موقعیت لری .

تاریخ حیات افغانی لیکی : پرملیان اکثراً پـه اورګـون اودخرو تو د سیمی په‌منځنی برخه کی اوسیږی (۳)

البیرونی دقانون مسعودی په دریم ټوک کنی دپرملیانـودسیمی موقعیت د غزنی اوملتان ترمنځ ښودلی دی . همـدارازدصولت افغانی دتاریـخ مؤلف زرد ارخان ناغردپرملیانو دقبیلی دموقعیت په باب لیکی :

«پرمل دغزنی په توابعوکی دیوی سیمی نوم دی اوهغه کسان چی د پرمل په سیمه کی‌استوګنه‌لری‌دپرملیانوپه نامه‌بلل کیږی (٤)»

---

(۱) پښتانه د تاریخ په رڼا کی - ۱۳۸۹ مخ .

(۲) تواریخ خورشید جهان - ۲۵۰ مخ .

(۳) حیات افغانی- ٦٤٧ مخ .

(٤) معاون سرمحقق محمد محسن پرملی، (دپرملیانوقبیله) دحقیقت سرباز دورځپاڼی ٤٧ ګڼه د۱۳٦۷کال دسرطان میاشت .

د افغانستان نامتو او وتلي مورخ او روانښاد استاد احمد علي کهزاد هم د پرملیا نود اصلي ټاټوبي مرکز (اورګون) ښودلی دی چې پرملیان په کې ژوند کوي. که څه هم د پرملیانو د استوګنې او نژادي اړیکو په باب دول دول نظریې څرګندې شوې دي او دغوی څخه یې ځینې عقیده لري چې پرملیان د غوري فتلي شهزاده ګانو له اولادې څخه دي چې د عربو د فتوحاتو له وخت نه د غزنوي واکمنې تر دورې پورې او بیا تر اوسه په سلیمان او سپین غره کې اوسېږي.

همدارنګه د پرملیانو په باب دوهم نظر دادی چې دوی په خلجي (غلجي) وي خو هغه دویم او قطعي نظر چې د پرملیانو په باب صدق کوي هغه دا دی چې دوی د پښتنو د غرغښت په ټولنیز ګروپ شامل او د کاکړو پښتنو اولاده ده چې موږ د دوی د پښتونوالۍ د ثبوت له پاره لاندیني دلایل راوړای شو. هغه وخت چې بهلول لودي د ډیلي سلطنت ترلاسه کړ نو دیوه فرمان په ذریعه یې پښتانه قبایل هند ته وروبلل: په دې فرمان کې راغلي وچې ماته خدای د هندوستان تخت راکړ خو د دې تخت حفاظت هغه څوك کولای شي چې د قوم او قبیلې خاوندوی. نو پس پښتنو ته په کار دی چې د دوی ډیرشمیر هندوستان ته راشي او نه یوازې سلطنت وساتي بلکې هغه ته پراختیا ور کړي او جاګیرونه ترلاسه کړي چې د دغه فرمان په ځواب کې ډیر پښتانه قبایل په تیره بیا لوهاني او پرملي پښتانه د هند په لور روغلل:

په اوسني وخت کې پرملیان په لاندنیو سیمو کې ژوند کوي:

۱- زوړ اورګون چې د اورګون د اولسوالۍ په شپږ کلومترۍ کې موقعیت لري او ویل کیږي چه په دغه ځای کې د پرملیانو تقریباً څلورزره کورني ژوند کوي. د زاړه اورګون پرملیان په دوو ښاخونو ویشل کیږي شرف او سپري چې شرف بیا د بالشتي، میل احمد او ملت کلاں په څانګو او علي خیل او قره خیل د سپري په ښاخ پورې اړه لري.

د اورګون په پرملیانو سربیره یو شمیر پرملیان د کابل د چهاردهي په کلا ی قاضي، کلای غیبي، آقاعلي شمس، ده مرادخان، چهلستون، سرآسیاب، موسهی

پرملیان، کلای کاشف، یوسف بنګي، برپرملي او کوز پرملي کې چې دګلباغ د سیمې پورې اړه لري او کلای غیب الله او کلای بهادرخا ن پر ملي کې ژوندکوي همدارازدکابل‌درخت شنګ ته نژدې په کوزپرملي کې هم‌استوګنه لري. یوشمیر پرملیان دمزارشریف په چارکنت، لوګر، غزني، هلمند او کندهار کې هم اوسیږي دخوشحال ختهك داشعارودقـ‌اموس له مخې‌دګوزې پښتونخواد صوابي په تحصیل‌او همدارازدپاکستان په‌پنجاب‌کې‌زیات شمیرپښتانه پرملیان استو ګنه لري. (۱)

پړانګیا ن

دوی لودي پښتانه دي. ویل کیږي چې دلودي د زوی سیاني‌له دووزامنو جملې نه یې پړانګي مشروچې دغه څانګه دهغه په نا مه سره شهرت لري . په پیل کې ددغې قبیلې خلك په لویدیځ افغانستان کې میشته وو، خوتر هغه وروسته د غره ختیځې خواته ددامان دسیمې په ټانك اوروړي نـومي ځایونو کې‌یې‌استوګنه غوره کړه . چې ډیره موده یې پردغې سیمې با نـدې قبضه دراود له څو د هند د مغولي واکمن ظهیرالدین محمد بابرپه وخت‌کې دد ولت‌خیلو، میاخیلو اومروتوقبیلې او همدارازدلواني نوروڅانګودغه سیمه په زورسره دپرملیانونه ونیوله او ډیرشمیر پړانګي ووژل شول. پاتې یې تیت اوپرك اود خپلې قبیلې لـه نـورو څانګـوسره دهندوستان په‌مختلفواوبیلا بیلو برخوکې‌میشته شول (۲)

اوس په افغانستان کې حتی څوك‌دپړانګي له نامه سره هم اشنایي نه لري، خود هندو ستان په بیلابیلو برخوکې دوی دلو دي پښتنو په نا مه سره استوګنه لري . دهندوستان دپنجاب‌دایالت‌په روپړاولود یانه نومي ځایونوکې هم‌ددغې‌قبیلې‌خلك میشته دي . همدارازدهند وستان پـه دکهن‌کې هم ددغې قبیلې څو کورنـې شته :

---

(۱) محمد محسن پر ملي، «دپرملیانو قبیله » حقیقت سر باز، ۴۷ ګڼه د ۱۳۶۷ کال‌دسرطان میاشت

(۲) حیات افغاني - ۲۸۷ مخ .

دهند مشهور رواکمنان لکه سلطان سکندرلودی اوسلطان ابراهیم لودی هم دلود یانود پرانګی ښاخ ته منسوب وو .

پنج پای

لکه چې د درانیو په بحث کې راغلی دی درانیان دسړبن په تولنیز ګروپ پوری اړه لری اوپه دو وستروڅانګو یعنی ځیرك اوپنج پای باندی ویشل شوی دی دپنج پای ښاخونه دادی:

۱- نورزی.

۲- اسحاق زی .

۳- الیزی .

٤- ادوزی.

٥- ماکو .

٦- خاکوانی یا خوګیانی .(۱)

پته دی پاتی نه شی چې دپنج پای دخوګیانی یاخاکوانی ښاخ دی له هغو خوګیانیولـه قبیلی سره یوونه شمیرل شی کوم چې دننګرهاردولایت د خوګیانیو په اولسوالی کی استوګنه اری او کرلانی پښتانه دی .

پنی

دپنی قبیله په غرغښتوپښتنوکی یوه مشهوره قبیله ده. ددغی قبیلی اصلی مرکزد کاکرستان دژوب ناوه اود بوری تاریخی سیمه ده. خوبیاوروسته پنیو خپله پارنی سیمه پریښی اود لویی تاریخی پښتونخوانوروسیموته لیږدیدلی دی. هغه وخت چې پنیانوخپل اصلی تاتوبی کاکرستان پرییښودنوځینی یی په پښین کی میشته شول او ځینی یی دسیوی په تاریخی سیمه کی اباد شول (۲)

---

(۱) معلومات مختصر در باره اقوام وقبایل ولایات سرحدی کشور- ٩٤ مخ .
(۲) پښتو او پښتانه په سهیلی پښتونخوا کی کویته ، ۱۹۷٦، ٩٤ مخ .

ظفر کاکاخیل په خپل مشهوراثر «پښتانه دتاریخ په رڼاکی» لیکی : «پښی هم دکاکړو په شان مشهوره او پخوانی قبیله ده اوجرړی یی تر ویدی زمانی رسی . ددوی ځینی خلک په افغانستان اوځینی یی په دکهن کی هم استوګن دی .» (۱)

همدارازدپښی دقبیلی یوشمیرخلک دهند داندهرا پرادیش په ولایت کی هم شته دی چی دهندوستان په تاریخ کی دلیدوور برخه لری: داودخان پښی په هند کی یوتاریخی شخصیت تیرشوی دی.

دپښی ابن دانی دنسب شجره

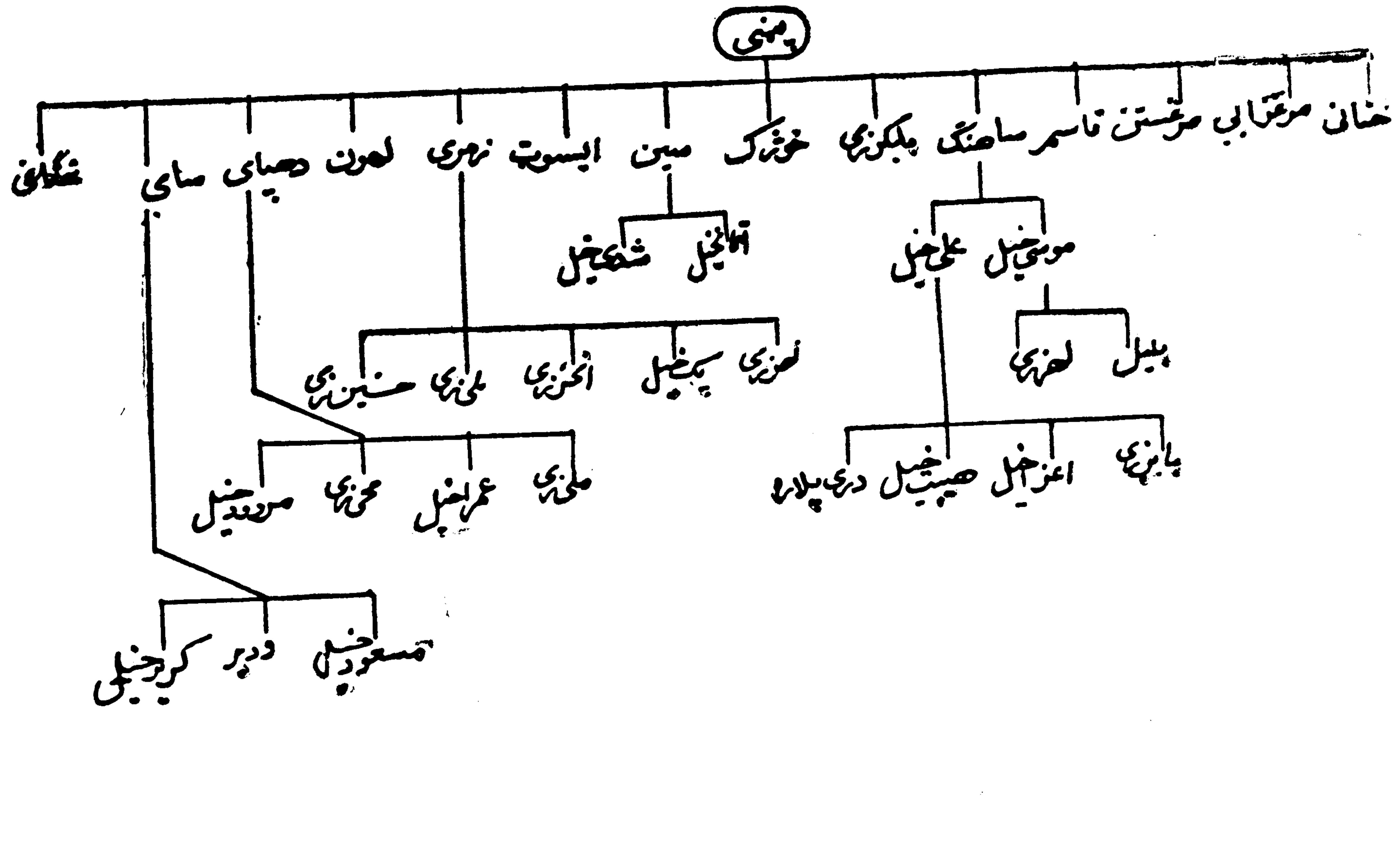

(۱) پښتانه د تاریخ په رڼاکی ۱۳۲۹ مخ .

پوپلزی

پوپلزی دسړبن په توليز گروپ اړه لري او ددرانيو دڅېرك په څانگي پوري تړلي دي.

پوپلزي دنورو درانيو څانگو څخه ډېره نوميالۍ څانگه ده ځکه چې دپښتنو پاچا ابدالي احمدشاه بابا او د ده اولاده له همدغي څانگي څخه دي. ددوی زيات شمېر په کندهار او هرات کي استوگنه لري او لږ شمېر نور يې دهېواد په نورو لو يد يځو ولايتونو کي ميشته دي. دوی دکرني په چارو بوخت دي او ډېری ښې ځمکې لري. همدار ازدزابل په ولايت کي هم يو شمېر پوپلزي استوگنه لري. اوس په هر يوه ولايت کي د دوی د استوگني سيمي او شمېر ښيو:

١ - دکندهار په ولايت کي :

دکندهار ولايت په مرکز، دامان، شاه ولي کوټ ، ارغنداب، خاکريز، پنجوايي او ارغستان په اولسواليو او دغورك په علاقه داري کي استوگنه لري چې دکندهار په ولايت کي ددوی شمېر د ١٣٦٠ کال داحصائيې له مخي ٦٧٢٨٣ تنه ښودل شوی دی. (١)

دهرات په ولايت کي :

پوپلزيان دهرات ولايت دنظام شهيد، غور يـا نو، اوبې، کرخ او زنده جان پـه اولسواليو کي استوگـنه لري چې دهرات په ولايت کي ددوی شمېر د(١٥٧٧٦)تنو په شا او خوا کي اټکل شوی دی .

د هلمند په ولايت :

دناوه بارکزايي او نوزاد په اولسواليو او د واشير په علاقه داري کي هم يو شمېر پوپلزيان استوگنه لری په نوموړي ولايت کي يې ټول شمېر(١٢١٥٣) تنو ته رسيږي.

د زابل پـه و لايت کي:

د ترنك او جلدك په اولسواليو او د ميزان په علاقه داري کي استوگنه لري چې په نوموړي ولايت کي د دوی شمېر (٣٨٣٨)تنو په شا او خوا کي ښودل شوی دی.

(١) معلومات مختصردر باره اقوام و قبايل ايالت سرحدي کشور ٩٨ مخ .

د ارزگان په ولایت کی :

په تورین کوټ او د خاص او روزگان، گزاب، شهید حساس اود هراود په اولسوالیو کی استوگنه اوی چی په نوموړی ولایت کی د دی شمیر ۲۹۶٤۱ تنه ښودل شوی دی (۱)

یوشمیر پوپلزی د باد غیس په ولایت د مرغاب اوغورماچ په اولسوالیو کی هم استوگنه لری یوشمیر پوپلزی په ملتان کی هم استوگنه اوی چی ښا یی دوی په کوم سیاسی ملحوظ هلته تللو ته اړ شوی وی (۲) که څه هم ځینی پوپلزی پووندهدی خو بیا خی زیات شمیر یی د کورنی په چارو بوخت دی ددی د کوچیانو شمیر هم لږ دی.
ددوی تخمینی شمیر د (۱۲۸۶۹۱) تنو په شا اوخوا کی دی :

پیاروخیل

دوی هم غلجی پښتانه دی او اکثریت یی په زرمت، پکتیکا او د کابل ولایت په جنوب لوید یځ یعنی دللندر په درهٔ کی استوگنه لری :

تاړن

د تاړن د قبیلی له په باب په مخزن افغانی کی لیکل شوی دی چی په اصل کی د سیدزوی و، خو کاکړ هغه په زویتوب ونیوه اوهغه یی ورروزه. تاړن هم په دغی قبیله کی ښځه وکړه اواولاده یی د کاکړو د او لادی سره مخلوطه شوه چی اکثره تاړن دکند هار په سیمه کی میشته اوستانه بلل کیږی اووایی چی دوی د (طاهر آ بشناس) له اولادی څخه دی چی د سلطان محمود غزنوی دواکمنی په وخت کی د او بوپیژندلو په کار کی بی ساری و (۳) د نسب د شجری د لیدلو څخه

---

(۱) معلومات مختصر در باره اقوام وقبایل سرحدی کشور ۹۷ مخ .

(۲) دکابل سلطنت بیان دوهم توک ۸۷ - مخ .

(۳) حیات افغانی - ۲۳۱ مخ .

وروسته دا څرګنده شوه چې داقبیله هم دغرغښت په ټولنیز ګروپ کې شامله ده.
ددغې قبیلې وګړي په رودملازي، زیارت، هرنایي او سنخاوي کې ژوند کوي(۱)

د ټارن یا طاهر د نسب شجره

ټارن

خواجه کړی

هکالون — ادین — ابراهیم — اسماعیل — تور

ټټا

دوی په اصل کې د کچین له نسل څخه دي او اوس د بیټني په قبیله کې داسې ګډ شوي دي چې د دوی ترمنځ هیڅ توپیر نشته. ویل کیږي چې د ټټا اولاده د شمیر د زیاتوالي په سبب د ټولې بیټني قبیلې منځکښې دي (۲)

ټتور

ټتور د دولت خیل او ټاک په لویدیځه برخه کې موقعیت لري. د دې ښاخ خلک هم د دولت خیلو او میاخیلو په شان په سوداګرۍ او تجارت باندې بوخت وو چې د دوبۍ له خوا به په وانه او په ژمي کې به د دامان په سیمه کې اوسیدل. د خانزمان خان کتي خیل د تسلط او قبضې په وخت کې دغه قبیله د لوحاني د ټولو خانانو په ګډون دده تسلط لاندې پاتې شوه. وروسته د نادرشاه افشار ایراني په وخت کې د شاه بزرګ د خانۍ په موده کې دغه قوم د مغولو سره د مقابلې له کبله ډیر کمزوري شو او کله چې دغه قوم په یعقوب خیلو باندې یرغل وکړ نو د یعقوب خیلو نه یې ډیر خلک وژل. خوشبختانه چې صاحب دا د خان او د یعقوب خیلانو

(۱) پښتو او پښتانه په سهیلي پښتونخوا کې - ۴۶۷ مخ.
(۲) حیات افغاني - ۳۸۸ مخ.

نورو ملکانو دگنداپوریانو نه مرسته وغوښتله گنداپوریان هم ددوی سره ملا وتړله او دتنورپر قوم یې حمله وکړه چې دیرشمیر تنور یې دیعقوب خیلو په بدل کې ووژل چې وروسته بیادغهٔ قوم دیر کمزوری شو (۱)

دحیات افغانی په قول ددغه ښاخ شمیرله دریوسوو کورنیو نه زیات نه دی . ددوی دود او دستور دمیاخیلوسره ورته والی اویووالی لری اوغالباً خلك یې دکرنې په چاروبوخت دی . (۲)

ترکلانی (ترکانی)

که چیری ددغی قبیلی دنسب شجره وگورونو خرگنده به شی چی دوی دسربن په ترلنیزگروپ کی شامل دی. دوی د پښتنو نوروقبایلو په اړکی یوسفزیو ، مندړو اوگگیانیوته دیر نژدی اودغه دری واړه قبیلی دترکلانیو په گډون دښاخی خیلویاخوښی خیلو پښتنوپه نامه سره یادیږی :

دغه قبیله په پخوانیو متونو کې دمثال په توگه داخوند د روښه په تذکرة الابرار والاشرار کی عموماً دترکلانی په نامه یاده شوی ده خواوس معمولاً دترکانی په لیك دودلیکله کیږی .

یوسفزی ، مندړ ، گگیانی او ترکانی چی مجموعاً دخا ښی خیلو یا خوښی په نامه یادیږی ددوی اصلی اولومړنی ټاټوبی دارغستان په حدودو کی د غوښدان اوسره غره په خواوشا کی هغه ځمکه ده چی دغوری مرغی په نامه یادیږی. دوی چی دترینو په گاونډ کی اوسیدل دترینو دفشار اوزورله امله یې خپله سیمه پریښوده او دغوریاخیلوله خوا دغزنی دمقر په کڅی کی په ورکړل شوی ځمکه باندی دمه وخت له پاره میشته شول خوله غوریاخیلوسره هم خوابدی شول هغه ځمکه یې هم پریښوده چی په نتیجه کی دکابل خواته راوخوځیدل . دراتگ په وخت کی اتمان خیل هم ورسره ملگری شول. دوی دکابل په شا اوخوا ورشوگانو کی میشته شول چی په هغه وخت کی په کابل کی دتیموری کورنی میرزا ابوسعید واکمن وچی

---

(۱) تواریخ خورشید جهان - ۲۲۸ مخ.

(۲) حیات افغانی - ۲۹۸ مخ .

ورپسې یې زوی میرزا الغ بیګ دهمدغو پښتنو په مرسته په ۱۴۶۹ ع کال کې په کابل او غزنی کې واکمن شو. له دغه ځایه اتکل کیږي چې ښایي خانبي خیل پښتانه به دکابل ورشو ګانو ته دپنځلسمې پیړۍ دلو مړی نیمایي په وروستیو کلو نو کې راغلي وي. میرزا الغ بیګ چې تر څو پوری کمزوری وپه همدغو پښتنو به يي ځان ساته خو کله چې هغه په خپلو پښوودریدد پښتنوسره یې مخالفت څرګند کړ. میرزا الغ بیګ لازمه وګڼله چې دهغوی پیا وری ځواك مات کړي هماغه وچې خانبي خیلو پښتنو مشرا نو ته يې یوه میلمستیاجوړه کړه اوپه چل ول يې سره يي دهغوی د(۹۰۰) تنه په شاا وخوا کې مشران له تیغه تیر کړل چې ادیره يې دکابل دمونجان دغونډۍ په جنوبي برخه دسیاسنګ دغره په لمنه کې پرته ده داپیښه پهغالب ګومان د۱۴۸۰ ـ ۱۴۹۰ ع کلو نوپه شااوخوا کې شوی ده :

تردی خونړی او خواشینوونکي پیښي وروسته خانبي خیل پښتا نه دکابل نه د ننګرهارپه خواروان شول تر کلانیو به لغمان کې واړول :

یوسفزی ، ګګیانبي او اتمان خیل په ننګرهار کې اوسیدل چې په بیاوروسته نوموړی دری قبیلې په سوات ، دیراو باجوړ کې میشته شوی، خوتر کلانبي چې په لغمان کې يې استوګنه غوره کړې وه دلغمان خلکو ددوی له لاسه په کابل کې مغولي حکمران ته شکایت وکړ اودمغولي پوځ پهفشارترخهمودی وروستهدلغمان نهباجوړته ورغلل:

محمدحیات خان په خپل مشهوراثر «تاریخ حیات افغانی » کې لیکي: «په کومه سیمه کې چې د تر کلانیو قبیله استوګنه لري یوه غرنی او ښکلې شنه سیمه ده چې دیره په زړه پورې آب وهوالري. ددوی په سیمه کې دغنمو پیداواردنوروغلودانو په پرتله دیردی »

قبیلوی ویش :

تر کلانبي په لاندنیوستروښاخونوباندی ویشل شوی دی : (۱) سالارزی (۲) ماموند(۳) ابراهیم خیل (٤) اسوزی (۵) سمیل زی .

۱ـ سالارزی:

سالارزی په بنار، کوتکی، الیکی، ناوه گی، چارمنگ، لرآمدك، برآمدك، لرسدین، برسدین، بر چمرکنداو د کونړ د ولایت په دانګام کی اوسیږی.

۲ـ ماموند:

ماموند په اومړی سرکی په دوه مهمو ښاخونو چی یوته یی (اوی ماموند) او بل ته یی (واړه ماموند) وایی ویشل شوی دی. دلوی ماموند دخیلونو مونه دادی:

مسعودخیل، عمرخیل، یوسف خیل، سلیمان خیل او خلوزی.

دوړو ماموندو خیلونه دادی: بروزی، اوریازی، برم کازی.

۳ـ ابراهیم خیل:

په ټوله ترکانړی قبیله کی ابراهیم خیل دمشرتوب او اعتبار خښتن دی دوی اصلاً په سالارزیو ورګډیږی. خوله کومه وخته چی ابراهیم نومی دباجوړ دسالارزیو مشر دخپلی آزادی له پاره دمغولو دامپراتوری سره ډیری جګړی وکړی او د باجوړ دسیمی خپلواکی یی په ډیری میړانی سره وساتله دهغه ځای دپښتنو له خوا ده ته دخان لقب ورکړ شوچی دغه مشری تر ډیری مودی پوری دده په کورنی کی پاتی شوه او اولاده یی دابراهیم خیلو په نامه سره یاده شوه:

٤ ـ اسوزی:

په جندول او براول کی استوګنه لری:

٥ ـ شمل زی:

چی په میران او براول کی استوګنه لری:

د باجوړ څخه پرته نر کلانړی ددیر په ضلعه او د افغانستان دکونړ په ولایت کی هم استوګنه لری چی ددیر دضلعی ترکلانړی په براول، میدان او جندول کی استوګنه لری اوشمیر یی (۷٥٤۰۰) تنه ښودل شوی دی: په باجوړ کی دترکلانړیو شمیر د ۱۹٦۱ کال د سرشمیرنی له مخی (۱٥۰٥۰۰) تنه وو چی د هغی جملی څخه یی

(۸۰۰۰۰) تنه ما موند او (۷۰۵۰۰) تنه سالارزي شمیرل شوي دي .

د افغانستان د کونړ په ولایت کی ددی شمیر (۳۹۹۸۲) تنه ښودل شوي دي. چی په دانګام، اسمار، شنګري، شالي، ناړي، بریکوټ، دم کلی، نرنګ، سرکانو، ګنجګل، تانکو، شلتن او مروره کی استوګنه لري(۱)

تره خیل

دوی غلجي پښتانه دي او ډیرشمیر خلك یي د کابل دده سبز د اولسوالي په تره خیلو، د لغمان ولایت دتبي کونج او تره خیلو په کلیو او ځینو نورو کلیو کی میشته دي. یوشمیر تره خیل په کوهدامن کی هم استوګنه لري . ددوی یوشمیر کوچیاني ژوند لري تره خیل د کرکیلي په چارو بوخت دي او یوشمیر یي دولتي ملازمتونه هم سرته رسوي .

تره کی

د غلجو په توخلنیز ګروپ کی یوه ډیره مشهوره قبیله ده. د حیات افغاني د مولف په قول په افغانستان کی ددوی شمیر پنځلس زره کورونو ته رسیږي ددوی زیاتره برخه د غزني ولایت په مقر، ګیلان او د ناوي په اولسوالیو او د آب بند په علاقه داریو کی استوګنه لري چی ۲ پر ۳ برخه خلك یي په کلیو او یوه برخه یي په پوونده او کوچي دول ژوند کوي چی ددوی د شمیر په تناسب د هغوی ملك او سیمه وره ده . ځرنګه چی د مقر د سیمي زیاته اندازه د علي خیلو او خدوزیو په لاس کی ده نو ځکه د ځمکی د لنډوالي له کبله یي یو پر ۳ برخه خلك په شپنتوب او دژو یو په روزنه او پالنه ژوند کوي .

د تره کو پوونده د ژمي د موسم په پیل کی د کندهار خواته ځي او د پسرلي د موسم په پیل کی بیرته د مقر خواته په راتګ پیل کوي چی د همدي کبله په پښتو

(۱) اصلاع، ایجنسی ها وقبایل ایالت پښتونستان (۵۰ - ۵۱) مخونه .

ژبه کی د پوونـده وو تره کو پـه باب یو متل هم شته چی وایی :

چی چونګښی وایی قر	تـره کی وایی مـقر
چی چونګښی وایی غار	تره کی وایی کندهار

چی د دغه متل نه مقصد دادی چی کله دګرمی د موسم پـه پیل کی چونګښی د رغز پورته کوی : نو په دغه وخت کی تره کی کوچیانو او پوونده ته خپل وطن ته په زړه ور ګرځی او بیرته مقرته راستنیږی . (۱)

د غزنی د ولایت څخه پرته یوشمیر تره کی د زابل د ولایت په مرکز کلات او د شاه جوی په اولسوالـی کی هم میشته دی .

همدارازد هلمند د ولایت د نادعلی او ګرمسیر په اولسوالیو کی هم یوشمیر تره‌کی استوګنه لری .د تره کو جنوب او جنوب ختیځ ته سلیمان خیل او توخی، ختیځ ته یی سلیمان خیل، شمال ته یی علی خیل ، اندړ او هزاره او جنوب ته د دیورند په کرښه د کاکړ و سره نښتی دی. د دغی قـبیلی کوچیان په عمومی توګه پـه ژمی کی د کندهار په ویګڼ او دا ځـکزیـو په سیمی او همداراز د کندها و په نورو برخو کی لیدل کیږی. د دوی یوشمیر د دیورند د کرښی نه تیریږی او د کاکړو دقبیلی سیمو ته لیږد کوی او تر پیشینه پوری ځی (۲)

یوشمیر تره کی د ننګرهار د ولایت د چپرهار د علاقداری د تره کو په کلی کی استوګنه لری چی شمیر یی (۲۸۷) تنو ته رسیږی (۳) سربیره پردی د فاریاب په ولایت کی هم زیات شمیر تره کی ژوند کوی .

همدا راز د دوی یوشمیر د بـاد غیس د ولایت د مرغاب د اولسوالی د بوکن په

---

(۱) حیات افغانی، پښتو ژباړه - ۲۷۱ مخ .

(۲) معلومات مختصر درباره اقوام وقبایل سرحدی کشور - ۷۳ - ۷۶ مخونه.

(۳) نو موړی اثر ، ۷۳ مخ .

کلی او دهغه په شااوخوا او دنو موړی ولایت دغورماچ د اولسوالی په ځو کلیو کی هم میشته دی. د دوی شمیر د ۱۶۱۳۱۴ تنو په شااوخوا کی ښودل شوی دی .

د تره کی ابن موسی ابن ابراهیم ابن غلجی دنسب شجره

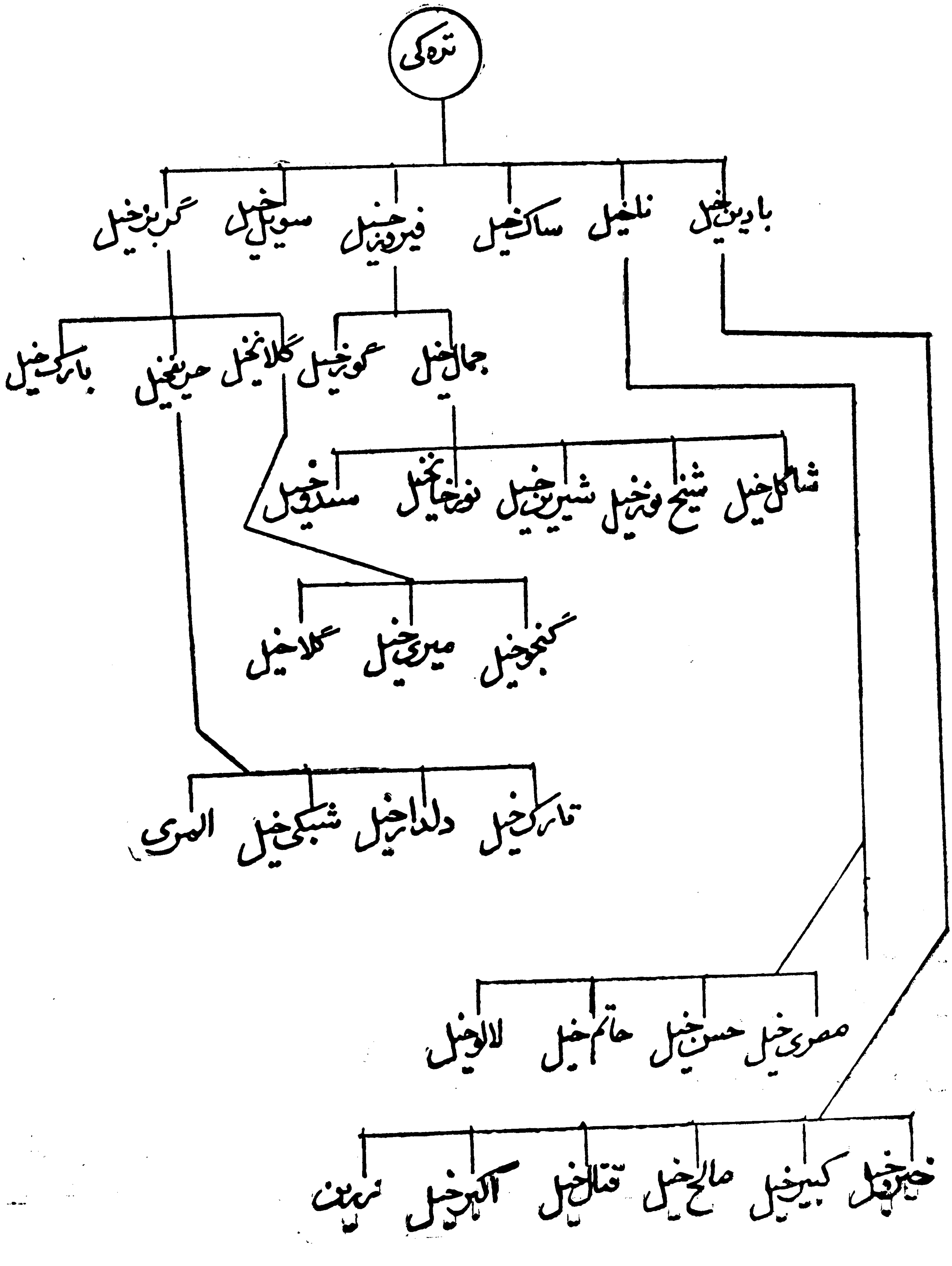

ترین

دنسب دشجری دکتابونه څرګندیږی ابدال چی هغه له نسله څخه ددرانی قبیله رامینځ ته شوی دترین زوی و، څوڅرنګه چی دده اولاده په درانی او ابدالی سره یادیږی نود ترین پاتی دوه زامنود خپل پلار یعنی ترین سره شهرت ومو ند چی په دوو لویو قبیلو ویشل شوی دی تورترین اوسپین ترین اود تسمیی وجه یی داسی ښودل شوی ده. دترین هغه زوی چی لږتورروزمه وهغه په تورترین اوبل زوی یی چی سپین رنګی وپه سپین ترین سره شهرت وموند. (۱) چی ددوی بحث به په خپلو خپلو ځایونو کی وشی .

تور ترین

دبریښوختیځ ته ورڅرمه پښین موقعیت لری چی دترینانو ملک دی. دغه سیمه ددرانیود ملک په سهیلی برخه کی موقعیت لری .لویدیځ خوا ته یی شوراوک چی هلته بریڅ میشته دی، سهیل لورته یی پښین له شمال څخه دتکه تو په نامه په یولړغرونو سره بیلیږی. ختیځ خوا ته یی هغه غرونـه موقعیت لری چی دغه سیمه دکاکړونه بیلوی اوقطب خواته پښین ددرانیوله سیمی نه دشمال خواته غرونوسره بیله شوی ده. پښین له شمال ختیځ نه ترجنوب لویدیځ پوری نږدی اتیامیله اوزدوالی اواخری سوریی نږدی څلویښت میله دی .

پښین دشوراوک په نسبت اوچت اوسطحه یی نا همواره ده، خودشوراوک په پرتله دکرنی وړ ده. ددی سیمی خلک په یوی کولوکی داوښانوپه پرتله زیاتره دغواګانو څخه استفاده کوی چه څههم داوښانو شمیریی زیات دی(۲)دوی غالباً دکرنی په چارو بوخت دی، خو ددوی زیات شمیر خلک دکند هار اوسند (اباسین) ترمنځ دسوداګری په چارو بوخت دی .

(۱) حیات افغانی - ۱۴۰ - ۱۴۳ مخونه .

(۲) حیات افغانی - ۱۴۵ - ۱۴۶ مخونه .

د دوی کړه وړه د درانیو د کړو وړو په څیر دی چې له هغوی سره هم په نسب او هم
په ملګرتوب کې ډیر نژدی ورته والی لری (۱) د پښین یوازینی اوسیدونکی تور ترین،
سیدان او یو څه کاکړ همسایه دی. حیات افغانی د ترینانو شمیر د (۶۰۰۰) کورنیو
په شا او خوا کې ښودلی دی (۲)

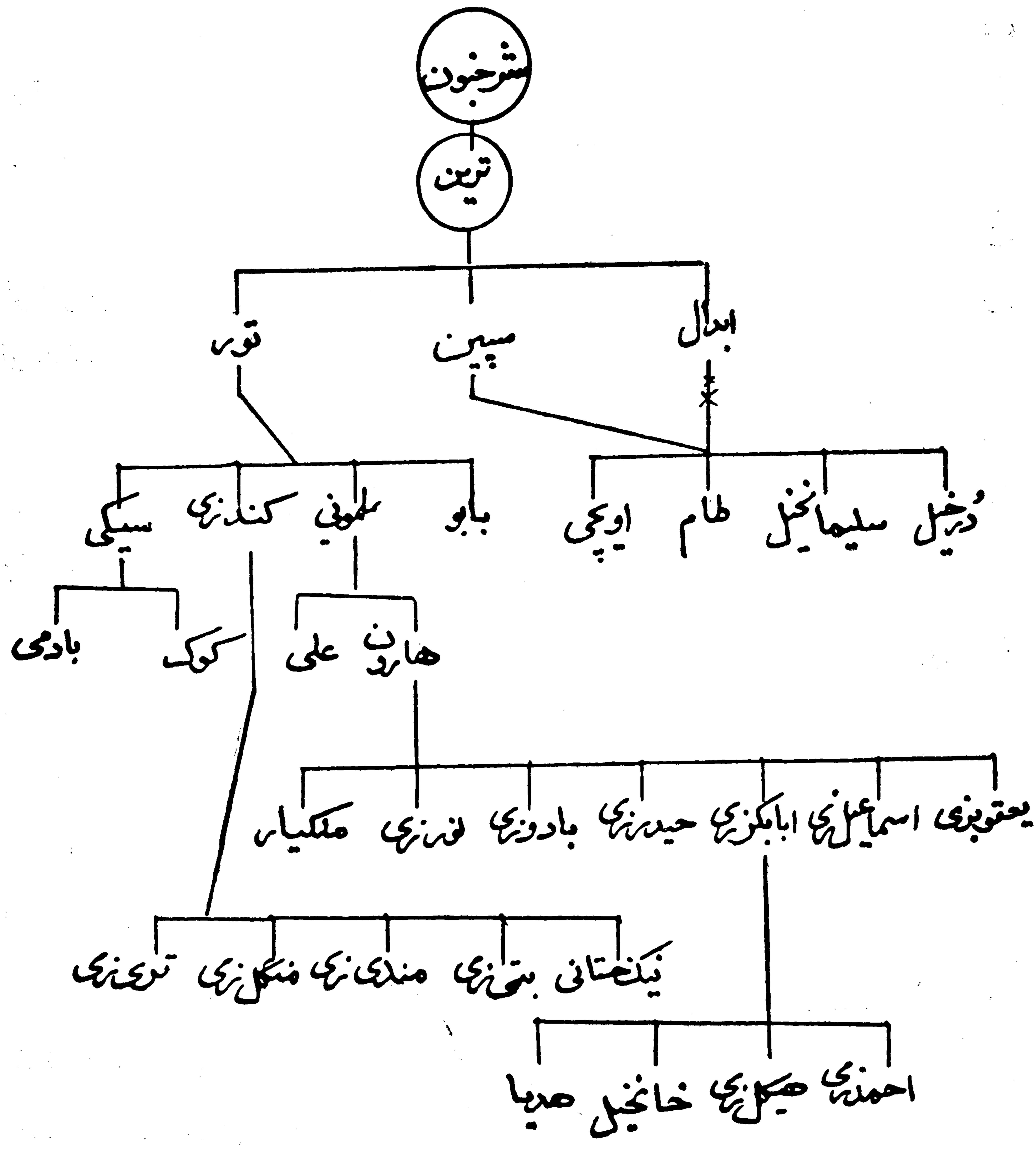

(۱) د کابل سلطنت بیان، دوهم توک ۱۲۱، ۱۲۲ مخونه .

(۲) تواریخ خورشید جهان، ۲۰۴ مخ .

دوی هم د کرلاڼ په تړلنیز گروپ کی شامل دی او دشیتك داو لادی څخه شمیرل کیږی . دغه قبیله په دریو څانگو باندی ویشل شوی ده: اریوزی، میرخیل اوسپینکی. تنی دخوست د ښار په جنوب کی میشته دی (۱)

جنوب ته یی گوربز اومده خیل وزیرموقعت لری چی ددیورند کرښه مده خیل او تنی سره جلاکوی، لریدیخ ته یی ځدراڼ، شمال ته یی دشمل سیند او اسمعیل خیل اوختیځ ته یی هم گوربز پراته دی.

دتنیو قبیله پر (۱۱۲) کوچنیو اوسترو کلیو ویشله شوی ده(۲) ددوی لویدیځ غر دیر آباد او اکثره خلك یی په غرونو کی اوسیږی ، خوځینی خلك یی د غرو نو په لمنو کی هم استوگنه لری.

محمد حیات خان په خیل مشهور اثر تاریخ حیات افغانی کی لیکی: «ددوی اوی کلی د درگی په میدان کی موقعیت لری چی پنځه سوه کوره لری او خلك وایی چی په دغه ځای کی (۱۰۰۰) تنه وسله وال کسان شته دی (۳) . »

د درگی نه پرته چی ددوی دیر ستر کلی دی دا لاندینی کلی یی هم مشهور دی: حصارك، گوخه، نرخی، ایتمان، کوچړن، دبر، وریڅی، د برملکه، سنگرای، تورخیل اوورژله.

تنی دیر جنگیالی او زړور خلك دی اوپه دووگوندیو ویشل شوی دی یعنی اریوزی اوسپینکی یوه گوندی ده اومیری خیل بله گوندی ده .

ددغو دری وارو څانگو په جمله کی د میری خیلو شمیر زیات دی. تنی د کرنی په چارو بوخت دی. ځمکی یی للمی دی، خو یوه اندا زه آبی ځمکی یی دویالو په ذریعه خړوبیږی . ددوی پوښاك غالباً دوړوته ورته دی.

---

(۱) پښتانه دتاریخ په رڼاکی - ۱۳۹۶ مخ .

(۲) معلومات مختصر در باره اقوام وقبایل سرحدی کشور، ۶۷ مخ .

(۳) حیات افغانی ۶۰۵—۶۰۶ مخونه.

په غره کې اوسیدونکي تڼي دوژواوداوارو سیمو اوسیدونکي تڼي د پسونو ډیری رمې ساتي . دغو ایانو ګلې هم په دوی کې ډیری دي. دوی په خوراك کې د غنمو ، اوربشواوزدنو نه استفاده کوی اویو ډول غرنی میوه چې پورګي یې بولي اوره کوی او بسیایي خوری (۱)

د تڼیو خلک لوړي ونی، غنم رنګه او ښایسته څیرې لري او د تاریخي پلوه ددوړو او ښوخیو سره ورو نږه دي. د دوی شمیر د ۱۳۶۰ کال د احصائیې له مخې(۲٤۱٦٤) تنو ته رسیږي (۲)

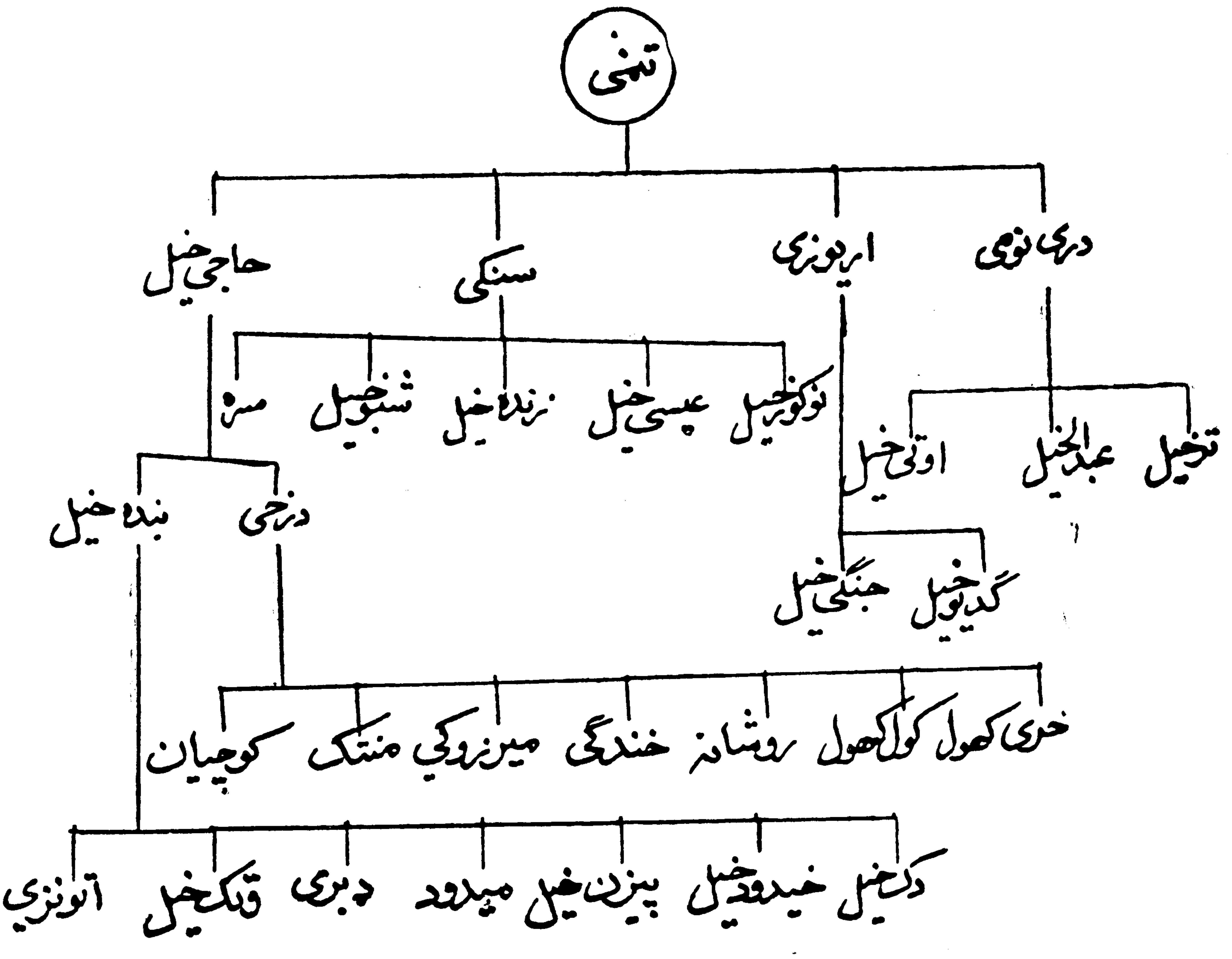

---

(۱) حیات افغانی ۶۰۵ مخ

(۲) معلومات مختصر در باره اقوام وقبایل ولایات سرحدی کشور - ۶۷ مخ

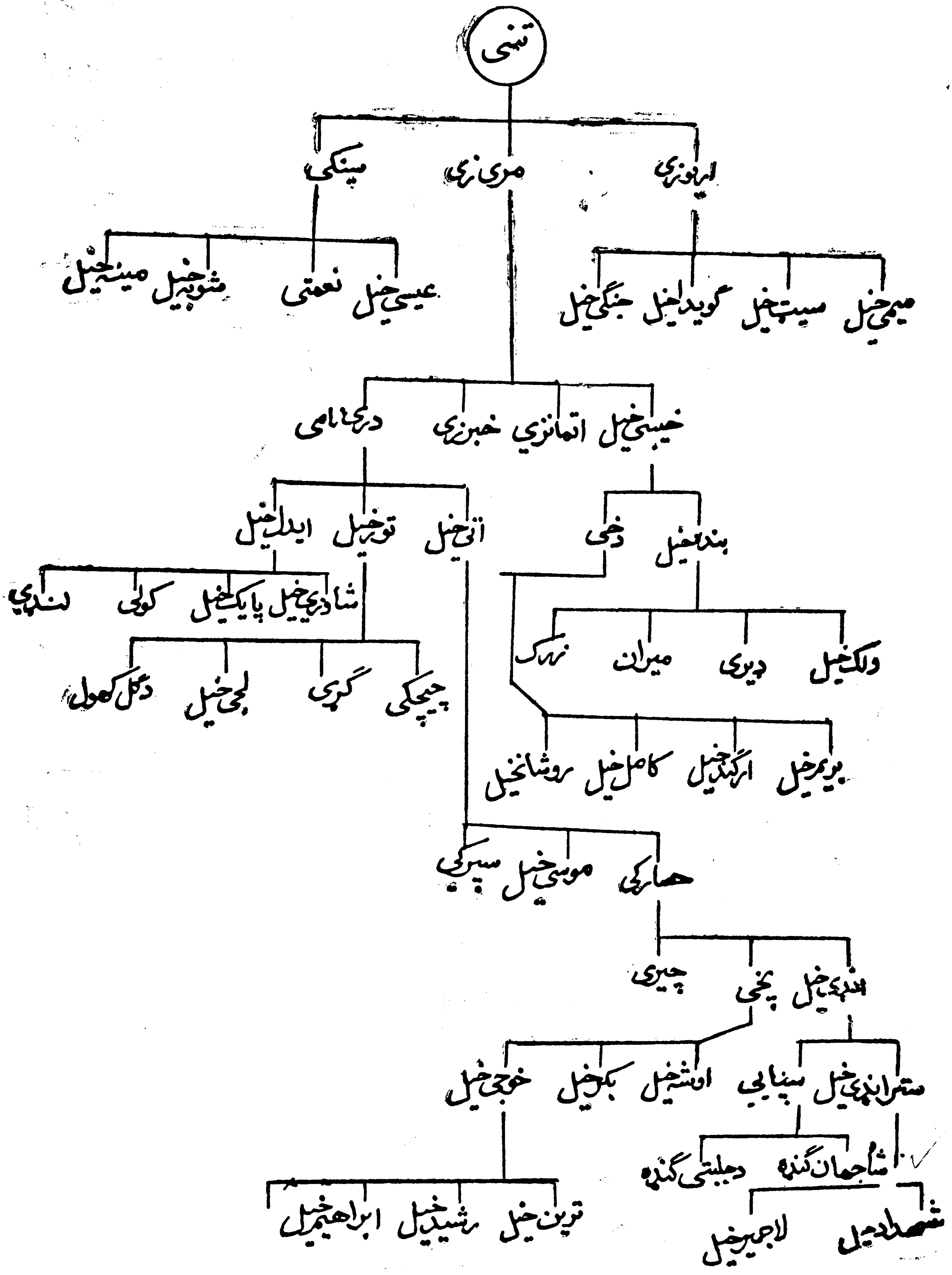

---

(۱) حیات افغانی ۶۰۶ مخ

توخــــي

دغلجیو په تولنیز گروپ کې توخـي یوه مشهوره قبیله ده. توخي د هوتک بابا وروړ، دبارو زوی، دتولر امسي او د غلجي کړوسي دي چې دتوخي قبیله دده په نامه سره مشهوره شوې ده (۱)

دتوخو قبیله دهوتکو دعروج نه وړاندې دغلجیو په قبیله کې لومړی مقام درلوداو سلطان ملخي چې داورنگزیب همعصره و دتوخو دښاخ ډیر مشهور مشر او سردار تیرشوی دی (۲)

دتوخو سیمه دکندهار لمرخاته نه په ۸۵ میله واټن کې موقعیت لري چې په کلات غلجایي سره مشهوره او دتوخو صدرمقام گڼل کیږي. توخیان دتورنگ درود پر څنډو دپل سنگي نه نیولې تر شیباره پورې استوگنه لري (۳)

الفنسټن په خپل کتاب د کابل سلطنت بیان (An Account of the kingdom of Caubul) کې دتوخیو دقبیلې شمیر د ولس زره کورنۍ لیکلې دی، خو دحیات افغاني د مؤلف دپښتي محمد حیات خان په قول ددوی شمیرله پنځلس زره کورنیو څخه لږ نه دی.

دارغنداب وادي چې په شمالي برخه کې دهزاره وو دسیمې ترڅنگ پرته ده او هم میزانه دتوخو په قبضه کې ده. همدارازیو شمیر توخي دناوې دوادې په جنوبي او ښکتني برخه کې استوگنه لري. پاتې یې په شیبار، هلتاغ، میزان او نوروځایونو کې میشته دي. دتوخو یوه محله دکابـل ښارته نژدې پـه ده افغانانـو کې هم شته.

اوس به په لاندې نیوجدو لونو کې د دوی داستوگنې ځایونه اوشمیروگورو:

دزابل په ولایت کې:	شمیر
۱ - په کلات کې.	۱۷٤۲۷ تنه
۲ـ په شاه جوی کې:	۲۵۷۹۹ تنه
۳ـ دارغنداب په اولسوالی کې.	۱۹۲٤۷ «

(۱) محمد هوتك بن داود، پټه خزانه، کابل. ۱۳۳۹ - ۹ مخ.

(۲) حیات افغانی - ٤۰۱ مخ.

(۳) عبدالروف بینوا، هوتـکي ها، کابـل - ۱۳۳۵ - ۵ - ٦ مخونـه.

٤ـ دشینکی په اولسوالی کی.	٤١٥٧ تنه
٥ـ دشمول زیوږ په اولسوالی کی .	٢٦٣٤٧ «
٦ـ دمیزان په علاقداری کی .	٢٤١٧ «
مجموعاً	٩٥٣٩٤ «

دکندهار په ولایت کی :

دولایت په مرکز کی .	٩٩٦٩ تنه
دشاه ولی کوټ په اولسوالی کی.	٥٦٧٤ «
دارغنداب په اولسوالی کی	٢٣١٨ «
مجموعاً	١٧٩٦١ «

دنیمروز په ولایت کی :

دکنګ په اولسوالی کی	١٧٠٣ « (١)

الفنستن په خپل کتاب دکابل سلطنت بیان کی زیاتوی : «هغه سیمی چی دپارا پامیزادپه غره پوری اړه لری په هغه کی توخی استوګنه لری اوداسی معلومیږی چی دوی غریب اوخوار خلک دی (٢)»

دامیرعبدالرحمن خان دواکمنی په وخت کی دوی دیره شدید ه ضربه ولیدله اویوشمیر یی دخپلی سیمی څخه تبعیدشول اودافغانستان په نوروولایتونو کی میشته شول. ددوی سیمه وچه اودکرنی ځمکه یی اږه اوغالباً دخارویوپه محصولاتوخپل ژوندتیروی .

---

(١) معلومات مختصردر باره أقوام وقبایل ولایات سرحدی کشور ، (٨٨ مخ).

(٢) دکابل سلطنت بیان ـ ١٢٤ ـ ١٢٥ مخونه .

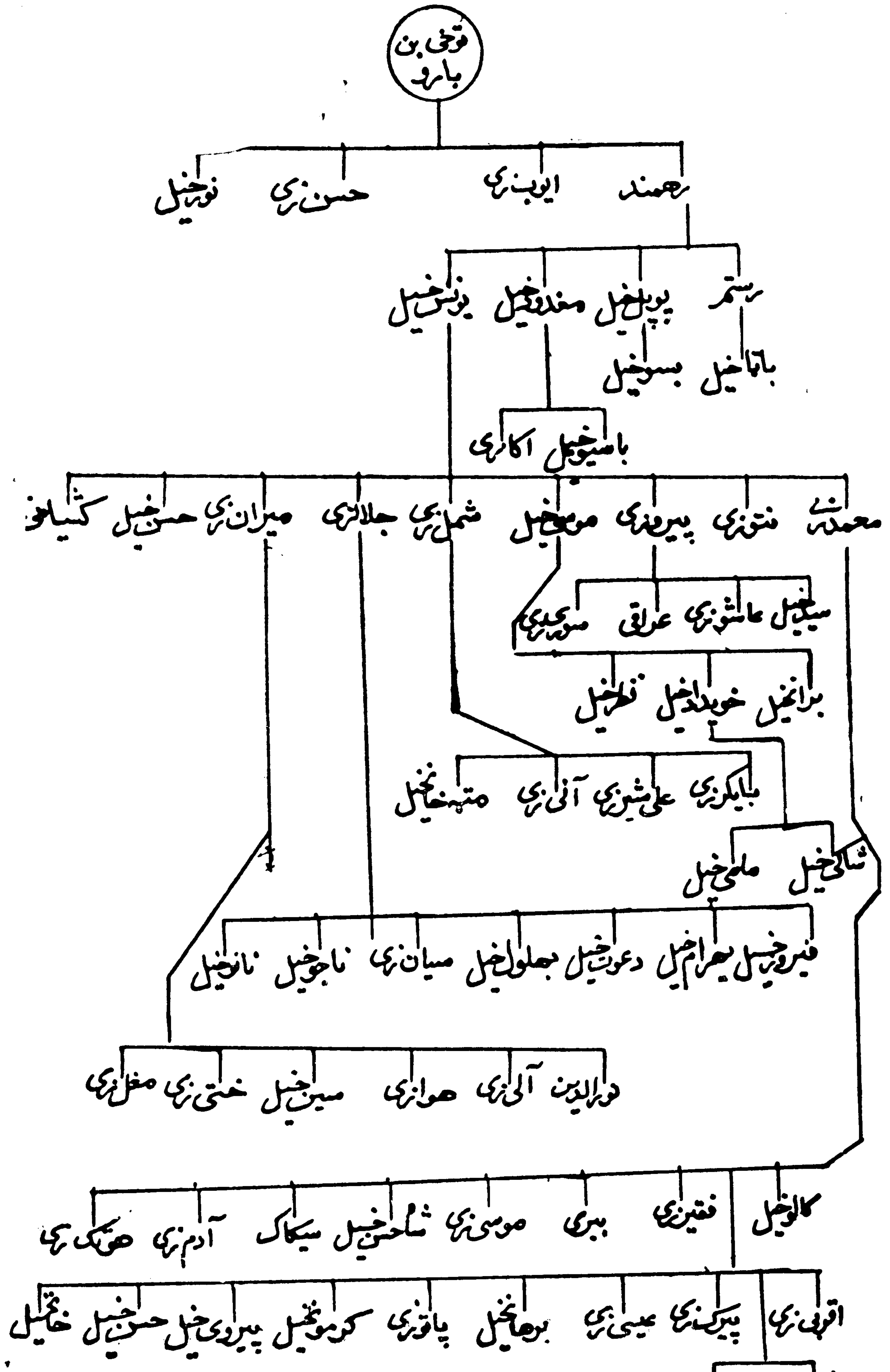
توخی بن بارو
رحمند
ایوب زی
حسن زی
رستم
یونس خیل
اکا زی
میران زی
حسن خیل
جلال زی
عراقی
متہ خیل
آنی زی
ملی خیل
میان زی
ہوازی
آلی زی
آدم زی
سیاک
فقیر زی
موسی زی
کالو خیل
اقوی زی
عیسی زی
برھا خیل
عمر خیل

د توخود تاریخ په اوږدو کې د ښکیلاکګرو څواکونو پر خلاف زیاتې مبارزې کړي دي. د تیري کوونکو مغولو سره د دوي کارنامې زموږ په تاریخ کې ثبت دي . همدا راز د انګریزانو پر خلاف په دریو جګړو کې دوی ډیري توري وهلي دي، په تیره بیا د افغان ـ انګلیس په دریمه جګړه کې د توخو جنګیالیو مبارزینو په زابل، غزني او کندهار کې تلپاتې ویاړونه ترلاسه کړي دي. د توخو قبیلې په وطن مینو شاه زلمیانو په خپل قبیلوي یووالي او اتحاد سره تل د هیواد په ملي آزادي بخښوونکې غورځنګ کې فعاله ونډه اخیستې ده .

توري

دوی ته توري زی هم وایي او د روایاتو مطابق دا قبیله هم د کرلاڼي تولنیز ګروپ یو ښاخ شمیرل کیږي. همدا راز د نسب په شجره کې د خوګیانیو یو ښاخ ګڼل کیږي او د ځاځیو تر بوران هم ګڼل کیږي .

کورګاني واکمن ظهیرالدین محمدبابر هم د ۱۵۰۵ عیسوي کال په واقعاتو کې د دغې قبیلې ذکر کړی دی. د دغې قبیلې د اصل په باب د مؤرخینو تر منځ اختلافات موجود دي ځینې دوی د نسل له مخې مغول ګڼي او ځینې یې نورو تهمتونو ته منسوبوي خو دا اټکلونه صحیح نه بریښي. د خوشحال خان خټک د وینا مطابق دوی نسلاً کرلاڼي پښتانه دي او دا وینا صحیح ده (۱)

توري د کورمې په ایجنسي کې استوګنه لري. شمال ته یې سپین غر، لویدیځ ته یې د پکتیا ولایت، جنوب ته یې تل او بنګښ او ختیځ خواته د اورکزیو د قبیلې سره ګډه پوله لري(۲)

دغه سیمه په پیل کې د بنګښو په لاس کې وه ولې د پښتني ننګ او ناموس د یوې معاملې له کبله توریانو د ځاځیو په مرسته بنګښ د دغې سیمې نه وشړل او دغه سیمه یې د دوی نه ونیوله.

---

(۱) پښتانه د تاریخ په رڼاکې ـ ۱۳۹۰ مخ.

(۲) اضلاع، ایجنسی‌ها وقبایل ایالت پښتونستا ن ۸۶ مخ.

داقبیله تر ۱۸۷۹ ع کال یعنی دانگریزانو او افغانانو ترمنځ ددوهمې جګړی پوری دافغانستان یوه برخه شمیرل کیده، خو وروسته انګریزانو جبراله افغانستان نه جلاکړه (۱)

دکورمی دایجنسی مساحت ۱۳۰۵ میله مربع ده او مشهورسیندیې دکورمی د سیند په نامه سره یا دیږی چی توری هم دکورمی دسیند په دواړوغاړوکی استوګنه لری .

دتوریوقبیله په پنځوښاخونوباندی ویشل شوی ده چی په دی ډول دی:

علی زی، غوزدی خیل، دوپرزی، مستوخیل اوحمزه خیل (۲)

توری شیعه مذهبه دی اود مذهبی احکاموپه اجراکولوکی ډیرتینګ دی. دوی د خپل قبیلوی دود اودستورپه اساس دسیدانو ډیراحترام اودرناوی کوی اوهریوفرد د سیدانومریدان دی . د دغی قبیلی خلک د ساداتوپه څلوروډلوویشل شوی دی چی دوی ته ډیراعتقاد لری او د تیراه د سیدانو، احمد زی سیدانو، دکرمان سیدانو اودماوره سیدانوڅخه عبارت دی.

هغه توریان چی دتیراه په سیدانوپوری مربوط دی د میا مرید یا (تینګ واندی) اوپاتی توریی د(سست واندی) په نامه یادیږی چی دری واندی د میا مرید په مقابل کی یودی (۳)

د دی نه پرته توریان په سپین ګوندی پوری اړه لری .

د دوی په فکرټول خلک دوه ډوله دی یوریښتونی اوپه سمه لارتلونکی خلک اوبل په کږه لاره تلونکی خلک .

د توریود حمزه خیلود ښاخ تقریباً دوه سوه کورنی کوچیان دی چی د یخنی په موسم کی د خپلوځاروپوسره د بلند خیلو تل ته ځی، خودګرمی په موسم کی سپین غره ته ځی .

---

(۱) پښتونستان ـ ۲۸ مخ.
(۲) حیات افغانی ـ ۲۳۹ مخ.
(۳) اضلاع، ایجنسی ها وقبایل ایالت پښتونستان ۸۶ مخ

حیات افغانی د دوی دوسله والو کسانو شمیر یوولس زره تنه ښودلی دی، خو سرویلیم بارتن په خپل کتاب کی د دی قبیلی د جګړنو او وسله والو شمیر (۶۰۰۰) تنه ښودلی د (۱)

توریان په عمومی توګه د کرنی په چارو بوخت دی. ددوی په سیمه کی وریجی، جوار، اوربشی، غنم او می ډیری پیداکیږی. د دوی د کرنی اکثره ځمکی د کورمی درود په واسطه خړوبیږی. د ۱۹۶۱ کال د سرشمیرنی له مخی د دوی شمیر (۱۹٤۵۰) تنو ته رسیده او که چیری (۱۱۰۵۸) بنګښ شیعه ورسره یوځای شی نو شمیر یی (۳۰۵۰۸) تنو ته رسیږی (۲)

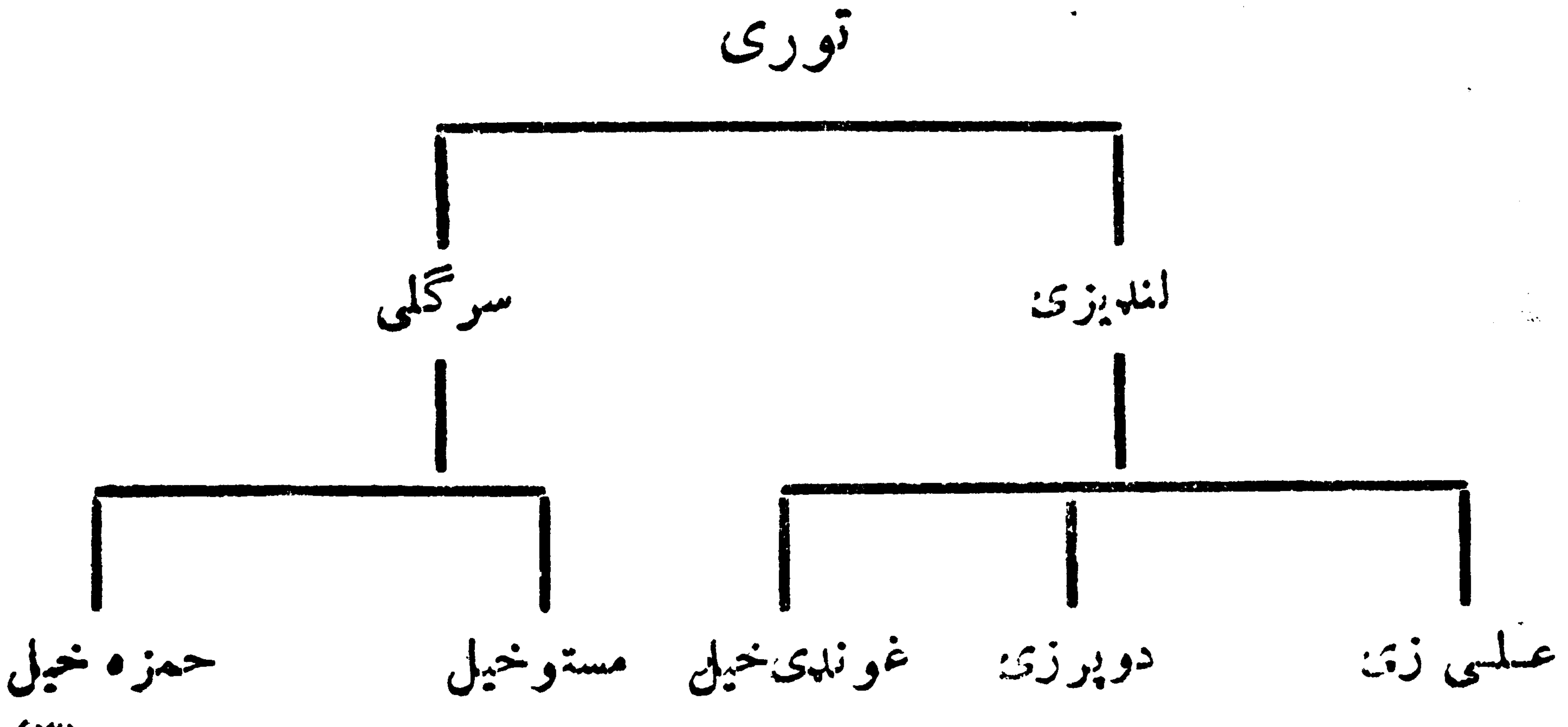

(۳)

تیـج

د دغی قبیلی په باب چی نوم یی په حیات افغانی کی د لوحانی (لوانی) د نسب په شجره کی راغلی دی نور څه معلومات نشته. همدا راز د دوی نوم هم چندان شهرت نه لری. که د دغی قبیلی نه څوك وی هغه هم په لوانیو کی داسی ورګډ شوی دی چی په آسانی سره یی توپیر نه شی کیدلای. داسی فکر کیږی چی ددوی شمیر به ډیر لږ وی. (٤)

---

(۱) پښتونستان ـ ۲۸۲ مخ.

(۲) اضلاع، ایجنسی ها وقبایل ایالت پښتونستان ۸٦ مخ.

(۳) اضلاع، ایجنسی ها وقبایل ایالت پښتو نستان ۸۷ مخ.

(٤) حیات افغانی، ٤٤٤ مخ.

تیمنی

دوی په اصل کی غرغښتی پښتانه دی. ویل کیږی چی تیمنی دکاکړزوی و چی اولاده یی دتیمنیانو په نامه سره یادیږی. تیمنیان دغورپه شا اوخوا اوسیاه بند کی استوګنه لری. تیمنیان دڅپاق اوزوری په دو وشانګو باندی ویشل شوی دی (۱)

ددوی په درو کی غنم، جوار اوزدن کرل کیږی. بادام، انار اوتوتان یی کی په خپل سر او په طبیعی توګه پیدا کیږی. دری یی سمسوری دی او دمرګوس یامرغاب په سین خړوبیږی. دتیمنیو سیمه هم پراخه اوښه لمنی دری لری. زوریان په سبزوار یا اسفزار کی اوسی. سبزوار یو پراخ میدان او دغسی غرونو په منځ کی پروت دی دی چی دځمغوزیو په ونو سره پوښل شوی دی او دهغی لاری په خټیځ کی پروت دی چی له مزارنه ترهرات پوری غزیدلی دی (۲)

تیموری

دوی په اصل کی کوچیان دی چی اکثره یی دبغلان او کندز په ولایت کی خپل ابزدنه دوام ورکوی ددوی دکیږدیو شمیرد (۱۱۱۰) په شااوخوا کی دی. دوی هم دنوروپښتنو کوچیانو په دول غښتلی قبیلوی رغاونه اوجوړښت لری چی د هغو په سر کی دقبیلی اوقوم مشرخای لری (۳)

ددوی دوینی ایلبند په بدخشان کی د«شیوا» سره سیمی ده چی دخان آباد تخار، اشکاشم اوفیض آباد له لاری دجوزا په میاشت کی ورځی او دراستنید ولاره یی بیرته همدغه ده داسی ویل کیږی چی دوی دسربن په توګه لنیز ګروپ پوری اړه لری.

---

(۱) حیات افغانی، ۲۴۳ مخ.

(۲) دکابل سلطنت بیان، دوهم توک، ۱۸۰ مخ.

(۳) پښتانه کوچیان، لومړی توک، کابل-۱۳۶۲، ۸۶ مخ.

تیتی مده خیل

دوی په اصل کی کرلانی او د اتمان زیوو زیرو پوری اړه لری ، خو نن ورځ د یوی جلا قبیلی په څیر راڅرګند شوی دی . په اصل کی د مچه ، منظر خیلو او مستی خیلو یو ښاخ دی ، خو څرنګه چی د خپلو قبایلو څخه لیری استوګنه لری نه شی کولای چی د هغوی سره قبیلوی اړیکی وساتی له همدی کبله ده چی دوی د تیتی مده خیلو په نامه یو جلا اتحاد رامینځ ته کړی دی . دوی د شمل دسیند په څنډو چی په وزیرستان کی دکیتو په نامه سره یادیږی استوګنه لری . دوی د حسن خیلو ، د بکی او ممیت خیلو تر مینځ په څوکلیو کی استوګنه لری او د دوی خیلونه په لاندی ډول دی : (۱)

- نظر خیل
- ذکر خیل
- ایمارة
- زنګی خیل
- اتمان خیل
- خری خیل
- لنګر خیل
- جبکی خیل
- ګوری خیل
- حسانی
- پیروشی
- ژبوکی
- پشان
- اخوند
- ګلاب خیل

(۱) اضلاع ، ایجنسی ها و قبایل ایالت پښتونخوا ، ۱۴۸ مخ .

دښالي خيلو احمدزيو يوه څانګه ده چي په سليمانخيلو ورګډيږي . ددوی زيات شميز کوچيان دی چي يوشميريي په ننګرهار، لغمان او يوشميريي هم دغزني ، لوګر اوخورد کابل اوخاك جبار په سيموکي استوګنه لري .

جبارخيل

دوی په اصل کي غلجي پښتانه دی چي اکثره يي دننګرهار، لغمان، لوګر او دکابل اوجلال آباد ترمينځ سيموکي ميشته دی . په تيزين ، جګدلك ، سره رود، ګندمك اودحصارك په اولسوالی کی هم يوشمير جبارخيل شته. دلغمان ولايت دعزيزخان کڅ دسيمي جبارخيل هم مشهوردی (۱) ددوی شمير د(۱۴۶۶۷) تنو په شااوخوا کي ښودل شوی د(۲) زيات شمير خلک يي شتمن او ځيني يي په دولتي ملازمتونو بوخت دی : ويل کيږي چي دوی په پيل کي په خاك جبار کي اوسيدل، خود امير عبدالرحمن خان په وخت کي خپلو اوسنيو سيموته و ليږديدل .

جبارخيل دحصارك داولسوالي په لاندنيو کليو کي ميشته دی. آب زنګياني ، غوزيزه ، نادر، ګلاخيلو ، حليم خيلو ، ظريف خيلو ، سياب سفلی ، چارتوت ، سرندو، پرجنه ، خنجراو کڅي کي .

مشهورخيلونه يي دادي : مريم خيل ، خوګياني خيل اونور.....

جدون (ګدون)

که چيری دګدون دنسب شجره په غورسره وڅيړو نوڅرګنده به شي چي دغه قبيله هم په غرغښتي پښتنو کي شامله ده درواياتو مطابق داخلک له پيل نه د خاښي خيلو په ګوندی کي شامل شوی دی اودقبايلي مهاجرت په زمانه کي ديوسفزيو مندړوسره دی سيمي ته راغلي دی (۳)

---

(۱) دجبار خيلو ديوه تن سپين ږيری او مشرښاغلي لعل آغاسره دخبرو اومرکي په ترڅ کي مي دا معلومات ترلاسه کړل.

(۲) معلومات مختصردرباره اقوام وقبايل ايالات سرحدی کشورد۹مخ جدول.

(۳) پښتانه، دتاريخ په رڼاکي ۱۲۲۰ مخ.

دتاریخ حیات افغانی مؤلف لیکی : «ددغی قبیلی یوسپین زیری اوتقه سری روایت کوی چی دساهنگ این پښی په نوم یوتن دعلی اوموسی نه پرته نور دوه زامن هم دراودل چی دوی دواړه ددښمنیو په وجه دخپل قوم نه بیل شوی دی . څه موده په سپین غره کی اوسیدل اوبیاله هغه ځایه هزاره اوچهچه ته راغلل اواولاده یی هلته میشته شوه که دا روایت صحیح وی نو گدون به غالباً دهغوی اولاده وی» (۱)

لکه چی دگدون دقبیلی دنسب له شجری نه ځرگند یږی دغه قبیله په لومړی سرکی په دوو ښاخونو ویشله شوی ده . یعنی سالاراومنصورچی بیاله هغو څخه نوری کوچنی اوفرعی څانگی رامینځ ته شوی دی .

درواياتومطابق دگدون قبیلی دلوی نیکه نوم اشرف وچی وروسته په گدا یی مشهور او بیادوخت په تیریدوسره دگدون یاجدون په نامه یادشو .

اکثره گدون په تیره بیاسالاردهزاره غرو نودرپه نامه ویالی په دواړوغاړو کی داورش ترسیمی پوری میشته دی : دگدونو ښکتنی برخه ډیره ښه شنه او حاصلخیزه ده . دجهانگیر دواکمنی په وخت کی کله چی ددلازاک قبیله لوټ اوتباه شوه نودغه سیمه په تدریج سره دگدون قبیلی لاس ته ورغله ، خود لته هغه گدون په زیاتی اندازی سره د ذکر وړدی چی داباسین په لویدیځ اودمهابن غره په سهیلی برخه کی میشته دی . مهابن یوه لرغونی هندی کلمه ده په سنسکرت کی مها(لوی) اوبن (باغ) ته وایی یعنی لوی باغ اوځنگل اوددی غره دسیمی وجه بیخی سمه ده .

دگدون د قبیلی دواړه ښاخونه یعنی منصوراوسالار ددی غره له څوکی نه نیولی ترکښتنیو سهیلی برخو پوری پری قبضه لری . که څه هم ددوی دکلوچنیو باندیوشمیر تقریباً شلوته رسیږی خودری لویی باندی یی په گندپ کی تقریباً له شپږوسوو څخه زیات کورونه لری چی ددغه ځای دسالاردښاخ مشهور وکلیوڅخه شمیرل کیږی اوداتوزیو تقریباً تولی څانگی په کی میشته دی . دغه ښاخ په دووکلیو یعنی گندپ اوالوری باندی قبضه لری . دسالاردښاخ دمت خوازی څانگه په بابینی

(۱) حیات افغانی - ۲٤٦ مخ .

نومي ځای کي اوسيږي د سالاردښاخ دسليمان زيو ځانګه په پاده، شني ، کولا ګر اوپولاچپ لي کي چي واره کلي اودمهابڼ په سيمه کي موقعيت لري قبضه لري.

د منصوردښاخ لوی کلي بيسلك دی اوتقريباً دري سوه کورني په کي ميشته دي : دمنصوردښاخ دالدوزي اودوله زي ځانګي په بيسلك کي استوګنه لري.

همدارازخدرزي په ملکاګري کي اوسيږي . ګندپ ، بيسلك اوملکاګري د غره په لمن کي موقعيت لري . ددغو کليو اکثره ځمکي للمي دي، خوهغه شمير باني چي دغرونو په لمنه کي موقعيت لري شني ، آبي او حاصلخيزه دي په مهابڼ کي غنم، جوار، اووريجي ډيري پيدا کيږي . ددغي قبيلي زياتره خلك دکرني اومالدارۍ په چاروبوخت دي . دمهابڼ ميښي مشهوري او ښي دي . ژيړ غوري اودوداني سيولرګي له غرونو څخه راوړل کيږي اوداتمان له سيمي نه پنبه اومالګه دغه سيمي ته وړل کيږي . (۱)

پټه دي پاتي نه وي چي يو شمير ګدون په کشمير او دکيمبل پور په سيمه کي هم موجود دي (۲)

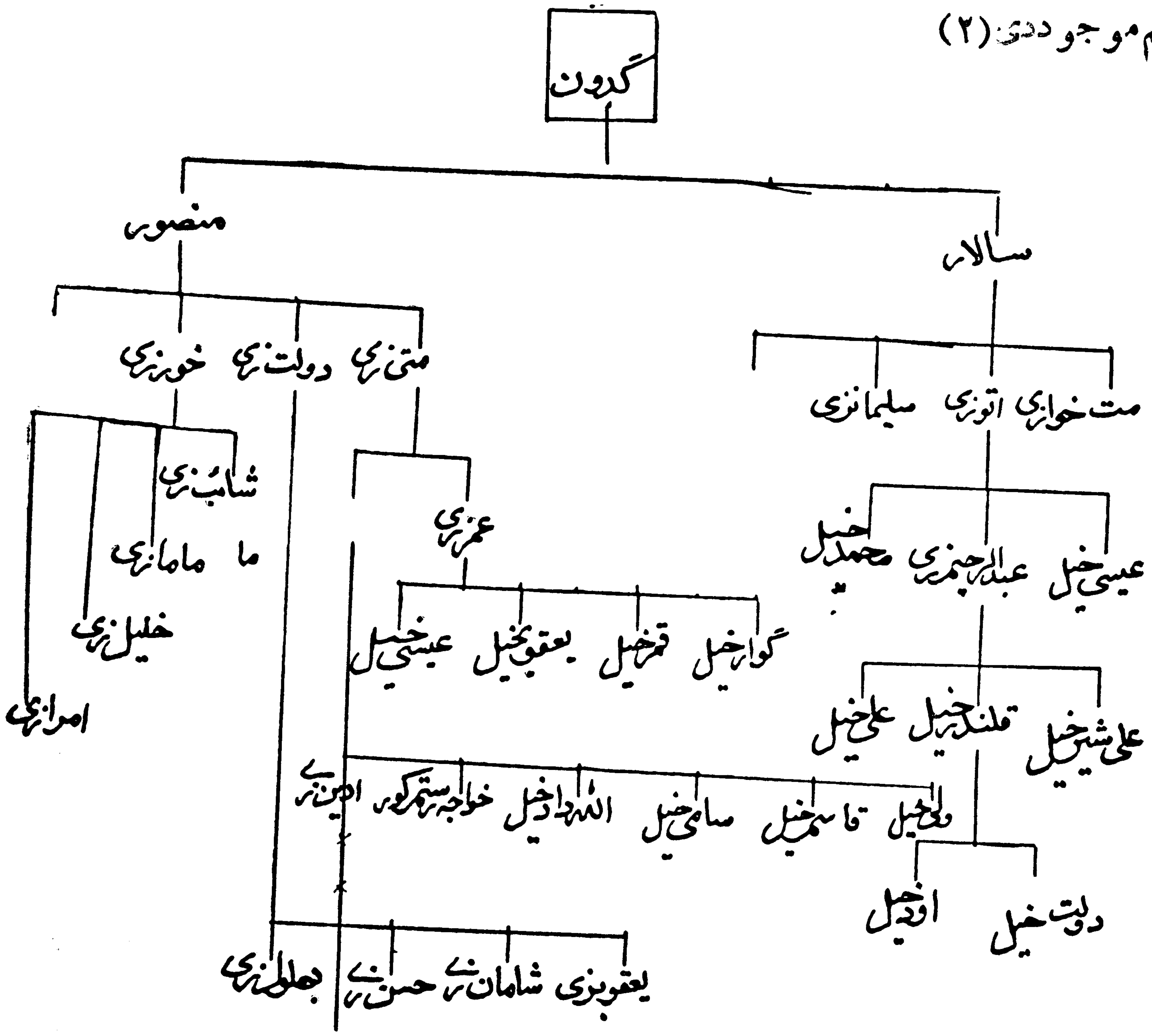

(۱) حيات افغاني -۳۷۶-۳۷۷-۳۷۸مخونه .

(۲) پښتانه دتاريخ په رڼاکي - ۱۳۳۰ مخ .

جلال زي

دوی دم غلجي پښتانه دي اوداند ړ ويو ښخ شمير ل کيږي. دوی دا ن ډ رو په اولسوالي، شلګر، زرمت، کټواز او دغزني په نورو ښاو خواسيمو کي استوګنه لري دجلال زيو يو شمير په واغزنو مي سيمه کي استوګنه لري. چي ددوی خيلونه دا دي: الله يار، خاني خيل او مسری.

جلوانۍ

که چيری دنسب شجره وګوره ونو څرګنده به شي چي جلوانۍ د سړ بن پسه تولنيز ګروپ کي شامل اود شيرانيو له نسله څخه دي . دوی دشيرانيو دغړنيو سيمو ترڅنګ پراته دي اومشهوری څانګي يي په لاندی ډول دي:

(۱) - سالارخيل

(۲) - مروت خيل

(۳) - سپند زی

(٤) - کونکړی

(٥) - نيکي خيل

(٦) -مهار (۱)

ددوی دود اودستور شيرانيو ته ورته دي. داسي ويل کيږي چي د هندوستان په ځينو سيمو کي هم دجلوانۍ دقبيلي خلك استوګنه لري . دجلوانيو قبيله د شمير دلزوالي له کبله د افغانستان دمقتدرو او مشهورو قبيلو له جملي څخه نه شميرله کيږي.

جمريانۍ (ژمريانۍ)

په کاسيو پښتنو کي يوه ښه د جمريانيو په نامه سره يادېږي، خو په زيا تـرو کتابونو کي د (ژمرياني) په ډول کښلي شوی ده اوپاسني پښتانه يي (ژمرياني) بولي کاسي پښتانه دسړ بن په تولنيزه ډله کي د خر ښبون په ښاخ ګډېږي . شيرمحمدخان

(۱) حيات افغاني ٦٥٢ مخ.

ګندا پور سلې او شلې کاله پخوا په افغانستان کې د جمریانیو شمیر تقریبا یو زر کوره ښودلی دی او دا یې هم زیاته کړې ده چې جمریانی د توخیو (توخو) ستانه دی (۱):

د دغې قبیلې اکثره خلک د توخیو په ملک کې استوګنه لري، خو د کابل څخه تر کندهاره پورې په متفرق ډول په زیاتره کلیو کې یو یا دوه کوره استوګنه لري (۲)

د دوی ځینې خلک د کرنې په چارو بوخت او ځینې یې په سوداګرۍ او نوکرۍ باندې بوخت دي دوی د سوداګرۍ په چارو کې ورانده تګ کړی دی او د ښو شتو خاوندان دي (۳)

ځاځــي

ځاځي هم د کرلاڼي پښتنو له جملې څخه دي. د نسب په شجره کې د خوګیانیو سره شامل دي، خو خوشحال خان خټک په خپل بیاض کې د توري او ځاځي ښاخونه د کرلاڼ له نسل نه بللي دي.

ځاځیان د پکتیا ولایت د مهمو قبیلو څخه شمیرل کیږي. شمال ته یې غلجیا ـ یان د لوګر ازره او د ننګرهار د حصارک اولسوالي او لر څخه د خوګیانیو قبیله لویدیځ ته یې احمدزي، جنوب ته یې مقبل، څمکني، منګل او توتا خیل او ختیځ ته یې د دیورند کرښه پرته ده چې د کورمې د ایجنسۍ سره پوله لري او د پیواړ مشهور کوتل د دې قبیلې په سیمه کې موقعیت لري (٤)

ځاځیان په آریوب، د ځاځیو په اولسوالۍ، ځاځي میدان او د څمکنیو په اولسوالۍ او کابل کې استوګنه لري:

حیات افغاني د ځاځیو په باب لیکي: ((ځینې خلک عقیده څرګند وي چې تور او حاج دوا ړه ورونه او د اوا ن د قبیلې د مونډله ښاخ نه را بیل شوي دي دوی د خپل

(۱) پوهاند رشاد، ((جمریانی افغان)) د افغانیاد، کابل ـ ۱۳۶۰، ۱۵ مخ.

(۲) حیات افغانی ۲۸۷ مخ

(۳) پټانه د تاریخ په رڼا کې، ۱۳٤٦ مخ.

(٤) معلومات مختصر درباره اقوام وقبایل ولا یات سرحدی کشور ٤٥ مخ.

وروربند ون نه نا راضه او دسند دریاب لویدیځی غاړی ته راغلل ددوی اولاده زیاته
شوه او دتوراولاده په توری او دجاج اولاده په ځاځی مشهوره شوه (۱) د حیات افغانی
مولف محمد حیات خان ددوی وسله والو کسانو شمیر پنځه زره تنه ښودلی دی :

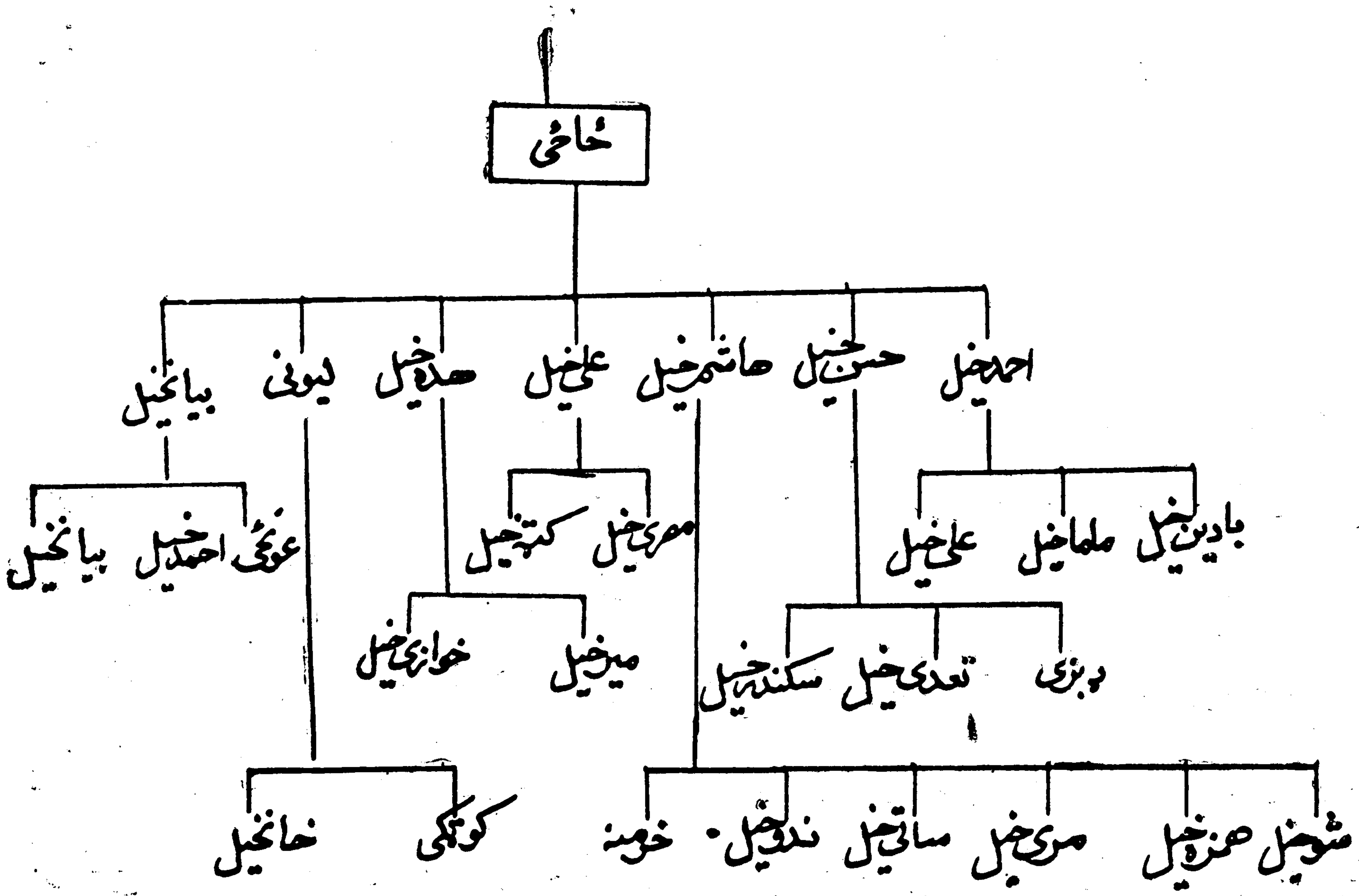

ځدران

که چیری دنسب شجری ته وګورونو څرګنده به شی چی ځدران هم د کرلانی
ټولانیز ګروپ یوه ټپه ده .

شمال ته یی منګل، احمدزی، ګردیزی او زرمت او ویدیځ تـه یی، زرمت اود
خروټو قبیله جنوب ته یی پیرګوتی او یوه برخه یی دډیـورنډ د کرښی سره د مده

(۱) معلومات مختصر (در باره اقوام وقبایل ولایات سرحدی کشور ۴۲ مخ

خيلودوزيروسره پوله لري اوختيځ اوري ته دخوست، تني او منګلوسره پوله لري اودپکتيا ولايت دستروقبيلوله جملې څخه شميرل کيږي . همدارازدپکتيکاپه ولايت کې هم يوشميرځدران استوګنه لري . (۱)

دوی په يوه غرنۍ سيمه کې استوګنه لري . دوی دکرنې اومالدارۍ په چارو بوخت دي او دچارتوا شود صادراتوله لارې هم خپله ګوزاره کوي .ځنې خلك يې موتړلرونکي دي .ددغې قبيلې ديوې مشهورې څانګې دادي:

پيرداد خيل، زنی خيل، ختين خيل، بيبه خيل، علي محمد خيل، سپاهي خيل، ګرموښي، سپرغه‌خيل، دري خيل اوميزايي . اود ۱۳۵٤ کال د احصائيې له مخې ددوی شميرپه پکتيا اوپکتيکاکې(۱٥٤۱۲۲)تنوته رسيده .

الفنستن دځدرانوپه باب ليکي: «ددوی جامې اوکره وره‌دوزيروپه‌شان دي اود خروتوپه‌لوردځدرانوزيودګنوځنګلونوپه‌منځ کې له‌خپلورمواوګلوسره‌درومي .(۲)»

په حيات افغاني کې دځدرانوپه باب راغلي دي: «ددغې قبيلې داستوګنې ځای دخوست اويد يځ اود زرمت دسيمې ختيځ ته شنه غرنۍ سيمه ده.ددوی په غرنی ملك کې رواني اوبه، شنه وانبه، ونې، دمرغانوآوازونه‌اوسره هوا انسان ته خوښي اوخوشالي وربخښي ، خو سره له دې هم دکرنې ورځمکه په‌کې ډيره لږه ده او دغه کموالي ترهغې اندازې محسوس دی چې تيزې په‌مخصوص ډول اوارو، خاورې وربانـدې اچوي اودکرنې لـه پاره يې برابروي‌دهمدې کبله ده چې ددغې سيمې پيداوارد نـو مـورې قبيلې دخلکو لـه پاره کـفايت نـه کوي او دوی دمزدور يوله پاره ګاونډ يوسيمو‌ته‌ځي.همداراز دوی دځاه ګانوپه ژورولو اود ختيـنوديوالونوپه جوړولوکي مخصوص او ځانګړې مهارت لري. دوی په خوړوکي دغنمو، جواروا ووريجو څخه‌استفاده کوي اوخپلي خوراکي اړتياوې دګرديز اود خوست له ښارونو څخه لاسته راوړي. ددوی په غرني سيمه

---

(۱) معلومات مختصردر باره اقوام وقبايل ولايات سرحدی کشور ـ ٤۹ مخ .

(۲) دکابل سلطنت بيان ـ ۷٤ مخ .

کې څینې میوې لکه مڼې ، انار، چارمغز او بادام هم پیدا کیږي، «خو ددغې قبیلې خلک د سوداګرۍ له چارو سره زیاته مینه نه لري (۱).» څمڅوزي د دغې ساحې له عمده پیداوارو څخه شمیرل کیږي.

ځدران ډیر جنګیالي خلک دي او هر یو بالغ تن یې په خپل کور کې وسله لري خو د بهرني یرغل په مقابل کې د خپلې قبیلې نه دفاع وکړي.

دوی پکتیا ولایت په لاندنیو اولسوالیو کې استوګنه لري: د ځدران په اولسوالۍ، د سپیره په اولسوالۍ، د زرمت په اولسوالۍ، د تڼیو په اولسوالۍ، د خوست د لویې اولسوالۍ په مرکز، د پکتیا ولایت داورګون په اولسوالۍ، د ګیان په علاقه دارۍ، د زیروک په علاقه دارۍ او د ننګي په علاقه دارۍ کې استوګنه لري.

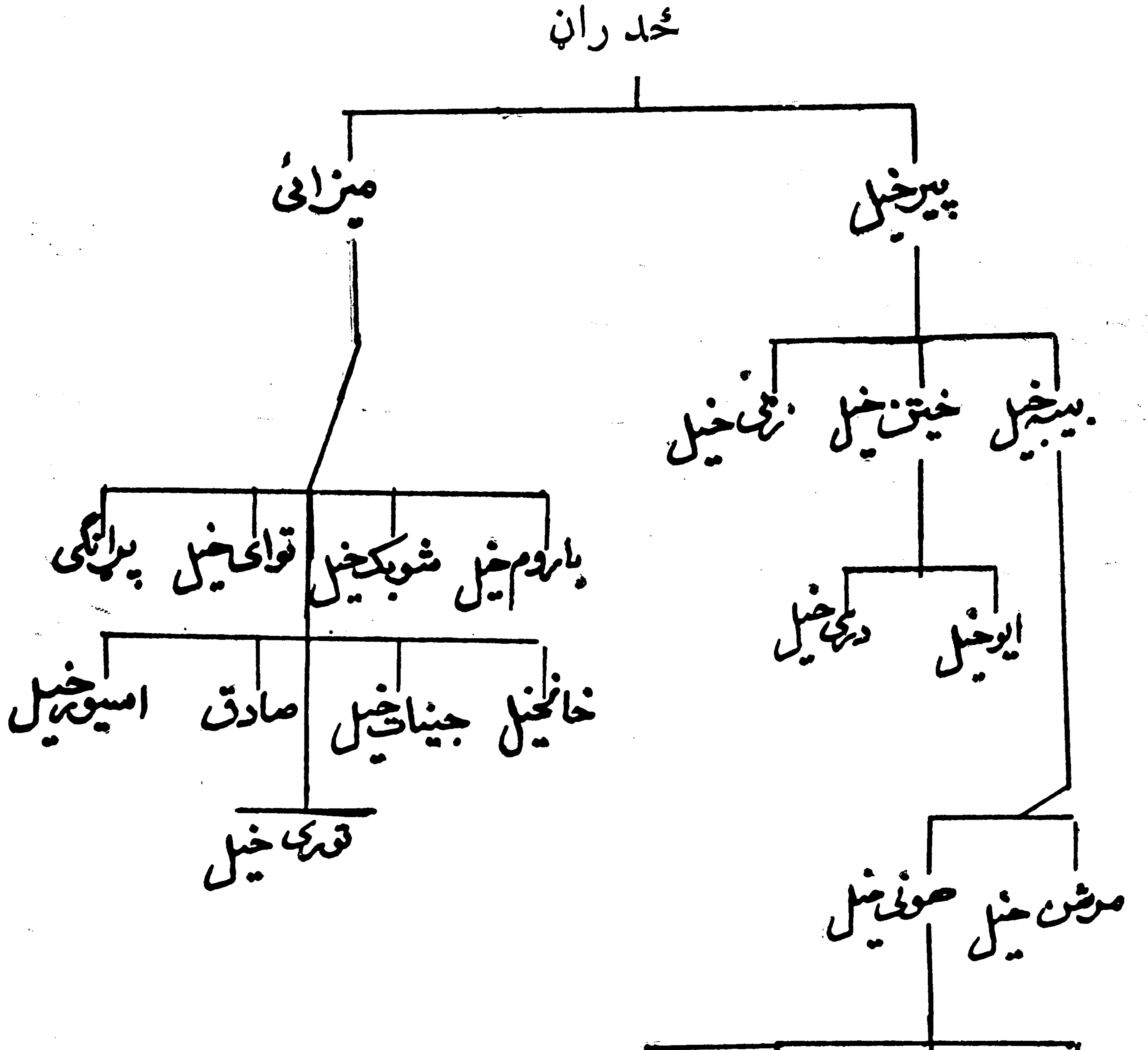

«۱» حیات افغانی ۴۹۳ - ۴۹۴ مخونه.

څمڼد

د روایاتو مطابق د سړبن زوی خرښبون دری زامن درلودل. یو یې (کند) نومیده چې دده دریم زوی غري یاغوریا نومیده چې اولاده یې په غوریاخیلو سره یاده شوه چې د مومندو، خلیلو، داودزو، زیرانو او څوکنو قبیلې ددوی اولاده ګڼل کیږي. د خرښبون دوهم زوی څمڼد یا جمند وچې ده غه د اولادې څخه خیشکي، کتاني، مهمنزي او نور خیر مشهور دي. همدا راز د خرشبون دریم زوی کاسي یا کانسي وچې وروسته به وڅیړل شي.

د څمڼد د قبیلې سیمه په پیل کې د کندهار په شاؤخوا ارغستان ته نږدې پرته وه او د (۸۰۰-۹۰۰ هـ) کلونو ترمنځ د پښین سیمه چې پښنګ هم بلله کیږي ددغې قبیلې په لاس کې وه او د ترین قبیلې د غه ځای د زور په ذریعه ددوی څخه ترلاسه کړه زمند یا جمند چې لوی ښاخ یې خیشکي و په دغه ځای کې ډیر په تنګ شول. د څمڼد د قبیلې نه څینې خلک ملتان ته لاړل او هلته میشته شول او د خویشکي ښاخ دغرنی له لاري کابل ته او د کابل له لارې د غوربند دری ته ولاړ او دغه ځای یې د او سیدلو له پاره غوره کړ چې تراوسه پورې یوزیات شمیر زمند او خیشکي هلته میشته دي (۱) په هغه وخت کې چې ظهیرالدین محمد بابر کابل ونیوه او څه موده وروسته یې په هند باندې دیر غلې تکل وکړ نو خیشکو او همدا راز څینو زمندو چې په غوربند کې ورته او سیدل ګران ښکاره شول د هندوستان خوا ته رهي شول او اکثره خیشکي او څینې زمند په خانه کوچ ډول له کابل نه د پیښور له لارې هندوستان ته روان شول او په دغه وخت کې سلیم خان زمند د دغې قبیلې سردار او مشر و (۲) دوی په هغه ځای کې میشته شول چې اوس د قصوری ښار پروت او د لاهور ختیځ ته موقعیت لري. د دغې قبیلې اکثره نارینه د سلیم خان څمڼد ترمشری لاندې د بابر شاه

(۱) پښتانه د تاریخ په رڼا کې- ۱۳۲۶ مخ .

(۲) نو موړی اثر-۱۳۲۶ مخ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په لښکرو کي په خدمت بوخت وواو په هغه جګړه کي چي دهندد پښتون واکمن سلطان ابراهيم لودي اومغولي بابرشاه ترمينځ په پاني پت کي وشوه په هغه کي ددغي قبيلي (۷۰۰) تنه چي دبابرشاه په لښکروکي شامل وو، ووژل شول اوله همدي کبله بابرشاه اوهمايون په دوي باندي زياته مهرباني کوله اوهغه وخت چي خيشکي اوزمند په قصوري کي ميشته شول نودسپره په نوم يوه بلوڅ دخپل قوم ديوي دلي سره راته اوپه لوټ اوتالا به يي لاس پوري کاوه اوددغه لوټ دبندولو په منظور بتيلك زي، حسن زي، عارف زي، شابن زي، كرلاني اوسلمهاك چي ددغي قبيلي ښاخونه دي په برکلي کي ميشته شول اوخرنګه چي سپره به له دغه لاري يرغلونه کول نودغه لاره يي بنده کړه اوبيا سپره له دغه لاري څخه لوټ نه شو کولای همدارازددغي قبيلي دعزيززي، جنوزي اوابراهيم زي ښاخونه ختيځ خواته په ارياښکتني کلي کي ميشته شول اوپاتي زمندچي په مطلق دول دڅمند ياجمند په نامه بلل کيږي دشمال خواته پريوتل ترهغه وروسته براهم زيو دجنوزي دښاخ سره ددښمني له کبله له دغه ځايه وخوځيدل اودخورجه په سيمه کي ميشته شول اوهمدا رازاکثروسلمهاکو چي دامچوزيو اوحسين زيو يي سره دمقابلي توان نه لاره نود تاندي سيمي ته لاړل اويوشمير يي هم په قصوري کي پاتي شول اود بتيلك زيو يوشمير هم دکورنيو شخړو په سبب په هيرووال کي ميشته شول.

دزمند ياجمند دقبيلي څخه څو کوره په کندهاراو پشين اوسيږي. همدارازيو شميرزمند دپروان ولايت دغوربند په اولسوالي، دپيښوربه اشنغراونوښار، په مومندو، دخيبر دتاريخي دري ترمنځ اودلاهورپه قصوري کي استوګنه لري چي هلته د(قصوريه پټانانو) په نامه سره ياديږي. همدارازددغي قبيلي دمحمدزي يامهمن زيو ښاخ هم ډير مشهوردي(۱)

څمکني (څوکني)

که چيري دڅمکنيو د نسب شجره وګورو نو څرګنده به شي چي دوي سړبني

(۱) حيات افغاني -۳۵۴-۳۵۵ مخونه .

پښتانه اود (کند) له څانګې څخه دی . (کند) بیا په خپلو اړخو دوولو یو څانګو ویشل شوی دی :

الف ـ غوری یاغوریاخیل: مومند، داودزی، زیرانی اوخمکنی .

ب ـ خښی: یوسفزی،اومندړ، ترکلانی. دپښتو نازکخیال شاعرحمید ماشوخیل دغه دوه څانګې داسې یادې کړې دي :

چې داستاد نامې بوی اخلې حمیده

څه به نه وی خوش دماغه غوری، خښی (۱)

داسې روایت موجوددی چې دغوریاخیلو اولاده په پیل کې دکند هارپه ارغستان کې میشته وه چې وروسته بیادغزنی سهیلی اولویدیځوبرخوته راغلل چې غالباً ۹۱۰ هکال اود بابرد واکمنی لومړی شپې اوورځې وې . ویل کیږی چې په هغه وخت کې ددغې قبیلې تول خلک دپوونده اودمالداری په کارونو بوخت وو څرنګه چې وروسته ددغې قبیلې دخلکوپه شمیر کې زیاتوالی راغی نود غزنی نه کابل ته وکوچیدل اوبیاله هغه ځایه یې دننګرهار خواته مهاجرت وکړ. کله چې غوریاخیل ننګرهارته ورسیدل نوخمکنیو دسپین غره په لمنو کې استوګنه غوره کړه. تاریخ حیات افغانی دتاریخ مرصع په حواله دخمکنی قبیلې بیلتون دخپلو نورو وروڼونه په دی دول څرګند کړی دی : «یوه ورځ څلورووارووروڼو یعنی خلیل، زیران، دولت یاراوخمکنی یوپسه حلال کړی وهغه یې په خپل مینځ کې سره وویشه خودویشلو په وخت کې یې خمکنی هیر کړاودښ وروا برخه یې ورنکړه چې په دغه خبره خمکنی خپه اود خپلو نورووروڼو څخه جلا شو اوتر ننه ورځې پورې یې هم اولاده په جلادول سره استوګنه لری» . اخوند درویزه هم دنورووروڼونه دخمکنی جلاوالی مرورتوب ښودلی دی خوښایی چې پورتنی روایت افسانوی بڼه ولری :

---

(۱) دوست شینواری «دخوګنیو زیارکښه، میلمه پاله اوننګیالی قبیله» ، جرګه مجله دریم جلد، ۱۳۶۳ کال، ۳۸ مخ .

د میشتی سیمی :

خمکنی په عمده توګه په دووسیموکی میشته دی : الف ـ دپکتیا ولایت په خمکنیوکی چی زموږدهیوادپه اداری تشکیلاتوکی یوه اولسوالی ده اودخمکنیو اولسوالی ددوی په نامه سره یادیږی . دلته دخمکنیویوه ښکلی دره غزیدلی ده چی دپیوارډغاښی جنوب لویدیځ خواته موقعیت لری شمال تـه یی دمنده یرمشهور ځنګل اولویدیځ ته یی دبکیادغرونه راخرخیدلی دی .

ب : په تیراه کی :

د خمکنیو بله برخه دتیراه په ښکلوغرونوکی استوګنه لری . چی ختیځ ته یی اپریدی ، جنوب ته یی اورکزی اوجنوب لویدیځ ته یی توری میشته دی قطب ته یی سپین غرموقعیت لری .

دوی په خرمنه اوکرمنه کی استوګنه لری . دوی ډیرخوار یکښن اوجنګیالی خلک دی . ښځی اونریی تول په ګډه کارکوی . دوی نوروسیموته ډیرلږتګ اوراتګ کوی . ددوی داستوګنی دسیمی هوادیره یخه ده .

ددوی دسیمی ځمکی غالباً بارانی اوللمی دی ځرنګه چی ځمکی یی لږی دی نوددوی ارتیاوی نه پوره کوی ، خودموسم دسوړوالی له کبله په کی دغنمو ، اوربشواوجوارو ډیرزراعت اوکرنه کیږی . په دغه ځای کی پنبه اووریجی نـه کرل کیږی . ددوی سیمی ته دکورمی نه وریجی ، پنبه اوتوکران له بنو ، بنګښو اوکورمی سیمی نه راوړل کیږی . ددوی په قبیله کی دملکانواومشرانرواک ډیردی که څه هم دوی دکلی مشرا نـوته تاکلی محصول نـه ورکوی ، خود میلمنود خرخ له پاره یی دمشترکوځمکونه یوه تو ته ځمکه ورکول کیږی . د خلکوترمینځ شخړی هم اکثره دکلی دسپین ږیرولـه خوا دجرګی په ډول اودملکانو په ذریعه حل اوفصل کیږی .

خمکنی تـول سنی مذهبه دی اوپـه پښتوژبه خبـری کـوی پـه دوی کـی دبی سواده کسانوشمیر ډیردی . دابدالی احمدشاه دسرشمیرنی په وخت کی ددغی

قبیلې ټول شمیر (۹) زره تنه اودوسله والو کسانو شمیر یې (٦) زره تنه ښودل شوی و.

دڅو کنیو دقبیلې دمشهورو څانګو نومونه په لاندې ډول دي:

۱- ازی خیل.

۲- خانی خیل.

۳- دری خیل.

٤- خواجه خیل.

٥- مرزاخیل.

دځمکنیو یو کلي دپیښورنه په شپږمیله واټن کې موقعیت لري چې دحضرت میاعمر (رح) د مزار په وجه مشهور دی. همدارازدځمکنیو دکلي ختیځ ته تقریباً آته کروه لیرې دازی خیلو کلي پروت دی. ازی خیل دځمکنیو یوه پښه ده (۱)

پاتې ځمکني په متفرق اوخواره واره ډول ژوند کوي.

د۱۹٦۱ کال دسر شمیرنې له مخې ددوی شمیر (۳۹۱۱۹) تنه ښودل شوی دی:

څولیزي

دوی غلجي پښتانه او اکثره یې کوچیان دي څولیزي چې سلیمان خیل غلجي دي زیات شمیر یې دننګرهار ولایت دروداتو داولسوالي دچپرهار د علاقداری دڅولیزیو په کلي کې استوګنه لري. ددوی یو شمیر دکابل دبګرامیو په شااو خوا کې میشته دی (۲)

د دوی شمیر دننګرهار په ولایت کې د(۳۵۰۹) تنو په شااوخوا کې ښودل شوی دی (۳)

ځینزي

ځینزي په اصل کې غلجي پښتانه دي. اکثره شمیر یې د ننګرهار دولایت د

(۱) پوهاند عبدالشکور رشاد، دځمکنیو میا عمر، (کابل: دعلوموا کادمی ۱۳٦۰)، ٦ مخ.

(۲) معلومات مختصر در باره اقوام وقبایل ولایات سرحدی کشور د ۱۰ مخ جدول.

(۳) دڅولیزیو د مشرانو او سپین ږیرو څخه زمالاس ته راغلي معلومات. (لیکوال)

حصارك غلزايي په اولسوالي كې استوگنه لري چې شمېر يې ٦٦٠ تنوته رسېږي (١) ددوى بوشمېر د لغمان ولايت د قرغيو داولسوالي دعزيزخان كڅ په سيمه كې هم اوسيږي. پاتې څېنزي په ټول افغانستان په تېره بيا دغلجيو په سيمه كې په خوارهوراره دول ژوند كوي. ددوى اكثريت دسوداگرۍ په چارو بوخت دي .

حسين خيل

دوى غلجي پښتانه دي. ددوى يو شمېر دلغمان دولايت په الرونه و كلبو لكه ده زيارت او نورو يو شمير يې دكابل دشيو كيو په شاا وخوا او يو شمير يې دپروان په ولايت كې استوگنه لري. حسين خيل اكثره دسوداگرۍ په چارو بوخت دي.

خاښي خيل

دتاريخ خان جهانې او د پښتنو دروايا تو مطابق دقيس عبدالرشيد درې زامن وو او مړې بيټني، دوهم سربن او دريم يې غرغښت. سربن دوه زامن درلودل خرشبون او شرخبون. خرشبون درې زامن درلودل كاسي، كند او څمند. دكند دوه زامن درلودل چې يو يې شيخ ايا خاښي او دوهم يې شيخ ابراهيم ياغوريا نوميدل.

يوسفزي، مندړ، گگياني او تركلاڼي چې مجموعاً دخاښي خيلو يا خوښي په نامه ياد يږي ددوى اصلي او لومړنې ناتوبې دارغستان په حدودو كې دغونډانو او صره غره په شاا وخوا هغه ځمكه ده چې دغوري مرغي په نامه سره يادېږي . دوى چې دتربنو په گاوندكې اوسيدل تربنود فشار او زورزياتۍ له كبله يې خپله سيمه پرېښوده او دغوريا خيلو له خواد غزني دمقر په كومې كې په وركړل شوې ځمكې باندې دڅه وخت له پاره ميشته شول، خو له غوريا خيلو سره خوا بدي شول. هغه ځمكه يې هم پرېښوده چې په نتيجه كې دكابل خواته راوخوځيدل درانگث په وخت كې اتمان خيل هم ورسره ملگرې شول او دكابل په شاا وخوا ورشو گانو كې ميشته شول.

---

(١) معلومات مختصر در باره اقوام و قبايل ولايت سرحدي كشور ٣١ مخ

ویل کیږي چې په کوم وخت کې مرزا الغ بیګ د سلطان ابوسعید زوی په دیر کوچنیوالي کې د ماوراءالنهر څخه کابل ته راغلی و په هغه وخت کې د خابني خیلو مشر ملک سلیمان شاه و چې د ملک تاج الدین زوی او د ملک رڅ پر لمسی و. کله چې سلیمان شاه میرزا الغ بیګ ترلاسه کړ د دوی ترمنځ دیره مینه پیدا شوه او ان تردې اندازې پوري چې ملک سلیمان شاه خپله لور ده ته ور کړه.

اتفاقاً یوه ورځ میرزا الغ بیګ د سلیمان شاه په غیږ کې ناست و. قدوة المکاشفین شیخ عثمان بن موتی مولیزي چې د هغې زماني داولیاوو څخه و او د یوسفزیو خلک بیخي دده معتقدین وو پری ورغی.

شیخ عثمان قدس سره دی په دغه حالت کې ولید ورته یې وویل چې «ملکه! دا څه کړې؟»

سلیمان شاه ورته وویل چې «دا شهزاده دی لوی بوم یی که پاچاشي نو سلطنت به یې څماشي او قوم به می پری عزیز او د رونډ شي» شیخ ورته وفرمایل چې «ددی زلمی سترګي لکه یزید هسي دي چې صحابه (رض) یی قتل کړي او هلاک کړي وودغسي په ستا قوم هم هلاک کا»

ملک سلیمان ورته وویل چې: «شیخه دارنګه مه وایه له تانه داهسي نه ښاییږي چیري نه چې نور څوک پری خبرشي - ولې چې پا چایان د چااحسان نه ور کوي دی پادشاه زاده دی چې لوی شي پاچا به شي چاربه یې زماشي قام به می پری محترم شي»

شیخ ورته وفرمایل چې «ښه ملکه! خبرمی کړی. بیابه دی ویل چې ویلی دی راته نه وو نور اختیار دی خپل.»(۱)

میرزا الغ بیګ تر هغه پوري چې کمزوری و په همدغو پښتنو به یی ځان ساته خو کله چې په خپلو پښو ودرید د پښتنو سره یې مخالفت شروع کړ هغه په چل و ل سره د خابني خیلو پښتنو مشران ورته یوه میلمستیا جوړه کړه او تقریباً

(۱) پیرمعظم شاه، تواریخ حافظ رحمت خانی (پیښور - پښتوا کیډیمی ۱۹۷۱) ٦-۷ مخونه

(۹۰۰) تنو په دغه میلمستیا کې ګډون کړی وو. ده دغه نهه سوه تنه په ډیره ناځوا-نمردانه توګه ووژل چې هد یره یې د کابل په سیاه سنګ کې موقعیت لري. دا پېښه په غالب ګومان د ۱۴۸۰ - ۱۴۹۰ ع کلو په شا او خوا کې شوې ده.

تر دې خونړي او خواشینوونکې پېښې وروسته خښتي خیل پښتانه د کابل نه د ننګرهار په خوا روان شول تر کلانیو په لغمان کې واړول او یوسفزي، ګګیاني او اتمان خیل په ننګرهار کې او سیدل چې بیا وروسته نوموړي دري قبیلې په سوات دیر او باجوړ کې میشته شوې. وروسته تر کلانیو هم د لغمان د خلکو د شکایت له کبله چې د میرزا الغ بیګ دربار ته یې کړي و د لغمان څخه باجوړ ته ولیږدیدل چې تر او سه پورې ښا خې خیل هماغلته میشته دي. (۱)

خاکواني

خاکواني چې په حیات افغاني کې د خاوګاني او خاګواني په بڼه راغلي دي په اصل کې سړبني پښتانه او د پنج پای درانیو په ښاخ پورې تړلې یوه قبیله ده. باید دغه قبیله د هغو خوګیانیو سره چې د ننګرهار ولایت د خوګیانیو په اولسوالي کې اوسي او کرلاني پښتانه دي اشتباه نه شي.

د دغې قبیلې دوګروشمیر دیر لږ دی. دوی په علیحده او جلا توګه ځمکې نه لري له دوی څخه ځینې په کندهار او ځینې یې د نورزیو د قبیلې سره یوځای پراته دي دوی پر دوو برخو ویشل کیږي یو یې ستر خاکواني یا خوګیاني او بل یې کوچني خاکواني.

دوی د کندهار او هرات په شا او خوا کې په خواره واره ډول اوسي او هم په غزني کې خاګو انیو څوکلي. د ماکو د کلیو تر څنګ پراته دي چې خلک

(۱) پښتانه، لومړی ټوک، کابل - ۱۳۴۹، ۵۵ مخ.

دوی دخوګیانیوماکوانوپه نامه سره یادوی (۱) ددوی شیمرد(۷۵۵۵)تنوپه‌شااو خواکی اټکل شوی دی (۲)دحیات افغانی مؤلف لیکی چی په‌دیوه‌اسماعیل‌خان کی هم‌ددوی(۸۰) کورنی‌شته‌چی مشوری‌غلام سرورخان‌خاکوانی‌و.

ختـــك

ختك دکوزی پښتونخواد مشهوروقبیلوپه جمله کی‌شمیرل کیږی.ختك دری زره‌کاله پخواپه‌آریایی کتابونوکی د ستهلك یاد ستها لك‌په شکل راغلی اود یکت له قبیلوڅخه شمیرل شوی دی «۳»

ددغی قبیلی لوی‌نیکه‌لقمان‌نومیده‌چی دکرران‌لسی‌واود لقمان‌نه ختك ته دده دنامه‌داونښتلو د علت‌په‌باب‌داسی افسانوی‌روایت موجوددی چی یوه ورځ لقمان د خپلو وروڼو عثمان، اتمان‌او‌ځدران‌سره‌دښکارپابل کوم کارلـه‌پاره‌صحراته‌تللی و.

په دغه وخت کی دوی څلور ځوانی ښځی چی ددوی لـه کـالیـو نه دپیغلتوب نښی ښیانی ښکاریـدی ولیدلی‌چی د دوی په‌خوارا روانی‌وی.په‌دغه وخت کی دوی سره سلاومشوره وکړه چی دا لـوی ښکارپه‌ترلاسه‌کوی اوپـچه په وربانډی اچوی اود پچی له مخی به دوی ته یوه یوه‌ښځه ورسیږی.څرنګه‌چی لقمان ترنورومشرووبـی ویل چی‌زه به لومړی له دوی‌ نه یوه خوښه‌کړم په پاتی دریوباندی‌تاسی پچه واچوی . په دغه وخت کی لقمان له هغوڅلوروښځونه یوه پرته‌له دی‌چی‌مخ‌یـی‌لیدلی وی‌یوازی‌دکالیوله‌مخی‌انتخاب‌کړه‌اونوروورونوبی د پچی په اساس یوه یوه ښځه انتخاب کړه . کله چـی دوی وایدل نوڅرګـند ه شوه چی لقمان ته یوه توره اوبدر نګه ښځه ور رسیدلی وه خوڅر نګه چی هغه ښځه د ده په نامه شوی وه له غیرته بی ومنله‌کله چی‌نوروورونوبی دالقمان دغـه حالت ولید په خندا شول اوپه پښتوژبه بی وویل چی‌لقمان‌په‌ختـه‌لاړاوپه پښتنو کی

(۱) حیات افغانـی - ۲۲۲ - ۲۲۸ مخـونـه

(۲) معلومات مختصردرباره اقوام وقبایل ولایات سرحدی کشور - ۱۰ مخ

(۳) پښتونستان - ۲۲۸ مخ .

دا متل مشهوردی کله چې څوك په کوم کار کې بیرته پاتې شي او یا وغولېږي نو نور ورته وایي چې پلانی په ختټه لاړه . د دغې عجیبې پیښې له مخې لقمان د ختټك په نوم داسې شهرت وموند چې اوس د ده ټول نسل د ختټك په نامه یاد. کیږي د همدی بدرنګي میرمنه نه چې سباکه نومیده د ختټك دوه نارینه اولادونه دنیا ته راغلل چې په یوه باندې یې دتورمان او په بل باندې یې د بولاق نوم کیښود.دل چې دختټکو ټوله قبیله ددغو دوو رونړو اولاده ده تورمان هم دوه زامن درلودل چې یو یې کګې او بل یې تري نومیده چې د خپل پلار په اولاد کې تري ډیر نومیالی سړی و او دتورمان ټوله اولاده د ده په نامه نوموول شوې ده. تري هم دوه زامن درلودل برګ ریت او امیر یا اکمند. (۱)

د ختټکو شمال ته یوسفزي ، لمر پریو تو ته یې خلیل ، اپریدي او بنګښ ، جنوب ته یې د بنو علاقه او ختیځ ته یې اباسین موقعیت لري .

په لومړي سر کې دختټکو قبیله دشوال په غره کې میشته وو چې نوموړی غر دسلیمان د غره یوه لویه څانګه ده چې اوس په دغه غره باندې دوزیرو قبیله تسلط لري چې له نن څخه دڅه دپاسه درې سوه کاله دمخه دوی منګلو او هنې پښتنو په ملګرتیا دخپل اصلي ټاټو بي نه بنو ته راغلل او په هغه ځمکه کې میشته شول چې نن پرې احمدزي وزیر قبضه لري. څه موده وروسته دمنګلو او شیتکو ترمینځ دښمنی را منځ ته شوه او منګل د شیتکو د دښمنی له کبله ددې سیمې پرېښودو ته مجبور شول ، خو ختټکو په دې سیمې استوګنه درلوده. په پای کې د ختټکو او شیتکو ترمنځ اړیکې هم خراب شول او ختټکو هم ددې سیمې نه کډه وکړه او په کربوغه ، تیري ، لاچي ، شکردرې او داباسین تر غاړې پورې خپله یې قبضه ټینګه کړه ځکه چې دغه سیمې ښې آبادې نه وې نودوی بې له کومې شخړې او جګړې ترلاسه کړې. په دې وروځو کې له ریسی نه نیولی ترکوهاټ پورې سیمو کې داورکزیو قبیله میشته وه او دکورمې د لورنه په بنګښو هم دکوچیانو په ډول دې علاقې ته تګ اوراتګ کاوه چې داورکزیو

(۱) حیات افغاني - ٤٦٩ مخ.

او بنګښو ترمینځ په نا څاپي توګه دښمني پیدا اوجګړه پیښه شوه او خرنګه چې له پخوانه داورکزیو او ختکو ترمنځ یو لړ شخړی موجودی وی نو په دغه وخت کې ختکو له بنګښو سره مرسته وکړه او کوهاټ له اورکزیو نه دبنګښو ولاس ته وروغی اودریمي، پنیالهاو زیری نه نیولي ترتوري څیری پوری ټولي سیمي دختکو لاس ته ورغلي اودختکو او بنګښو ترمنځ یوغرچي دګدا خیلو او لاچي ترمنځ موقعیت لری سرحدوګښل شو چي تر اوسه پوري هم دغه سرحد په خپل حال پاتي دی .

ترهغه وروسته کله چې د ختکو قبیلي په شمیر کي زیاتوالي راغی په هماغه تناسب یې خپلو مقبوضه سیمو ته هم پراختیا ورکړه او اوس یې هغه پراخه سیمه په لاس کي ده چي په پیښور کي دیوسفزیو دسیمي اودکابل یا لنډی سیندله شمالي څنډو نه نیولي ترکالاباغ، عیسی خیلو، مروتو، بنو، وزیرو اودسنده ددریاب تر اویدیځو څنډو پوری خزیدلی ده.

دختکو دسیمي اوږد والي تقریباً سلو میلو او پلن والي یې پنځوس میله وته رسیږی خرنګه چي دمخه وویل شول ددغی سیمي ختیځ ته اباسین موقعیت لری، ولی د اباسین نه پوری غاړه هم ختک استوګنه لری اوترماړی پوری رسیدلی دی.

دختکو سیمه پردوو برخو ویشله شوی ده چي یویي شمالي ختک او بل یې جنوبي ختک دی .دجنوبي ختکو په ملك یې دمالګې کانونه موجود دی. ددی سیمي څمکه میداني او شګلنه ده غرونه یې شته او آبادنه دی تیری، لاچي، کرك اوشکر دره ددی سیمي مشهور کلي دی .

دشمالي ختکو سیمه هم غرني ده چي له دی غرونو نه کومه استفا ده نه شی کیدای. اکوړی، شیدو، نظام پور، امیر او امیر کلان ددی سیمي مشهور کلي دی(۱)

دختکو د سیمي په اورو برخو کي ځیني ورې ورې سمسوري دري هم لید ل کیږی او په ځینو برخو کي یې دښوونو ځنګلي وني شته. دختکو په علاقه کي دبها در

---

(۱) پښتانه دتاریخ په رڼا کی - ۱۳۸۲ مخ

خیلو د مالگی کان ډیر مشهور دي چې دغې مالګې د کان د عايداتو له درکه د يرې پیسې تر لاسه کوي .

← هغه ختلک چې د کوهاټ په شمالي ختيځ کې آباد دي او د کابل تر سيند پورې استوګنه لري دا کوره ختکو په نامه سره یادیږي .جنوب لوېديځ ختلک د تیري او جنوب ختیځ ختلک د ساغري ختکو په نامه سره یادیږي .د نسبي اعتبار له مخې په دې ویش کې کوم مخالفت نشته سا غرې ختلک بولاق دي خو شمال ختیځ ختلک هم بولاق بلل کیږي .د شمال ختیځ ختکو مهم مقام چې دا کوړې په نامه یادیږي د پیښور او نوښار نه ختیځ لوري ته د کابل سیند په جنوبي څنډه وکې موقعیت لري .

د ختکو په لهجه کې د نورو او قبیلو په نسبت د(ښ) او (ږ) استعمال د(خ او ګ) په پرتله زیات دي .

د ختکو یوه قومي څانګه که څه هم دا باسین په بله خوا په (مکود) نومي ښار کو تې کې ژوند کوي خو د دوی عمومي پوله ختیځې خوا ته اباسین دی لویدیځې خوا ته یې د پیښور قومونه خیبریان او بنګښ او سپزي او جنوب ته یې د بنو او دامان او انې میشته دي. دوی داسې دوه بیلې بیلې څانګې لري چې سره پوره توپیر لري .شمالي څانګه یې لس زره او جنوبي څانګه یې دولس زره کورنۍ ګټل شوي دي.

د جنوبي ختکو ملک غرني اوله د بوینو سپیو غرونو څخه جوړ دي چې په زورو او مخ په ځوړ کلیو سره بیلیږي او د بارک او ساغر خیلو نه په متشتت دول په کې میشته دي .(۱)

د ختکو د سیمې اکثره ځمکې د بنجرو الې له کبله د کرنې ور نه دي د کرنې ځمکې یې هم اکثره للمي دي چې کله کله یې د ارهټ په ذریعه هم خړو بوي . د ختکو د سیمې پیداوار غنم ، باجره ، چنې او جوار دي. او س په شمال ختیځ سیمو کې هغه ځمکې چې د خاه ګانو په ذريعه او به کیږي په هغو کې تماکو هم کول کیږي .په دلې او چشمې کې چې د پیښورد نوښار په تحصیل کې موقعیت لري ښه لیموګا ن پیدا

(۱) حیات افغاني - ٤٦٩ مخ .

کیږي. په ټټي نصرتي کي چي د کوهاټ تیري په تحصیل کي موقعیت لري په پریمانه اندازه انګورشته .

دخټکو دسیمي معدني پیداوار مالګه، پټکري اوددبروسکاره دي.(۱)

خټک دخپلو نورو پښتنو ورونو په شان باغیرته، زړور، ننګیالي، توندمزاجه او میلمه پال دي. دخټکو یوښه خصوصیت دادی چي لانجمني مسألي دننوا تواو یا جرګو له لاري فیصله کوي اودجرګي له لاري پرېکړو ته په ډېره درنه سترګه ګوري. دخټکو د قبیلي خلک په عمومي ډول سره ښایسته اوغښتلي دي .

په اوسني وخت کي ددوی شمېر د ۱۹۶۱ کال داحصائیي له مخي د(۳۷۸۳۰٤) تنو په شا اوخوا کي ښودل شوی دی چي اکثریت د کوهاټ په ضلعه کي استوګنه لري (۲)

(۱) پښتانه دتاریخ په رڼا کي - ۱۳۸۲ مخ .

(۲) پښتونستان - ۲۲۸ مخ

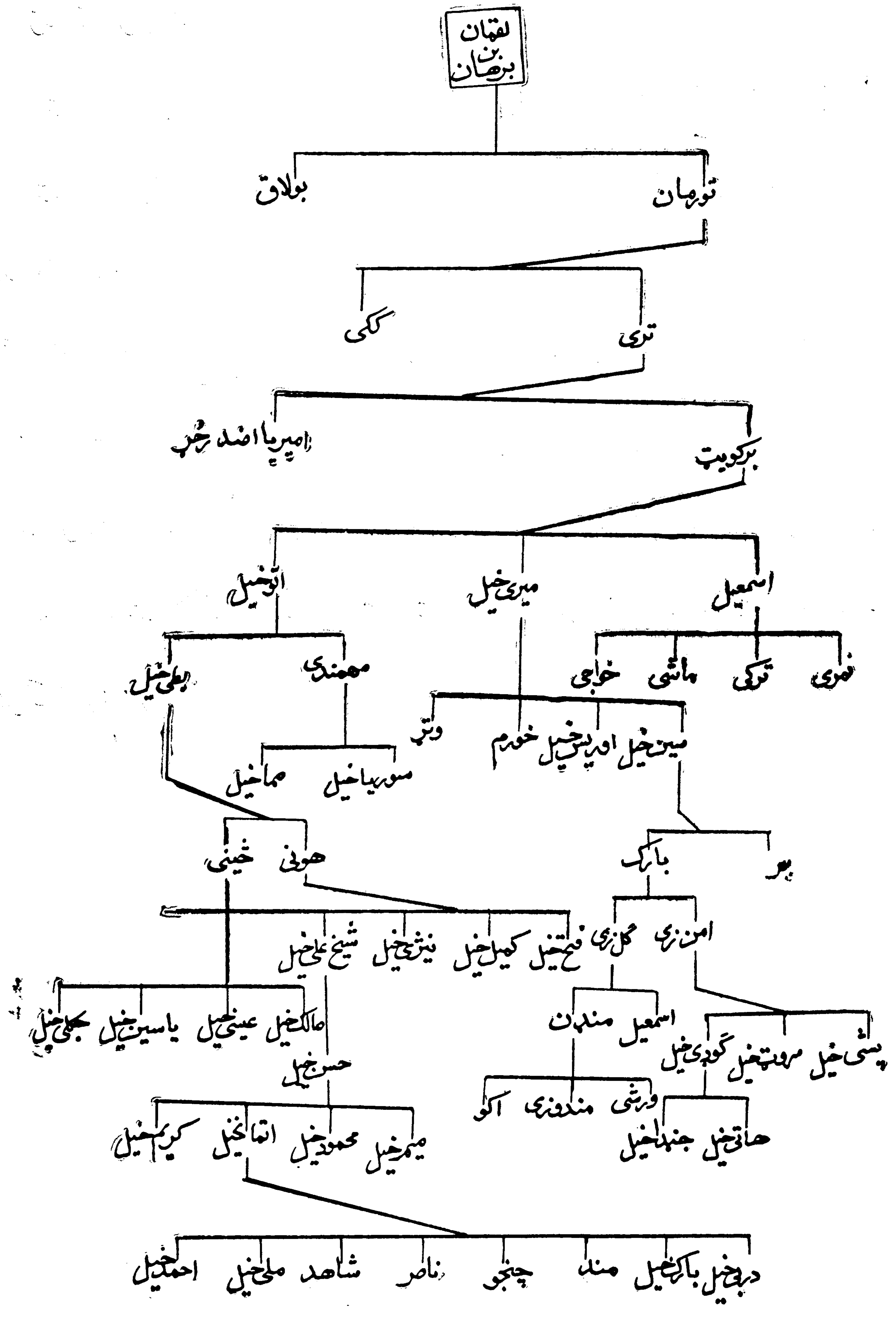

پښتانه دتاریخ په رڼاکی - ۱۳۶۰ مخ .

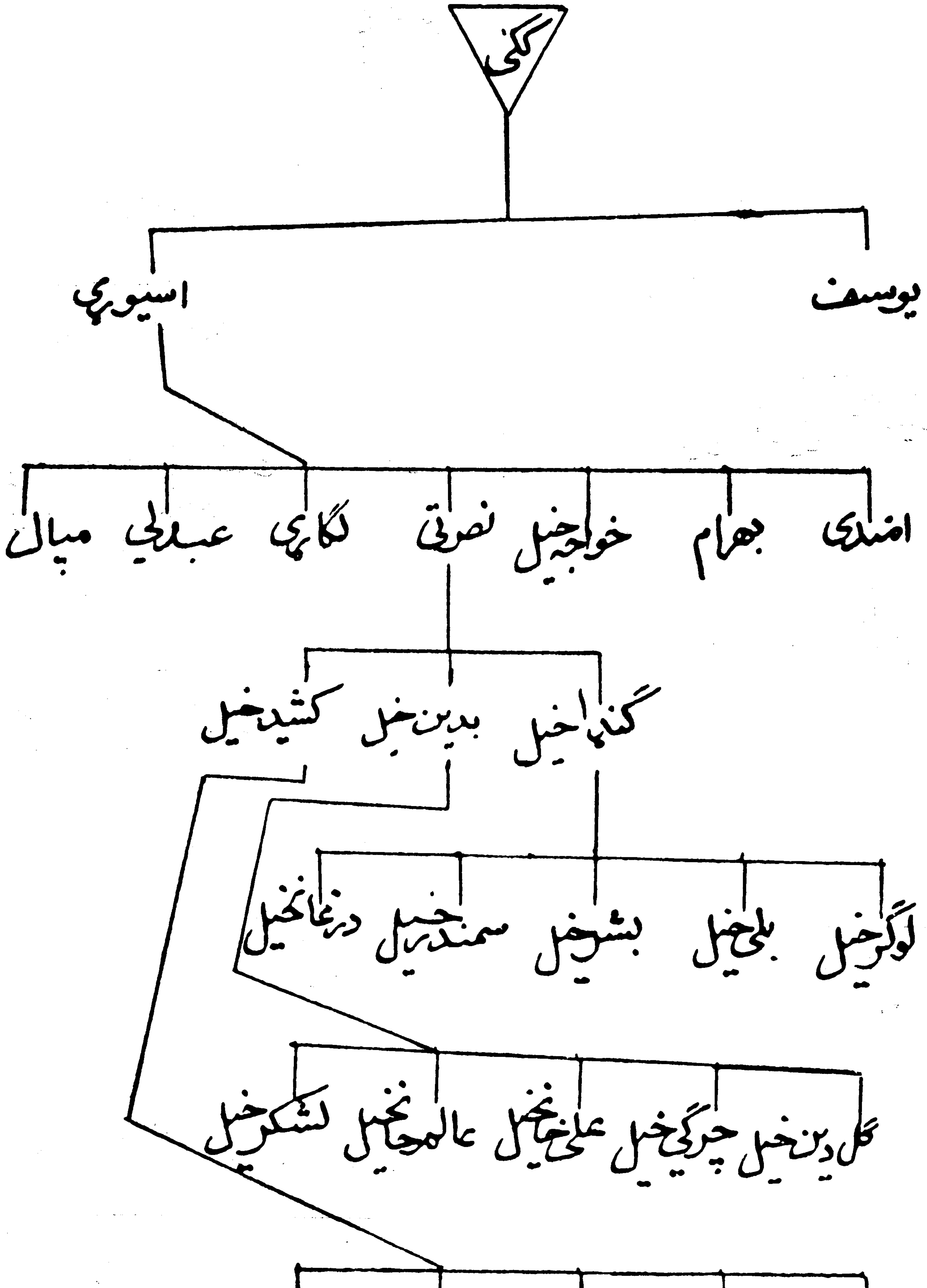

(۱) پښتانه دتاریخ په رڼاکې - ۱۳۶۱ مخ .

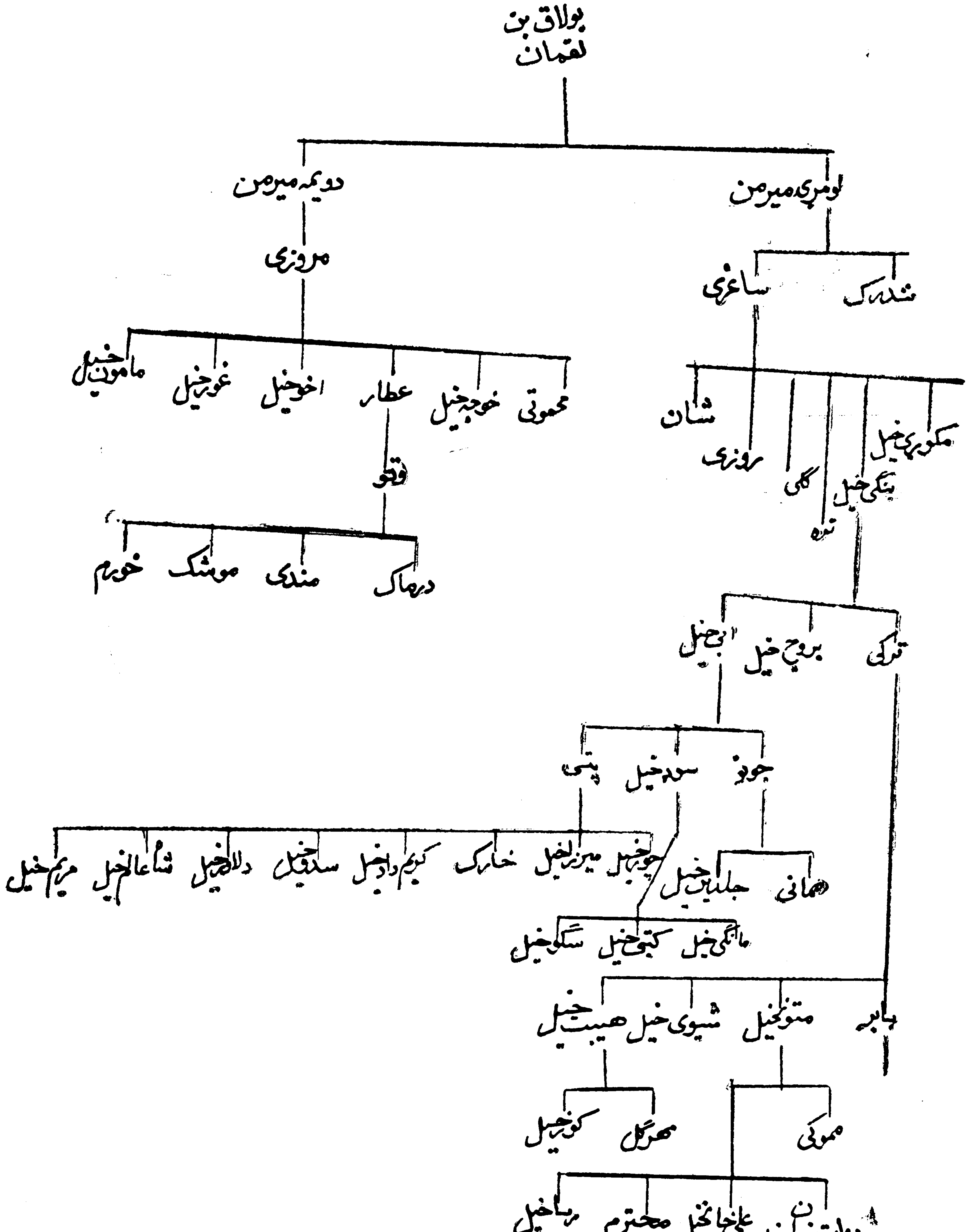

(۱) پښتنانه دتاریخ په رڼا کی - ۱۳۶۱۰ مخ .

خدرزي

دوی غلجي پښتانه دي او اکثره خلك یې دمقر په سیمه‌کې دعلي خیلو غلجیو سره یو ځاي پراته دي او دمقر په سیمه‌کې یوه اندازه ملکیت هم لري . کند هار ته نژدې په ده خواجه نومي ځاي کې هم ددغې قبیلې تقریباً دوه سوه کورني میشته دي:(۱)ددوی خپل نسبب کله سیدانو او کله درانیو پوپلزیو ته منسوبوي، خو دوی په اصل کې غلجي پښتانه دي. دحیات افغاني دلیکوال په قول په هغه وخت کې ددغې قبیلې شمیر په ټول افغانستان کې (۲۰۰۰) دوه‌زره کوره بنودل شوي و(۲) دوی عموماً دکرنې اومالدارۍ په چارو بوخت دي .

خرخین

خرخین یوه کوچنۍ ټپه ده چې په شمالي وزیرستان کې ددوړ و دپیپي خیل کلي ته نژدې دزانګیتي اووژګي په کلو کې استوګنه لري چې په زانګیتي کې یې شمیر (۶۰) کورنیو اوپه وژګي کې (۱۶) کورنیو ته‌رسیږي.ددوی یو کلی دمده خیلو دننګي اود پیپلي ترمنځ موقعیت لري چې خرخین نومیږي دقبیلوي اتحاد له‌مخې پخوا ددوړو سره متحدوو، خو ننن ورځ دمده خیلو وزیرو سره متحد دي .

دافسانوي روایتونو له مخې دوی دحضرت بلال (رض) داولادې څخه‌دي:(۳) ددوی شجره په‌لاندې ډول ده:

خرخین

تیرسم خیل	لیوني	لادودخیل	ملیاګي	سیره خیل	سنګرخیل

(۱) تواریخ خورشید جهان-۲۲۲ مخ .

(۲) حیات افغاني -۲۸۲ مخ .

(۳) اصلاح، اینجنسی هاو قبایل ایالت پښتونستان- ۱۱۱ مخ .

(c) ketabton.com: The Digital Library

خروټي

دغلجي په ټولنيز گروپ کي دخروټو قبيله يوه مشهوره قبيله ده. ددوی اصلي ټاټوبی دپکتيکا سيمه ده چي اکثره دگومل په اولسوالی، دسروبی په علاقه داری داورگون په اولسوالی اودسروضه په علاقه داری اودغه راز دخاك جبار په علاقداری کي استوگنه لري.

يوشمير خروټي دغزني دولايت دمقر اوقره باغ په اولسواليو کي هم شته. دغه راز په شکردره او پغمان کي هم استوگنه لري. دزابل دشاه جوی په اولسوالی او دهلمند ولايت دنادعلي اوگرمسير په اولسواليو کي هم يوشمير خروټي استوگنه لري.

ددوی تسميي وجه داسي ښودل شوی ده: يوه ورځ سهاك اوايزب دواړه په يوه لاره تيريدل وړاندی يي يو بار کړی خر وليد ايزب وويل چي خر دی زما وی اوسهاك وويل چي بار دی زما وی. کله چي خره ته ورنژدی شول نوويي ليدل چي دباريوی خواته داوربشو دوډی (روټه) اوبلی خواته يي يو کوچنی ماشوم و سهاك دغه ماشوم خپل کورته راووست اود (خره) او(روټي) له کبله يي په هغه ماشوم باندی د(خروټه) نوم کيښود چي ددی راستعمال په وجه په خروټی مشهور شو. کله چي خروټی دبلوغ مرحلي ته ورسيد واده يي وکړ چي دری زامن يي وزيږيدل .

ددغی قبيلي په لويديځ، شمال لويديځ، اوجنوب لويديځ کي سليمانخيل استوگنه لري اوشمال ته يي دزرمت سيمه موقعيت لري. همداراز ختيځ خواته دوزيرو قبيلي سره پوله لري.

په حيات افغاني کي ليکل شوی دی: خروټی په هغو غرونو کي اوسيږی چي دکتواز له رخواته اودسليمان ~~دغره دجنوبو سيمو~~ ته تربرمل پوری پراته دی . ~~دخروټو~~ دملك يوه برخه دارگون سيمه ده چي په هغه کي پرمليان يافرمليان استوگنه لري . خروټي په ځينو هغو تنگو ميدانو باندی هم قبضه لري چي په مينځ کي يي جگ اوسخت غرونه

موقعیت لري. دوی څلورلوی کلي لري چې ددغو کليوله جملې نه سروضه لو مړی مقام لري.

خروټي غالباً دغمکوپه کرنه بوخت دي . ددوی دکرنې ور ځمکې که څه هم دکتو وازنه ښې دي، خو په کال کې یوځل فصل کوي او په ژمي کې ددریو میاشتو لپاره تروا وروولاندي پټې وي. دوی پرغـواووا وغـوایـانـو بـا ندې یوې کوي له دې کبله چې ددوی سیمه غرنی ده دپسونو په تناسب وزې ډیرې ساتي . ددوی ډیراو- ښان هم ساتي چې په اوارواومیدا نې برخوکې یې څروي. ددوی اکثره دو دو نه سهیلي سلیمانخیلوته ورته دي، خرپووندي خروټي دنورو پووندوو په شان دي او- په ژبه کې یې توپیر موجود دی. دوی دوزیرو، ځدرانو اوپرملیا نوسره ډیره کلکه دښمني لري. دوزیرواوخروټو د قبیلو ترمنځ د دښمنۍ اصلي علت دبرمل غرد ی. په دغه غره باندې تل دخروټو اووزیروترمنځ وینې تویېږي . ددې شخړې اساس دابدالي احمدشاه دواکمنۍ په وخت کې رامینځ ته شوې ل کیږي چې په هغه وخت کې دوزیرو دقبیلې ملك قمبر نومیده چې دتوجیاخیلوله ښاخ نه واو دخروټو ملك شمس الدين وخروټوویـل چې برمل دهغوی دی او وزیـرو دغه ادعارد وله او هغه یې خپل گاڼه کله چې دغه دښمنۍ دسولې لـه لارې فیصله نه شوه نو په پښتو ژبه کې یوه منظومه جوړه شوه چې ددغو حالاتو د روښانولو دپاره دلته ر اوړل کیږي:

برملـی پیغـلـه نجـل څنیـه پریشیـه

شمس الدين وایي زماده قمر وايي زماپه غیز کی ایشیه

له دغه بیت نه مقصد دادی چې بر ملـی پیغلی خپلې زلفې جوړې کړي دي شمس الدين یعنې د خروټو ملك وایي چې زماده اود وزیرو ملك قمروا یي چې په غیږ کې مې پرته ده یعنې زماپه واك کې ده .

په پای کې ددغه شخړې په سبب دخروټواووزیروترمنځ جگړه را مینځ ته شوه . خروټي هم دپرملیواوځدرانو سره دگاونډیتوب په سبب سخته دښمني لري. هغه خروټي چې په دایمي ډول ژوند کوي د ملك دسوروالي له کبله لږ کار کوي.

دوی دمنی دپای،ته رسیدونه وړاندی دسون دموادوذخیره برابروی اوپه ژمی کی دوی بی کاره وی هغه خروتی چی غریب دی اود یخنی څلورمیاشتی نه شی زغملای نوهغوی تودوملکونوته لیږدکوی اوله ځانه سره غوایان اواوښان هم بیایی . دوی دگومل ناوی جنوبی برخی ته ځی اوپه پسرلی کی بیرته خپل ملك ته راستنیږی : ددوی رواجونه کټ مټ دناصروپه شان دی.(۱)

خروتی اکثرد مالداری او کرنی په چارو بوخت دی، خوپه سوداگری کی هم لوی لاس لری. ددوی زیات شمیرپه هندوستان کی تجارت کوی. یوشمیرخروتی کابل ولایت په پغمان، خاك جبار، دلغمان په مرکزاود قرغیو په اولسوالی اویو شمیرهم د پروان په ولایت کی اسوگنه لری. همدارازیوزیات شمیرخروتی کوچیان هم شته. دکندزپه ولایت کی هم زیات شمیرخروتی استوگنه لری.

په ټول افغانستان کی ددوی شمیر (۷۷۰۶۲) تنه اټکل شوی دی خوپه دغه شمیر کی دخاك جباردعلاقه داری تقریباً سل یونیم سل کورنی نه دی حساب شوی:

دخروتو دنسب شجره

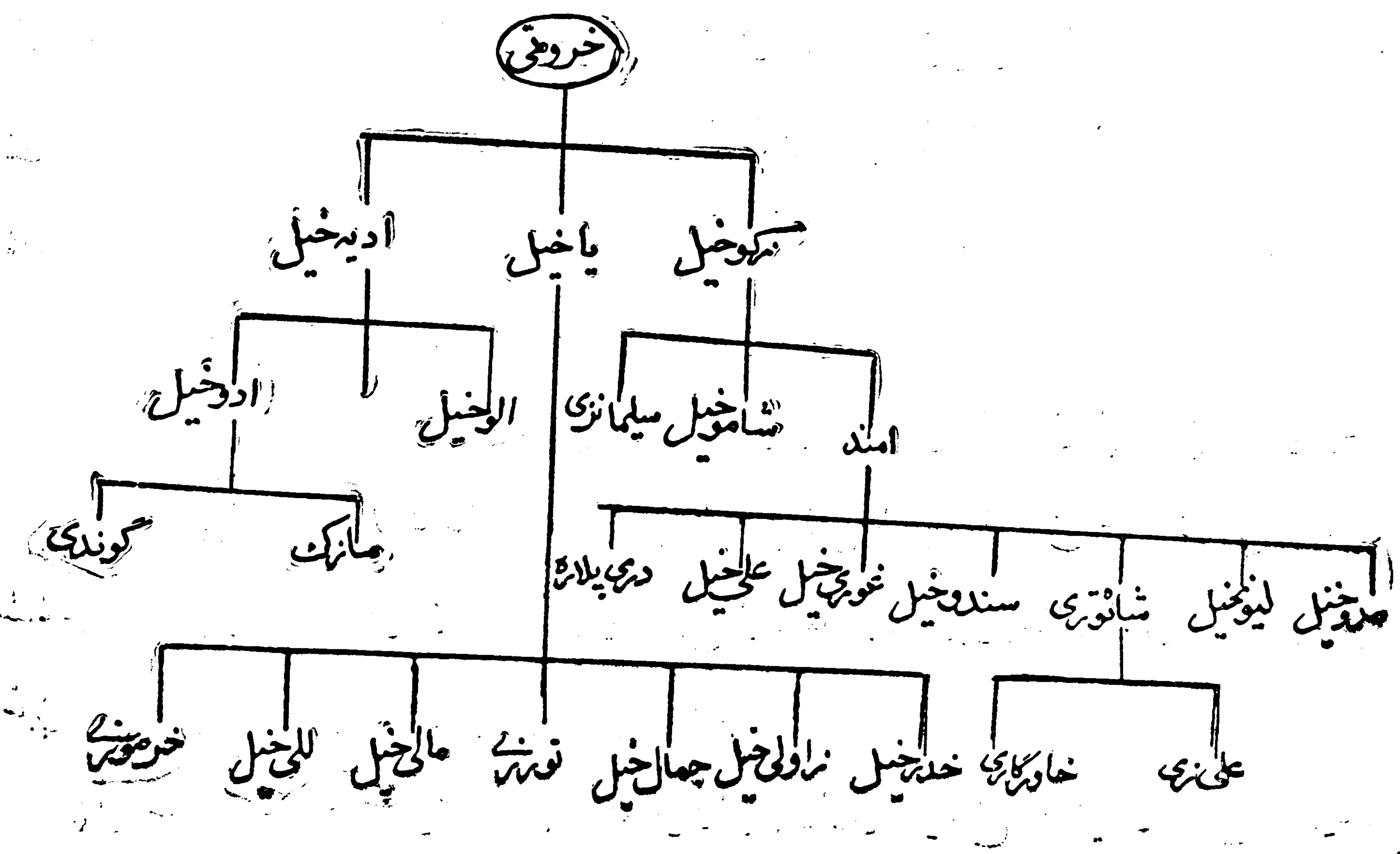

(۱) تواریخ خورشید جهان - ۲۲۱ مخ .

خلیل

که چیری دنسب شجره وگورونو څرگ‌نده به شی چی خلیل دسړبن په ټولنیز گروپ کی شامل اودغوریاخیلو پښتنو څخه دی . دوی په خلیلو مومندو سره هم شهرت لری چی دپښتنو لویدیځی اوشمالی څواته میشته دی . ددوی سیمه شل میله اوپزدوالی اولس میله پلن والی لری چی بو رته ټکال ، کوز ټهکال ، سپینه وری اولنډی ددوی مشهور کلی دی چی دباړی په شی غاړه آباددی . (۱)

ددغی قبیلی څو کوره دمومندو دقبیلی سره اوهمدارازیوشمیر یی دبرودرانیو له څونورو کورونو سره یوځای په کندهار کی استوگنه لری .

ددوی اکثره ځمکی دباړی دسین په اوبو خړو بیږی (۲) په کندهار کی دوی دبرودرانیو په نامه سره مشهور دی اودوی هلته ځانته یوه جلا محله لری . دخلیلو دقبیلی خلک خپل مشرته ارباب وایی :

تاریخ حیات افغانی تقریباً څه دپاسه ۱۲۰ کاله پخوا ددوی شمیر (۶۰۰۰) کورنی اودوسله والو میړو شمیر یو (۱۲) زره تنه ښودلی دی . (۳)

خوگیانی

ددغی قبیلی دشجری څخه څرگندیږی چی د کرلانی پښتنو په ټولنیز گروپ کی شامل دی اودننگرهار ولایت دخوگیانیو په اولسوالی اودماماخیلو ، چپرهار ، پچیراو اگام په علاقداریو کی استوگنه لری اودننگرهار ولایت دمشهورو اوغټوره قبیلو له جملی څخه شمیرل کیږی :

ختیځ ته یی شینواری ، لویدیځ ته یی د حصارك غلجیان ، جنوب ته یی د کورمی ایجنسی اودپورند د کر ښی سره گډه پوله لری اوشمال ته یی دننگرهار دسره رودا ولسوالی پرته ده (٤)

---

(۱) پښتانه لومړی توك ، کابل : ۱۳٤۹ ، ۱۱۸ مخ .

(۲) پښتانه دتاریخ په رڼاکی - ۱۳۲۵ مخ .

(۳) حیات افغانی - ۳۵۰ مخ .

(٤) معلومات مختصر درباره اقوام قبایل ولایات سرحدی کشور - ۳۹ مخ .

دخوګیانیومشهورخیلونه‌دادی : وزیر ، خربون ، شیرزاد ، پربه ، خدرخیل ، بارك ، درمان ، بوبوخیل ، لقمان خیل ، شادی‌خیل ، ابراهیم‌خیل ، ګلی‌خیل ، ملی خیل ، میرګټ خیل ، شمن‌خیل ، پیرالی خیل ، یحی خیل اوعلی خیل :

دوی دننګرهاردسیمی په لویدیځ اودسپین غره په‌شمال‌لویدیځ کی میشته دی چی په دوی کی دشیرزاددولادی شمیرزیات دی (۱)

دهنددمغولی واکمن دشاه جهان د تخت کښیناستلوپه لومړی کال دشادی خیلو اودبارك داولادی لقمان تر مینځ دیوی کوچنی مسئلی په‌سرلویی شخړی رامنځ ته شوی . دلقمان ښاخ دخدرخیلو په‌مرسته‌شادی خیل وتښول. تر هغه وروسته شادی خیلودغلجیوقبیلی ته‌پناه یووړه اوله هغوی څخه‌یی مرسته وغوښتله غلجیوددوی مرستی‌ته ملاوتړله اودکابل د صوبه دارسیدخان په ملګرتیایی دمخالفینوسره سختی جګړی وکړی چی په د غوجګړوکی‌دبارك له اولا دی نه نر(۹) زره تنه کسانوپوری ووژل‌شول . په‌پای‌کی‌شیرزاداوخدرخیل مطیع‌اوشخړی اوفساد ونه له مینځه ولاړل:

خوګیانی جنګیالی خلك دی. دحیات افغانی مؤلف ددوی شمیر پنځه زره کورنی ښودلی دی :

ددغی قبیلی ځینی ښاخونه په خوست کی هم استو ګنه‌لری. داسی‌ویل‌کیږ ی چی په پیل کی ټول خوګیانی‌په خوست کی‌اوسیدل ، خود مغولی‌واکمن نورالدین جهانګیردسلطنت په وخت کی دزرمت‌دسیمی ځینوغلجیوقبایلوپردوی یرغل وکړ اودوی یی له خپلی سیمی نه‌بی دخله کړل اوویی شړل . دشاه جهان دواکمنی په وخت کی په دوی‌کی‌کورنی شخړی اوفسادونه رامینځ ته‌شول چی‌په پای کی د یر شول (۲) ددوی سیمه شنه اوحاصلخیزه ده اوزیا ت انار ، انځر ، انګوراوتوتان پکی پیداکیږی. اکثره خلك یی دکرنی په چا رو بوخت دی خوځینی یی مالداری

---

(۱) پښتانه دتاریخ په رڼاکی - ۱۳۸۸ - ۱۳۸۹ مخونه .

(۲) حیات افغانی- ۲۳۸ مخ .

هم کوی. دروی په سیمه کی ددریومیاشتوله پاره واوری هم اوری .

پته دی پاتی نه وی چی یوشمیرخوگیانی دهیواد په نوروولایتونوکی هم استوگنه لری . چی د ۱۹۶۰ ع کال دمرکزی احصائیی دسرشمیرنی لـه مخی ددوی ټول شمیر(۱۲۷۷۰۱) تنوته رسیږی چی ددی جملی نـه یی ۵۵۷۲۶ تنه خربون، ۳۷۴۴۶ تنه وزیر او ۳۴۵۳۹ تنه شیرزاد دی(۱)

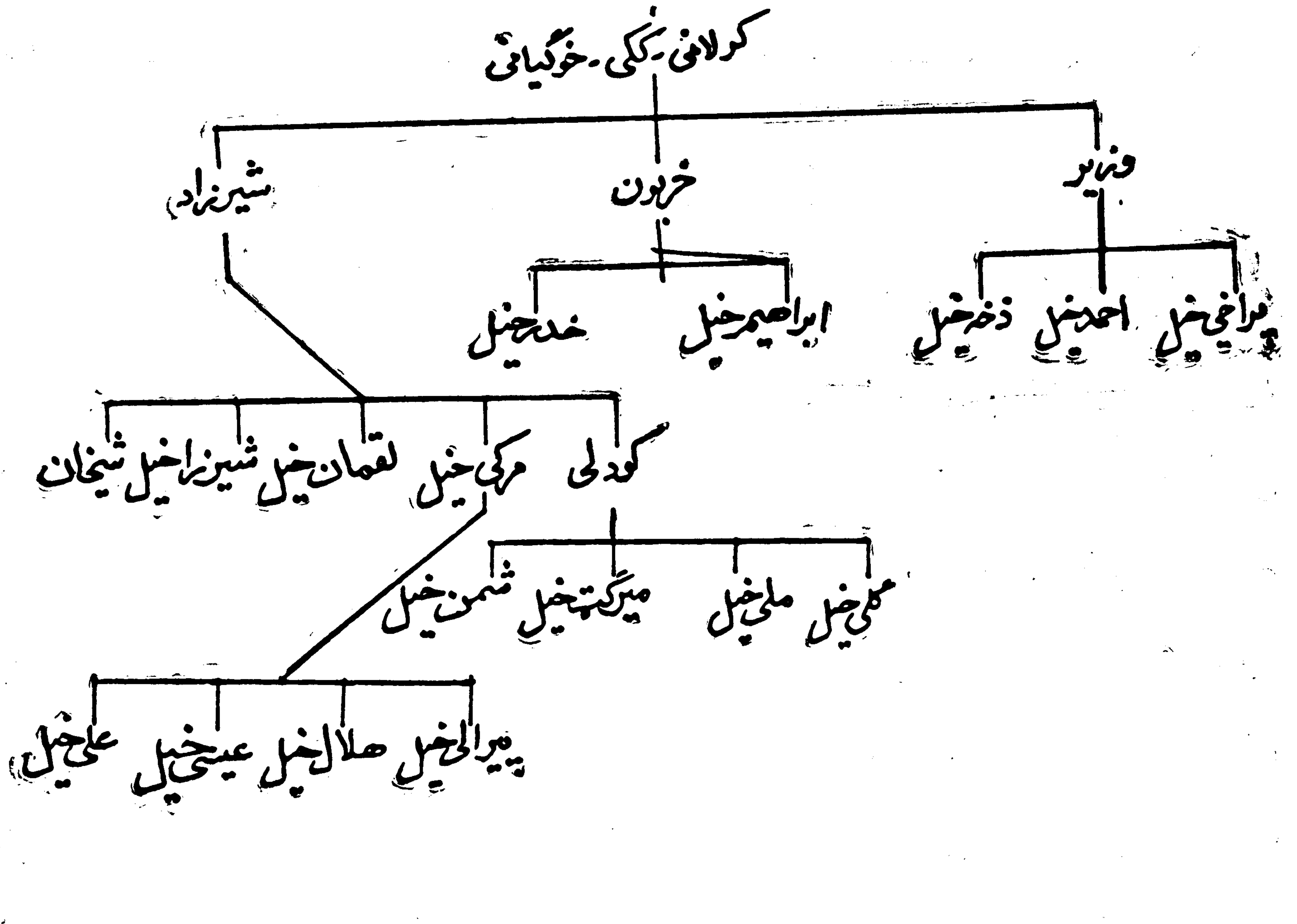

(۱) معلومات مختصردربار ه اقوام وقبایل ولایات سرحدی کشور – ۳۹ مخ .

خوندی

دوی غرغښتي پښتانه دي. دغه قبیله دداوی دقبیلي یوه څانگه شمېرل کیږی خوندیو ته سیدان هم ویل کیږی. داسي روایت موجوددی چي داوی ابن دا نی، چي دغرغښت لمسي و دیوی سیدی کوندی سره چي د خجند نه ملتا ن ته دخپلي خوردلیدلوله پاره روانه وه نکاح وتړله او هغی له خپل لومړی سید میړه نه یوزوی درلودچي سید حسین نومیده . نوموړی څاورزامن درلودل بلیل، سکندر، موسی اوعلی . دسید حسین اولاده له دی کبله چي دی دخجندود خجندی پرځای پښتنوپخپلي ورځني محاوره کي په خوندی واړاوه . دوی تریوی مودی پوری دغرغښتیانو سره په گټه اوتاوان کي شریك وو. خواوس دوی بېبیخی بېل دی او دکندهاراودهغه په شااوخواکي استوگنه لري. او شمېریي ډېرلږدی (۱)

خویشکی (خیشکی)

دوی هم دسړبن دتولنیز گروپ یوه عمده قبیله بلله کیږی چي دځمند اولاده ده دځمند قبیله په لومړی سرکي دکندهار په شااوخوا ارغسان ته نږدی میشته وه او د (۸۰۰-۹۰۰) هکلونو ترمنځ دپښین سیمه چي پشنگ هم بلله کیږی ددغی قبیلي په لاس کي وه اودترین قبیلي دغه ځای دزورپه ذریعه له دوی نه تر لاسه کړ. خویشکی هم چي دلته اوسیدل له دغه ځایه یی دخله شول اوپه مهاجرت یی لاس پوری کړ. دخویشکود قبیلي ځیني خلك له پښین نه ملتان ته لاړل او هغه ځای یی داسته وگني له پاره غوره کړ ځیني یی غزني اودهغی لاری نه کابل ته راغلل او بیاله هغه ځایه دغوربند دری ته لاړل اوپه هغه ځای کي میشته شول چي تراوسه پوری هم یوزیات شمیر خویشکی دپروان ولایت دغوربند په اولسوالی کي میشته دی . په هغه وخت کي چي مغولی واکمن ظهیرالدین محمد بابر کابل ونیوه اوڅه موده وروسته یی په هند

---

(۱) حیات افغانی ۶۳۴ مخ .

باندی باندی دیرغل تکل وکړ (۱) دخویشکو قبیله چی په غوربند کی ورته اوسیدل گران ښکاره شول دخپل یو پیر په لارښوونه دهندوستان خواته روان شول. دافسانوی روایتونو له مخی ددوی پیر دوی ته داوسپنی یو میخ ورکړ اوورته یی وویل په هغه ځمکه کی چی دغه میخ ننوزی هغه به ستاسو ملك اووطن وی .

همداوجه وه چی اکثره خویشکی (خیشکی) او زمند په خانه کوچ دول له کابل نه دپیښورله لاری هندوستان ته روان شول. په دغه وخت کی سلیم خان زمند ددغی قبیلی سرداراومشرو. دوی په هغه ځان کی میشته شول چی نن ورځ قصوری ښار پروت او د لاهوردښارختیځ ته موقعیت لوی دوی دستلج دسیند په د واړو غاړو باد دی. له همدی امله نن ورځ دوی ته «اقاغنه قصوریه» وایی (۲) لکه څنگه چی دمخه وویل ددوی یو شمیر دظهیرالدین محمد بابر سره پرهند باندی دیرغل تکل وکړ دبابر په پوځ کی ډیر پښتانه هم شامل وونو همدا ووچی خیشکو دسردار سلیم خان زمند په مشری دبابر په مرسته دپانی پت په جگړه کی دابراهیم لودی سره وجنگیدل اوددوی اووه سوه تنه ووژل شول.

له همدی کبله بابر شاه اودهغه زوی همایون په دوی باندی ډیره مهربانی کوله : هغه وخت چی خویشکی اوزمند په قصوری کی میشته شول نودسپره په نوم یو تن بلوڅ به دخپل قوم له یوی دلی سره ددوی سیمی ته راته اوددوی نه به یی لوټ وتالا کوله . د دغی لوټماری دمخنیوی له پاره ددوی ځینی خانگی لکه بتیك زی، حسن زی شهابن زی، سلماك ،اوکزلانی دقصوری لویدیځ خواته میشته شول چی د وی ته به یی دبریا پورتنی کلی استوگن ویل اوځرنگه چی (سپره) به له دغی لاری څخه پرغلونه کول چی نو دغه لاره یی بنده کړه اوبیا هغه ددغی لاری څخه لوټ نه شو کولای .

---

(۱) حیات افغانی ۳۵۲ - ۳۵٤ - مخونه .

(۲) پښتانه دتاریخ په رڼا کی - ۱۳۲۵ - ۱۳۲٦ مخونه.

ددوی څینی څانګی لکه عزیز زی، جنوزی، براهم زی اونورد قصوری لاهور خاته ته میشته دی اوپاتی زمند ود شمال خوا ته استوګنه غوره کړه .

ترڅه مودی وروسته دابراهیم زی اوجنوزی ښاخونو ترمنځ یولړ شخړی رامینځ ته شوی چی په نتیجه کی ددوی یوشمیر له دغه ځایه وخوځیدل اود خورجه په سیمه کی میشته شول .

په همدی توګه اکثره سلماك چی دا مچوزیواوحسن زیود ښا خونوسره یی د مقابلی توان نه درلود دتانده سیمی ته لاړل اویو شمیر یی هم په قصوری کی پاتی شول. همدارازدبتهك زیو یوشمیرهم دکورنیوشخړوپه سبب په هیرووال کی میشته دی.

دپښتنو مشهور صوفی شاعرارزانی چی دبایزید انصاری(پیر روښان) همعصره ودخویشکود عزیز زی له ځا نګی نه و .

په اوسنی وخت کی دخویشکود استوګنی ځا یونه په لاندی ډول دی :

۱ ـ دافغانستان د پروان ولایت دغوربند په اولسوالی کی .

۲ ـ په کندهاراو پشین کی :

۳ ـ د پیښورپه اشنغرکی هم ددوی یوکلی شته چی هغه دشجاعت خان شموزی په ذریعه آباد شوی دی .

٤ـ دپیښور دښار په تحصیل دنو شهره کلان په قطب کی دلندی سیندپه غاړه په (خویشکی) نومی کلی کی آباد دی.

٥ـ د کابل سیندشمال ته دمومندوپه غرنی سیمه کی هم یو شمیرخویشکی میشته دی.

٦ـ دخیبر دتاریخی دری ترمینځ هم یوشمیر خویشکی استوګنه لری.

٧ـ دلاهورپه قصوری کی هم پښتانه خویشکی اوسیږی چی د هغه ځای خلك یی د (قصورپه پټان) په نامه سره یادوی.

دغوربند خیشکی دنوموړی ولسوالی په لاندینیو دروکی استوګنه لری .

دتیخان په دره کی، دیخدری په دره کی اودسیدانو په دره کی چی د غور بند

دخیشکو شمیرود (۲۵۰۰۰) تنو په شااو خوا کې بنودل شوی دی.

په غوربند کې ددوی دځینو مشهوروخیلونو نومونه دادي :

شاهي خیل، ملي خیل، علم خیل، چې علم خیل په لاندې ورو خیلونو ویشل شوی دی :
یارخیل، سلیمان خیل، خلیل خیل اویاروم خیل (۱)

خیسو ر

ددغه قبیلې خلک ځانونه د پرانګی ابن اودی اولاده بولي حال دا چې پرانګی داودی لمسی دی. خوداودی دقبیلې نور ښاخونه له دوی سره دګډوالي نه انکار کوي او دوی د بل نسب څخه بولي داودی داولادی دنسب شجره چې ددې روڅو روڅیرنواو تحقیقاتو په نتیجه کې ترلاسه شوه دهغې شجرې په هیڅ ځای کې دداودیا نو سره دخیسورد قوم یووالي (ګډوالي) ترسترګو نه شو.

که څه ددغه قوم دوګړو شمیر ډیر لږ دی، خودخپلې استوګنې ځای ته یې دیوی سیمې بڼه ورکړې ده. ددوی ملک دسندھ ددریاب په لویدیځه غاړه موقعیت لري.

دخیسور دسیمې قطب ته دعیسی خیلو سیمه، لویدیځ ته یې یو کوچنی غر موقعیت لري چې پښتیاله یاپلیانه نومیږي چې مروت پکې استوګنه لري (۲)

دخیسور دقبیلې اکثره خلک په ونه ټیټ، غنم رنګي اوډنګر دي. دحیات افغانی دمؤلف په قول ددوی شیمر له دری سوه کورونو نه زیات دی، خودخیسور وسره متفرق خلک هم اوسیږي. ددې په سیمه کې دخرماونې ډیرې دي :
خیسوردعمر خیلو په نامه سره هم شهرت لري. (۳)

داوی

کمچیوی دنسب شجره وګورونو هرګنده به شي چې داوی غورغښتي (غر غښتي) پښتانه دي چې دکاکړو دقبیلې پورې مربوط او هغوی سره ګډ شمیرل کیږي .

---

(۱) دغوربند دخیشکوپه باب مې دراديو افغانستان د یوه تن غړی محترم محمدالدین خیشکي څخه معلومات ترلاسه کړل (لیکوال)

(۲) تواریخ خورشید جهان ۲۲۹ مخ

(۳) حیات افغانی ۲۹۹ مخ

ددوی شمیرلږ او اکثریت یی دپښین پـه اجـیرم کی پراته دی، خو ځنیی یی په ژوب، کندهار او دپښین په کربلا، و میځای کی هم میشته دی .

دداوی قبیله په دریو څانګو ویشلـه شوی ده چی دهمړ، دمړ او خوندی په نا مه یادیږی خود حیات افغانی مؤرخ لیکی چی: دداوی دقبیلی دریم ښاخ چی خوندی نومیږی دمخزن افغانی په روایت دداوی لـه اصلی نسب څخه نه دی بلکی هغه په دی دول ورسره یـوځای شوی دی چی ددانی زوی داوی دخپل پلار د ژوند په وخت کی د آسونو د تجارت په منظور په سفر تللی و. په دغه سفر کی یوه ښکلی ښځه چی د سید حسن په نامه یوزوی ورسره وه یـو ځای شوه. داوی لـه هغی ښځی نـه دهغی داصلی تـاتـوبی او وطن پوښتنه وکړه هغی ځواب وکړچی له خجنده راغلی ده او د اهلـک دسید زوی دی.

په هغه ملک کی باندی کاختی (قحطی) راغلی ده اوزه غوارم چی د خپلی مشری خورسره ملتان ته لاړه شم داوی هغوی ملتان ته ورسول او نوموړی ښځی په ملتان کی د خپلی خورپه سلا او مشوره د داوی سره نکاح وکړه. داوی دنوموړی ښځی نـه څلوزامن د درلودل او خرنـګه چی حسن خجندی ورسره و نو پښتنو پـه خپلو ورځینو خبرواترو کی د اختصار له کبله دی په خوندی سره مشهور کړ. (۱)

د داوی ابن دانی د نسب شجره

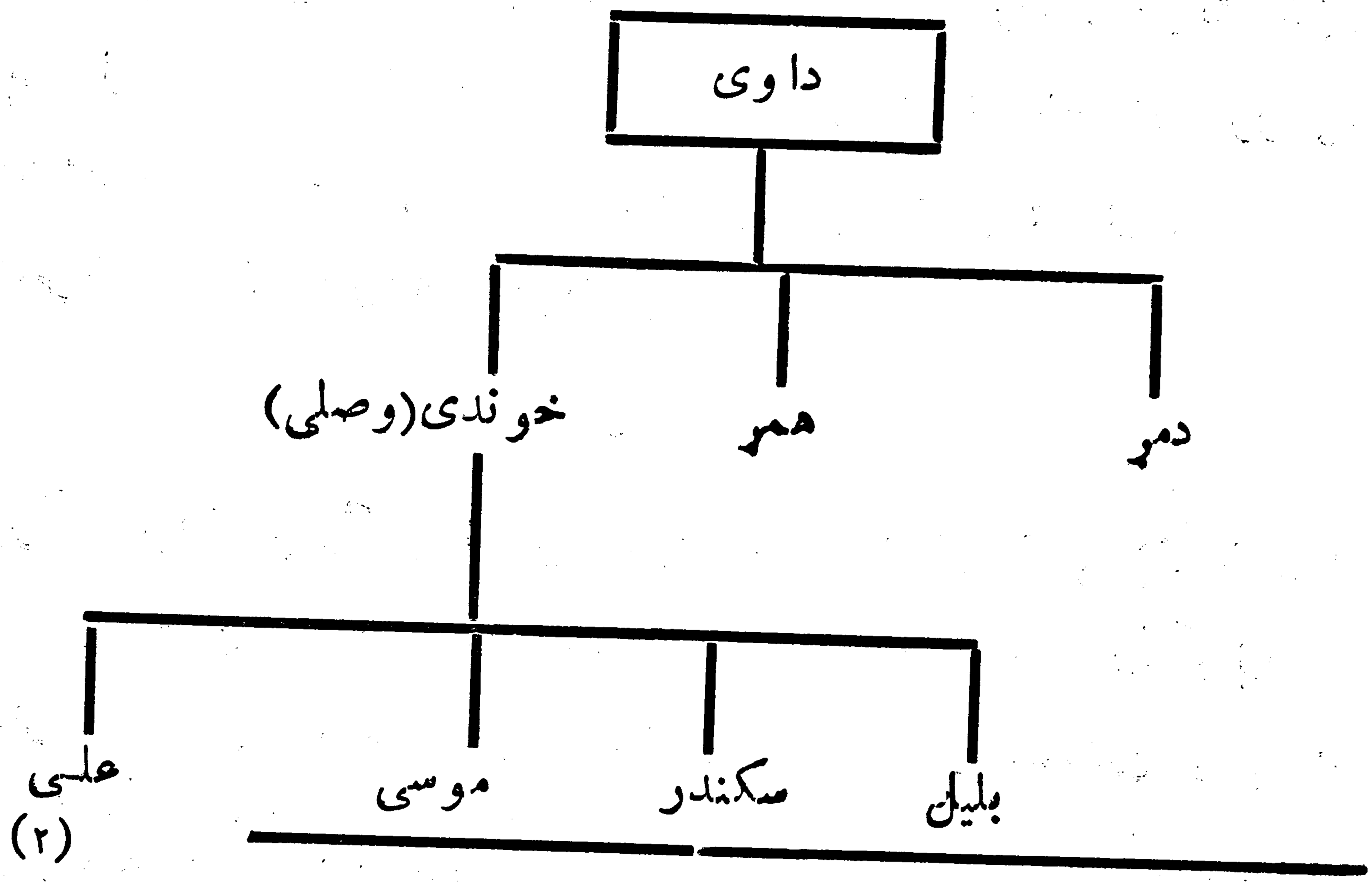

(۱) حیات افغانی - ۲۴۲ مخ .
(۲) حیات افغانی - ۴۵۸ مخ .

داود زی

دوی هم سړبني پښتانه دي او د غوریا خیلو پښتنو په جمله کې شمېرل کیږي . داود زي د پېښور ضلعې په میدان او د کابل سیند په سهیلي برخه کې میشته دي. شمال ته یې مهمنزي او جنوب لوري ته یې خلیل پراته دي د غوریا خیلو د مهاجرت په لړ کې د دوی کردار واضح نه دی ویل کیږي چه دوی د خان گجو مرسته حاصله کړې وه او د هغه په برکت د سمې په علاقه کې د کلپاڼي په غاړه استوګن شوي دي، خو په پای کې دوی د پېښور په قطبي علاقه کې د کابل سیند د ښاخونو په منځ کې آباد شول چې د دوی دغه سیمه ډېره زرخیزه ده(۱)

تاریخ حیات افغاني لیکي : « داسې روایت موجود دی چې د مندلو مړني زوی داود دوی میرنی درلودلې چې د لومړي میرمنې له یې حسین او له دویمې میرمنې نه یې د نیکو او بابو په نامه زامن لرل . کله چې مندله مړ نه ستر ګی پټې کړې نو د هغه میراث د حسین لاس ته ورغی له همدې کبله نیکو او بابو د خپل ورور حسین د وژلو نیت وکړ او د شپې له خوا د هغه د خوب ځای ته ورغلل او د حسین په بستره باندې یې د توري څو ګوزارونه وکړل خو څرنګه چې حسین د هغوی د غدارۍ او خیانت نه خبر شوی و په هغه شپه په بل کوم ځای کې ویده شوی و ، له همدې کبله ده ته کومه صدمه ونه رسیدله سبا سهار چې دواړو سخت زړوورو ښو حسین ژوندی ولید، نو د ویرې او شرم له کبله یې وطن پریښود. په پای کې د نیکو اولاده په هندوستان کې ځای په ځای شوه او د بابو د اولادې څو کورونه د تیراپه شاوخوا کې په خواره واره دول ژوند کوي او د حسین اولاده په هغه سیمه کې ځای په ځای پاتې شوه چې همدا اوس پرې استوګنه لري. (۲) پته دې پاتې نه وي چې یو شمېر داودزي د ننګرهار د ولایت د چپرهار د علاقه داری د داود زیو په کلي او همدارازیو شمېر یې د پروان ولایت د قره باغ په اولسوالي کې هم استوګنه لري.

(۱) پښتانه د تاریخ په رڼا کې - ۱۳۲٤ - ۱۳۲۵ مخونه .

(۲) حیات افغاني - ۳٤۹ - ۳۵۰ مخونه .

درانی (درانیان)

درانیان اصلاً سړبنی پښتانه دی. دغه قبیله پخوا داید الیانو په نامه یادیده. ویل کیږی چی احمدشاه دشمکنیو دناستو پیر دخوب په نتیجه کی(۱) ددرانی نوم په ۱۷٤۷ع کال غوره کړ خود دغه پورتنی روایت او حیات افغانی ترمینځ دیر توپیر شته. په حیات افغانی کی راغلی دی: کله چی ابدالی احمد شاه د افغانستا ن په تخت کښینا ست په دغه وخت کی صابر شاه مجذوب چی یو فقیر سړی واو احمدشاه بابا ورته دیر اخلاص درلود دده ته وویل چی باید دی د (دردوران) لقب غوره کړی چی دزمانی گوهر مفهوم لری. خوده په قبیلوی لحاظ د(دردران) لقب غوره کړچی (دگوهرونو گوهر) معنی لری چی له دغه راهیسی ابدالیان په درانیانو سره یادیږی(۲) درانیان په لاندی ښاخونو سره ویشل شوی دی :

۱ - زیرك　　　　۲ - پنج پای

دزیرك څانگی دادی: اڅکزی، بارك زی، پوپل زی، الکوزی محمدزی او سدوزی

۲ - دپنج پای څانگی هم په دی دول دی:

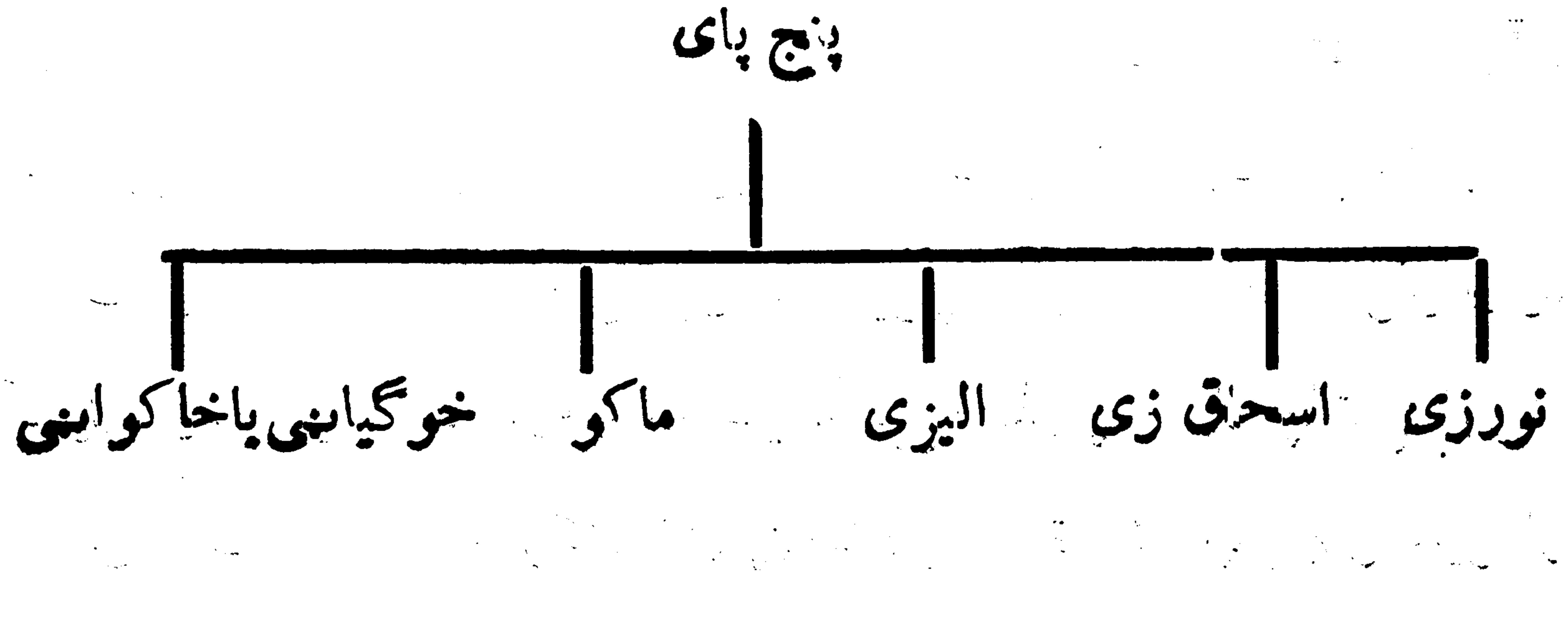

---

(۱) دکابل سلطنت بیان - ۸۵ مخ .

(۲) حیات افغانی - ۲۲۰ مخ .

ددرانیو سیمه

دکندهار شاا و خوا ملک او ارا و په طبیعی لحاظ ښایسته او زرغون دی چی هم د سیند په ویالو او هم په کاریزو نو سره خړوبیږی او د کرنی لپاره یی ښه ډیره خواری ایستله کیږی په نتیجه کی یی غله ښه پریمانه ده او په باغونو کی یی ښه سابه او غلی میوی کیږی.

ددرانیانو ختیځ لوری ته پروت ملک آباد او د ترنک د تولی دری ځخه ښه حاصل کوی. ددرا نیو دملک د سهیلی ختیځی برخی خصوصیت د خواجه عمران دغرو لری ده چی دری میاشتی پری واوری پاتی کیږی چی د دغه ځای او سیدونکی پوونده او اخکزی درانی دی .

دخواجه عمران دسلسلی په سهیلی برخه کی د مرغی په مقابل کی د توبی پراخ ملک موقعیت لری چی لویدیځ یی په اڅکزیو پوری اړه لری په داسی حال کی چی ختیځه برخه یی چی ترژوب پوری غزیږی په کاکړو پوری متعلقه ده . دمرغی قطب ته ارغستان پروت دی چی دلوړو غرو په مینځ کی یوه ښایسته دره ده چی د غرنیو بوتونه ډکه ده چی یوه اندازه ځمکه یی کرله کیږی او یو شمیر کلا گانی په کی موقعیت لری چی دبارکزیو په خانانو پوری اړه لری ، خود اوسیدونکو ډیر زیات شمیر یی شپانه دی :

ددرانیو ملک وحشی ځناور لیوان ، کوزان ، گیدړان ، سورلنډیان ، هوسی او د ښکر وروغر ځود یر انواع لری . په غرو نو کی یی یږان ، پړانگانـ وته ورته ځناور او دهلمند په گرمسیر کی ځنگلی سرکوزی او گوره خر میندل کیږی . وحشی مرغان یی شاهین ، باښی او د ښکار ځینی لوی مرغان دی . په پسرلی کی وحشی قازان ، وحشی هیلی ، لگ لگ ، زانبی ، کونگیان ، کارغان ، شاروگانی ، کوتری ، ضیسی ، مرزان او داسی نور هم په کی شته . اهلی شوی حیوانات یی او ښانـ سندا گان ، آسان ، کچری خره ، پسونه ، وزی ، سپیان او پیشوگانی دی .

د درانیانو شمیر:

ویل کیږي دهغو تولو کسانو شمیر چي ددرانیو په شااوخوا کي اوسیږي اټکله نه دي، خو ښایي دا شمیر دلسو لکو تنو په شااوخوا کي وي. داسي روایت موجود دی چي ایراني نادرشاه ددوی سر شمیر نه هغه وخت وکړه چي په دوی باندي یې حکمه و پشله او هغه وخت دوی (٦٠) شپیته زره کورني حساب شوي دي. که چیری دغه سر شمیر نه واقعي وي دغه شمیر ډیر لږ معلومیږي او ښایي ډیر خلک په تیره بیا ښځي او درمو ځښتنان په دغه سر شمیر نه کي نه وي راغلي ځکه چي دغه سر شمیر نه دحکمکودویش له پاره تر سره شوی وه او مقصد یې دا و چي دحکمه وال و شمیر معلوم او بیا حکمه ور باندي و ویشي:

دود او دستور:

ددرانیو قبیلي دهر ښاخ په سر کي یو مشر موجود دی چي دغه مشر عموماً دخلکو له خوا ټاکل کیږي کله کله ددغي مشري موقف په یوه کورني کي موروثي پاتي کیږي، خو کله کله په دغه برخه کي تغیر هم راتللای شي.

ددې قبیلي اکثره ناری نه عموماً په حجرو، مهمانخانو او یا په جوماتونو کي سره راټولیږي او دخپل کرني او مالداري په باب خبري اتري کوي.

درانیان ډیر میلمه پالونکي خلک دي. دوی ښکلي څیري، جګي ونې او سره بخون رنګونه لري. ددوی مخونه ګرد او تندی یې پراخه دي.

درمان یا عبدالرحمن

دشجري مطابق دوی کرلاني پښتانه او دخوګیا نیو یو ښاخ شمیرل کیږي په دي دول چي:

۱- حاجي خان خیل ۲- سودی خیل ۳- اصلي احمد خیل ٤- مدی خیل ٥- کوندي ٦- منګس. دغو شپږو خانګوته ممورې هم ویل کیږي او متون هم ورته وایي. دوزي خیل هم په متونو ورګډیږي(۱) متون په اصل کي دخوست د یوې

---

(۱) پښتانه دتاریخ په رڼا کي - ۱۳۸۹ مخ.

سیمی نوم دی چی ددغه ځای اوسیدونکوته منون یامتونی وایی. دحیات افغانی مؤلف په هغه وخت کی ددوی شمیر (۱۰۰۰۰) تنه ښودلی دی. دوی په خوست کی استوگنه لری اود کر کیلی په کاروئو بوخت دی (۱)

دری کوتی

دری کوتی چی دپکتیاولایت دخوست په لویه اولسوالی کی استوگنه لری په سلیمانخیلوورگډ یزی اوغلجی پښتانه دی. دسلیمان خیل دوهم وروړچی علی نومید اولاده یی علی خیل نومیږی چی دعلی خیلو دمند وزی دښاخ یوه څانگه اسماعیل زی دی چی دوی کوچنی څانگی یی بیداخیل اوچندن خیل دی چی د دری کوتی په نامه سره یادیږی او دحیات افغانی دمولف په قول ددوی څلورسوه کورنی په خوست کی استوگنه لری (۲)

دفتانی (دوتانی)

که څیړی د دوی د نسب شجره وگوروڅرگنده به شی چی دوی د متوزیو دتولنیز گروپ د لودی په ښاخ کی شامل دی چی دوزیرستان په جنوب لویدیځ کی دگومل دسیند پرغاړه استوگنه لری. دوی ډیر زړور خلک دی. دوی په قبایلی اتحاد کی د سلیمان خیلو اونورو غلجیو سره متفق دی. ددغی قبیلی زیات شمیر د کوچیانو په توگه هم ژوند کوی. (۳)

حیات افغانی ددفتانیو په باب داسی لیکی:

لکه چی دنسب دشجری نه څرگندیږی ابرا هیم چی په لودی سره شهرت لری دری زامن درلودل یعنی سیانی، نیازی اودوتانی. ددوتانیو څینی خلک

---

(۱) حیات افغانی - ۵۰۲ مخ .

(۲) حیات افغانی ۴۱۰ مخ.

(۳) اضلاع ، ایجنسی ها وقبایل ایالات پښتونستان ۱۱۸ مخ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پوونده اوځینې یې هم دسوداګرۍ په چاروبوخت دي اودوی په دې برخه کې ډیرزیات زیارګالونکي دي همداسبب دی چې دوی د نوروپوونده ترمینځ د یر شهرت لري. ددوی داستوګنې اولیزد ځرنګوالي دنوروپوونده وو په څیر دی خوځینې دوتاڼې دوانه په سیمه کې هم میشته دي. دغه سیمه دشیرانیود قبیلې دمرپیال دځانګې شمال‌ته دیوه میدان دپاسه په هغوغرونوکې موقعیت لري چې دګوملې خواته نشیب لري. که څه هم دوانې آب وهوایخه نه ده خودصحت له پاره ښه ده. په دغه ځای کې ډیرغوماشې پیداکیږي اودګرمۍ په موسم کې دوزیروخلك دلته راځي اویوه اندازه دکرنې ورځمکې یې هم نیولې دي، خو سره له‌دې هم ددوتاڼویوه کلااویوکلې دوانه دوادی په مینځ کې موقعیت لري . دوانه د وتاڼې اکثره دکرنې په چاروبوخت دي اود حیات افغانی د مولف په قول ددوی شمیرداتیاوو کورونو نه لزنه دی، خود دغه کموالي سره سره وزیر نه شي کولای‌چې‌دوی له دغه ځایه بې دخله کړي. کله کله کاکړښځا نه هم‌ددوی سهیلې اولویدیځوسیموته خپل مالونه دڅرولوله پاره را ولي خو ددوی سره کوم کاراوغرض نلري .

هغه دوتاڼې چې په پوونده دول ژوندکوي نوددوی دو داو دستور کټ مټ دنوروپوونده ووپه‌شان‌دی، خو هغه دوتاڼې چې په وانه کې‌استوګنه لري‌نودوی خوراك اوپوښاك نقریباً وزیروته ورته والی لري (۱)

دلازاك

دعنغنوي شجرې له مخې دلازاك کرلاڼې پښتانه دي، خودتاریخې اسنادو په شهادت دوی د ساکې پښتنوځلنګه ده.

درواياتومطابق دلازاك لومړنی پښتانه دي چې د پيښوروپه وادۍ کې داباسين

---

(۱) حیات افغانی ۴۴۵-۴۴۶ مخونه

ترغاړي پوري استوګن شوي وواوويل کيږي چې د وی په دغه سیمه باندي دهندوشاهانو په زمانه کي قبضه کړې وه دوی دسلطان محمود غزنوي په وخت کي د هغه سره دهند په حملو کي ملګري اودخپل یو مشر ملك يحيي په مشرتابه دسومنات په حمله کي شامل وو(۱) دوی دلاهوردر اجاد کمزورتيا په وجه دخيبرله لاري پر پيښور باندي چې په هغه وخت کي بګرام ورته ويل کيده (۲) يرغل وکړاو دتوري په زوريي په دغه ځاي باندي خپله قبضه ټينګه کړه ترڅو پوري یي چې دسند او پديځي برخي يي هم ترلیري ځايونو پوري په خپله قبضه کي راوستي داسي روايتونه موجود دي کله چې په پيل کي د دلازاکو قبيله دافغانستان ختيځو برخو ته داخله شوه نو دهغوي نه وړاندي دپيښور په ضلعه اودسند درياب په لويديځو او ختيځو غاړو کي سره کافر اوسيدل او هغوخلکو ته چې سره کافرويل کيدل دګريکو بکترين له نسل نه وو او په لومړي سر کي دد يګانانو او داصلي سواتيونيکو نه هم دپيښور دضلعي اوراولپنډۍ په حدودو کي ترجلال آباده پوري اوسيدل چې بيا په تلريجي توګه دلازاکو دسوات او بونيرد غرونو لمنو ته په شاوتمبول او خپله قبضه يي پري ټينګه کړه . لنده داچې د دغې قبيلې داقتدار دوره دميرزا الغ بيك تر وخته پوري ډيره مشهوره وه، څو کله چې دوی په خپل زوراو قوت مغرورشول نولومړی دخليلو اومومندوله خواچې دکابل نه پيښورته راتللي مات او دپيښور پرپښودلو ته مجبورشول . په هغه وخت کي پيښور، دوابه، باجوړ، ننګرهار، کلپاڼي اودهزاري ترسيند پوري ټولي سيمي د دلازاکو وي . په دغه وخت کي يوسفزي هم په کابل کي د ميرزا الغ بيك له خوا تکول شوي وواوپيښور ته راغلي وو(۳) د يوسفزيو مشرملك احمد ددلازاکو نه ديوسفزيوله پاره ديوی

---

(۱) پښتانه دتاريخ په رڼا کي ۱۳۷۵ - مخ.

(۲) دغه نوم غالباً دکنيشکا په وخت کي ورکړشوي دی لرغونو يونانيانو دکسپاپور په نامه ياد کړی دی. (دوست شينواري)

(۳) حيات افغاني ۴۵۶-۴۵۷ مخونه.

سیمی غوښتنه وکړه اوورته یې وویل چې ای دلازاکو! زما قام کو فته ما نده او ناتوانه‌دی داستوګنې له پاره یوه سیمه ورکړئ هماغه وچې دوی دوا به یوسفزیوته ورکړه وروسته بیادوی ددلازاکو څخه دنوروسیموغوښتنه وکړه اوورته یې وویل چې یوازې دوابه لږه ده په هغه موګوزاره نه کیږي بیاد لازاکوورته دانشکول، عنبراودباجوړسیمې هم ورکړې اودلازاکوته یې وویل چې اشنغر هم په دوابه پورې دی که څه زوراوقوت مووشي اشنغرهم په خپله توره له شلما نیوځخه واخلئ (۱)

وروسته بیاددلازاکواویوسفزیوترمینځ دځینوځمکوپه نیو اوسختې جګړې رامینځ ته شوې چې ددواړوخوا وونه دیرخلك ووژل‌شول .په پای کې د ملك احمد اوددلازاکود مشر ملك محمد خان دلازاك ترمینځ سوله وشوه .

ددلازاکو څخه یوشمیرکورنی دمغولي واکمن جهانګیرپه وخت کې دکن ته ولیږل شوې چې تراوسه‌پورې هم ددلازاکویوزیات شمیرهلته استوګنه‌لري:

دلازاك په دوولویوښاخونو: لودی خیل اویعقوب خیل باندی ویشل شوی دی چې داښاخونه بیاپه نوروورووڅانګوتقسیم شوې دی :

ددغې قبیلې یوشمیرد هزاره په ضلعه اویوشمیر یې په متفرقه‌توګه په چچ هزاره کې آباددی : همدارازپه پیښورکې هم یوشمیردلازاك استوګنه لري .

دوړ

دوړ کرلانۍ پښتانه‌دی اودشمالي وزیرستان دتوچي دسیند په دواړوغاړوپرا ته دی . توچي دیوه وادی په څیر غرباً اوشرقاً پروت دی چې دتوچي سیند پکې بهیږي اودوړدتوچي سیند په دواړوغاړوپه سترواوکوچنیوکلیوکې استوګنه لري اود خلور خواوونه دوزیرود قبیلې سره‌ګډه پوله لري . دوړدتاریخ نه دځجړې نه‌نیولي په لوید یځ کې ترخرکمرپورې چې (٤٠) میله اوزدوالي

(۱) تواریخ‌حافظ رحمت خاني ۳۰ - ۳۱مخونه.

لري په يوه شنه اوسمسوره سيمه کي پراته دي او د کرني ډيري ښې ځمکې لري :

دوړ په دوو برخو ويشل شوي دي يعنې کښتني دوړ چي په ختيځ کي د ميرانشاه نه ترخجوړي پوري پراته دي او بر دوړ (چي په ميرانشاه او په لوېديځو سيمو کي ترخر کمره پوري استوګنه لري). په دوي کي يو بل دول ويش هم موجود دى چي د تپي ذوت د تور ګونډي او مل ذوت د سپين ګونډي په نامه سره يادېږي . (۱)

په کوموورځو کي چي ښوځي (کيوي، سوراني) د شوال له غره نه د ښو سيمي ته راغلل نو دوړ هم په دغووځو کي د توچي درود په دواړو غاړو کي آبادشول (۲) چي غالباً ګومان دادې چي د دوي دور تګ نه په څه د پاسه شپږ سوه کاله تير شوي وي. خو په دې باب کوم معلومات په لاس کي نشته چي له دوي ځخه د مخه په هغه ځاى کي چي او س د دوي د سيمي په نامه يادېږي څوک اوسيدل .

هغه وخت چي مغولي واکمن عالمګير اورنګزيب د هندوستان امپراتورونو په ۱۱۱۲ ه کال چي د (۱۶۹۶) ع کال سره سمون خوري د شهزاده بهادرشاه په مشري يو پوځ د ښوخواته ولېږه او غوښتل يي چي د پښتنو سيمي لاندي کړي همغه وچي څه موده يي سيد حسين نومي د دوړ د سيمي د حاکم په توګه و ټاکه او دوړ و په سيمه يي هم د کال د ولس زره روپۍ ماليه وټاکله چي وروسته بيا د دغي سيمي انتظام خراب او دوړ بيرته آزاد شول. ترڅه مودي وروسته بيا د درانيو واکمنانو په وخت کي تابع شول او د دراني زمانشاه تر دوري پوري يي (۱۲) زره روپۍ ماليه ور کوله، خو کوم حاکم يي نه درلود. يو يا دوه کاله وروسته به يو تن دراني افسر ديو شمير پوځونو سره دوي سيمي ته ورته او د ولس زره روپۍ ماليه به يي ټولوله (۳)

---

(۱) اضلاع، ايجنسي ها وقبايل ايالات پښتونستان ۱۱۳-۱۱۴ مخ .

(۲) پښتانه دتاريخ په رڼا کي ۳۹۵ مخ .

(۳) حيات افغاني _ ۶۰۰ مخ .

د سلو زواو بار کزود جګړو او شخړو په دوران کې دوی بیا ځان د مالیې له آزاد کړ (۱)

دوی ډېر جنګیالي خلك دي . خلك یې منځني ونې لري او غنم رنګه دي او اوا کثره د کر کیلې او سوداګرۍ په چارو بوخت دي . د دوی د سیمې هوا په دوبي کې توده او په ژمي کې سره ده . غنم ، پنبه ، جوار ، ګنې ، تنباکو ، کور کمن او زنجبیل یې غوره حاصلات دي .

د میرامشاه ښار او د میرعلي بازار د دوی په سیمه کې موقعیت لري. په ۱۹۶۱ع کال کې د دوی شمیر (۵۸۱٤۸) تنه ښودل شوی دی (۲)

د دوړ ود مشهورو خیلونو نومونه په لاندې ډول دي : بردوړ چې ملخ ، همزاني او درپه خیل په کې استوګنه لري او د غو دریو خیلونو وړی څانګې دا دي: نصرت خیل ، لند ، بوبه ، طوایف خیل ، زیرا خیل ، ابراهیم خیل ، مریم خیل ، علي زای او ګربزا ی .

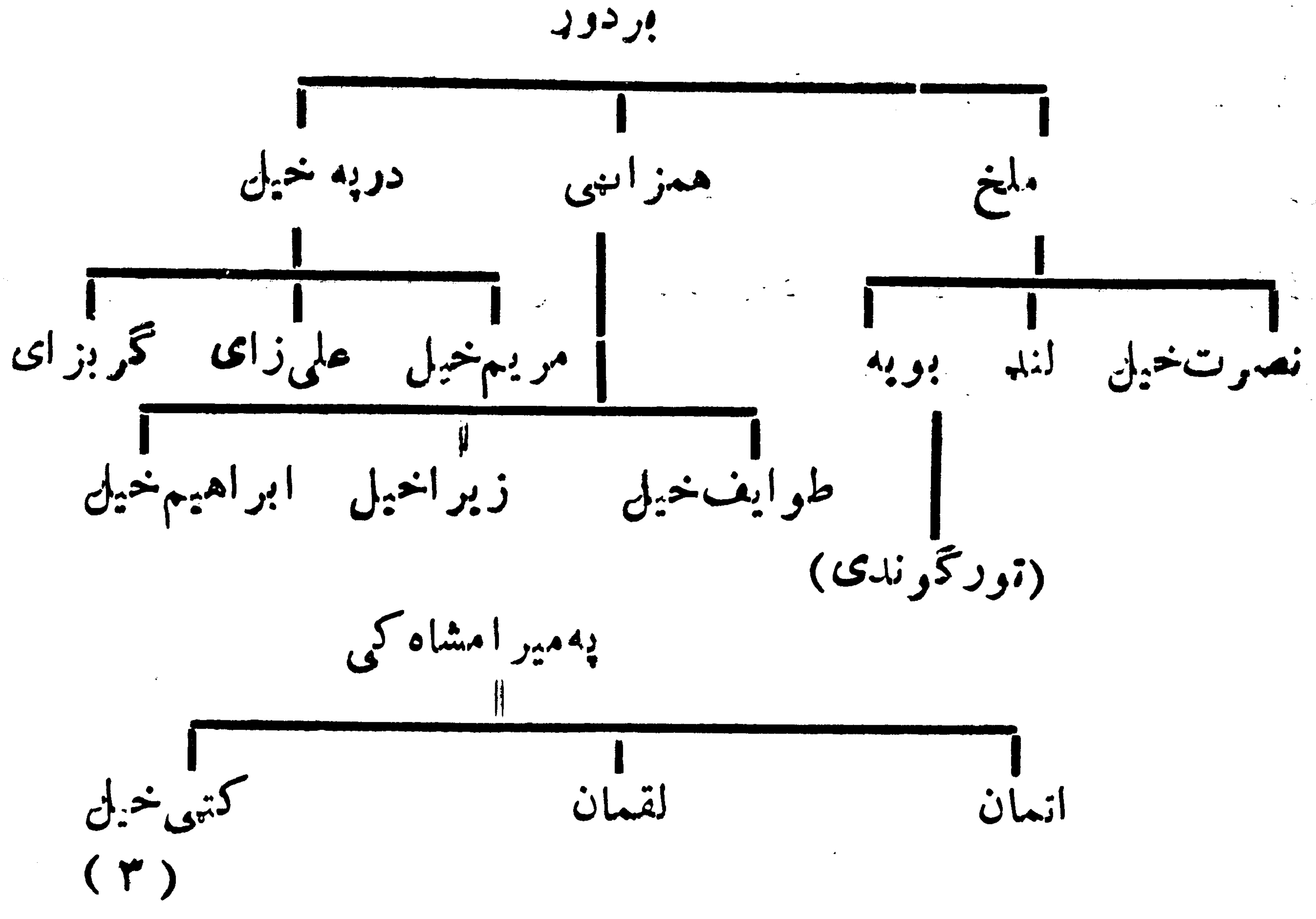

(۱) پښتانه د تاریخ په رڼا کې - ۱۳۹۶ مخ .
(۲) اصلاع ، ایجنسی ها وقبایل ایالت پښتونستان -۱۱۳ مخ .
(۳) اصلاع ، ایجنسی ها وقبایل ایالت پښتونستان - ۱۱٤ مخ .

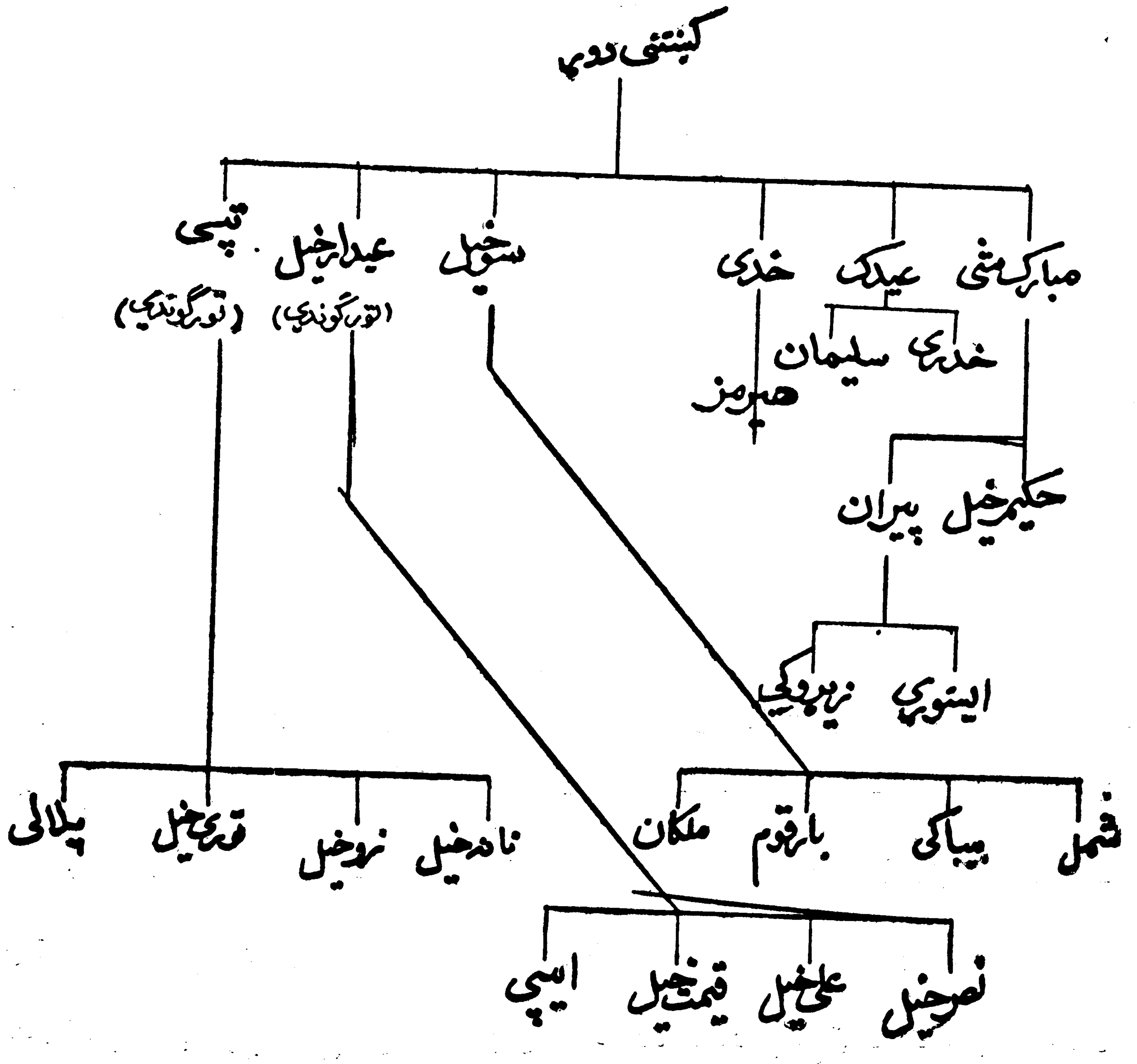

دستوخیل

دوی په اصل کی غلجی پښتانه دی او څانونه په سلیما نخیلو ورگڼوی. ددوی اکثریت دننگرهار ولایت دسره رود او لسوالی دخیر آباد او کښتکک په کلیو او هم زیات شمیر یی دکابل په ششدرک او بینی حصارکی استوگنه لری. دوی اکثره دسوداگری په چاروبوخت دی. ددوی ټول شمیر د(۳۱۳۹) تنو په شااو خوا کی ښودل شوی ی. (۱)

---

(۱) معلومات مختصر درباره اقوام وقبایل ولایت سرحدی کشور ۱۰ مخ

دولت خیل

— دنسب دشجری دخیړلو نه جو تیږی چې دلوانۍ دزوی ممد د دریو زامنو د جملې نه دیاسین داولادی نه ددولت خیلو ښاخونه رامینځ ته شوه . د ممد دنورو اولادی په نسبت ددولت خیلو ښاخونو د شمیر او واك له مخې دومره برتری ترلاسه کړه چې دممداو لادی نوری وړی ښاخونې په دولت خیلو پوری مربوطی ګڼل کیږی(۱)

ویل کیږی چې ددولت خان نه وروسته په پنځم پښت کی کټی خان مینځ ته راغی چې اولاده یې د کټی خیلو په نامه سره شهرت لری(۲)

مخکی تر دی چې دلوهانۍ ښاخونه لکه کټی خیل ، دولت خیل ، میاخیل ، مروت ، تتوراونور په ټاك کی میشته شی تر لوپه پو و نده ووال ژوند کاوه او لږه اندازه سوداګری یې هم کوله . که څه هم دوی اکثره په کټوازکی اوسیدل چې ددغې سیمې په سهیلی برخه کی یې یوه اندازه د کرنی وړځمکی هم درلودلی ، خودوی به په غره او نوروغرنیو سیمو کی چیرته چې به څړځایونه موجودوه لمته ده السدارو لواینیو کیږدی وی او کله کله به دژمی دتیرو لوله پاره ددامان دټاك سیمې ته هم راتلل . کله چې د کټوازسیمه د سلیمان خیلو په واسطه له لوهانیو نه ونیول شوه له هماغه وخته په اوړی کی په وانه او په ژمی کی ددامان دسیمې ټاك ته دهغوی تګ راتګ پیل شو .

ویل کیږی چې ددولت خیلو او نوروښاخونو نه وړاندی د ټاك په سیمه کی پړانګی چې دلودی د قبیلی یو ښاخ دی استوګنه درلوده او ددغه ځای ځمکې او نور ملکیت ددوی په واك کی و ، خو څرنګه چې دلوحانۍ دښاخ پوونده دژمی په موسم کی دټاك سیمې ته تلل او اکثره به دهغوی څارویو دپړانګیو زراعت او کرنی ته صدمه رسوله نو ځکه ددوی تر منځ شخړی او کله کی دښمنی را مینځ ته شوی څو په پای کی پړانګیان او نور دمحمدبابر پاچا دغضب وړ ګرو ځیدل په دغه وخت کی د کټی خیلو نه

---

(۱) پښتانه دتاریخ په رڼا کی ۱۳۴۹ مخ.

(۲) حیات افغانی ـ۲۹۳ مخ .

شهباز نومی چې دخانزمان لقب ورکړل شوی ودلوانی دښاخ ټولی ځانګی یعنی دولت خیل، تتور، میاخیل، مروت اونورلـه ځانه سره یو کړل اودپرا نـګیا نـو نه یې دټاك دسیمی دترلاسه کولو تکل وکـړ. ده دټول لوانی ښا خ نـه لښکری را ټولی اوهمدا رازله هغو پوونده ونه یې چې له پرانګیونه په تنګ شوی و و مرسته وغوښته اودټاك په اوسیدونکو پرانګیو اوروریو باندی یې یرغل وکړ اوترخو جګړو وروسته لوحانیو دشهباز خان یاخانزمان په مشری پر پرانګیانو باندی بریالی او له هغوی نه یې ځینی ژوبل اوځینی یې ووژل ځینی یې هم د ټاك له سیمی نه وشړل اودغه ځای شهباز خان ته په لاس ورغی اودخپل ښاخ (دولت خیل) اونور وځانګو سره هلته میشته شول اودټاك سیمی دکرنی ټولی ځمکی یې دآب سیاه په ګډ ون په څلور وبرخو باندی وویشلی په دی ډول چې یوه برخه یې دولت خیلو، یوه برخه یې تتور، یوه برخه یې مروتو او یوه برخه یې هم میا خیلو ته ورکړه او هغه وخت به چې کال پای ته ورسید نو دمروتو اومیاخیلو خانان به د دولت خیلو کټی خیلو مشر خان زمان حضور ته ورتلل او هغه به په مناسبه اندازه دڅلورمی برخی له بابته هریوه ته خپله برخه ورکوله اورخصتول به یې .

دمروتو دڅلورمی برخی په ویش باندی لـه خانزمان کټی خیل سره شخړی را مینځ تـه شوی اود خپـلی برخی د نیـولو په منـظور یې پـه ټـا ك بانـدی یـرغـل وکـړ او پـه هغه جـګړه کی چې د دوی تر مینـځ پـیښه شوه دولت خیـلو مـاتـې وخـوړه او هغوی یې دخپـل مشر سره له ټاك نـه خارج اوپـه خ پله یې پر دغه ځای باندی قبضه ټینګه کړه خود کټی خیلو دمشر جلیل خان نه یې چې دګنډا پور یانو مشر و او په هغه وخت کی دامان ته یې په پوونده ول تګ اورا تګ کاوه مرسته و غوښته اودمروتو سره یې دمقابلی توان نه لاره نو ځکه یې دټاك سیمه خوشی کړه.

تـر دغی جګـړی لږه موده وروسته د میا خیلو څلور مه بـرخه ضبطه شوه نو ځکه د تتورله برخی نه پرته د ټاك نوري ټو لی سیمی دولت خیلو ته په لاس ورغلی چې اوس هم ددوی په لاس کی دی اوڅرنګه چې دولت خیل دومره دیره

ځمکه‌نه شي کرلی نوځکه‌له‌دوی سره‌دهمسایه‌یارعیت‌په دول میشته‌دی .

الفنستین په خپل مشهو راثر (An account of the Kingdom of Caubul کی)

دولت خیل له‌خپل تول رعیت اولاندی‌شویو قومونو سره اته زره کورنی بنودلی

دي (١) ددوي څو کورنی په کارنده ، زیمه ، کافرکلا اود کابل په شاوخوا کی‌هم

استوگنه‌لري .

دولت زی

ددغی قبیلی خلك غلجی پښتانه‌دی اوځانونـه په‌سلیمان خیلوورگډوي‌اووایی

چی دوي دبر پخوادکندهارواوغزنی‌دشااوخوا ځمخه‌لیزدکری اودننگرهارولایت

درودااتود اولسوالی دچپرهارد علاقداری د دولـت زیو، بی‌بی مهرواودچینی‌په

کلیوکی میشته شوي دی .

همداراز دپکتیا ولایت دگردیزد ښاردولت زیوپه کلی، دزرمت په اولسوالی،

دسمنگانو ولایت دمرکزد ایبك په ښار، دبغلان پـه مرکـز او همداراز د کابل

دښاردچهاردهی اوپگرامیوداولسوالیو په شااوخوا کلیوکی هم یوشمیردولت‌زی

استوگنه لري د دولت زیو یو زیات شمیر دبلخ پـه ولایت کی هم اوسیزی.

دننگرهارولایت دولت زي ددرویش، خیلوا لله دادخیلو ، مندی‌خیل و او

زاري‌خیلوپه ځانگو ویشل‌شوی دی (٢)

د دوی شمیر د ١٣٦٠ کال د احصائیی له مخی (٤٦٥٩) تنو په شاوخوا کی

ښودل شوی‌دی.همداراز دننگرهارولایت د مومنددری پـه اولسوالی کی ددوی

شمیر ١٤٠٣ تنوتـه رسیږی (٣)

ددوی‌اکثره دکرنی په چاروبوخت دی. یو شمیریی د ولتی دندی هم‌سر ته

رسوی .پته دی پاتی نه‌وی چی‌د دوی یو شمیر تراوسه‌پوری کوچیانی‌ژوندلری .

---

(١) دکابل سلطنت بیان ، ٦٠ مخ .

(٢) داهغه‌معلومات دی‌چی‌ما پخپله په‌دغه کالی کی دیرکاونه‌پخوا وا تول‌کړی‌دی (لیکوال)

(٣) معلومات مختصر درباره اقوام وقبایل ولا یات سرحدی کشور ٢٩-٣٠ مخونه.

دینارخیل

دینار خیل غلجي پښتانه دي او دسلیما نخیلو ستری قبیلی ته منسوبیږي . ددینار خیلواکثریت په کندهار کی استوګنه لري . ددوی زیات شمیر دکندهار دولایت دارغنداب په اولسوالی کی اولږشمیر یې دکندهارپه مرکز کی استوګنه لري . ددوی شمیرد ۱۳۶۰ کال داحصا ئیې له مخې د(۳۳۸۸) تنوپه شا وخوا کی اټکل شوی دی (۱)

یوشمیر دینارخیل دپکتیکادولایت مرکزشرنه کی هم استوګنه لري او یوشمیر دینارخیل دګردیزدښاردرباط په سیمه کی هم ژوند کوي .

رتن زي

دوی بیټني پښتانه دي ، خونوربیټني داسې عقیده څرګندوي چې په بیټنیو کی دبوبلک زوی علي بوکوچنی ما شوم چې نسب یې ښکاره اوڅرګند نه و موند او رتن نوم یې پرې کیښود اوهغه نسل چې دده له پښته رامینځ ته شوی درتن زي په نامه سره یادیږي (۲)

رڅړ

داهم دمندړیوخانګه ده. دوی په پنځو کوچنیوخانګو ویشل شوي دي چې د ملک زی ، مانی زی ، اکوزی ، خضرزی او محمودزی نه عبارت دي. مانی زی په دواګی ، ترلاندی ، پرمولي اواډینه کی ، ملک زی په یارحسین ، شیردره او یعقوبي کی اکوزی په دو بیانو ، سره چینه او اسمعیله کی ، خضرزی په شبوه ، کالوخان اوشیره غونډ او محمودزی په نوي کلي ، شیخ جانا ، اسوټا او نارنجي کی میشته دي. (۳)

---

(۱) معلومات مختصر درباره اقوام وقبایل ولایات سرحدی کشور ۹۲-۹۳ مخونه .

(۲) حیات افغانی - ۳۸۸ مخ .

(۳) پښتانه دتاریخ په رڼا کی ۱۳۲۲ مخ .

زاخیل

زاخیل په غوریو پښتنو کې یوه ښبه ده (۱) چې پر «دولت یار» ورځی (۲) او په دولت یارو کې بیاموندلې په ځینو کتابونو کې راغلی دی:

«زاخیل دموندو په دویز یو ګډیږی»

استادرشاددراحت یادبه نامه اثر کې لیکي:

دوزیری اوخویزی دموندودوی نا متوځانګې دی. دوی د ګنداو اوکوډاخیلو تر مینځ میشته دی.

زاخیل زیاتره کوچیان دی دیشین. (۳) او غرشین هم پکې شته (٤) دننګرهار سیمه کې دکان او کترغې تر مینځ میشته دی دننګرهار دکامې اوسمرخیلو تر مینځ هم دزاخیلو ځوکلي شته دد کې ختیځ لورته دکابل سپند پوری خواته هم زاخیل پراته دی:

(۱) غوری هغه پښتانه دی چې دچنګیز د٦٣٤ ه، ق مر په تاراکونو او دچنګیز یانو په ناتارونو کې له خپلې اصلي مینې (غور) څخه لیږد (مهاجرت) ته اړشوی دی. دغوریو پښتنو نوم دخوشحال خان (۱۰۲۲-۱۱۰۰ ه.ق) په دیوان کې داسې راغلی دی:

هند تهیی روان کرم بدرګه می مستجاب

هم ملک، هم خان، هم د همه غوری ارباب

داورنګزیب عالمګیر (۱۰٦۸-۱۱۱۸ ه. ق) دزمانې یوه بل شاعر حسین پکلي وال ویلی دی:

درقیب له ناکردو بهمې خلاص نه کا   کـه جنبـه مې تمـامې غو ری، ښې شی

غوریو پښتنو ته غوری خیل هم ویل کیږی. میرد اد خایل د خان کجود تاریخ (دیوان ٤٦٦) (۱۰۳۱ ه.ق تالیف) په مقدمه کې راوړی دی.

غور یه خیلـه پیغور مه کره   تو- ښې، یی سره ورو نه

(۲) دولت یار: دغور داداری مرکزد چنچران دکاسې په دره کې دیوه ځای نوم دی چې تراوسه پورې یې هغه زوړ نوم پاته دی او ددغې پښتنې قبیلې په نامه یادیږی. وګټ دپښتنو قبیلو دکشنری لومړی برخه ٥٠ مخ.

(۳) دکندهار پښتانه دیشین هغو پښتنو ته وایي چې کوچیان نه وی دمالونو درو زنی پر ځای کښت او کروکړی او په کلیو او ښارونو کې اوسی.

-٤- هغه پښتانه چې په غرونو کې میشته دی غرشنه بال کیږی. دکامې فشار پر وروستې هجادی، مفردیې غرشین دی. دپښتنو یوه تپه هم په دغه نامه بلله کیږی.

دننگرهارپرزاخیلوبرسیره په قندوزکی هم زاخیل میشته دی (۱) اودگورنیو شمیرېی تقریباً دووزروته رسیږی مشهورکلی کی یی دا دی:

۱ـ زاخیل کلی دسپین زرشرکت شاته ۲ـ خوندان کلی: دچاردری دسیند پرغاړه ۳ـ پاچا قندرکلی: دزرخرید په سیمه کی (۲)

دکندزپه ننبارکی هم زاخیل شته ددغی سیمی نامتو بلهای ناز کمیرخان زاخیل و د افغانستان نامتو لیکوال استاد عبدالروف بېنواهم دپېښورنوښارکی دزاخیلو په نامه دبوه کلی نوم اخیستلی دی اوزیاته کړی یی ده چی دپښتو، پارسی، عربی او اردوژبو مشهورلیکوال اوشاعر«راحت زاخیلی» په دغه کلی کی زیږېدلی دی (۳) خوپخپله اروابناد راحت دپېښوردنوښارپه سیمه کی دزاخیلو دری کلی ښودلی دی (٤) هاتری جارج راورتی دنوښارد زاخیل کلی دازی خیل په نامه یادوی (٥) خود هندوستان دجغرافیی تولنی ددغه کلی نوم زاخیل لیکلی دی اروابناد «راحت زاخیلی» هم کښلی دی چی دنوښارپه سیمه کی دازاخان باجوری دری زامنو دری کلی ودان کړی دی چی دری سره دزاخیلو په نامه یادیږی.

دزاخیلو کلی دنوښارپه جنوب غرب کی پرانه دی. دزاخیلو اونوښارترمنځ دپیرپایی کلی پروت دی. پیرپایی له نوښاره څخه دوه نیم کروه وا تن لری. (٦)

---

(۱) قندزر دافغانستان له شمالی ولایتونو څخه دی. د آمورودیی له شوروی تاجیکستان نه بیلوی ختیځ ته یی تخار، لویدیځ ته یی باخ اوسویل ته یی د بغلان ولایتونه پراته دی.

(۲) دپاچا قاندر زیارت په دغه کلی کی شته.

(۳) و.گ. اوسنی لیکوال (۱-۲۱-٤) داستاد عبدالروف بېنوا تالیف دکابل دولتی مطبعه ۱۳٤۰.

(٤) وگوری لغات افغانی، دراحث زاخیلی تالیف ۱۲٤ مخ. دلاهور چاپ.

(٥) و.گ. د تواریخ خورشید جهان په ۱۹۸ مخ کی ازی خیل دخمکنیو یوه ریښه بودل شوی ده خکمنی هم غوری پښتانه دی.

(٦) دکابل رود چی هاته یی لنډی بولی د نوښار په مینځ کی تیر شوی دی شمالی برخه یی داشنغر په نوښار شهرت لری او محمدزی پښتانه په کی اوسی جنوبی برخه یی چی دخالصه نوښار په نامه یادیږی گدوله خلك پکی او سی په دغه ځای کی ز موز مطاب له نوښار څخه خالصه (جنوبی) نوښار دی.

اوزاخیل له پیر پایی څخه یو نیم کروه لیری دی . په دی حساب نودنوښار اوزاخیل تر منځ څلو کروه لارده. دپیښوراواتلک ترمنځ پاچا هی لارد زاخیلو شمال ته تیریږی. دپیښورښاراوزاخیلوتر منځ یوولس کروه واټن دی. دنوښاردزاخیلو کلی له پیښورښارڅخه شمال ته لږ مایل ختیځ اوړته واقع دی او د مشهورشاعراو لیکوال «راحت» دټاټوبی په نسبت یی د پښتنوپه ادبی‌حلقوکی خاص‌شهرت په برخه دی. اروابناد راحت‌زاخیلی‌په څلوروژبو(پښتو، پارسی ،عربی اردوکی) دشپږویشتوتالیفاتواوترجموڅښتن دی (۱)

زموخت ،زمښت یازویمشت

زموخت دکرلانی قبایلوله جملې څخه دی چې دهغې‌دقبیلې یو مشهورښاخ دی چی ددومشتی یادومختی په نامه هم یادیږی .

ددغې قبیلې پنځه ټپی په دې‌دول دی: خویداد خیل، واتسی زی ، منتوال ، منډان اودولت‌زی. نن ورځ دغه ټپی زیاتره په خپلونو مونوسره شهرت‌لری .

دزمښت قبیله دکورمی ایجنسی په جنوب ختیځ کی استوګنه لری . ختیځ ته یی اورکزی اوبنګښ، شمال ته یی اورکزی، اولیدیځ ته یی توری اوسهیل‌خواته دبنګښوسره پوله لری.

دوی په یوه غرنی سیمه‌کی استوګنه لری . په ۱۹۶۱کال کسی ددوی شمیر (۳۰۷۰۶) تنوته‌رسیده. دوی‌سنی مذهبه‌اودسمل‌په‌ګروپ کی‌شامل‌دی ،خونن‌د اورکزی قبیلی یوه برخه شمیرل کیږی (۲)

زیرك (ځیرك)

درانیان یاابدالیان چی دسړبن په تولنیزګروپ‌پوری اړه لری په دووسترو ښاخونو باندی ویشل‌شوی دی‌چی یویی ځیرك (زیرك) اوبل‌یی پنج پای دی.

---

(۱) زاخیل دراحت ټاټوبی ، دراحت یاد، دکابل پوهنتون فرهنګی شورا ،کابل ۱۳۶۳ ش کال ۲۵۴-۲۰۰-۲۵۶ مخونه .

(۲) اضلاع، ایجنسی ها وقبایل ایالت پښتونستان ـ ۹۰ مخ .

لکه چې دابدالیانو په مبحث کې موږ وړې خبرې وکړې داسلامي دورې په تاریخ کې لومړی نامتو سړی چې د(ابدال =اودل) په نامه یاد شوی دپښتني قبیلو مشهورنیکه دی چې دخپل نامتو کهول سره دسلیمان په غره کې اوسیده. دی دترین زوی ، دشرخبون لمسی اود سړبن کړوسی دی اودده نوم په پښتوادبیاتو اوپخوانیو نسخوکې(اودل) اودجمع منسوب په صورت (اودلي=ابدالي) ضبط دی چې د ٤٤٠ ھ یا۱۰٤۸ م کلونو په شاواوخوا کې یې پښتانه قبایل پرخان راټول کړي وواودده له توکمه ملك سلیمان دعیسی زوی چې په زیرك سره مشهورو پښتني قبیلې یې دسلیمان له غره څخه دکندهار سیمې ته بوتلې او هلته یې میشته کړې اودخپل ژوند په پای کې یې خپل زوی ملك بارك په مشرۍ کښېناوه او تربارك وروسته دزیرك بل زوی (ملك پوپل) خپل نفوذ (داوسني بلـو چستان) تـر شال اوژوبه پورې ورساوه اود پنځه شپیتو کالو تر مشرتوب وروسته د(۸۹) کلونـو په عمر مړ شو .

ویل کیږي چې دابدال تر مړینې وروسته رځړدخپلې کورنی مشرشواودهد خپلو زامنو له جملې څخه یې خپل مشرزوی عیسی خپل جانشین وټاکه .

دعیسی دزامنو له جملې نه سلیمان ترټولو پوه اوهوښیارسړی وچې تراوسه پورې هم پښتانه هوښیارسړی ته څیرك وایي. که څه هم عیسی د میرك په نامه مشرزوی درلود، خوسلیمان یې دهوښیارۍ له کبله خپل جا نشین وټاکه .دزیرك په څلوروزامنو کې یې مشر بارك نومیده اوپلار دی د کورنۍ مشرټاکلی و ، خوڅه موده وروسته مشرۍ دپوپل لاس ته ورغله.

لنډه داچې په پای کې ابدالي احمد شاه چې د پوپلزیو دښاخ دسدوزویـو دخانـگۍ څخه ود ۱۷٤۷ع نه تر ۱۷۷۲ع کاله پورې یوه لویه اوپراخه امپراتوري جوړه کړه .

درانیان له همدې کبله په دووسترو څانګو یعنې څیرك اوپنج پای باندې ویشل شوي دي چې شجره یې په لاندې ډول ده :

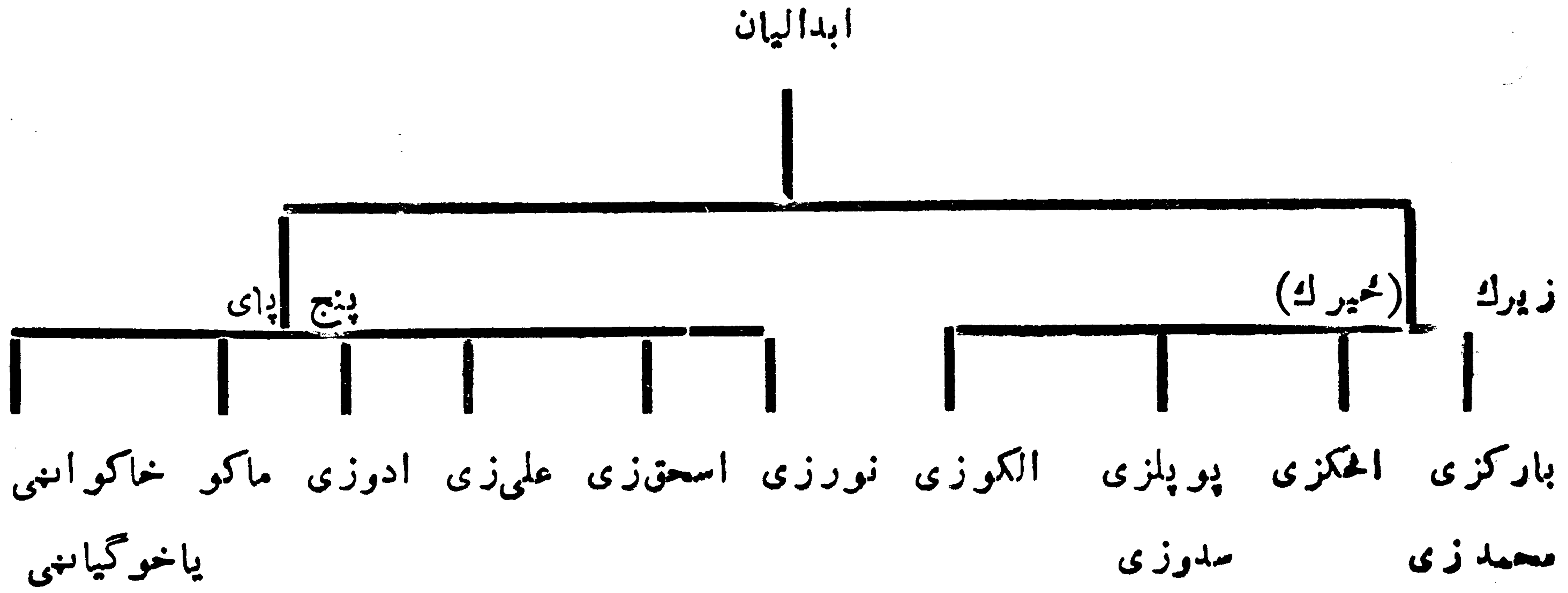

زیرمانی

دوی هم غلجي پښتانه دي او اکثره یې دتوخو په سیمه کې استوګنه لري، خود کابل نه ترکندهاره پورې په ځینو کلیو کې یو یا دوه کوره میشته دي اکثره زیرمانی دکر کیلې په چارو بوخت دي خو ځینې خلک یې سوداګري هم کوي. (۱) ددوی دشمیر په باب کوم معلومات ترلاسه نه شول او نه یې د خیلو نو ویش راته څرګند شو د زیرمان کلمه داوستایې عصر سپین یمان راپه زړه کوي چې دسلیمان کامې سره یې رینه یوه او دسلیمان یعنې د(روه)دسیمې معنایې لرله.

زیرانی

دغوریا خلورم زوی زیران نومیده چې اولاده یې د زیرانی نامه یادیږي. دوی دننګرهار د زیرانیو په سیمه کې دتاجیکو سره یوځای استوګنه لري او اکثره خلک چې ددوی د نسب له شجرې سره آشنا نه دي هغوی تاجیک بولي (۲) لکه چې اخوند درویزه هم په خپل مشهور اثر تذکر الابرار والاشرار کې لیکلي دي چې د زیرانی ښاخ دخپلو نورو رورونو نه بیل او دننګرهار دسیمې له تاجیکانو سره اوسیږي (۳) ددوی ځینې خانګې لکه پهار خیل، دولت خیل، احمد خیل او تار خیل د برو

---

(۱) پښتانه دتاریخ په رڼا کې ۱۳۲۶ مخ.

(۲) حیات افغانی - ۳۵۲ مخ.

(۳) تذکرةالابرار والاشرار (۶۹) مخ.

مومندو سره په غم اوښادي کې شريک دی (۱) همدارازددغې قبيلې يو شمير خلک دلغمان ولايت دالينګار په اولسوالۍ کې هم استوګنه لري. (۲)

ساپي

ساپيان دغرغښت په ټولنيز ګروپ کې يوه مهمه قبيله ده. ددغې قبيلې اکثره وګړي په کونړ، لغمان، کاپيسا او د مومندو په ايجنسۍ کې استوګنه لري.

دساپيو قبيله دتاريخ په اوږدو کې په مختلفو اوبېلابېلو نومونو سره ياده شوې لکه ساپي، صافي، ساپين، سپين، صابيس، سابيت، سافيست، صافيت، ساپينګ، صاپيته، ساپيسته، اساپنتيه، سپينته، سوپتا او نور. . . (۳)

دغه قبيله په لو مړي سر کې په لاندې نيو شپږو ښاخونو و يشل شوې دي: کندهاري، مسود، ګوربز- ودير، ګاګيزي اوخادي خيل (٤)

داسې روايتونه شته چې ساپيان يوه پخوانۍ آريايي قبيله ده چې ديوناني کلاسيک مؤرخينو له خوا ذکر شوې ده او اسکندر دکونړ او لغمان په ځمکو کې ددغو خلکو سره مخامخ شوی دی اوډير جنګونه يې هم ورسره کړي دي. ددې خلکو څه برخه دباجوړ په شا اوخوا کې هم داسکندر سره په جګړو کې مخامخ شوې دي (٥)

لغمان او کونړته ساپيو دراتلو په باب داسې ويل کيږي چې د ۲۰۰۰ ق م په شااوخوا کې باختري آريائيان دشميرد زياتوالي اودځای دتنګوالي په سبب په ليږ دپيل وکړچې دهندوکش له درونه دکاپيسا په حوزه کې ښکته شول او له دې ځای نه يې تقريباً دسيندونو طبيعي مجراګانې په مخه ونيولې سهيل ختيځ او سهيل لويديځ خواوو ته خواره شول چې د هغو څخه يوې ډلې دکابل سيند

---

(۱) پښتانه دتاريخ په رڼا کې ۵۲ مخ.

(۲) پښتانه لو مړی ټوک ۱۱۸ مخ.

(۳) عبدالمالک کوالکوال ساپي، «ساپيان او دهغوی قبيلوی ويش» دجرګې مجله ۱۳۶۵ کال ۳۵ مخ.

(٤) حيات افغاني - ۳٤۳ مخ.

(٥) مطيع الله چمبېلی «بيا هم ساپيان و پيژنئ» دکابل مجلې ٤٤ ګڼه ۱۳۳٦ کال.

په مخه نیولی او د نجراب، تګاب، سروبی او لغمان لاری د کونړ د سیند حوزی ته رسیدلی دی .

په دی کی هیڅ دشك او تړ دید ځای نشته چی ساپیانو دمیلادنه ۲۰۰۰ کاله دمخه په مهاجرتونو پیل کړی او اوس په کاپیسا، کوهستان، کوه ساپی، لغمان، کونړ، چندول، پشات، سوات او باجوړ کی میشته دی (۱)

دساپیانو د استوګنی سیمی :

دساپیانو زیات شمیر د کونړ په ولایت کی استوګنه لری چی په نوموړی ولایت کی یی شمیر تقریباً (۱۰۲۲۸٦) تنه ښودل شوی او داستوګنی ځایونه یی اسد آباد، نرنګ، سرکانړی، دانګام، خوکی، نورګل، پیچ، چپه دره، بادیل، دیوه ګل، دمزاردره او شونګړی دی.

همدارازد لغمان دولایت دعمرزیو، علیخیلو، پاچاخیلو، احمدزیو، باریزیو، سالاو، ګـاګړ، کوتالی، درویش آباد، دولت شاه، آتوك، چکله او دوګل کی هم ساپی ژوند کوی چی په نوموړی ولایت کی یی شمیر (۴۰۹۲۸) تنه ښودل شوی دی.

یو شمیر ساپیان د کاپیسا ولایت دتګاب په اولسوالی او نجراب کی هم استوګنه لری. همدارازد پروان ولایت په کوه ساپی، سید خیلو، کوهستان او کوهدامن کی هم یو زیات شمیر ساپی میشته دی.

دننګرهار ولایت دخیوی داولسوالی په درهٔ نور کی هم ددوی یو کلی شته چی دبودیالی په نامه سره یا دیـږی (۲)

همداراز یو زیات شمیر ساپیان دباخ په ولایت کی هم استوګنه لری. هغه شمیر ساپیان چی د مومندو په ایجنسی کی استوګنه لری ددوی ځای دسره کمره په نامه سره یـادیږی او د۱۹٦۱ کال دسرشمیرنی له مخی ددوی شمیر (۵۳۰۰۰) تنه ښودل شوی دی چی د مومندو دایجنسی دساپیانو کلتور کټ مټ مومندوته ورته دی (۳)

(۱) مطیع الله چمبیای ـ بیا هم ساپیان و پیژنی ' دکابل مجله ٤٤ ګڼه ۱۳۳٦ کال.
(۲) معلومات مختصر درباره اقوام وقبایل ولایات سرحدی کشور ۱٦۰ مخ.
(۳) اضلاع، ایجنسی ها وقبایل ایالت پښتونستان ۵۵ مخ .

دساپیانوله پښتنی تبرخخه یوزیات شمیرکورونه په سیوی کی میشته دی خوخرګنده دی وی چی دغوساپیانواوس پښتوهیره کړی ده‌اودسند یانـو کلتوری حاکمیت یی پرځان منلی دی (۱)

اقتصادی جـوړښت یی :

دکونړساپیان له دی کبله چی دکرنی ځمکی یی لږی دی نـود هغی تـرڅنګ غواګانی، وزی، ګډیان او میښی هـم روزی چی دهغوی دغوښو، شیدواونـورو حاصلاتونه استفاده کوی . ددوی دکرنی ځمکی اکثره للمی دی چـی اوبـه نـه ورسـیږی اویاد اوبورسیدل ورتـه ناممکنه دی . اکثره بز ګران یی پـه غـر یـنی کـی ژونـد تیروی پـه تیره بیا هغه بزګران چی دبادارانـو (دمځکـوخاوندانـو) ځمکی کوی مجبوراومکلف دی چی دتخم نـه پرته نوری ټـولی ستونـزی لـکه غوایان، دبزګری آلات، دځمکی وهل، کرل، ریبل، راټولول او میده کول پخپله غاړه واخلی حتی دځمکی دخاوند کورته دحاصلاتو وړل هـم دبزګرپـه غاړه دی بزګر مجبوردی چی ددی نوروکارونوترڅنـګ دخپل بادارخره، غـواګانـی یـا میښی وساتی . همدارازبزګرخپل بادارتـه دغره نـه وریالرګی راوړی، دبـزګرو ښځه دځمکی دخاوند دښځی اوامروته باید غاړه کیږدی . لنډه داچی اکثره خلک یی غریب اونیستمن بزګران دی .

خـوراک :

دوی پـه خوړو کی اکثره‌دجوارو، اوربشواووریجونه استفاده کوی . څرنګه چی دوی دبزګری تـرڅنـګ پـه مـالـداری هـم بـوخت دی نـو اکـثره یـی دغواګانواومیښو دمستواوشرومبونـه هـم استفاده‌کوی اوغوړی یی یاپـه شنمنو خلکوپلوری اویایی دننګرهار سیمی ته دپلورلوله پاره راوړی . همدارازدوی دغنمواووریجونـه هم ګټه اخلی .

---

(۱) پښتواوپښتانه په سهیلی پښتونخوا کی -۴۹ مخ.

جامـی.

دوی اکثره دوړیواووزود وږغنونه ځانته مخصوصی جامی جوړوی چی دریشی تـه‌ورته دی خوتنهی نه لری . ښځی یی توړپرونی اراوزده کمیسونه‌لری : ددوی پرتگونـه چین داره وی . نـارینه یی دخمتاد توکـر نـه هـم ځانته کالی جوړوی اواکثره یودول توپی چی پکوالونـه یی بولی اونوړبونـه جوړشوی‌وی پـه سروی .

میامه پالنه:

داقتصادی تنگسی اوبی وسی سره سره ساپـیان میلـمه پال خلـک دی . دوی دمیلمنوله پاره حجری لری چی پـه دی کار کی‌یوله‌بل سره سیالی کوی .پـه دوی کی دمیلمنوقدرزیات دی . ددوی پـه حجروکـی د موسیقی آلات لـکه‌سیتار، رباب، منگی اونورشته :

پښتنـی ننگ :

ساپیان دقام په‌ننگ کی‌غیرتمن‌خلک دی. دوی‌دخپل وطن‌دآزاد ولوپه‌خاطر دانگریزی ښکیلاکگروسره څوځلی‌جنگیدلی‌دی‌اوډول‌ډول قربانی‌یی‌ورکړی دی.همدا سبب دی چی د کونړپـه اولسی ژونـدکی دوسلی در لودل اوساتل ډیر اهمیت لری‌او دساپیوپه‌باب وایی چی یوه ورځ‌دیوه ساپی‌په کورکی‌نارینه ماشوم وزیږید ځرنگه چی په اکثروپښتنوکی داارواج شته چی دنارینه‌ماشوم توزیږیدو وروسته‌دټو پلک دزی کوی ځرنگه چی د غه سړی تو پلک نه درلود نـولاړ څو یوتوپلک پیداکړی اودزی وکړی خوچاخپل توپلک ورنه کړ کوم‌وخت چی بیرته خپل کورته را ستون شونوچا ورته وویل چی راشه زوی دی وگوره که نه کبر به وشی . نوهغه په ځواب کی ورته وویل چی زما زوی باید د لومړی ځل له پاره زما مخ ونه وینی ځکه زه دومره‌دنا مردیـم چی‌دخدای په دی‌لویه د نیاکی یوتوپلک هم نه لرم چی دزوی د زیږیدواعـلان پری‌وکړم نو که هغه زما مخ وگوری نو

ښایی چی د هغه ښځه به هم زما غوندی بی همته سړی جوړشی نو به داوی چی ډیره ناربنه او با همته سړی مخ ته وګوري .

ساپیان د غیرت او ننګ په ټکی سراو مال ورکوی په دوی کی ښځوته طلاق ورکول سخته بی ننګی ده . څوک چی د چاپه ښځه تورونشی نو د هغه ژوندبیا په مرګ شمیرل کیږی . دچا په کروکی چی څوك مړشی نو که نیستمن هم وی نو هغه مجبوراو مکلف دی چی خیرات وکړی په دوی کی د خیرات نه ورنه د مړی ښخول شرم ګڼل کیږی . همدارازدوی ملایانو اومیاګانو ته د خیرات ، صدقی او سرمایی نه هیڅکله هم غاره نه غړوی .

دوی د هډراو ننواتی په مقابل کی د ډیری لویی ګناه نه هم تیریږی . لنډه دا چی دوی په پښتنی ننګ کی ډیر ټینګ دی .

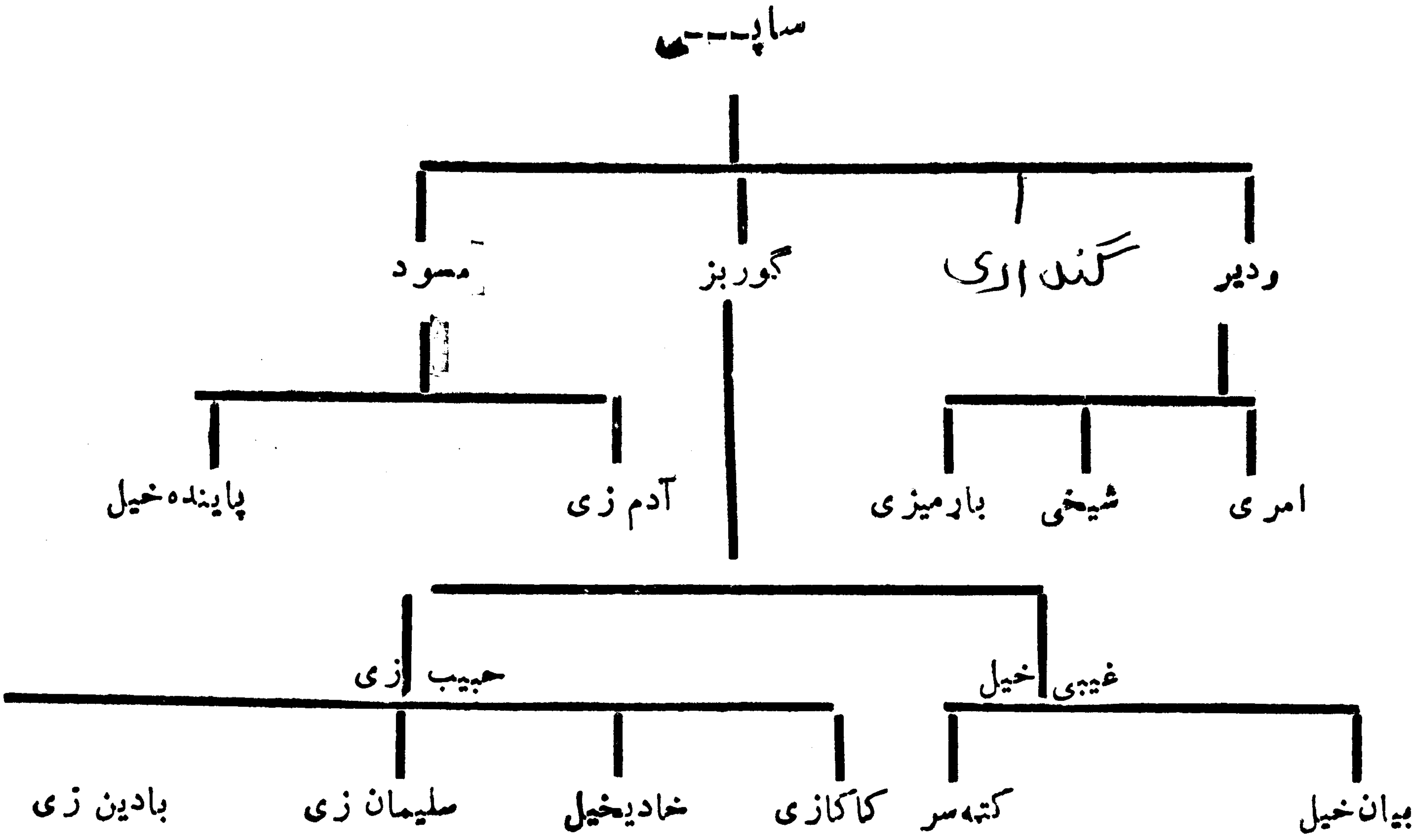

د لغمان په ولایت کی د عمرزیو صا پیانو د نسب شجره

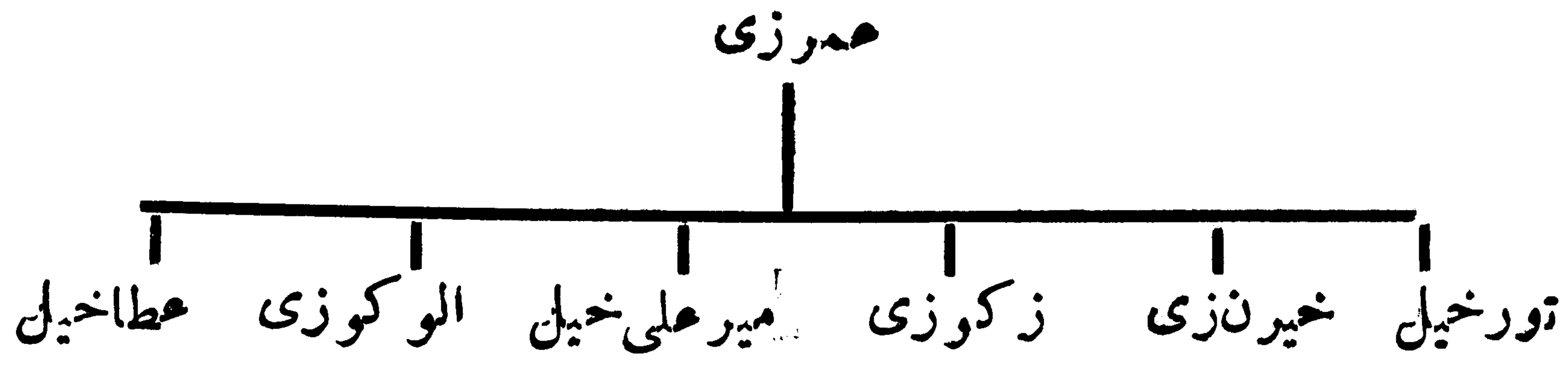

سالارزی

که چیری د نسب شجره په غور سره وگورو نو څرگنده به شي چي سالارزی سړبني پښتانه او د ترکاڼيو د څلورو ښاخونو له جملي څخه يو مشهور ښاخ دی چي د باجوړ په لرآمدك، برآمدك، لرسلدين، برسلدين، ښار، ناوه‌گي، کوټکي، الیکی، چارمتنگ بابوقره او رود کي ميشته دی .

په سالارزیو کي د برم اولاده برم خیل او د هلال اولاده هلال خیل د دانگام او اسمار د تاریخ سره نه شليدونکي ارتباط لري.

د باجوړ څخه پرته د افغانستان د کونړ په ولايت کي هم زيات شمير سالارزی استوگنه لري او د دوی د استوگني ځايونه په دی ډول دی:

دانگام، شونگړی، اغذ باغ، اسمار، ساو، ساوخوړ، ناړی، څوکی، بارگام، ازيرگل، بریکوټ، ډمبرو، حساره، کرهاله، دم کلی، نرنگ، گنجگل، دونوی او تانگـوتره کي هم ميشته دی (۱)

په سالارزو کي د قوم مشري د ابراهيم خيلو (برم خيلو) په لاس کي ده. داسي روايت موجود دی چي په يوه وخت کي د سالارزو د لرآمدك په غوندی نومي کلي کي د کامران په نوم يوسړی او سيده په دی کلي کي دده د يوی ميرمني څخه دوه زامن د هلال او ابراهيم (برم) په نامه وزيږيدل. د زلميتوب په وخت کي د دوی د خپل پلار سره بزگری کوله او د پلار تر مړيني وروسته، هم د بزگری په کارونو بوخت وو. يوه ورځ برم په پټي کي يوی کوله يو ملنگ په آس سپور د پټي تر څنگ ودريد. ملنگ برم ته وويل: «لاړشه او گـره را تـه راوړه» په شرومبو کي يخي وريجي چي يـو ځای شي او گـره ورتـه ويـله کيږی، برم لاړ او لـه کـورنه يي او گره ورته راوړه. ملنگ د او گری کوندی (دلرگـی کاسه) په لاس کي ونيوله او او گره يي په څمکه تری کړه برم له کـوره دری ځلي او گـره راوړه

---

(۱) معلومات مختصر درباره اقوام وقبایل ولایات سرحدی کشور ـ ۱٦ مخ.

او ملنګ دري ځلې توی کړه ، خو برم هیڅ عکس العمل ونه ښود .
ملنګ لاس ونه پورته کړل او په دعا کې یې وویل : « برمه ! خدای دې د تولو سالارزو خان کړه » له دعا نه وروسته ملنګ لاړ او برم په خپلې یوی بوخت شو. دیوی کولو په وخت کې هغه په پټي کې د سروزرو خزانه ومونده.
هلال پټي ته راغی. برم ورته تول کیسه وکړه. هلال په ملنګ پسې وزغاستل . ملنګ ورته وویل «د سالارزو خاني مې برم ته ورکړه ستا په خوله دې خدای برکت کړي .
اولسي جرګې دې ستا په خوله فیصله کیږي او په کومه جرګه کې چې ستا اولاده نه وي هغه دې نه جوړیږي»(۱)
همدا سبب وچې اوس دده اولاده هلال خیل او لسي شخړې فیصله کوي.
سکندرزي دسدین او آمدك په دوو لویو ښاخونو ویشل شوي دي :
۱ـ دسدین خانګي دادي: مبین خیل ، کتکي خیل ، عالي خیل ، قلندر خیل ، خیرخان خیل ، کندر یان .
دآمدك خانګي دادي : ابراهیم خیل (برم خیل)، هلال خیل ، میرداد خیل ، شومه خیل ، اکاخیل ، محمود خیل ، بدلزي ، ګبري ، فتح خان خیل ، حیدر خیل ، تور خیل ، خرګند خیل او تاران .
د۱۹۶۱ ع کال دسرشمیرنې په اساسي په باجوړ کې دسالارزیو شمیر (۷۰۵۰۰) تنه او دافغانستان د کونړ په ولایت کې ددوی شمیر د(۳۹۹۸۲) تنو په شاوخوا کې ښودل شوي دي .

ساك (سهاك)

دنسب دشجرې دلیدلو نه څخه خرګندیږي چې ساك(سهاك) دانډراو تره کې وروردموسي زوی ، دابراهیم لمسي او دغاچي کړومسي دی . دساك په څانګو کې یوسف خیل دشمیر له مخې دبردی. دوی اکثره دپکتیا دولایت دزرمت په اولسوالی ،

(۱) دپښتنو تولنیز ـ اقتصادي جوړښت ، دپښتو ټولنو بین المللي مرکز ۲۱۹-۲۲۰ مخونه .

دلوګرد ولايت په ختيځ او جنوبي سيمه، دننګرهار ولايت په حصارك غلجي او دسره رود په اولسواليو کې ميشته دي. همدا راز ددوی يو شمير دکابل دولايت د پغمان داولسوالي په بيلك توت، دبګرامي په شيو کي، او دکاپيسا ولايت په تګاب کې اوسيږي. يو شمير يي په لغمان او دهندوکش دلري په نورو سهيلي درو کې هم ميشته دي (*)

دننګرهار ولايت دسره رود او حصارك غلزايي په اولسواليو کې ددوی شمير (۲۲۶۸) تنه او په ټول افغانستان کې ددوی شمير (۲۲۷۸) تنه ښودل شوی دی(۲) خوزه ددغي احصائيي سره موافق نه يم ځکه چې دحيات افغاني ليکوال ډپټي محمد حيات خان ۱۳۰ کاله پخوا ليکلي دي چې ساك (۷۰۰۰) کورني دي (۱)

سبري

سبري دکرلاڼي دټولنيز ګروپ څخه دي او دخوست لويي ولسوالي ديعقوبيو په علاقداري کې استوګنه لري. ختيځ ته يي باك او تريزي، جنوب ته يي دخوست سيمه او دلويديځ له خوا د منګلو دقبيلي سره پوله لري:

دغه خلك دکرني او مالداري په چارو بوخت دي . دوی دمزرونه پوزی، پری، جای نمازونه او تورکري ګاني جوړوي. ديعقوبيو په علاقه داري کې دسبريونه سوبيره يعقوبي او مولي هم ژوند کوي:

ددوی سيمه ډيره ښه شنه، حاصلخيزه او آباده ده. ددوی شمير په تخميني ډول (۱۹۰۲۶) تنه ښودل شوی دی (۲)

(*) کله چې زه په ۱۳۵۶ کال دفارياب ولايت مرکز (ميمني) ته تللی وم نو دميمني دښار شمال لويديځ خوا ته په پنځه يا شپږ کيلو متري کې په کيږديو کې يو شمير کوچيان او سيدل چې دوی ځانونه سهاك يا ساکري کوچيان معرفي کول او ماد اسي وا ورېدل چې دوی اوړي او ژمی هم دلته په کيږديو کې تيروي او کوم بل ځای ته ليږد نه کوي (ليکوال)

(۱) معلومات مختصر درباره اقوام وقبايل ولايات سرحدی کشور - ۲۹ - ۳۰ مخونه.

(۲) معلومات مختصر درباره اقوام وقبايل ولايات سرحدی کشور - ۵۹ مخ.

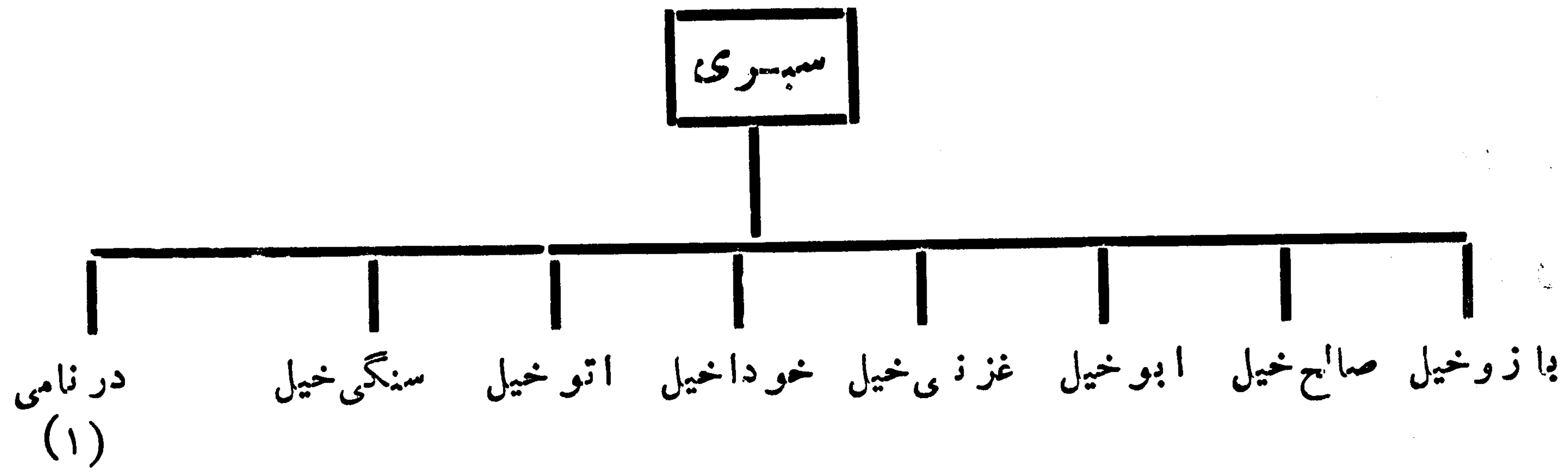

سپند زی

دوی ته سیدان هم وایی او د ترین له قبیلی سره یو ځای د پشین په سیمه کی په کرکیلی او سوداګری بوخت دی، خو د دوی په باب زیات معلومات تر لا سه نه شول (۲)

سپین ترین

لکه چی د تورو ترینو په مبحث کی موږ لوستلی ترین د شرخبون زوی د سړبن لمسی دی زامن درلودل چی تور، سپین او او دل نومیدل (۳)

سپین ترین په ځلور و ښاخونو ویشل شوی دی او په شمیر کی د تورو ترینو په پرتله لږ دی. دوی په ژوره، تل، چوتیالی، هرنایی، دوکی او چو تیر کی میشته دی. د سپینو ترینو او تورو ترینو تر مینځ د کاکړو سیمه موقعیت لری. ترین په دودونو، رواجونو، خویونو او خصلتونو کی د ابدالیانو په څیر دی، خو ځینی رواجونه یی کاکړو ته هم ورته والی لری. دوی د کرنی او مالدا ری په چارو بوخت دی. خلک یی قوی او پیاوړی دی. په پخوا وختونو کی سره له دی چی د تورو او سپینو ترینو تر منځ واټن ډیر و، خو د وی دیوه ګډ خان ترادا ری لاندی وو چی د غه خانی دیر کلونه د تورو ترینو د بتی زی په ښاخ پوری اړه لرله چی په دی باب یو مهم متل موجود دی چی وایی: «خانی ده په دوه کوره په لوحانی کی برکتی ده په ترین کی په بتی ده (٤)»

---

(۱) معلومات مختصر درباره اقوام وقبایل ولایات سرحدی کشور د ۶۰ مخ چارت.

(۲) حیات افغانی ۶۳۰ مخ.

(۳) پښتانه د تاریخ په رڼا کی ۱۳۷۷ مخ.

(٤) حیات افغانی ۲٤۹ مخ.

ستانکزی

ستانکزی غلجي پښتانه دي اود احمد زی قبیلې یوه څانگه بلل کیږي . ددغې قبیلې خلك زیاتره دلوګر او ننګرهار په ولایتونو کي استوګنه لري. د ننګرهار په ولایت کي دوی دسره رود په اولسوالي اودچپرهار په علاقه داری کي استوګنه لري. چي په سره رودکي ددوی شمېر د(۱۵۷۰)تنو او دچپرهار په علاقه داری کي د(۱۳۲) تنو په شاوخوا کي ښودل شوی دی(۱) خو ښایي په لوګرکي دستانکزیو شمېر بیخي ډېروي.

ستاني زی

ستاني زی دغلجي په تولنیز ګروپ کي یوه پېژندل شوې قبیله ده چي دسلیمان خیلو یو ښاخ بلل کیږي. ستاني زی دوردګو په شمالي برخه او د ننګرهار په حصارك غلزایي اوسره رود په اولسوالیو کي استوګنه لري . ویل کیږي چي جبارخیل او بابکرخیل دستاني زیو مشهوري څانګې دي چي د کابل اوجلال آباد ترمینځ سیمو کي میشته دي.

ستوریاني

دغه قبیله په وصلي توګه دسړبن په تولنیز ګروپ کي شامله شوې ده. ددوی شمال ته شېراني ،لویدیځ ته یې زمری، ایسوټ او موسی خیل او جنوب لورته د (کسراني او بزدارو) بلوڅو سره پوله لري.

دوی دشمېرله پلوه لږدي او په دوو عمده برخو ویشل شوي چي احمد زی او ګدارزی نومیږي (۲)

مونټ ستوارټ الفنستین په خپل مشهوراثر (دکابل سلطنت بیان) کي دستوریانو په باب داسي کښلي دي :

«ستوریاني تردغو وروستیو وختونو پوري ټول کوچیان وو. ددوی سیمه په

---

(۱) معلومات مختصر درباره اقوام وقبایل ولایات سرحدی کشور - ۳۲ مخ .

(۲) اضلاع، ایجنسی ها وقبایل ایالت پښتونستان ، ۹۷ مخ .

حقیقت کی د کرنی له پاره دومره مساعد نه ده. دیر وخت نه تیریږی چی دوی د غه سیمه د دامان د بلوڅانو څخه ونیوله اوژمی به یی هلته ارول او په اوړی به یی خپلی مینی اوړمی دموسی خیل او کاکړو سیمی ته بیولی. دغه لیږ دیدنی دهغی جګړی له کبله چی ددوی او د کاکړو د یوی قومی څانګی ترمینځ شوی وی نا راحته کوونکی ثابتی شوی په دی چی دوی مجبوررو ودهغوی له ملکو څخه واوړی، نود ستوریانو قوم نیمایی برخی خپلی رمی و پلورلی او په کرنی یی پیل وکړ. هغی بلی برخی یی د پخوا په څیر خپل عادت ته دوام ورکړ، خو دیر زر په دی مجبور شول چی دهغو نورو په لاره روان شی. د نوی او پخوا نیو میشته شوو ستور یانو ترمنځ له څو جګړو نه وروسته ټول قوم کروندګر شو. یوازی دوه څانګی یی تر ا وسه هم کوچیانی ژوند ته دوام ورکوی او اوس هم په پسرلی کی خپل مالونه سپو ستا (Spusta) ته چی د سلیمان تخت په جنوب لوید یځ کی دی بیایی.

سره له دی هم دیرستوریانی تر اوسه پوری سوداګر او د مالونو روونکی پاتی شوی دی او داهغسی ژوند دی چی دګرځنده پرونده وو ژوند ته نژدی دی. دوی معمولاً په خرواو غوا یانو مالونه وړی او نږدی څلورزره کورنی حساب شوی دی» (۱)

دوی د دیره اسما عیل خان په ضلعه کی استوګنه لری. څرنګه چی ددوی سیمه دیره لیری پرته ده نو افغانستا ن ته تګ او راتګ نه کوی (۲)

دشوروی عالم ستا نیشفسکی A.B.staneshevski د اتنو ګرافیکو معلو ماتو له مخی چی د ۲۰ پیړی په اییل کی یی ورکړی دی ددوی شمیر یی د (۳۵) زرو په شاوخوا کی ښودلی دی.

---

(۱) دکابل سلطنت بیان دوهم توک ۶۳ـ۶۴ مخونه.

(۲) اضلاع، ایجنسی ها وقبایل ایالات پښتونستان ـ ۹۸ مخ.

سدوزی

سدوزی د پوپلزیو یوه څانګه ده چې په سر بنی پښتنو ورګډ یږی د دغی قبیلې لوی نیکه یا مورث اعلی اسدالله خان و چی په ۹۶۵ ه کال کی زیږیدلی او په ۱۰۲۱ ه کال وفات شوی دی. دی په عوامو کی په «سدو» مشهور و او ددهٔ د نامه له کبله د اقبیله په سدوزیو سره مشهوره شوه. دی په شپږم پښت کی دابدالی احمد شاه نیکه دی.

تاریخ حیات افغانی دسدوزیو په باب لیکی: «سدوزی د پوپلزیو یوه څانګه ده. سدوزیان تر دیره وخته پوری نه یوازی دپوپلزیو بلکی د درانی د ټولی قبیلی خانان شمیرل کیدل او دا یوه یقینی خبره ده چې سدوزیان د درانی قبیلې د ټولو څانګو څخه ډیر د درناوی او عزت ور څانګه ده. څرنګه چې پاچا د سدوزیو له کورنی څخه و نو ځکه سدوزیان یوه بیله قبیله بلله کیږی خو په اصل کی د پوپلزیو د څانګی یو ښاخ دی، کله چې د سدوزی پاچا یانو کورنی تباه او په لویدیځ افغانستان کی د امیر دوست محمد خان بارکزی سلطه ټینګه شوه نو د دغی کورنی قدر هم لږ شو. د دغو خلکو زیاتره آبادی د ښهر صفا تر څنګ د ترنګ د وادی په منځ کی موقعیت لری. ځینی سدوزیان په کندهار کی هم اوسیږی او د شاهی کورنی څخه د شاه شجاع اولاده د هند د پنجاب په لودهیانه کی د ستلج د سیند په ختیځه غاړه کی اوسیږی او د احمد شاه ابدالی کورنی ته پاچا خیل هم وایی د سدوزیو څو کورنی په پیښور او لاهور کی هم میشته دی. پاتی سدوزی اکثره د کندهار شمال خوا ته ښخا کریز په سیمه او اکثره په غزنیو سیمو کی اوسیږی. ځینی سدوزیان د کندهار په ده ذاکر، بالا کرز، شور اندام او څو نورو ځایونو کی هم استوګنه لری» (۱)

ملک سدویو ډیر لایق سړی و چې د خپل قوم له پاره یی ډیر خدمتونه و کړل. په پای کی د پنځه او یا کلونو په عمر مړ شو. ددهٔ د ونه پنځه زامن پاتی شول خواجه خضر خان، مودود خان، زعفران خان کامران خان او بهادر خان چې بیا خواجه خضر خان د اولس په خوښه په مشرتابه وټاکل شو او شل کاله یی د قام خدمت وکړ. ددهٔ دوه زامن درلودل چې خداداد سلطان او بل شیر خان نومیدل (۲)

---

(۱) حیات افغانی ۲۲۲ - ۲۲۳ مخونه

(۲) پښتانه د تاریخ په رڼا کی - ۱۲۷۸ - ۱۲۷۹ مخونه

لنډه دا چې دابدالیانو د کورنۍ د سلطنت مؤسس او باني احمدشاه د پوپلزو د سدوزیو د څانګې پورې اړه درلوده چې د۱۷۴۷ع نه تر۱۷۷۳ پورې د افغانستان یوستر واکمن و چې دغې کورنۍ تر۱۸۱۸ع کال پورې په افغانستان او د پنجاب په ځینو برخو باندې حکومت کاوه چې بیا وروسته سلطنت بارکزیو ته ولیږدید.

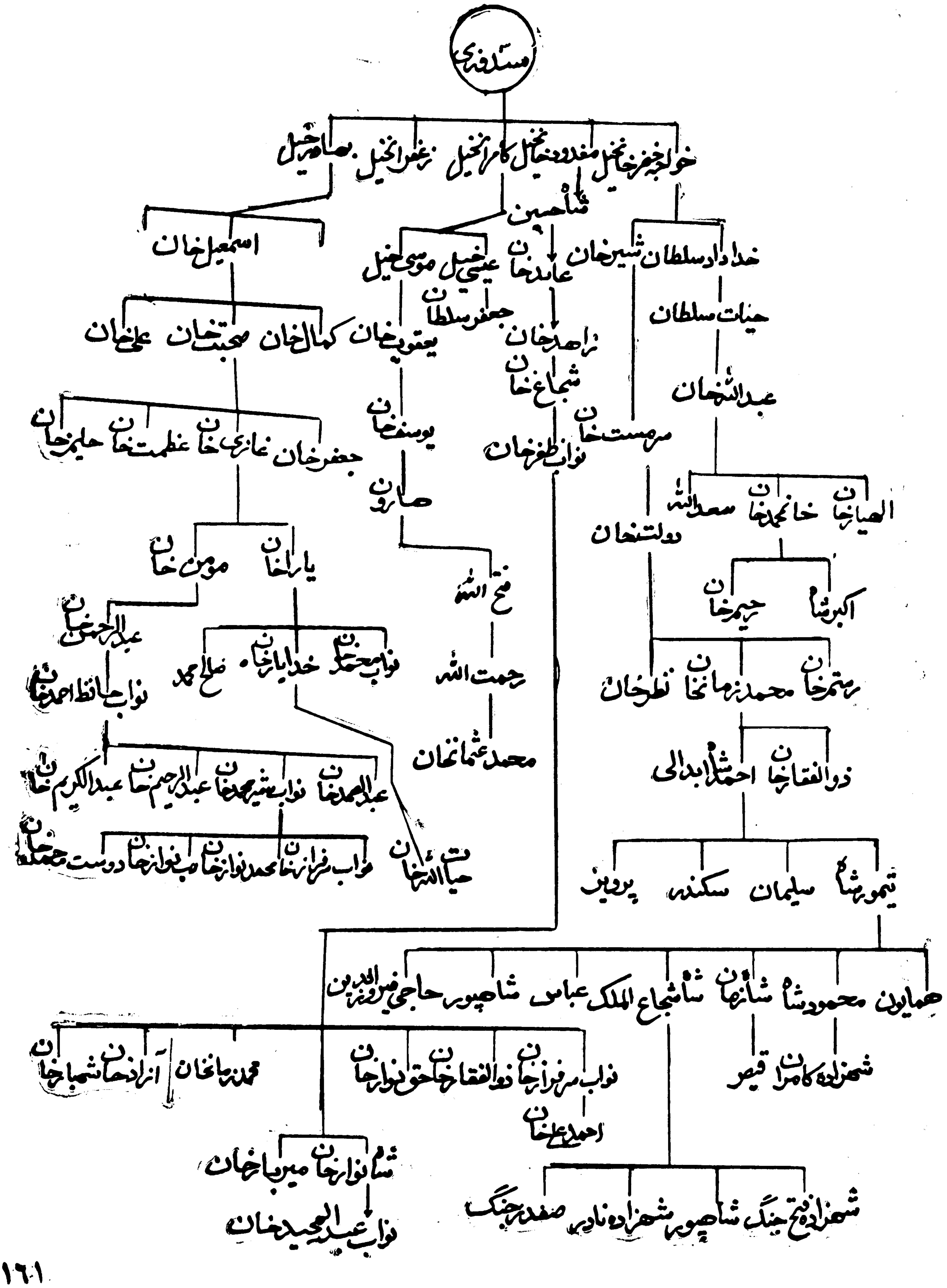

سرکاڼي

سرکاڼي په اصل کي سړبني پښتانه دي او په الکوزيو ورګډ يږي دوی په پيل کي په کندهار کي او سيدل چي وروسته بيا دخپلو غوا مملوله کبله دکونړد سرکاڼيو اولسوالي ته راغلي دي. همدا راز ددوی يو شمير دا سمار په مرکز کي هم استوګنه لري چي په دي حساب دکونړ په ولايت کي د ۱۳۶۰ کال دا حصائيي له مخي ددوی شمير ۵۶۸۳ تنو ته رسيږي. دکونړ دولايت نه پرته سرکاڼي دالکوزيو ديوه ښاخ په توګه دافغانستان په لويديځ او جنوب لويديځ کي استوګنه لري.

دوی اکثره دکرني اوسوداګري په چارو بوخت دي چي دکونړ په ولايت کي دچار تر اشو سوداګري هم کوی (۱)

سرواڼي

دوی لودي پښتانه دي اوداسي ويل کيږي چي دسلطان شهاب الدين غوري پاترهغه وروسته دسرواڼي قبيله ددربند پادراين اوچودهوان شاو خوا سيمي ونيولي اودغه ځمکي يي په خپل تصرف کي راوستي چي دلته دمخه هندوان اوسيدل او اوريالونکي وو چي دغه ځمکي ددغي قبيلي دسرپال کورني په تيره بيا دشيخ مليح قتال اسلافو ته ور کړل شوی. شيخ مليح قتال ددرابن پخراني ښار متروك پريښود او هغه دراين چي اوس آباد دي د شيخ مليح قتا ل سرواڼي له خوا جوړ شوی دی لکه چي د شمالي دروازي څلو د يو الي يي د شيخ مليح قتال په نامه سره ونومول شوه. په هغه وخت کي ددراين ښار اباد او ديري ښايسته اوښکلي وداني يي لرلي او اوس دروانو او بو ،شنو ونو او خا مو کورونه پرته څه ښکلا نه ده ورپاتي .

سرواڼيو په دراين باندي ترديري مودي پوري سلطه لرله ، خو دهمايون دواکمني په دوره کي له دغه ځايه ووتل او ددوی دو تلو دوه علتونه ښول شوي دي. لومړی ددوی دشمير لزوالي او کمزوري اودوهم ددوی ماتي (۲)

---

(۱) معلومات مختصر در باره اقوام وقبايل ولايات سرحدی کشور - ۲۲ مخ .

(۲) حيات افغاني - ٤٤٧ مخ .

ددوی د کمزوری او تیاعلت دا و چې دسوري ښاخ نه یو تن چې دروري دښار او سیدونکي ودنو موري قوم یوه ښځه وتښتوله او دسروانی قبیلی ته یې پناه راوړه او درابن ته راغی دسوري ښاخ دغه مجرم او ښځه له سروانیو نه وغوښتله سروانیو دهغو بیرته ورکول دپښتني ننګ خلاف وګڼل او دتښتیدلی ښځې په بدل کې یې د پنځو ښځو ورکول ومنل، خو سوریانو د تعصب او غرور په سبب دیوې ښځې په ځای د پنځو تښتو پیغلو نجونو ترلاسه کول ونه منل او دسروانیانو سره یې دجګړې له پاره تیاری ونیوله سروانیو هم دپښتني غیرت په وجه له دوی سره دجګړې له پاره چمتو شول. په پای کې په زاره درابن کې ددواړو خواوو ترمینځ سته جګړه رامینځ ته شوه چې له دوا-ړو خواوو نه دیر ښتلي او تکړه کسان ووژل شول. کله چې ددواړو خواوو پاتې کسان چې له مرګ نه بچ پاتې شوي وو داحالت ولید نو په دې کار دیر پښیمانه او جګړه یې مناسبه ونه بلله او د یو دبل له وژلو نه یې لاس واخیست او هر یوه قوم خپل مړي چې په زرګونو تنه وو ښخ کړل او بیرته خپلو استوګنځیو ته ستانه شول. دد غې جاهلانه جګړې نتیجه دا شوه چې له هغې ورځې نه دسوریانو او سروانیو شمیر د یو لږ او ترهغې اندازې پورې کمزوري او ضعیف شول چې دهیڅ مخالف قوم سره یې جګړه نشوای کولای. دهمایون پاچا دواکمنی په پیل کې کله چې دمیاخیلو، لوحانیو او بختیارو په پاتې سروانیو باندې یرغل وکړ نو ترلږي مقابلي وروسته یو شمیر سروانی ووژل شول او پاتې مغلوب او درابن له سیمې نه یې لاس ونه لند شول او دغه سیمه دمیاخیلو او بختیارو لاس ته ورغله او سروانی چې شمیر یې دیر لږ وو ځینې یې خواره واره او ځینې یې دما لیر کوټلی مشرتـه چې ددوی دقوم نه وو غلل. ویل کیږي چې دراولپنډۍ دضلعې په چهچه نومې ځای کې هم څو کوره سروانی میشته دي. ددغه قوم څخه دمالیر کوټله کورنی دیره مشهوره ده (۱)

(۱) حیات افغانی (۴۴۸ - ۴۴۳) مخونه.

سری پال

دوی لودی پښتانه او دسرواني يو پوښاخ بلل کيږی . ددغی قبيلی نيکه شيخ احمد زنده پير و چی د هغه د پنځو زامنو نه يی مشر شيخ صدرالدين و چی په صدرجهان سره مشهوردی . دی يو عابد او پرهيزگار انسان و . دی دخپل اصلی ټاټوبی درابن نه د هند دليدلو له پاره روان شواو د ماليرسيمی ته چی د هند دپنجاب په ايالت کی واقع دی ورسيد او دستلج دسيند ديوی ويالی په غاړه يی يوه څپره ودانه کړه او دخدای (ج) په عبادت بوخت شو . په هغه وخت کی دماليرد ودانی نښی نښانی هيڅ موجودی نه وی ، خو د جهوم په نوم يو کوچنی ځای دشيخ صدرجهان عبادت ځی ته لنډ موجود و . کله چی صدرجهان د هند دواکمن پهلول لودی له لور سره نکاح وکړه دمالی له نا مه سره يی د(ر) توری چی درب دنوم لومړنی توری دی يو ځای او په دغه سيمه يی دماليرنوم کيښود صدرجهان دبهلول لودی له لور سره په دی توگه واده وکړ چی کله سلطان بهلول لودی دډيلی دسلطنت د نيولو په نيت روان شو نو هغه يوه ورځ دصدرجهان جونگړی ته نژدی ديره شو او له هغه سره يی ملاقات وکړ . هغه په خپل زړه کی نيت وکړ که چيری ډيلی ته ورسيږی اوسوبه يی په برخه شی نوخپله لور به دغه عابد اوزاهد ته ورکړی . دبهلول دغه مقصد ترسره او دخپل نيت دپوره کولو له پاره يی خپله لورنوموړی شيخ ته ورکړه او د ولس کلی اوشپږ پنځوس کوچنی سيمی يی اودواده ټول اسباب ونه يی هم ده ته ورکړل . تر هغه وروسته شيخ صدرجهان دراجپوتانو دکورنی ديوی ښځی سره هم واده وکړ . ده په (۱۵۱۵) ع کال کی له نړی نه سترگی پټی کړی او دخاص ماليردرگاه په انگړ کی خاورو ته وسپارل شوچی ددهمزاردخاصو اوعامو زيارتگاه ده(۱) دده اولاده اوس هم په ماليرکوټله کی ميشته ده ، خو پښتو ژبه يی هيره کړی ده او دهندی تمدن او کلتور ترتأ ثير او اغيزی لاندی را غلی ده .

---

(۱) حيات افغانی - ٤٥٠ مخ

سړبنی

دغه قبایل دخپل لوی نیکه سړبن په نامه په سړبنی سره شهرت لري. سړبن به پښتنو کې ډیر مشهور نیکه دی او له پخوانی زمانی څخه مؤرخانو دده نوم او حال لیکلی دی او په پښتني عنعنه کې هم دا سړی د لوی پښتون او مشهور نیکه گڼل کیږي، ددې عنعني تصدیق په خارجي مؤرخینو کې ابوالفضل علامی (۱۰۰۶ هـ) داکبر مغولی پاچا د دربار مورخ په دې دول کوي:

«په پښتنو کې دری ورونه بیټني، غرغښت او سړبن ډیر مشهور نیکو نه دي (۱)».

د روایاتو مطابق سړبن د قیس عبدالرشید زوی او د غر غښت او شیخ بیټ ورور دی. دده نوم ابراهیم دی، خو په سړبن مشهور شو. ددې وجه داوه چې دده اولاده وا و په دې خبره به تل غمجن او پریشانه و، نو ځکه بیټ نیکه دده ته خپل زوی اسمعیل ورکړ (۲) سلیمان ماکو دبارکخان زوی په خپل مشهور اثر تذکرة الاولیا کې چې لږ (۲۱۲) هـ وروسته لیکل شوی د شیخ بیټني او دده د وروړ سړبن ذکر داسې کوي: «نقل هسی کاندی یارا نو چې په روزگار د شیخ بیټني دده ورور چې سړبن نومیده او پر شیخ بیټني هم خوراگران و سړبن نه درلود زامن او هر کله به یې ویل خپل وروته. بیټني خپل زوی اسماعیل ورکا او لوی شو د سړبن په کاله. خدای مهربان د اسماعیل په برکت سړبن ته نصیب کړه دوه زامن چې اوس شو گڼون دهغو ... (۳)»

ویل کیږي چې د اسمعیل اولاده هم په سړبنو ورگډ یږي او ذکر یې په مراة الافاغنه کې د سړبني اولیاوو په لړ کې موجود دی (٤).

سړبن دوه زامن درلودل چې دیوه نوم شرخبون (شرف الدین) او دبل نوم خرشبون (خیرالدین) وو. د شرخبون (شرف الدین) د ژوند د حالاتو په باب کومه پته نشته البته د خرشبون (خیرالدین) څه لږ شان حال په پټه خزانه کې موجود دی. د پټې خزانې مطابق شیخ خرشبون په ۳۰۵ هـ کال زیږیدلی و.

---

(۱) آئین اکبری، لومړی توک - ۱۹۱ مخ.

(۲) پښتانه د تاریخ په رڼا کې ۱۲۶۶ مخ.

(۳) عبدالحی، حبیبی د پښتو ادبیاتو تاریخ دوهم توک (کابل-۱۳٤۲) ۱۰۶ مخ.

(٤) پښتانه د تاریخ په رڼا کې ۱۲۶۶ مخ.

خرشبون هم دخپل تره شیخ بیټ په شان یونیك او خدای لمانځونکی انسان و. دخدای پاك (ج) په عبادت به لګیاو، ویل کیږی چی دی دکسی په غره کی اوسیده. دروایاتو مطابق دشیخ خرشبون دژوندانه په زمانه کی دهغه پلاراو تره (سړبن او بیټ نیکه) لاژوندی وواو دوی ټول سره په یوه ځای کی اوسیدل.

خوځه موده وروسته خرشبون دخپل پلاراوتره په اجازت دخپل اولاد سره دکسی دغره نه دغوړی مرغی (*) په لوری په کډه لاړاوهلته میشته شو:

لنډه داچی دسړبن اولاده چی په سړبنیانو سره شهرت لری په لاندنیو قبیلو ویشل شوی ده.

۱- ترین ۲- شیرانی ۳- بابړ ٤- هریپال ٥- جلوانی ٦- غرشین ۷- میانه ۸- بړیخ ۹- ابدالی ۱۰- پوپلزی ۱۱- سدوزی ۱۲- بارك زی ۱۳- اڅلك زی ۱٤- اسحاق زی ۱٥- موسی زی ۱٦- نورزی ۱۷- الیزی ۱۸- ادوزی ۱۹- اسحاق زی ۲۰- خاکوانی ۲۱- ماکو ۲۲- یوسفزی ۲۳- مندړ ۲٤- ترکلانی ۲٥- ګګیانی ۲٦- مومند ۲۷- داودزی ۲۸- خلیل ۲۹- ځوکنی ۳۰- زیرانی ۳۱ ملاګوری ۳۲- خیشکی ۳۳- کتانی ۳٤- مهمنزی ۳٥- کاسیان ۳٦- شینواری.

سلطان خیل

دوی دسلیمان خیلو په لوی ټبرپوری اړه لری او غلجی پښتانه دی دسلطان خیلو علاقه داری چی دغزنی په ولایت کی موقعیت لری هم ددوی داستوګنی له کبله په همدی نامه نومول شوی ده. ددوی زیاتره برخه کوچیان او بیخی لږ شمیری میشته خلك دی. ددوی زیاتره برخه ژمی په نورو ولایتونو کی تیروی دوه ډیر زړور، توریالی او په خپل عرف اوعاداتو ټینګ دی.

ددوی دسیمی شمال ته ډیله اوآب بند، جنوب ته یی زرمت، ختیځ ته یی کتواز اواومنه اولویدیځ ته یی دمقر آب ایستاده موقعیت لری.

آب وهوا یی په اوړی کی معتدله او په ژمی کی یخه ده. واوره پکی اوری. په پسرلی اومنی کی یی هوا مرطوبه او په دوبی کی وچه وی. او به یی دکاریزو، چینو اورودو څخه، برابریږی چی دځینو له پاره هم صحی دی.

(*) غوړه مرغی دکلات په سهیلی برخه کی دسره غره له جنوبی اړخ نه پیل کیږی او دلویدیځ خواته تر ارغستانه او بیا دکوزك تر غره پوری او بیا دکاکړستان او کسی او ساپمان غره پوری سیمه ده. (لیکوال)

ددې سره سره چې ددوی سیمه کافي اندازه او به نه لري، خو بیا هم غنم، اوربشې، جوار، مشنګ او مې په پوره اندازه پکې کرل کیږي. همدارازددغه ولایت داومنې په علاقه داری، دیله او خوشامند کې هم ډیر سلطان خیل کوچیان استوګنه لري (۱)

سلطان خیل

دغه قوم دسرهنګ داولادې یوه څانګه ده. دوی په پیل کې دخپلې قبیلې له پاتې خلکو سره دمیانوالي په سیمه کې آبادو و، خو تقریباً (۱۵۰) کاله نه کیږي چې له هغه ځایه دکورنیو شخړو له کبله دسلطان خیلو ټبر خ دې سیمې ته راغی او دعیسی خیلو په مصلحت دختیکو غره ته نژدې میشته شول (۲)

دسلطان خیلو دنسب شجره

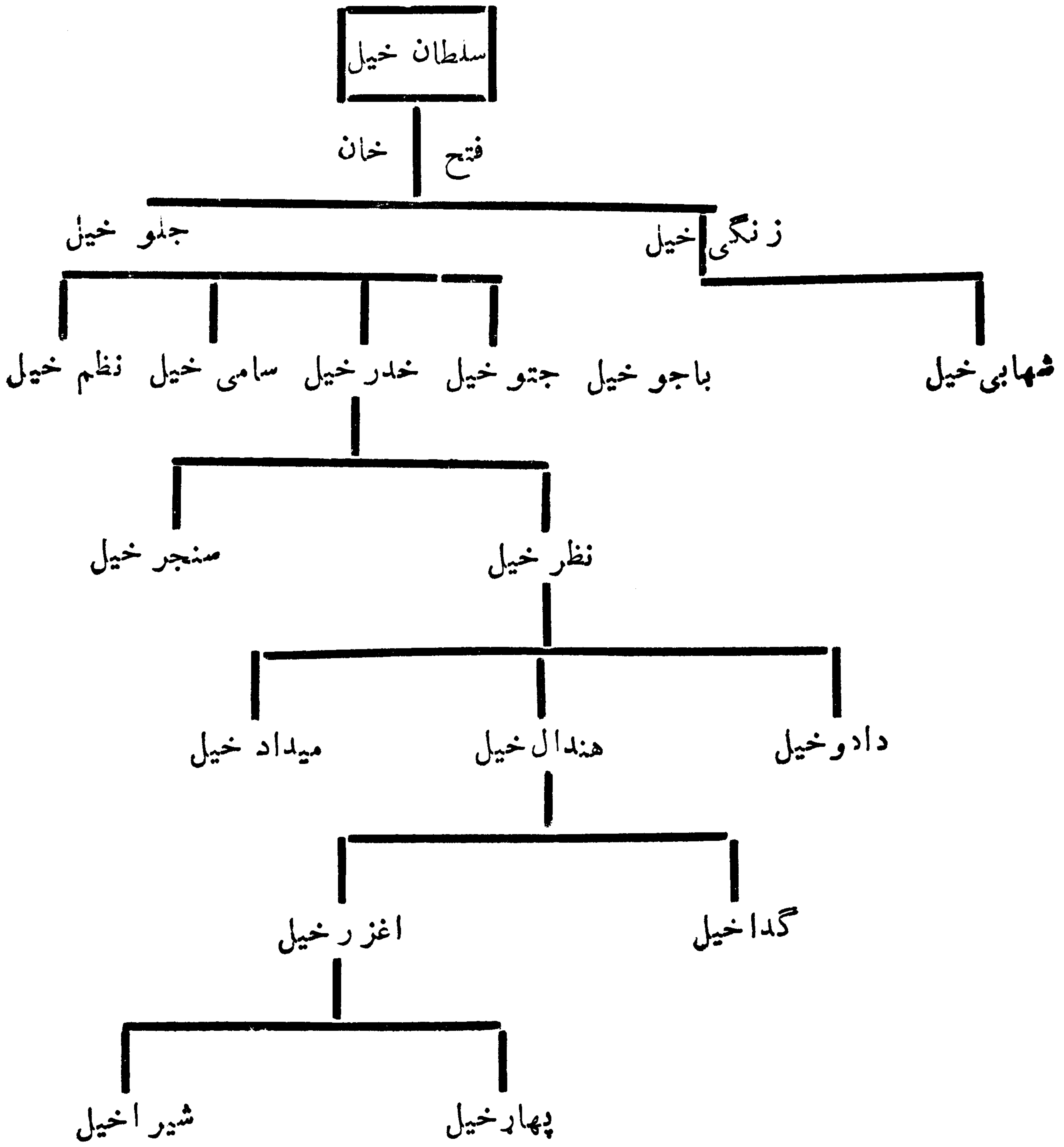

(۱) محمد ولی ځلمی، دغزني تاریخي جغرافیا کابل: (۱۳۶۲) ۱۶۸ - ۱۶۹ - ۱۷۱ مخونه.
(۲) پښتانه دتاریخ په رڼا کې - ۱۳۵۵ مخ.

سليمان خيل

زموږ پښت پوهان (نسب پیژندونکي)سلیمان خیل د غلجي د تولنیزگروپ څخه شمیري . دغلجیو په تولنیزگروپ کي د نورو قبیلو په پرتله د سلیمانخیلو قبیله د شمیرله مخي ډیره ده . ددوی عنعنوی تاټوبی د پکتیکا اوسنی ولایت دی چي اکثره یې دکټواز اوو ازیخوا په اولسوالیو او دمیتا خان اوداومنی په علاقه داریو کي استوگنه لری . ددوی یو شمیر د پکتیا د ولایت په مرکزگرد یزاود زرمت اوڅمکنیو په اولسوالیو کي هم استوگنه لری .

یو شمیر یې د خپل اصلي تاټوبی څخه مهاجرت کړی او د ننگرهار دولایت د سره رود او حصارك په اولسوالیو ، د لوگر په ازره او دکابل او لغمان په ولایتو-او کي استوگنه لری چي نن ورځ د خپلو ښاخونو احمدزیو ، بابکرخیلو او جبارخیلو په نومونو سره مشهوردي (۱)

سلیمانخیل په یوه پراخه او وسیعه سیمه باندی قبضه لری : سلیمان خیل پر ډیرو ښاخو باندی ویشل شوی دی لکه ادین خیل ، نسوخیل ، قلندرخیل ، علي خیل ، شکي خیل ، شاه توری ، جلال زی ، کلاخیل ، محمود خیل ، مشن خیل او نور (۲)

د زرمت تقریبا نیمه برخه په تیره بیا سهیلي برخه یې د سلیمان خیلو په قبضه کي ده او دناني سیمه چي په کټواز پوری مربوطه ده دسلیمان خیلونه ډکه ده .

د سلیما ن خیلو شمالي برخي ته ستاني زی ، سلطان زی او احمدزی په لو مړی درجه ښاخونو کي راځي چي د دوی تر منځ د ستاني زیو شمیرزیات دی (۳) ستانیزی دوردگو په شمالي برخه کي استوگنه لری او دکرنی په چارو بوخت دی . د ستاني زیو مشهوری څانگي جبارخیل او بابکرخیل دی چي د جلال آباد او کابل ترمنځ استوگنه لری :

(۱) معلومات مختصر در باره اقوام و قبایل و لایات سرحدی کشور - ۷۴ مخ .

(۲) پښتانه دتاریخ په رڼا کي - ۳٤٥ مخ .

(۳) تواریخ خورشید جهان - ۲۱۹-۲۲۰ مخونه .

د سلیمانخیلو د نسب شجره

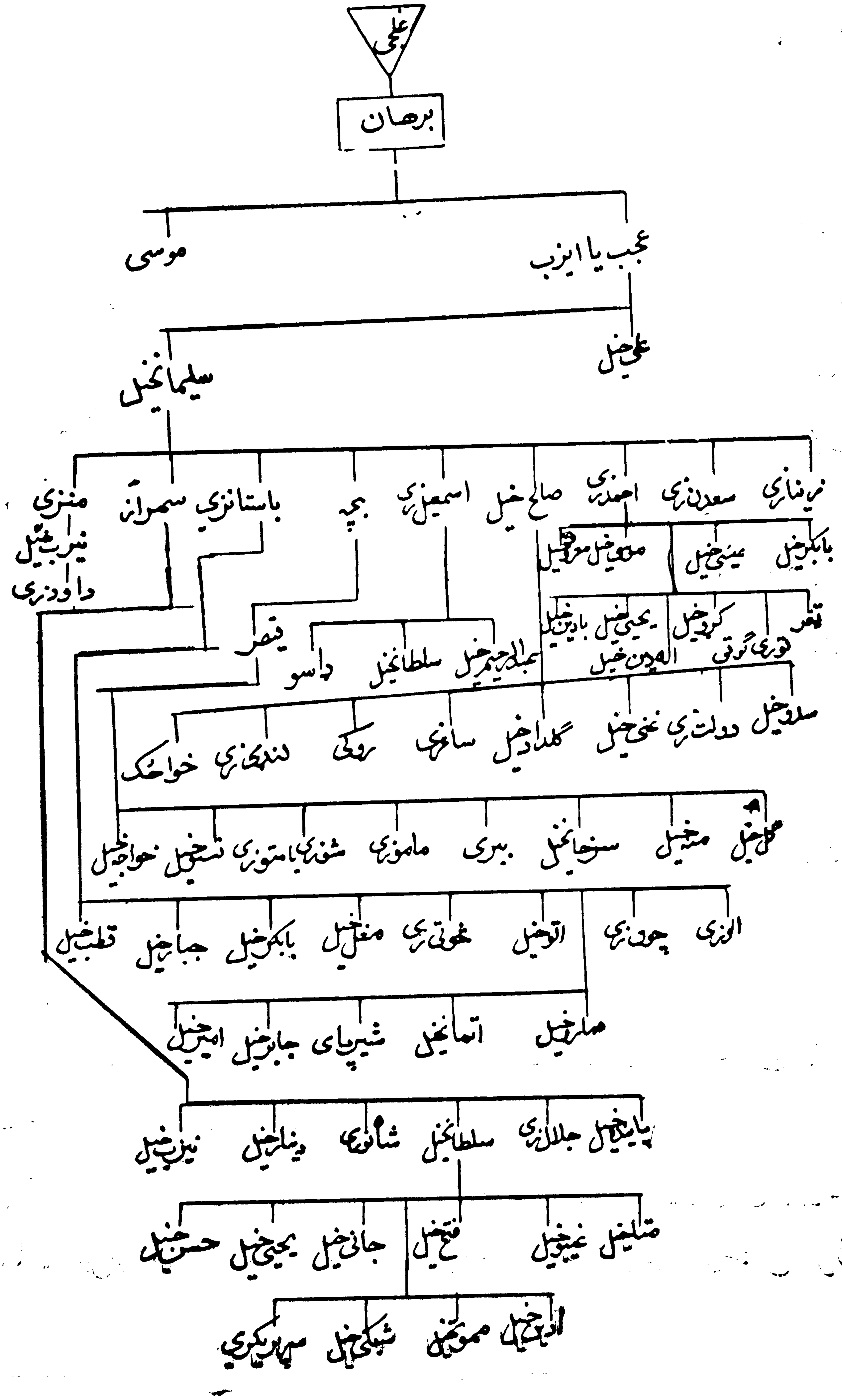

دسلیمان‌خیلو ختیځ ته دخرو ټوقبیله ،جنوب‌خواته یې د ږوړند کرښه ، لویدیځ ته یې تره کی او شمال خواته یې اندړ موقعیت لري. پوښمیر سلیمان خیل د کوچیانو په ډول هم ژوند کوي چې په ژمي کی دوزیرستان شنو او نسبتاً تودو سیمو ته ځي او په دوبي کی دوازي‌خوا و پښاوخوا کی کیږدي وهي. ددغې قبیلې خلک ډیر زړور دي .

ددغې قبیلې دخلکو دنده کرنه او مالداري ده. ددوی یو شمیر د هندوستا ن په ځینو ښارونو لکه اسام ، کلکته او بمبئي کی هم استوګته لري او په سودا ګري او معاملاتو بوخت دي. همدارازددوی یوزیات شمیر په پاکستان کی‌هم ژوند کوي.

د پکتیکا په‌ولایت کی ددوی شمیر د(۸۳۵۹۲) تنو او د پکتیا په ولایت کی ددوی شمیر (٤٥۲۱۰) تنه ښودل شوی دی چی کوچیان سلیمان خیل په دغه شمیر کی نه راځي (۱)

ددغې قبیلې دځینو مشهورو ښاخونو لکه علی‌خیلو ، قلندرخیلو او نوروذکر به په خپلو خپلو ځایونو کی وشي .

دسلیمان خیلو دکرنې ځمکې :

په کومه سیمه باندې چې سلیمان خیل قبضه لري نو هغه ځمکه ډیره اواره او داو بو مشکلات یې ډیر دي چې اکثره خلک یې دکاریزونو نه استفاده کوي. په تیرو څو کلو نو کی واټر پمپونه هم په‌ډیره پیمانه رواج شوي او د هغې په واسطه او به ر اباسي. ددوی ځای دکرنې ځمکې یو فصله او اکثره دجوارو کرنه پکی لزد واج لري : ددې ځای اقلیم په ژمي ډیر سوړ او په دوبي کی تود دی.

دسلیمان خیلو په‌سیمه په‌تیره بیا په شرنې اودهغه پښاو خوا ځایونو کی چیرته چې سلیما ن خیل قبضه لري انګور ، زرد آلو ، مڼې ، هند وانې او ختکې کرل کیږي.

---

(۱) معلومات مختصر در باره اقوام وقبایل و لایا ت سرحدی کشور- ۷٤ مخ .

خوراک یی:

سلیمان خیل اکثره په خوړو کی دغنمو له ډوډی نه ډیره استفاده کوی. له دی کبله چی دوی په مالداری هم بوخت دی نو د کرتو، شیدو، مستو، کو چو او هګیو څخه هم ګټه اخلی. دژمی په موسم کی دوچومیوو استعمال هم پکی رواج لری. دوریجو اوجوارو استعمال پکی لږ دی.

جامی یی:

سلیمان خیل عموماً اوږدی ور یښمینه پګړی چی اکثره یی هندوستانی دی په سر وی. دوی خپل څادرونه د تیترون یا کتان نه جوړوی چی د (تازر) په نامه یی یادوی.

د ښځو جامی یی عموماً سری اوشنی دی، خوزړی ښځی یی تور کمیسونه اغوندی: په پیغلو ځونو او ځوانو ښځو کی دګنډونو استعمال هم شته. دوی په جامو کی ډیری مری هم استعمالوی چی د کمیسو نو لستونی په زرتارو، چرمو او لیسونو باندی ښکلوی. ددوی پرتګونه ۱۴ یا ۱۵ ګزو ته رسیږی. ښځی یی عموماً پڼی چی دوی یی پخپله ژبه (کپی) بولی په پښو کوی. (*)

(*) د پښتو څیړنو د بین المللی مرکز د غړی ښاغلی محقق نظام الدین سلیمان خیل شفاهی توضیحات.

سنتیا

داهم دکاکړو یو مشهور ښاخ دی او د روایا تو له مخې دوی دسنت نیکه اولاده دی. دتاریخ په اوږدو کې سنتیا کاکړانو توری وهلی او تاریخي رجال یې پیدا کړي دي په کاکړو کې د شمیر په لحاظ له سنځر خیلو څخه وروسته دسنتیا کاکړانو شمیر زیات دی. هیبت خان کاکړ چې دخان جهان لو دی د لو ړی دسما نا حاکم و او دمخزن افغاني په تالیف کې لو یه برخه لري دسنتیا کاکړو څخه و. دوی په هندو باغ، کان مهترزی، کچلاغ، هنه، سره غوږ گی، سره خولـه، نو حصار، غبرگ، غوڅـکي، خانوزي، بلوزی، رودملازی، مستنگ او په ځینو نورو ځایونو کې میشته ددي (۱) سنتیا په لاندنیو څانگو ویشل شوی دی:

۱- پا نـیزی ۲- مهترزی ۳- بازیان ٤- سارنـگ زی ٥- شهزی ٦- ملازی ۷- عیسی خـیل.

سنځـر خـیل

سنځر خیل په کاکړو کې یوه ښه ده چې دغرغښتو ښتنو په تو لنیز گر وپ پوری اړه لري. دروا یاتو مطابق سنځر نیکه یو تورزن مشر او منلی روحاني شخصیت وچې دمغولو پرخلاف یې اوږدې مبارزې کړی دی او ویل کیږي چې دده مزار په گوسه کې دی. گوسه دکاکړستان د سیمې پـه ژوب کې مو قعیت لري او ډیر شمیر خلـک دده مزار ته ورځي.

پروفیسر اسیاب کاکړ په خپل کتاب «پښتو او پښتانه په سهیلي پښتونخوا کې» دسنځرخیلو کاکړو په باب لیکي:

«دکاکړو نوابي او سرداري له پخوا څخه دسنځرخیلو په لاس کې ده. دوی د شمیر په لحاظ دکاکړو تر بل هر ټبر زیا ت د ی (۲)»

سنځرخیل په لاندنیو څانگو ویشل شوی دی:

---

(۱) پښتو او پښتانه په سهیلي پښتونخوا کې ٦٥ مخ.

(۲) همدا اثر مخ ٦٥.

۱-علی زی ۲- عبدالله زی ۳- کب زی ٤- برت خیل ۵- سنخیل ٦-اتمانخیل
۷- حرمزی ۸- تیمنی ۹- عرب خیل ۱۰- پښیزون ۱۱-نیستی ۱۲- کدنیری ۱۳-دومړان

سوری

ددغې قبیلې د اوسیدو اصلي ټاټوبی دغور تار یخي سیمه ده چې په مرکزی افغانستان کې موقعیت لري.

دغه قبیله په لودیو پښتنو پوری اړه لری لکه چې دنسب په شجره کې ښکاره شوی دی د سیاني د زوی پرانگي دویم وروراسماعیل نومیده چې داسماعیل له دریو زامنو یې مشر سورنومیده چې د ده اولاده اونسل د سوریانو په نامه سره شهرت لري چې دد غې کلمې نه په پښتو ژبه کې مقصد سور رنگ دی.
دسورکورنی د پرانگي له ښاخ سره یوځای په دامان کې میشته وه او کله چې یې له دغه ځایه په لیږدیدلو پیل وکړ نو په هندوستان اوافغانستان کې خواره واره شول لکه چې اوس هم په دامان کې د سوری او پرانگي څوکورنی میشته دی.
د راولپنډی د ضلعی په چهچهه کې هم تقریباً (۳۰) کوره سور یان استوگنه لري خو په افغانستان کې دغه کورني دور کیدو په حال کې ده (۱)

دسوری دواکمنا نو نو له جملې نه یوهم سوری شیرشاه و چې اصلي نوم یې فرید خان و. دی: حسن خان زوی او دابراهیم خان لمسی وچې په ډیرښه تدبیر او انتظام سره یې په هندوستان کې پاچاهي وکړه.

فرید خان په (۱٤۷۹ع) کال کې په حصارفیروزه کې چې په سترام کې موقعیت لري وزیږید. دی یومدیرواکمن واوده په وخت کې ډیرسړکونه، کاروان سرایونه اونورعام المنفعه کارونه ترسره شول :

دمسا پرانو دهوسایی له پاره یی له بنگال نه نیولې د سند هه تر دریاب پورې دعامو لارو ترڅنگ په هرپنځه کروه وا ټن کې یې پاخه سرایونه، جو ماتونه اوڅاه گانې جوړې کړې چې دغه سرایونه ترا وسه هم په اکثرو ځایونو کې موجود دي (۲)

---

(۱) حیات افغانی - ٤۳۰ مخ .
(۲) نو موړی اثر ۲۹۰ مخ .

فرید خان دهند مغولی واکمن همایون مات اود حضرت علی او شیرشاه لقب یی غوره‌او د هندوستان په تخت کښېنا ست او تر شپږ کاله واکمنی وروسته یې په (۹۵۲) هجری کال در بیع الاول دمیاشتی په (۱۲) نیټه‌ د کالنجر د کلا د نیولو په وخت کې د بارو تود اورد ا خیستلو په نتیجه کې مړ شو او د هندوستان د بهار دایا لت په ساسرام نومی ځای کې ښخ شو . تر شیرشاه سوری وروسته یې زوی سلیم شاه پاچا شوچې له هغه وروسته یې دولس کلن زوی فیروزخان ته واکمنی په لاس ورغله، خو هغه د نظام خان دزوی مبارزخان له لاسه چې دسوری شیرشاه وراره و ووژل شو او ده د محمد شاه عدلی یا محمد شاه سوری په نامه سره قدرت ترلاسه کړچې بیا همایون په (۹۶۲ ﻫ) کال کې په هندوستان کې واکمنی ترلاسه کړه .

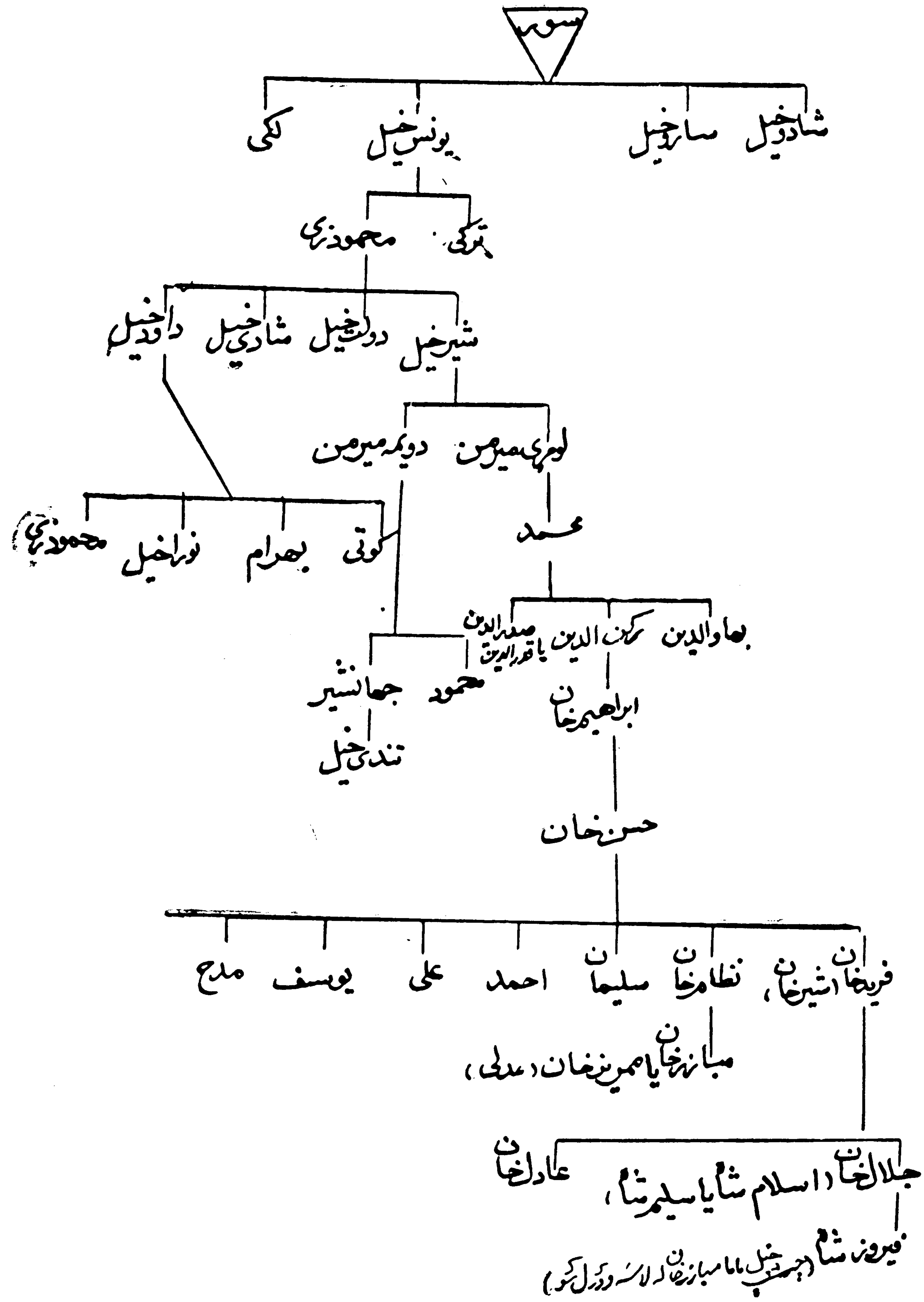

سور
شادی خیل
سارخیل
یونس خیل
لکی
ترکی
محمود زی
شیر خیل
دولت خیل
شادی خیل
داود خیل
لوہری میرمن
دویمہ میرمن
محمد
کوتی
بہرام
محمود زی
بہاوالدین
رکن الدین
صدرالدین یا قمرالدین
محمود
جہانشیر
تندی خیل
ابراہیم خان
حسن خان
احمد
علی
یوسف
جلال خان (اسلام شاہ یا سلیم شاہ)
عادل خان

سیدګی (سادات)

هغه یوشمیرخلک دسیدګی په نوم سره یادیږی چی دمحلی ناسمو روایتونو له مخی اصلاً سیدان بلل شوی دی اودشمالی وزیرستان دځوی، دویګر، دند، ورغر، ورباط ؛ برمل، اودخوست په د بکی کی اوسیږی.

دغه خلک نن ورځ دیری کوچنی قبیلی په توګه موجود دی . دوی په لومړی سرکی په دوو برخو ویشل کیږی ملکا خیل اوذکرخیل . دقبیلوی اتحاد له مخی ملکاخیل دابراهیم خیلووزیروسره متحد دی(۱) په لاندینی جدول کی ددوي دخیلونونومونه اوداستوګنی ځایونه راغلی دی :

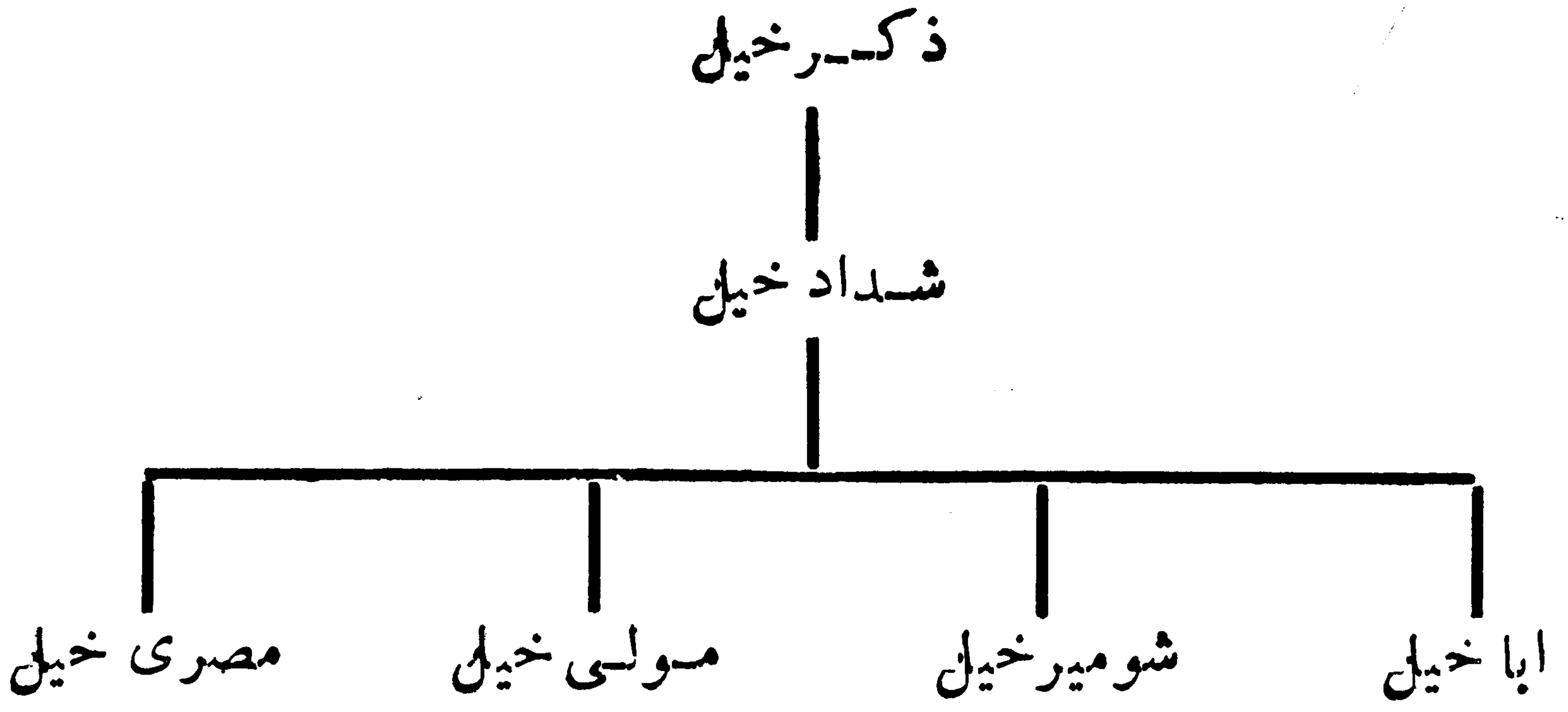

(چی په د نداو رباط کی استوګنه لری)

(۱) اضلاع، ایجنسی‌ها وقبایل ایالت پښتونستان ۱۱۲ مخ .

دوی په دوبگرا او خوی کې استوګنه لري:

- شودی خیل
- لاد خیل
- جمر خیل
- تولم بیګ خیل
- کمهی خیل
- اتک خیل
- رومی خیل
- ملک خیل
- مرور خیل
- مرک خیل
- زوبر خیل
- نظر بیګ خیل
- اخوند

په ونډکي استوګنه لري:

- کاکا خیل
- مره ګنده
- تره کي ګنده
- غوټی ګنده
- میاګل خیل

لولی فقیران په دوبګر کی او میبږی

ورغز میدګی په ورغز کي او میبږی

بوبکی میدګی په شوال کی او میبږی

چی رباط شیزلی په خوی او بن شیزلی په دیګرکي استوګنه لري:

- ملکا خیل
- بودر خیل
- میری خیل
- ایبارخون خیل
- ګری خیل
- خدری
- ګرخیل
- میسوت خیل
- خرم شویه

صمدا راز حکیم خیل په ونډی او رباط کي استوګنه لري

شلمانی

دشلمان کلمه دسلم، سیر یمان او سلیمان سره دیره ورته‌ښکاری چی دپښتنو دیوی لرغونی سیمی (روه) نوم دی .

شلمانی په اصل کی سړبنی پښتانه او په مومند وورگډ یږی . دوی دلوارگی دشینوار او شمال ته دتاتری په شاا وخوا کی استوگنه لری او دخیبر ایجنسی یوه کوچنی قبیله شمیر له کیږی . دتاتری په شاا وخوا کی لوی شلمان ، کم شلمان او پرانگک دره مشهور ځایونه دی .

شلمانی ډیر میلمه پالونکی او غیرتی خلك دی . دوی دمیلمنو له پاره بنی حجری لری . په دوی کی دکر کیلی چاری لږ دی ځکه چی سیمه یی غرنی ده . ویل کیږی چی د دوی شمیر داتو زرو تنو په شاا وخوا کی دی (۱)

دحیات افغانی له روایت نه هم د شلمان او سلیمان ارتباط ښکاری . حیات افغانی لیکی : « په پیل کی دوی دکورمی دسیند په غاړو کی اوسیدل او دشلمان دسیمی په سبب دوی په شلمانیو بانـدی مشهور شول . له دغه ځایه بیا د تیراخوا ته لاړل او له هغه ځایه بیاد پېښور په هشت نگر (هشنغر) کـی میشته شول . یـوسفزیو په پنځلسمه عیسوی پیړی کی دوی له هغه ځایه وشړل او تر هغه وروسته سلطان اویس سـواتـی هغـوی تـه د سوات د سـیمی پـه الاد نـد کی ځـا ی ورکړ . ددو ی نه یی ځینی اوس هم له یو سفز یو سره لیدل کیږی او ددوی همسایه (رعیت) دی خو شمیر یی دو مره لږ دی چی با یـد مخ په ور کـید وو تـلـل شـی اودا هـم زیـاتوی چی شلمانی دافـغـانـانو پـه پخوا نیـو تاریخونو کی دهگانان بلـل شوی خـو دا روایـت صـحیح نـه دی . (۲) ځکه چی په پښتنی شجرو کی دو ی سړبنی پښتا نه دی .

---

(۱) پښتانه ، لومړی ټوك - ۱۹۲ او ۱۸۱ مخونه .

(۲) حیات افغانی - ۶۷۳ مخ .

شمل زی

خلجي پښتانه دي او د توخو یو ښاخ شمېرل کېږي. د دوی زیات شمېر د نیمروز ولایت د کنګ په اولسوالۍ کې استوګنه لري چې شمېر یې د ۱۳۶۰ کال د احصائیې له مخې (۳۴۰۶) تنو ته رسېږي (۱) یو شمېر شمل زي د پکتیا ولایت د زرملي په اولسوالۍ کې هم استوګنه لري. په غزني کې هم زیات شمېر شملزي استوګنه لري.

شیتک

د کرلاڼي په ټولنیز ګروپ کې د شیتکو قبیله ډېره مشهوره ده. د دغې قبیلې نه مقصد دوړ، بنوڅي او تڼي دي.

وېل کېږي چې د دغې قبیلې مشر نیکه شاه فرید نومېده چې وروسته په شیتک مشهور شو. د شیتک مور ککۍ نومېده. په لومړي سر کې دوی د شوال په غره کې اومېدل چې اوس هم په دغه غره کې د دې خلکو د پخوانۍ استوګنې ځای په ککۍ میله (۲) مشهور دی. وېل کېږي چې د شیتک د ښځې نوم بانو و او په دې وجه د دوی اولاده په ((بانوزو)) مشهوره شوه چې وروسته د دغه لفظ د استعمال په وجه بنوڅي شول(۳)

شیتک درې ښځې درلودلې د یوې ښځې اولاده یې تڼي او دوړ دي د دویمې مېرمنې یعنې بانو اولاده یې کیوي او سوراڼي او درېمې ښځې یې دوه زامن درلودل چې جیلم او هوید نومېدل چې د دوی اولاده ډېره لږه او په کیوي او سوراڼي کې شامله ده.

دوی په پیل کې د تو چې د سیند په جنوب د غره په لمنه کې اومېدل، خو د سلطان شهاب الدین غوري په زمانه کې شیتکو د بنو په اوسنۍ سیمه باندې بریدونه پیل کړل

(۱) معلومات مختصر درباره اقوام وقبایل ولایات سرحدی کشور - ۱۴ مخ.

(۲) میله = مینه یا مسکن(لیکوال).

(۳) پښتانه د تاریخ په رڼا کې - ۳۹۶ مخ.

په هغه زمانه کې په دغه سيمه کې دهني او منگل قومونه اوسيدل . ددې حملو په نتيجه کې دشيتک په اولاده کې د کيوی او سورانۍ اولس حملې جاری وساتلې چې وروسته بيا منگل او هنی له دغه ځايه وکوچيدل دهنی د قبيلې لږ شمير د هند خواته لاړل او يو شمير يې د منگلو د قبيلو سره يو ځای دسپين غره په جنوب کې آباد شول . دهني او منگل د قبيلو تر وتلو وروسته دغی قبيلې د خپل پير په لار ښودنه د بنو سيمه په خپل منځ کې په دی دول سره و ويشله چې د ميری د مشر زوی کيوی اولادی ته يې سهيلي برخه چې اوس په ميری سره مشهوره ده د کـکی نو ختيځو برخو پوری چې په هغه وخت کې زياته آباده او ښه سيمه وه ورکړه او د کيوی د دويم زوی (سمی) ته يې ترنار پوری منځنی برخه ځمکه او دسورانی اولادی تـه يې د کورمی درود شمال تـر ـ ((تول)) پـوری سيمې ور کړل شوی.

دا سيمه په هغه وخت کې خرابه او ځنګلی وه ، خو اوس ډیره ښه ځمکه ګڼله کيږی(۱) دشيتکو داولادی يعني دوړو، بنوڅيو او تنيوذ کر په خپلو خپلو ورديځو نو کې راغلي دی.

(۱) حيات أفغاني ۷۲۲ ـ ۷۲۳ مخونه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

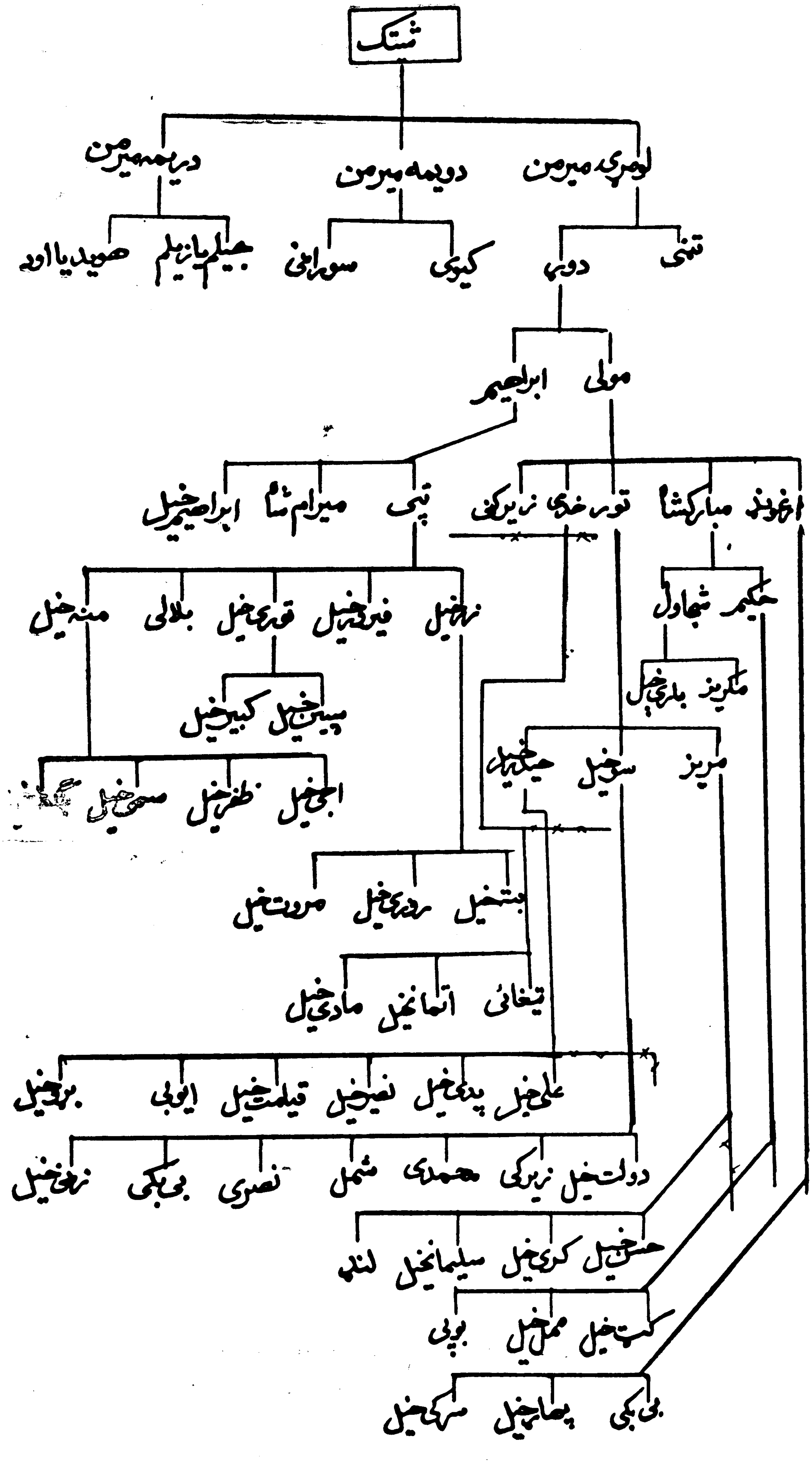

شیـــرانی

که چیری دنسب شجره وګورونو څرګند ه بهشی چی شیرانی دسړبنې په ټولنیز ګروپ پوری بوه اړونده قبیله ده. شمال ته یې دوزیرو قبیله، لویدیځ ته یې ژوب اود منډوخیلو سیمه، جنوب ته یې دکاکړو قبیله او ختیځ ته یې هغه قبایل میشته دي چی په دیره اسماعیل خان کی استوګنه لري. (۱)

دروایاتو له مخی شرخبون پنځه زامن درلودل یعنی شیرانی، ترین، میانه، بړیڅ اواورمړ. ویل کیږي چی د شرخبون مشر ځوی وخو پلار د مشری پګړی ترین ته په سر کړی وه (۲) له همدی کبله شیرانی دخپل پلار اوورونه خپه او یو پیغام یی کاکړ ته چی د ده مورنی نیکه و په دی شرحه واستاوه: چی زه دلته دیر په تنګ شوی یم، راشه او ما له ځانه سره بوځه. کله چی کاکړ دا خبره واوریده دخپلو څو تنو زامنو سره د شرخبون کورته راغی اوورته یی وویل چی شیرانی پریږده چی زما سره لاړ شي. شرخبون په دی خبره راضي نه و کله چی شیرانی په تلو باندی ټینګار وکړ نو په دغه وخت کی ترین په قهر شو او ورته یی وویل چی شیرانی پریږده چی د کاکړ سره لاړ شي که چیری هغه دلته نه وي نو څه به وشي. په پای کی کاکړ شیرانی له ځانه سره بوت او شیرانی هم ژمنه وکړه چی ده اودده اولادی ته دی هیڅکله سرپینی نه ویل کیږي (۳) په همدی توګه د خپل مورنی نیکه یعنی کاکړو په کورنی کی شامل شو او په بنوا ویدو کی دغو غښت د ټولنیزی دلی سره اړیکی لري .

دشیرانیو سیمه دګومل دری جنوب ته موقعیت لري. د سلیمان غر هم ددوی په سیمه کی پروت دی اودوزیرو په شان ددوی سیمه هم غرنی ده.

شیرانی په عمومي دول په ونه منځني، دنګر، غښتلی، سخت سری اوفعاله دي. شیرانی اکثره د کرنی اومالداری په چارو بوخت دي. که څه هم د کروندی

---

(۱) اصلاع، ایجنسی هاوقبایل ایالت پښتونستان ۹۷ مخ.

(۲) پښتانه دتاریخ په رڼا کی ۱۲۷۷ مخ.

(۳) حیات افغانی - ۲۵۰ مخ.

ځمکې یې لږې ،خـو دوه فصله‌دې اوغـنم ، اوربشې ، وریجې جـوار اوتمباکو پـکې کرل کیږي . همدا راز د دوی د غـر ونو لمنې پـه للمـې د ول سره کرلې کیږي. دوی دغوایانو اوسخوندرروزنه‌کوي او هغه شیرا نې چـې په‌غرونوکې استوګنه لري نودوی دپسونواووزورمی هم ساتي :

دوی قبیلاوی‌خصوصیات لري‌اودقوانینوتابـع نه‌دي . ددوی سره د قبـایلو په ځیر چلندکیږي دوی ددیره اسماعیل خان په ضلعه‌کې استوګنه لري .

دشیرانیوقبیله په‌دریوعمده خیلو نوو یشل شوې ده چې په لاندې‌دول دي : اوبه‌خیل ،حسن خیل اوجوهرخیل. ددوی دشمیر صحیح پته‌نشته. خو په۱۹٦۱ ع کال‌کې‌دستوریانواوشیرانیـومجموعي شمیر (۱۷۲۸۲) تنه ښودل شوی دی(۱)

شینواری

شینواری دپښتنویوه مشهوره قبیله ده چې د سړبن په ټولنیزګروپ پـوری اړه لري اودسپین غره په شمالي لمنواودننګرهارپه جنوب ختیځ کې میشته‌دي . ددوی یوه برخه په لوارګی، څوکورنی‌یـې‌دکوهاټ په ځنګلونوکې ،دکونـړ په سره‌کمره ،دپروان ولایت په غوربند اوکشمیرکې هم استوګنه‌لري .

په «پښتانه دتاریخ په رڼا کې» دشینوارو‌په باب داسې راغلي‌دي: « لـکه چې دشجرې څخه معلو میږي‌کاسیان پـه‌یو ولسوخانګو‌یشل‌شوی دی چې دشینوارو قبیله‌هم‌په‌دوی‌کې‌شامله ده. لـکه چې‌دپټې خزا نې د رو ایت نـه معلو میـږي دخرشبون په اولاده‌کې دکند اوځمند اولاده‌دغوړي‌مرغې نه د غزني ، کا بل او دپیښوردوادی په لورمهاجرت پیل کړ. نو په دغه وخت‌کې‌کاسیان بیرته‌دسلیمان غره ته لاړل اوهلته میشته شول. البته دکاسیانو‌یوی قبیلي‌(شینواری) د خاښې خیلوسره مهاجرت وکړاودخیبرپه شما ل اوجنو بـې غرونوکې میشته شول (۲)

---

(۱) اضلاع، ایجنسی هاوقبایل ایالت پښتونستان ۹۷ مخ .

(۲) پښتانه دتاریخ په‌رڼاکې ۱۳۲٦-۱۳۲۷مخونه.

دشینواروشمال اوپه‌ډیخ نه دخوګیانیوقبیله ، شمال ته یې دکابل سیند او د مومندوقبیله ،ختیځ ته یې دډیورنډ کرښه ترلوار‌ګی پورې امتداد اوداپر یدیو دقبیلې سره پوله لري اوجنوب خواته یې سپین غرموقعیت لري. د وی د هسکې مینې (ده بالا) ،مومندډرې ، نازیانو ، اچین او دوربابا په‌اولسوالیواود چپرهار په علاقه داری کې استوګنه لري.

دغه قبیله په لومړي سر کې په دوو پلارووېشل‌کېږي چې یوه ته سه پای او بل ته عبدالرحیم خیل وایي. چې سه پای مشرورورواوعبدالرحیم خیل کشرورور دی. مشرورورپه خپل منځ کې اووه‌تپې دي : حسن خیل،حمزه خیل، لیاس‌خیل، ریندادخیل ،حیدرخیل ، بابرخیل ،سلیمانخیل او کشرورورویې په‌درې ټپوویشل شوی دی اوهغه له علي شیرخیل ، عدل خیل اوسنګوخیلوڅخه عبارت دي :

ددغوخیلونو داستوګنې ځایونه :

۱ـ حسن خیل: حسن خیل‌دهسکې مینې داولسوالۍ په ا وغز، ګورګورۍ، پاپین ،شیخ میدان، باغي بند، شپوله‌او ګیزاره کې پراته‌دي .یوشمیرحسن خیل په غوښت دره کې هم استوګنه لري. ویل کیږي چې د حسین‌خیلوشمیر به (۱۶۰۰) تنه وي .

۲ـ حمزه خیل: دوی په‌خپل مینځ کې دوه تپې دي چې یوه احمد خیل او بله یې مغدود خیل دی.احمد خیل اکثره په‌ده‌بالااو لږشمیریې‌په تنګی ،شرمبنی اولږواحمد خیلو کې اوسیږي.مغدود خیل‌په‌ګاګره، ګجبهه، مریز، سنګوتا او راوګی کې استوګنه لري .

۳ـ لیاس خیل: لیاسخیل (الیاس خیل) اکثره‌په هسکې‌مینې، ګیزاره لږشمیر یې دهسکې مینې په تنګی اویوشمیرپه نری او بوکی اوسیږي اودجعفریانوپه نامه څوکورنۍ یې بیادکوچیانوپه دول ژوندکوي .

٤ـ ريښداد خيل: دمامند په تنګي، باغ، اچين او ګردي کې پراته دي. دا ښاخ په څلورو څانګو ويشل شوي دي او دپا خيلو، الیکه خيلو، بام خيلو او خليفه-خيلو څخه عبارت دي .

٥ـ حيدرخيل: دا ټپه په خپل مينځ کې دوه پلاره دي چې يوه ته «نيمي در» او بل ته «ممه خيل» وايي . ممه خيل په لندي، مورګي چينه، د اوبني، اسدخيلو، تريلي، ميدانک، سره کلا او هجوم کلي کې ميشته دي.

٦ـ سليمان خيل: په توتګي، وچکوټ او دکوشتل په کليو کې اوسيږي :

٧ـ بابرخيل: دا يوه کوچنۍ څانګه ده چې يوه شميريې په صندق، بتن او چهال ګزي کې اوسيږي :

٨ـ علي شيرخيل: داد عبد الرحيم خيلو يوه څانګه ده چې څه برخه يې په لوارګي او څه يې په افغانستان کې ميشته ده. دوی په اوو ټپو باندې ويشل شوي دي او هغه له عيسى خيلو، باخيلو، ترخيلو، پيروخيلو، اش خيلو، خوګا خيلو او شودن خيلو څخه عبارت دي:

٩ـ عدل خيل: دا هم دعبدالرحيم خيلو يوه ښبه ده. دا ټپه په خيل مينځ کې دوه پلاره دي يعني عثمان خيل او کرګوخيل .

سنګوخيل: سنګوخيل په دريو پلارينو باندې ويشل شوي دي: ګدوخيل، څلورپلاري او غني خيل. سنګوخيل دمندئي څخه ترغني خيلو پورې د نازيانو په درو کې پراته دي.

له دې کبله چې د شينوارو يوه برخه دخيبر دتاريخي دري په شا او خوا کې استوګنه لري نو دخيبريانو په نامه سره هم يادیږي چې اورکزي او اپريدي هم په همدې نوم نو سره مشهور دي .

دتورخم او شمشاد سيمې هم د عليشيرخيلو شينوارو داستوګنې سيمې دي .

دلوارګي شينواري په خپلو خيلونو کې ويش د حجرې له مخې ترسره کوي چې اومن دهر خيل حجرې په لاندې ډول دي :

خوګاخیل (۱۷۲) حجري، شیخ مل خیل ۶۸ حجري، اش خیل ۲۳ حجري، مختارخیل ۲۱ حجري اوغني خیل ۳۵ حجري. دلواړګي شینواري اکثره د سوداګرۍ په چاروبوخت دي اوهغه ترانسپور تي تجارتي لاري چي دکابل او پېښورترمینځ چلیږي دهمدی خلکوپه لاس کي دي (۱) .

د لواړګي شینواري د افغانستان د شینوارو سره مني اړیکي لري .

د لواړګي دشینوارو شمال خواته شلمان شمال ختیځ ته بې ملا ګوري اوجنوب ختیځ ته یې اپریدي موقعیت لري. دلواړګي سیمه د تورخم نه دخیبر داپریدوترسر حده شپږ میله اوږده اودری څلور میله پلنه ده :

شینواري په میلمه پالنه کي مشهوردي. ددوی حجری تل دمیلمنو اومسا پرو پرمخ خلاصې وي. دحجروترڅنګ یې جوماتونه هم شته په دوی کي د جرګي سیستم ډیرقوي دی اواکثره خلك خپلي لانجي دقومي جرګوله لار د اواروي :

دلواړګي شینواري اکثره خپلي جرګي پهسپین جوما ت کي چي دلواړګي ترمینځ دلویې هديري سره موقعیت لري جوړوي په شینوارو کي لکه د نورو پښتني قبیلو پهخیر دننواتي دودهم ډیرقوی دی چي ارومرویې قبلوی اومني یې .

په دوی کي دسولي کولودودهم دپخوا په شان په خپل حال پا تې د ی چي (تیزه) یې بولي اواپریدی ورته (کاڼی) وايي (۲) .

همدارازدباجوړپه الینګار، چمرکند، څاوګی، شیخ با با اوسره کمره کي هم شینواري استوګنه لري:

دشیګل شینواري تقریباً دری سوه کاله پخوادخیدوعواملو له کبله د سره کمره خواته تللي دي اودشیګل څمکه یې له نوروقومونوڅخه چي په هغه و خت کي کافران وونیولي وه. دشینوارورا تګ شیګل ته اودنورو قو مو نوڅخه د شیګل نیول دشیخ باباپه مشرۍ چي اصلي نوم یې (ذکریا) دی ترسره شوی دی.

(۱) اضلاع، ایجنسی ها وقبایل ایالات پښتو نستان ۵۷ مخ.

(۲) پښتانه کابل ۱۳۴۹-۲۸۰-۱۸۶ مخونه .

ددوی سره دشینګل په نیولو کی ماموندوهم ملګرتیاوکړه . شینواری دکافرانو دسخت مقاومت سره مخامخ شول په تیره بیاهغه وخت چی د کنډرو کلا محاصره شوه نو شیخ باباامروکړچی ټول شینواری دی دکلادسو ځولوله پاره یوه یوه ګیډی لرګی راوړی نوموړی کلاوسوځل شوه اوشینواری بریالی شول چی وروسته شیخ بابادشینواروترمینځ شینګل وویشه چی په دی ویش کی ادرم خیلو (عبدالرحیم خیلو) ته کټه‌سید، امان کوټ، ګربوړی، کنډرو، زبربت داګ، ملاعلم کلی، شینکی، غرتنګی اوشنګرشاورسیدل.

سلیمانخیلوته چاکوړی، شینګرګل، نیم لاچی، سیمه‌لام، بنردیت، سورمل، برګله‌یی اوماتینه‌ورسیدل(۱)

په‌لواړګی کی دعلیشیرخیلوځانګی دادی: خوګاخیل، شیخ‌مل خیل، پسیروخیل، میردادخیل، آش‌خیل، مختارخیل، غنی‌خیل، پتمی‌خیل، بسی‌خیل، طالب‌خیل، سیدخیل، اشرف‌خیل، طوطی خیل، شوبی‌خیل، بابی‌خیل، شدانخیل، مادورخیل، میاخیل اوعالم‌خانی.

دننګرهارپه‌ولایت کی دشینواروشمیر(۱۵۵۲۷)تنه، دکونړپه‌ولایت کی(۵۰۰۰) تنه(۲) دلواړګی شینواری (۱۳۷۷۰) تنه اودسره‌کمره شینواری (۱۳۰۰۰) تنه ښودل شوی دی (۳)

طوطاخیل

دانډرودبیلی یوښاخ اود غلجیودټولنیزګروپ په‌ډله‌کی راځی. څرنګه چی ددوی.اصلی ځای د غزنی په ولایت کی ونودوی دځینو هواملو له‌کبله خپل اصلی تاتوبی. پری ایښی اواوس د پکتیا په ولایت کی استوګنه لری. دغه خلک په‌سید کرم کی دګردیزیو، منګلو، ځاځیو، محمدرانیواوداحمدزیوتر منځ

(۱) دپښتنو ټولنیز اقتصادی جوړښت ۲۸-۲۹- ۳۰ مخونه.

(۲) اصلاع ، ایجنسی‌ها وقبایل ایالات پښتو نستان ۵۷ - ۵۸مخونه.

(۳) نوموړی‌اثر(۳۷) مخ.

ژوند کوی. دوی د کرنی، مالداری او سوداگری په چارو بوخت دی. د پکتیا ولایت دطوطاخیلو شمیر په ۱۳۵۴ کال کی (۲۲۳٤۰) تنوته رسیده (۱)

عبد الرحیم زی (ادریم زی)

دغه قبیله دغلجیو په تولنیز گروپ کی شامله ده او د احمد زیو یو ښاخ گڼل کیږی. عبدالرحیم زی اکثره دننگرهار او لوگر په ځینو برخو کی استوگنه لری. یو شمیر عبدالرحیم زی دلغمان دولایت او ننگرهار ترمینځ دتورغره په لمن کی او سیږی چی دوی کوچیان دی (۲) همدار از د لغمان دقرغیو په اولسوالی کی ددوی شمیر (۳۵۵۷) تنوته رسیږی.

ددغی قبیلی تول شمیر د (٦۲۲۰) تنو په شاوخوا کی ښودل شوی دی. یو شمیر عبدالرحیم زی دننگرهار ولایت دکامی په اولسوالی او دکوز کونړ په اولسوالیو کی هم میشته دی (۳)

علی خیل

که چیری د نسب شجره په غور سره وکتل شی نو جوته به شی چی سلیمان چی دهغه څخه دسلیمانخیلو قبیله رامنځ ته شوی د وهم ورور علی نومیده چی دهغه او لاده په علی خیلو سره شهرت لری. دوی غلجی پښتانه دی. حیات افغانی دعلی خیلو په باب داسی لیکلی: «د زرمت سیمه چی پښتانه یی زرمله بولی نیمایی او سیدونکی یی علی خیل دی. پاتی یی په مقراو نورو سیمو کی استوگنه لری. دعلی خیلو دمندوزی دښاخ یوه څانگه اسماعیل زی دی چی دوی وری څانگی یی پیدنخیل او چندنخیل دی چی ددری کورنی په نامه سره هم

(۱) معلومات مختصر درباره اقوام وقبایل ولایات سرحدی کشور-۳ ٥ مخ.

(۲) دادریم زیو کوچیانو سره دلیدنی او کتنی په ترڅ کی می دهغوی دځینو سپین ږیرو مشرانو څخه همدومره معلومات راتول کړل. (لیکوال)

(۳) معلومات مختصر درباره اقوام وقبایل ولایات سرحدی کشور-۱۱ مخ.

پادیزی چی دخوست په سیمه کی ددوی تقریباً اخلور سوه کورنی میشته دی (۱).
پو زیات شمیر علی خیل دپکتیکا دولایت په مرکز شرنه کی استوگنه لری چی ددوی شمیر د ۱۳۶۰ کال داحصائیی له مخی (۳٦٨٤٧) تنو په شا اوخوا کی ښو دل شوی دی.

دغزنی په ولایت کی علی خیل دغزنی په مرکز، دمقر په اولسوالی، دگیلان په علاقه داری، دقره باغ په اولسوالی اود آب بند په علاقه داری کی استوگنه لری چی په هغه ولایت کی ددوی شمیر (۳۲۸٤۸) تنه ښودل شوی دی.

لنډه دا چی په ټول افغانستان کی ددوی شمیر د(۸۳۵٤۳) تنو په شااوخوا کی دی (۲) دپکتیاولایت دځاځیو په اولسوالی کی هم یوه ځانگه د علی خیلو په نامه پادیزی، مگر دغه علی خیل ځاځی دی.

عمر خیل

عمرخیل هم دپښتنو دغلجی دټولنیزی دلی پوری یوه اړونده قبیله ده چی ددوی داستوگنی اصلی ځایونه دمیدان ولایت دنرخ علاقه داری اودلغمان ولایت دمرکز پوری مربوط دچهارد هی سیمه اوهمدارا زدکندز ولایت د علی آباد سیمه ده. همدار از یوشمیرعمرخیل د بلخ دولایت دشولگری په اولسوالی کی هم استوگنه لری.

عمرخیل اکثره د کرنی اومالداری په چارو بوخت دی، خوځرنگه چی ددوی دعلم او پوهی سره زیاته مینه لری نو یوشمیر یی په دولتی ملازمتو نو مصروف دی (۳)

دلغمان ولایت دمیشته عمرخیلو شمیر(۲۱۸۸) تنه ښو دل شوی دی (٤)

---

(۱) حیات افغانی - ٤۱۰ مخ.

(۲) معلومات مختصر در باره اقوام وقبایل ولایات سرحدی کشور - ۷-۷۳- ۷۷ او۷۸ مخونه.

(۳) دعمرخیلودسپین ږیرو اومشرا نوسره دمفوی په باب ترلاسه شوی معلومات.

(٤) معلومات مختصر در باره اقوام وقبایل ولایات سرحدی کشور د۲٤ مخ جلدول.

عیسی خیل

عیسی خیل غلجي پښتانه دي او ځانونه په سلیمانخیلو ګډوي . دوی باید د هغو عیسی خیلوسره اشتباه نه شي چي د نیازي داولادي څخه دي. عیسی خیل اکثره د کابل ولایت او پوشمیر یي په نورو ځایونو کي پـه متفـرق او خواره واره ډول اوسیږي.

عیسی خیل

دوی په اصل کي متوزي پښتانه دي او په لودي قبایلو پوري یوه اړونده قبیله ده . عیسی خیل په اصل کي د نیازي ابن لودي اولاده ګڼله کیږي .

ویل کیږي چي په پیل کي د نیازي قبیله چي عیسی خیل یي یوه څانګـه ګڼله کیږي د شلګر په سیمه کي چي د غزني له توابعو څخه دي میشته وو چـي وروسته دانډړو او نورو غلجیو د غلبې له کبله د دغه ځایـه څـخه لیږدیدلو ته مجبور شول او د سلیمان دغره په ختیځ ولمنو او ټانک کي میشته شو ل . دوی په هغه وخـت کـي د شمیر د لږوالي له کبله د غلجیو سره د مقابلې توا ن نه درلو د.

کله چي په (۱٤٥۰) عیسوي کال کي بهلول لودي د هندوستا ن واکمن شو نود خپل قدرت د پیاوړتیا له پاره یي له افغانستان نه د خپلي قبیلي خلك او نور پښتا نه د نوکري او نورو پوځي دندو د ترلاسه کولو له پاره راوغوښتل او په هند وستان کي یي د پښتنو د میشته کیدلو له پاره یو عا م فرمان جاري کړ. نو په د غـه وخـت کـي د نیازیو له قبیلي نه هم اکثره خلك هندوستان ته و کوچیدل او په شاهي دربا رکي یي ملاز متونه ترلاسه کړل چي د هغوي له جملې نـه هیبت خان نیازي او عیسی خـان نیازي چي اولاده یي په عیسی خیلوسره شهرت لـري د سوري شیرشاه دواکمنی په وخت کي د خپل لیاقت او پوهي په سبب د امارت رتبې ته ورسیدل او دومره شهرت یي ترلاسه کړ چي هیبت خان د اعظم همایون خطاب ترلاسه کړ او د پنجاب صوبدار

شواوعیسی خان دشاهی دربارخاص مشاورو چی ددی وروسته د سلیم شاه سره په جګړه کی ووژل‌شواودوی دهندوستان نه د غی سیمی ته راستا نه شول (۱)

دعیسی‌خیلوسیمه داباسین په اوږد و کی‌تردیرشومیلوزیاته غزیدلی‌ده. سوریی دولس میله دی او په دریو خوا وو کی لوړوغرونو په غیږکی نیولی‌ده . د دوی سیمه‌ډیره‌حاصلخیزه‌ده‌چی‌پر یمانه‌اوبه اوګڼ شمیرنفوس لری او ډیرښه کښت پکی کیږی (۲)

کله چی عیسی خیلو د لو مړی ځل له پاره په دغه ځا ی کی خپله قبضه ټینګه کړه نودوی پرخپلوښاخونو با ندی مقبوضه سیمه وویشله په دی ډول چی ممون خیلوته یی یوبرخه، زکوخیلوته‌یی یوه برخه، اپوخیلوته یوه‌برخه‌او ښبیره‌ته یی یوه برخه ور کړه . ددوی نوری څانګی دا دی : شمشی خیل ، احمد خیل ،خضر-خیل ، بهارخیل، بادین زی، پرالی‌خیل، شیخ عمرخیل ،عثمان‌خیل ،عمرخیل ، میرزا خیل‌او خا نی خیل(۳)

غرشین

د غرشین قبیلی‌دسیمی‌دتسمیی دوجهی‌په باب داسی ویل کیږی‌چی‌د دوی نیکه یوډیر منلی‌اوخدای لمانځونکی انسان وچی‌د خپلی دعا په سبب یی یووچ غرشین کړ. حیات‌افغانی لیکی: څرنګه چی د پښتوپه ژبه کی‌دده نوم له دووکلمو(غر) او (شین) نه‌مرکب شوی دی‌نو دده‌او لاده هم د هغی په سبب په غرشینو بـا ندی مشهورشوی دی .

غرشین اکثره دکندهارپه‌غرنیوسیمو کی میشته دی او دوی ته خلك په درنده سترګه‌ګوری . د غرشینو څوکورنی دراولپنډی د ضلعی د برهان د سیمی په غرشین نومی ځا ی کی استوګنه لری (٤)

---

(۱) حیات افغانی - ۸۷۹- ۸۸۰ مخونه.

(۱) د کابل سلطنت بیان دوهم‌توك ٤۷ مخ.

(۲) حیات افغانی ۷۸٤ مخ .

(۳) نوموړی‌اثر ۲۵۷ مخ .

غرغښت

دپښتنو په قبايلوکي يوهم دغرغښت تولنيز گروپ دی چي په دغه تولنيزگروپ پوری يوشمير قبيلي، ښانگي اوخيلونه اړه لري. دوی دغرغښتي پښتنو په نامه سره هم شهرت لري. داسری په پښتنو کي ډير مشهورنيکه دی اوله پخوازمانوڅخه مورخانوددهنوم اوحال ليکلی دی. په پښتني عنعنه کي هم دا سړی يوخورالوی پښتون اومشهورنيکه گڼل کيږی. ددی عنعني تصديق په خارجي مؤرخينوکي ابوالفضل علامي (۱۰۰۶ هـ) داکبرمغولي پاچامؤرخ په ددی ډول سره کوی «په پښتنوکي دری وروڼه بيټني، غرغښت اوسړبن ډيرمشهورنيکونه دی»(۱)

دروايانوسره سم دی د ۳۸۸هـ کال په شااوخوا کي ژوندی و.

د« پښتو او پښتا نه په سهيلي پښتو نخوا» نومي کتاب ليکوال د غرغښتو په باب داسي عقيده لري : «غرغښت اصلاً له دووتورو(کلمو) څخه مرکب دی چي غراوغښت دی اودغه زړه آريايي کلمه دگورگښت، گرگښت، غورگښت اوغرگښت څخه راوتلې ده چي معني يې دغروگرځيدونکي ياپه بله ژبه د غ رواوسيدونکي راځي اوموږ غرغښتيان دغروال، فرزندان کوه، زاده گان کوه او ياد غرزيږو په نومونوسره هم يادولای شو (۲)

دروايانو مطابق دغرغښت دری زامن درلود ل يعني داني، بابي اومندو چي په دوی کي ددانی داولادی شميرزيات دی اوددانی په اولاده کي دکاکړوقبيله د يره مهمه گڼله کيږی (۳) چي ذکربه يې په خپل رديف کي شوی دی.

په غرغښتوکي نوری مشهوری ښانگي دادی : ۱- پنی ۲- ناغر۳داوی ٤- گدون باجدون. دغرغښتو يوشمير دراولپنډی دضلعي په چهچهه اوهم د هزاره په سيمو کي ميشته دی لکه چي په چهچهه کي يوه سيمه دغرغښتي په نامه سره يادېږی.(٤)

---

(۱) آئين اکبری لومړی توك ۱۹۱ مخ.

(۲) پښتو اوپښتانه په سهيلي پښتونخوا کي - ۳۷مخ.

(۳) پښتانه دتاريخ په رڼا کي - ۱۱٦٤- ۱۳۲۷ مخونه.

(٤) حيات افغاني ۳۷۹ مخ.

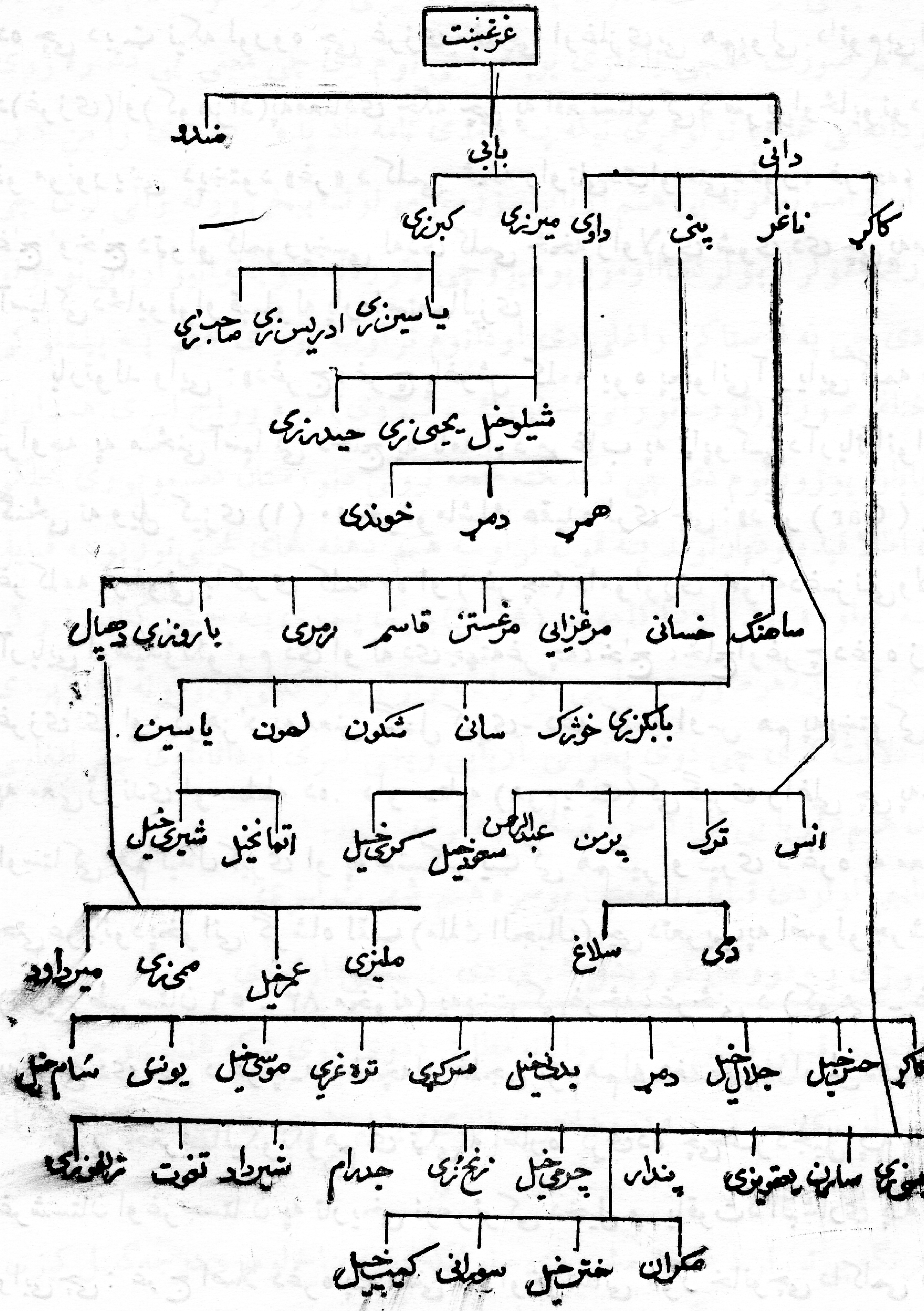
غرغښت
مندو
بابي
داني
کبزي
میزي
واوي
پني
ناغر
کاکړ
یاسین زي
ادریس زي
صابر زي
شیلوخیل
یحیی زي
حیدرزي
خوندي
دمړ
همړ
باروزي
دهپال
زمري
قاسم
مرغستن
مرغزاني
خساني
ماهنگ
یاسین
لمون
شکون
ساني
خوژک
بابکرزي
شیري خیل
اتمانخیل
کرني خیل
سعدخیل
عبدالرحمن
یرمن
ترک
انس
میرداود
ممي زي
عمرخیل
ملیزي
سلاغ
دمي
شام خیل
یونس
موسی خیل
تره غږي
مسرکي
بدنخیل
دمړ
جلال خیل
حسن خیل
کاکړ
ژالوزي
توت
شیرداد
جدرام
زخ زي
چرمي خیل
پندار
یعقوبزي
سارن
یحیی زي
مکران
ختړخیل
سوراني
کمبیرخیل

غلجي

دپښتنو دقبیلو په لړکی یو هم د غلجي قبیله ده چی د بی بی متو له نسله څخه ده چی د بیټ نیکه لوروه چی غرزی، غلجي او غلزی یی هم بولی. دا نوم بی له شکه د(غرزی)او(کوهزاد)په معنا دی څکه چی په افغانستان کی د سړیو او ځایو نو د زیاتو نو مونو ریښې د پښتو د «غر» د کلمی څخه راوتلی دی اوحتی دغور، غرچه، غرج غاج او خاج د تولو کلمو ریښې له دی کلمی څخه راولاړی شوی دی چی په منځنۍ آسیا کی دځایو نو او قبیلو له پاره استعمالیږی .

بارتولد وایی : «دغرج، غرچ یا غرش کلمه یوه پخوانی آریایی کلمه ده چی تراوسه په منځنی آسیا کی دخاج په نامه اود مرغاب په تاپو کی د آریائیانو استو-گنځی ته ویل کیږی (۱) ». خو توماشلګ عقیده لری چی: «دگر (Gar) یعنی غرکلمه لرغونی باکتری کلمه ده او (غرچه) دامولوړی خواته دغزنی ولایت د آریایی او سیدو نکو نوم دی او له دی جهته غرچه، خاج ، خاج او غرج دغره زوی یا غرزی دی اود کوهزاد په معنی گڼل کیږی. دغه کلمه اوس هم په پښتو کی دغره په معنی ژوندی او مسلطه ده. داو ستا په (هوم یشت) کی گیری راغلی چی په خرده اوستا کی هم لیدل کیږی او په سنسکریت کی هم گیر او گیری د غره په معناده . حتی عربانو دپخوانی گرشاه لقب (ملك الجبال) چی دتعریب په اصولو جرشاه دی (تاریخ طبرستان ۵۶ ـ ۸۳ مخونه) په پښتو کی غرشه، غرشی د (کوهی ـ غرنی) په معنی دی چی د غرچه ، غلچه او غلجي نوم هم له هغه ځایه راوتلی دی

عربی جغرافیا لیکو نکو هم دی تکی ته اشاره کړی ده چی غر دجبل په معنی د غرشستان او غرجستان په تاریخی نومونو کی دخیل و. یاقوت د البشاری په حواله وایی چی : غرج اصلاً دغره په معنی دی اوخراسانی مور خانو چی دا کلمی دخپلو هیواد والو څخه اوریدلی دی هم دغرجستان نوم په اصلی شکل «غرستان» لیکلی

(۱) قدرت الله حداد « غرزی ، غلجي او خلجي دتاریخ پوها نو له نظره »، دکابل مجله ۳ گڼه ۱۸ جلد ۱ ٤ مخ .(۱۳۳۸ کال .

دی چې دغرستان څخه عبارت دغره اوسېدونکی دی . منهاج سراج جوزجانی چې زموږ دهېواددمورخینوڅخه وزیاتره دغربودغرجستان او غرشستان پرځای غرستان لیکلی اوطبقات ناصری په زړونسخوکې څو واره غرستان لیدل کیږي .

په هرصورت غلجي یاغلزی یوپښتوانی نوم دی چې معنی یې دغره زوی دی اودافغانی غلجیانولوړ نیکه په همدې نامه یادېده . ده دری زامن درلودل اودزامنونومونه یې هم آریایی زړونومونوته بېخي ورته والی لري چې هغه توران، تولراوبولردی اوموږپوهیږوچې «تور» له هغوپښتنیوآریایی نومونوڅخه دی چې په اوستاکې راغلی دی اودانوم تراوسه پورې هم په پښتنوکې په مختلفوصورتو(تور- تورانی – تورك – توری) سره رواج لري.همدا راز بولریابلوریوزوړنوم دی چې دګلګته څخه نیولې دنورستان دسیمو پورې خلکو بانای اطلاقیده اودبارتولد په قول تراوسه هم دهغه ځای ځینې تورپوښه قبایل ځانونه «بلور» بولي اوداکلمه تر(۱۸ ع) پېړۍ پورې په چیني کتابونوکې لیدله کیږي . په هرصورت دغلجي، توران، تولراوبولر کلمې اونومونه ټول پردې باندې دلالت کوي چې دوی پښتانی آریایی ریښې لري اوداثابتوي چې افغانی غلجیان هم دآریا یی نژا د سره تینګه اړه لري .

غلجي اولودي قبایل په متوزیوسره هم شهرت لري .

متوزي په دووڅانګو ویشل شوي دي : غلجي اولودي.

دغلجیودقبیلې ویش : — دروایاتومطابق ددوی لوی نیکه غلجي وچې دغه قبیله په لوړی سرکې په دووښاخونوباندې ویشل شوې ده چې لومړی توران اودویم ابرا هیم .

څرنګه چې توران د غلجي مشرزوی ؤ نوځکه دغه ښاخ لومړی درجه ګڼل کیږي. دتوران ښاخ په دووڅانګو باندې ویشل شوی دی لومړی هوتك دویم توخي چې دغه دواړه څانګې وروسته بیا په نورو ډیرو شعبو اوڅانګو باندې ویشل شوې دي (۱)

(۱) حیات افغانی، ۲٦۸ مخ

ابراهیم دوه زامن درلودل چی دهغه دشپږو لمسیانو نه شپږ لوی ښاخونه رامینځ ته شوی دی چی دابراهیم غلجیو په نامه سره یادیږی په دی ډول چی سلیمانخیل ، علی خیل اواکاخیل چی دا دری واړه ښاخونه مجموعاً دخپل نیکه (ایزب) په نوم بلل کیږی. څلورم سهاك، پنځم اندړ، شپږم تره کی چی له دوی نه وروسته نوری ډیری څانگی هم رامنځ ته شوی دی .

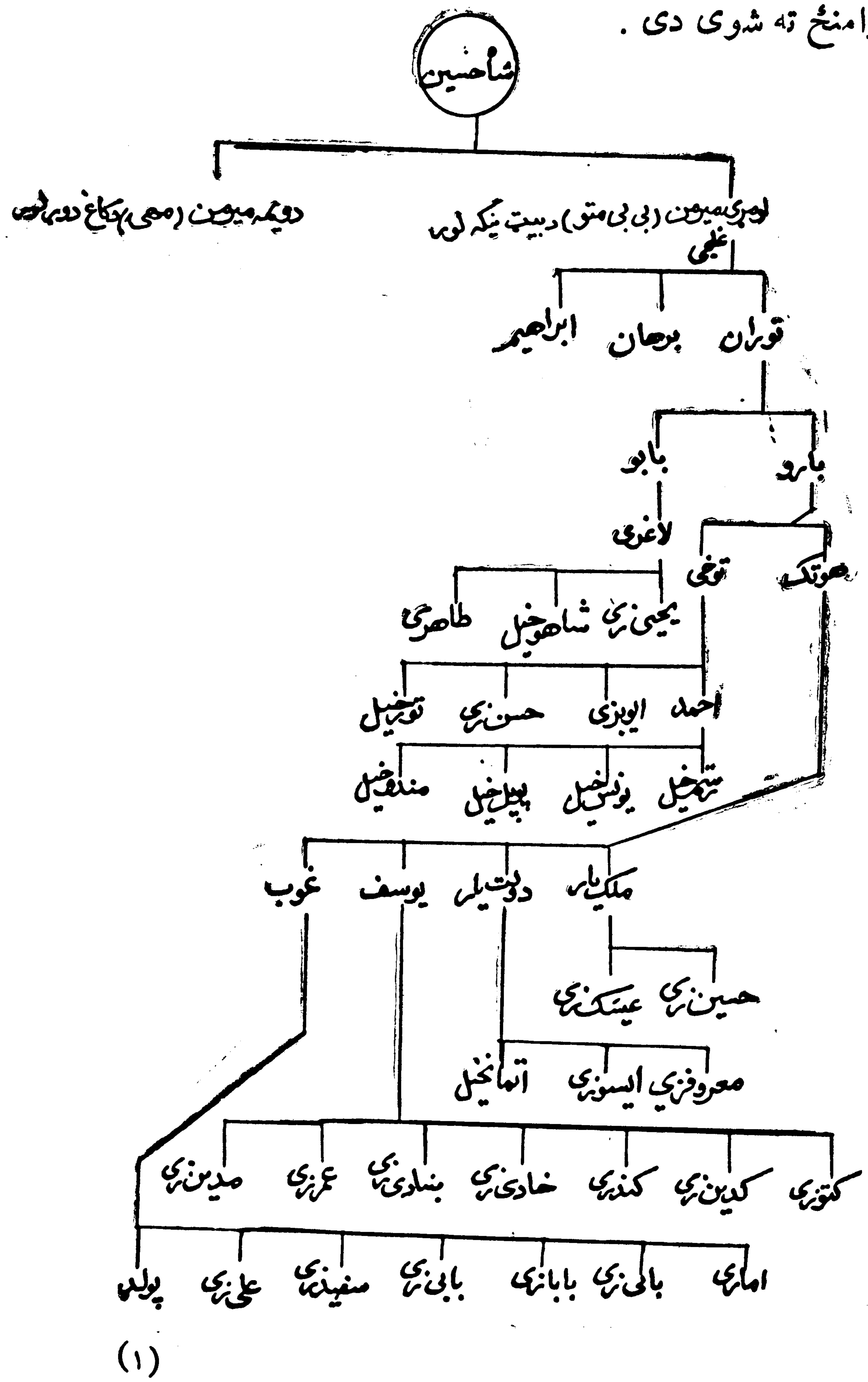

(۱)

---

(۱) پښتانه د تاریخ په رڼا کی ۱۳۳۳ مخ .

غوریاخیل

ددغې قبیلې خلک هم ځانونه سړبني پښتانه بولي او وايي کېږي چې د سړبن دزوی خرشبون له اولادې څخه دي. څرنګه چې ددوی لوی نیکه غری یا غوریا نومېدونوله دی کېله ددوی نسل ته غوریاخیل هم وايي. په تاریخ حیات افغاني کې کښل شوی دی چې: «غوریا څلور زامن درلودل ۱ــ دولت یار: چې دمغه له اولادې څخه دمومند واوداود زیودوه ښاخونه مینځ ته راغلي دي. ۲ــ خلیل ۳ــ څمکني ۴ــ زیړان .

د پښتنو د تاریخ مؤلف قاضي عطاالله خان لیکي: مومند، خلیل او داودزوته غوریاخیل وايي. تقریباً د ۱۴۵۰ ع کال په خوا او شاکې دوی دغزني لوید یځ ته د ترنک سیند په خواکې اوسیدل. بابر په خپل تزک کې د دې قبیلې داوسیدو دځای ذکر د (مشد) او سمګانه کلیو په خوا وشاکې کوی د ځېړنونه وروسته معلومیږي چې دا کلي دغزني جنوب ته واقع دي. هر کله چې بابر د غلجیو دملک دتقسیم له پاره په ۱۵۰۷ ع کال کې غزني ته روان شو او دسرده په مقام باندې کوز شو (سرده ۲۵ یا ۳۰ میله دغزني نه سویل ته موقعیت لري) نو بابر وايي چې ما ته خبر وشو چې دمومندو لویې قبیلې په مشد او سمګانه کې پرتې دي امیرانو ما ته وویل چې ددوی اوټ کول په کار دي، مګر بابر وايي چې ما ورته وویل چې موږ خپل رعیت ته نقصان رسول مناسب نه ګڼو.

څرنګه، چې ددغې قبیلې په شمېر کې زیاتوالی راغی نو دوی دغزني نه کابل او د کابل څخه د ننګرهار خوا ته راوخوځېدل او د ننګرهار نه یې د خیبر په لاره پېښور ته کوچ وکړ او د دلازاکو له قبیلې سره یې چې لا د مخه یې پر پېښور باندې قبضه

تینگ کړی وه د سلطان پوری په سیمه کی چی خلک یی جنګ ګړوری هم بولی مخامخ او ددوی ترمینځ سخته جګړه پیښه شوه او دیو روایت له مخی میرزا کامران په دی غرض چی دهغوی په مقابله کی دا طاقتوره قبیله دخان سره ملګری کړی په دغه جګړه کی یی له دغی قبیلی سره مرسته وکړه چی په نتیجه کی دلازاکوماتی وخوړه ځینی دجنګ په ډګر کی ووژل شول او ځینی یی هم د هزار خانی په ویاله کی ډوب شول که څه هم دغه ویاله په معمولی ډول دومره اوبه نه درلودی چی څوک دی ډوب کړای شی، خود دغی ویالی په پورتنی برخی کی دو مرهٔ بات باران اوریدلی وچی دلازاک یی ډوب کړل. تر دغی صوبی وروسته تو موری سیمه دمومندو، داودزیو او خلیلو لاس ته ورغله او دپیښور پراخه، اواره او میدانی سیمه یی ونیوله او دلازاک دلنډی سین څخه پوری وتل او دلنګر کوټ په میره او نورو ځایونو کی میشته شول بیا وروسته هغه وخت چی دیوسفزیو مشرخان کجو ونود دغی قبیلی او یوسفزیو ترمینځ دشیخ تپور په سیمه کی دیره سخته جګړه وشوه او غوریا خیلو ته دیرزیان ورسید په تیره بیا دخلیلو د ښاخ نه چی خلک یی دیر جنګیالی وو زیات شمیر کسان ووژل شول، خود ماتی سره سره یوسفزیو د دی جرئت ونه کړ چی د دوی مقبوضه سیمی ونیسی. ددغی قبیلی ملک یا خان ته په پیښور کی غوریا خیلو ارباب وایی خود هغوی دواک ترمینځ توپیر شته. ددغی قبیلی په ځینو ځایونو کی ملک د دیر زیات واک څښتن دی خو په ځینی ځایونو کی یی اختیار لږ وی.

داخبره هم دیاد وړ ده چی د غوریا خیلو دلیږد په وخت کی یوشمیر په غزنی، لوګر، کابل او ننګرهار کی پاتی شول چی تراوسه هم په دغو سیمو کی استوګنه لری.

قاضی خیل

دوی سربنی پښتانه دی او دمندړو دامازی په ښاخ پوری اړه لری. دامازی ځانګه دیوسفزیو دسیمی په سد هوم او دمقام درو د پرغاره او لږ شمیر یی دمهابن د غره

---

(۱) حیات افغانی ۳۴۴ ـ ۳۴۵ـ ۳۴۶ مخونه .

په شمالي څنډه کې میشته دي. په دوی کې قاضي غلام قادر خان (چې په قاضي قادرو) سره مشهور و او دده زامن قاضي سعدالله، قاضي فضل قادر او قاضي نصرالله دانګریزي سرکار ښه خدمتګاران و و (۱)

قلندر خیل

دوی غلجي پښتانه دي او د سلیمان خیلو د لوی ټبر یو ښاخ ګڼل کیږي قلندر خیل په کټواز کې استوګنه لري چې ټو دي د یرش میله د غزني په سهیل کې پراته دي (۲)

د کټواز شمال ته داندړ و سیمه، جنوب ته یې ارګون، ختیځ ته یې ګر دیز او زرمت او لویدیز ته یې دغزني لویه ناوه پرته ده.

دکټوا ز د محکولسمه برخه په کاریز واوبه کیږي او پاتې محکه یې د دښتاو مال څر په شکل ده چې په دې وروستیو کلونو کې ځینې تجارانو او هغو کسانو چې په هند کې یې پیسې بندي کړي دي د کټوا ز د ځمکو یوه برخه دزور و ځاه ګانو او والړ پمپو نو په لګولو سره تر کرنې لاندې نیولې ده او د داد ور حاصل ځینې اخلي. مهم حاصلات یې غنم ، جوار او پالیزونه دي (۳)

قوال خیل

لکه څرنګه چې د یوسفزیو، ګګیانیو او ترکلانیو په بحث و نو کې راغلي دي هغه وقت چې خاښي خیل او غوریا خیل په تیره بیا دیوسفزیو قبیله د کندهار دښا او خوا سیمو څخه د کابل خواته و کوچیدل نو په هغه وخت کې چې کله کابل ته راغلل نو مغولي سلطان ابوسعید په کابل حکومت کاوه او به دغه وخت کې دخاښي ـ خیلو اوې مشر ملك سلیمان شاه بن ملك تاج الدین بن ملك رځړ و. تر هغه وخته وروسته کله چې مرزا الغ بیګ پاچاشو سلیمان شاه خپله لور مرزا الغ بیګ ته ورکړه . تر هغه وروسته دیو سفزیو او میرزا الغ بیګ تر مینځ مخالفتونه رامینځ

(۱) حیات افغانی ـ ۶۷۸ مخ.

(۲) د کابل سلطنت بیان دوهم ټوك ـ ۱۳۶ مخ.

(۳) دغزني تاریخي جغرافیا ـ ۱۶۰-۱۶۱ مخونه.

ته‌شول . مرزا الغ بیگ هم دیو سفزیو پر خلاف بانی لتولی هو چی یوه ورځ یی دیو سفزیو نهه سوه تنه مشران میلمانه کړل او په دی توګه یی غوښتل چی دوی له منځه یوسی چی په پای کی یی همدا سی وکړل . کله چی یی دوی د میلمستیا له پاره وغوښتل نو د ځپلو کسانو په واسطه یی دوی بی وسلی (خلع سلاح) کړل . د دغو بندیانو په جمله کی یو قدوة المکا شفین شیخ عثمان بن موتی مولیزی چی د هغه وخت دلو یو ولیا نو څخه شمیرل کیده او دیوسفزیو او لس هغه ته دیره عقیده او ارادت درلود هم شامل و. په هغه وخت کی چی مرزا الغ بیگ دغه اشخاص بندیان کړی وو نو دیوسفزیو یو تن نامتو شیخ او درویش (تورقوال) چی د یوسفزیو د مولیزی د بناخ څخه و کندهار ته د سیاحت له پاره تللی وهغه هم په دغه وخت کی دربار ته راغلی وت. په دغه وخت کی شیخ عثمان غږ کړ چی :((وګوری هغه دی تورقوال هم راغی په دی واقعه کی راسره شریک شو))

په اوسنی وخت کی هم دیو سفزیو دمو لیزی په څانګه کی یوه دله شته چی په همدی د (تورقوال) او اولاده او د قوال خیلو په نامه سره یا دیږی (۱)

یوشمیر قوال خیل دلغمان دولایت دقوال خیلو په کلی کی هم استوګنه لری.

کاسی

که چیری د نسب شجره وګورو نو څرګندیږی چی کاسیان د سړبن په تولنیز ګروپ کی شمیرل کیږی. کاسیان په یوولسو څانګو ویشل شوی دی چی دشینو اوقبیله هم په دوی کی شامله ده. ویل کیږی چی د سړبن زوی خرشبون هری زامن درلود چی عبارت وو له (کند، زمند او کاسی څخه). پښتانه دتاریخ په رڼا کی دکاسیا نو په هکله وا یی: « د پتی خزانی د روا یت نه معلو میږی چی دخرشبون په اولاد کی دکند او زمند اولاده دغوری مرغی نه دغزنی، کابل او دپیښور دوادی په لور مهاجرت غوره کړ، نو په دغه وخت کی کاسیان بیر ته

(۱) تواریخ حافظ رحمت خانی ۲۴ مخ.

دسلیمان غره ته لاړل او هلته میشته شول، البته ددوی یوی قبیلی (شینوارو) دخانبی خیلو سره مهاجرت وکړ او دخیبرپه غرنیو سیمو کی میشته شول چی تر اوسه پوری هم هماغلته میشته دی (۱)

کاکړ

کاکړ دغرغښت په ټولنیز گروپ کی یوهستره قبیله ده. دځینو روایاتو مطابق ددغی قبیلی لوی نیکه کاك نومید چی یو زاهد او نیك انسان و او داسی وبل کیږی چی کاك نیکه دغیاث الدین غوری دواکمنی په وخت کی وفات شو او مزاریی دهرات دجامع جومات په دروازه کی دی.

ددوی اصلی او پخوانی ټاټوبی په پخوانیو زړو کتابونو کی دکاکړستان په نامه یاد شوی دی او تر اوسه پوری زموږ خلك دژوب او بوری تار یخی ناوی دکاکړستان په نامه یادوی .

په تاریخ حیات افغانی کی راغلی دی: «دکاکړو دسیمی شمال ته دغلجیو دسیمی جنوبی څنډی موقعیت لری . شمال لویدیځ ته یی دار غستان سیمه او هم دټوبی هغه برخه موقعیت لری چی اڅکزی درانیان پکی اوسی، لویدیځ او سهیل ته یی دبلوچستان سیمه دسپینو ترینو دعلاقی یوه برخه او دسلیمان دغره یوه لړی موقعیت لری. ددوی ټوله سیمه تقریباً دسلو میلو په اندازه ده چی ټوله غرنی او دغرونو په واسطه احاطه شوی ده او تر ټولو څخه لوی غر یی له شمال څخه جنوب خواته غزیدلی دی. که چیری ددغه غره دلویدیځی خوانه څوك شمالی خواته راشی نو لومړی به دسیونا داغ سیمی ته راورسیږی چی یو لوړ او سوړ میدان دی چی یوازی دمالونو څرولو له پاره مناسب گڼل کیږی، خو لویدیځ ته یی دیری لویی وادی گانی چی د غرونو په مینځ کی موقعیت لری

(۱) پښتانه دتاریخ په رڼا کی - ۱۳۲۷ مخ.

شنه چې دهغوله جملې نه دتورې مرغه، برشور، ترین، توګی او هنه وادی ګانی ډیرې مشهورې دی (۱)

او وابناد استاد عبدالروف بینوا په خپل مشهوراثرپښتونستان کې د کاکړو سیمې داسې معرفي کوي:

۱- دبرشوردره : چې د«اورې» له چینې څخه راشروع شوې ده بیاد پښین ترعلاقې پورې پرته ده شمال ته یې د توبې دحد سره نښتې ده اوپه دې علاقه کې دکاکړو«تره غرې» او«سنتیا» ټبې اوسیږي.

۲- دکنچوغي دره : دایوه تنګه دره ده چې د کنډ دغره لمر لویدیز خوا ته واقع او تخمیناً دیرش میله اوږده اوښه آباده ده. په دې علاقه کې دکاکړو دسنتیا ټبه میشته ده اوددې علاقې خان په «ورګس» کې او سیږي.

۳- دهنه دره : د«شال» دعلاقې سره لګیدلې ده. د اعلا قه داعلیحضرت احمد شاه بابا له خوادقلات نصیرخان ته ددهٔ دخدمتونو په بدل کې ورکړل شوې وه.

۴- دبورې سیمه : دبورې علاقه ښه پراخه او زرخیزه ده بوره دهم یوکې بهیږي اوځو کاریزونه هم لرې په دې علاقه کې دکاکړو دولس طایفې اوسیږي.

توره مرغه، ترین او توګې یې هم مشهور دی.» (۱)

دکاکړو دڅینو ښاخونو تفصیل په لاندې دول دی:

۱- سنځرخیل ۲- سنتیا ۳- تره غرې چې اوس بههریو ښاخ په لاندې توګه وپیژنو:

۱- سنځرخیل: درواياتو مطابق سنځر نیکه پوتورزن مشراو منلی روحانی شخصیت وچې د مغولو پرخلاف یې اوږدې مبارزې کړې دي. ویل کیږي چې ددهٔ مزار په کوسه (*) کې دی او ډیر شمیر خلک ددهٔ مزارته ورځي.

---

(۱) حیات افغانی ۲۳۴ مخ.

(*) کوسه د کاکړستان دژوب په سیمه کې موقعیت لري (لیکوال)

پروفیسر سیال کاکړ د سنځرخیلو کاکړو په باب په خپل کتاب (پښتو او پښتانه په سهیلی پښتونخوا) کی لیکی:

«د کاکړو نواحی او سرداری له پخوا څخه د سنځرخیلو په لاس کی. ده دوی دشمیر په لحاظ د کاکړو تربلی هرتبر زیات دی (۱)»

د سنځرخیلو مباخ په لاندنیو څانګو ویشل شوی دی:

۱- علی زی ۲- عبدالله زی ۳- کب زی ٤- برن خیل ٥- سنخیل ٦- هرمزئی ۷- تیمنی ۸- عرب خیل ۹- پښیزون ۱۰- نیسی ۱۱- کدیزی ۱۲- دومړان.

۲- سنتیا: داهم د کاکړو یو ښاخ دی. د روایاتو له مخی دوی د سنت نیکه او لاده دی د تاریخ په اوږدو کی سنتیا کاکړو توری وهلی او تاریخی رجال یی پیدا کړی دی په کاکړو کی دشمیر په لحاظ له سنځرخیلو څخه وروسته د سنتیا کاکړو شمیر زیات دی. هیبت خان کاکړ چی دخان جهان لودی دلوری دصمانا حاکم و او دمخزن افغانی په تالیف کی لویه برخه لری د سنتیا کاکړو څخه و.

دوی په هندوباغ، کان مهترزی، کچلاغ، هنه، سره غورګی، سره خوله، نوحصار، غبرګ غوڅکی، خانوزی، بلوزی، رود ملازی، مستنګ او په ځینو نورو ځایو نو کی میشته دی (۲)

د سنتیا مباخ په لاندی خیلونو ویشل شوی دی:

۱- پانیزی ۲- مهترزی ۳- بازیان ٤- سارینګ زی ٥- شموزی ٦- ملازی او عیسی خیل.

۳- تره غری: تره غری هم د کاکړو یو مشهور مباخ دی چی زیات شمیر نفوس لری تره غری په دریو څانګو ویشل شوی یعنی احمدخیل، سلیمان خیل او بارکزی.

موسی خیل:

د کاکړو دغه مباخ د کاکړستان دیوری د تاریخی ناوی په موسی خیل تحصیل

---

(۱) پښتو او پښتانه په سهیلی پښتونخوا کی ٦٥ مخ.

(۲) پښتو او پښتانه په سهیلی پښتونخوا کی (۷۷-۷۸) مخونه.

کی آبادی . په کندهار ، زابل ، سیوی او دغزنی په ولایت کی له پخوا څخه موسی خیل کاکر استوګنه لری :

دغزنی دولایت دشلګرپه اوله والی کی تراوسه پوری هم موسی خیل کاکر آباد دی .

کسابی :

کسایی دکاکروښاخ دی چی دشال په دره کی آباداومیشته دی ، خواحمد شاه ابدالی دادره دبلوڅومشرنصیرخان ته دهغه دخدمتونو په بدل کی ورکړی وه او اوس دغه دره دبلوچستان یوه برخه ګڼل کیږی (۱)

هندوستانی کاکر :

په(پښتنو) کی به داسی یوه لویه قبیله یاښاخ نه وی چی او لاده یی په هندوستان کی ونه لیدل شی ، خو په هغوی کی ځینی داسی خلک هم شته چی دخپلی ورانډینی قبیلی داوسیدوله ځای نه خبر نه دی اودورورګلوی اریکی خو په مطلق دول په کی نشته . په همدی دول دکاکرواکثره دلی دهندوستان په ځینو ضلعو کی میشته اوځمکوخاوندان دی لکه چی درهتک د ضلعی په کوها نه نو می ځای کی دتفرق ابن کاکرداولادی دعلی خیلواله ښاخ څخه دابوسعید زی ښانګه اونورکاکر آبادی اوشمیریی دحیات افغانی له مخی تقریباً (۳۰۰۰) دری زروتنو ته رسیږی . داسی روایت هم شته چی دسلطان ابراهیم لودی دواکمنی په وخت کی عبدالمالی (*) ابوسعیدزی کاکردخپلودریوورونوسره هندوستان ته لاړ او په کوهانه کی میشته شو . دسلطان ابراهیم لودی ترمړینی وروسته عبدالمالی بیرته خپل اصلی استوګنځی یعنی بوری ته راستون شو ،خودهغه ورورد نورو کاکرو سره هلته میشته شو (۲)

---

(۱) دپښتنو تاریخ لومړی توک - ۲۸ مخ .

(*) فاضل استاد پوهاند عبدالشکوررشادپه لودی پښتنا نه نومی اثرکی دده نوم عبدالعلی ښودلی دی . (لیکوال)

(۲)حیات افغانی ۳۷۹ مخ .

دبلندشهر په ضلعه کې دپښتنو (۹۶) سیمې شته چې دهغوله جملې نه د ولس ځایونه مشهوردي او په هغه ځایونو کې هم پښتانه کاکړاو سیړي په تیره بیادډوی زیات شمیرد ځورجه په سیمه کې ژوند کوي. په غالب گومان د بلند شهر په ضلعه کې ددوی شمیرله څلور زرو کسانو نه ازنه دی . ددی نه پرته نور پښتانه هم دلته دیردي اوداسې اوریدل کیږی چې په بنگال او دکن کې هم د کاکړو دقبیلې څو کورني شته او په نورو ضلعو کې هم کاکړلیدل کیږی. هندوستاني کاکړ په فزیکي جوړښت: دود اود ستورکې په هیڅ دول د افغانستان له کاکړوسره ورته والی نه لری(۱)

ددغې قبیلې داستوگنې ځایونه:

دکاکړو قبیله په پښین، سیوی، مستنگ، کندهار، هرات، اوروزگان، ارغند او، هلمند، زابل، غزني، کوهدامن، معروف، کرز، پنجوایی، افغانی ترکستان، ننگرهار، لغمان، پیښور، اشنغر، باجوړ، سوات، مردان، هزاره ایبټ آباد، شکارپور، بنگله دیش، ایران او دهند په اکثرو ځایونو کې میشته دی (۲)

دکاکړو دود اود ستور:

دکاکړو په څیر لویه قبیله کې دیوه واحد دستور او دود شته والی ناممکن دی په تیره بیادکاکړو قبیله لکه څرنگه چې د نسب په شجره کې لیدل کیږي په د یرو ښاخونو باندې ویشل شوې ده او بیاله دغو ښاخونو څخه نورې ورې څانگې راوتلې دي او بیا دکاکړو په لویه سیمه کې خواره واره شوي دي نو ځکه د دوی دود او دستور او رواجونه سره توپیرلري .

دکاکړوهغه ښه چې دبرشور په سیمه کې استوگنه لري رواجونه او دودونه یې د دوی همسایه قبیلې ترین ته ورته والی لري اود پاتی لوید یځو کاکړو پوښاك او دود اود ستور اځکه زیود رانیوته نژد یوالی لري او هغه شخری او لانجې چې

(۱) حیات افغانی ۲۷۹ مخ.

(۲) پښتو او پښتانه په سهیلي پښتونخوا کې ۵۶ مخ.

د دوی ترمینځ پیښې شي دکلیو د ملکانو او سپین ږیرو په مرسته او سلا مشوره یې فیصله کوي، خو په ختیځو کاکړو کې یو لږ څه بې انتظامي موجود ده. د بوري او سیږدونکي عرب خیل عموماً په خپلو مینځو کې جنګونه او شخړې کوي که څه هم ځینې وختونه سپین ږیري او منصفان د شخړو داوارولو له پاره هڅې او تلاښونه کوي، خو عموماً دغه شخړې د توري په زور فیصله کېږي.

کسبونه

د کاکړو د قبیلې خلك عموماً په دوو کسبونو یعنې کرنې او مالداري بوخت دي خو شرنګه چې د کرنې ځمکې د دغه یې شمیره قبیلې د ګوزارې له پاره کافي نه دي نو دوی په خپلو کسبونو کې زیار کښنه دي د غرونو په منځ کې د یوونده کاکړو کیږدي او د پسونو ډیرې رمې تر ستر ګو کیږي. یو شمیر خلك یې په دولتي دوایرو کې هم کار کوي.

ختیځ کاکړ زیاتره د میږو او وزو او لږ شمیر د غوایانو رمې هم ساتي، خو او یدیځ کاکړ اوښان هم ساتي. دوی په سوداګرۍ هم بوخت دي خود خپلې سیمې نه بهر ته لږ تګ او راتګ کوي.

پیداوار

د کاکړو په سیمه کې غنم، جوار، اوربشې، تماکو، مرچ او زیره کرل کیږي همدارازددوی په سیمه کې بادام، انګور، زردالو، مڼې، انځر، انار، توت، او آلوچې پیداکیږي.

همدارازددوی په سیمه کې پیاز، شلغم، مولی، ګازرې، نورې، بینډۍ، کدو، بانجان او پالك هم په پریمانه اندازه کرل کیږي.

پوښاك

د کاکړستان سیمه په کلتوري لحاظ ډیره بډایه او د پښتونخواد ډیرو سیمونه په تهذیبي ډګر کې وړا ندې ده. د دوی کراستي، کمبلې، پوستینچې او د چکن جامې ډیر شهرت لري.

دوی دلمخی دوله تو کرانو څخه د پرښـه کومی جوړوی . و یـل کیـږی چی ابدالی احمد شاه دخپلی واکمنی په وخت کی یوه ورځ د توبی په غره کی په ښکار کولو بوخت واوهلته یی د کوسی پـوښو کا کړو څخه ددغی جامی د نامه پوښتـنه و کړه دوی ورته وو یـل چی داکوسی دی، خواحمد شاه بابا وو یـل چی په د غی جامی باندی باید د (راحت جامی) نوم کیښودل شی (۱)

اوس ددوی د ناریـنه ووپوښاك نورو پښتنوته ورته والی لـری .

کرلاڼی

د پښـتنی قبایلو په لړ کی یو هم د کرلاڼی تو لنیز گروپ دی چی په بیـلو بیلو ښاخونـو ویشل شوی دی . د کرلاڼیو دپلرو نو او نیکو نو په باب ډیر مختلف او بیل بیل افسانوی روایات موجود دی د مثا ل پـه توگه دلا زاك چـی د کرلاڼی پښتنو یو قوی ښاخ دی عقیده څرگند وی چی د کرلا ڼ پلارسید قاف نو میدچی په اتم پښت کی حضرت امام حسین (رض) ته وررسیږی.

د ختـکو قبیله د کرلاڼی پلارهونی بولی اوشینکت عقیده لری چی کرلاڼی دکوم شهزاده زوی و . همدا راز دخوگیا نیو ښاخ عقیده څر گند وی چی دی د عبدا لـه اور مړ زوی دی. د کرلاڼی داولادی نه څینی خلك وایی هغه وخت چی کرلاڼ نو می (۲) ماشوم نوی د نیاته راغی نو په هغه ځای کی لښکر یو ه شپه تم شوی او بیاله هغه ځا یه تللی و. دغه ماشوم داوسپنی تر یوی کړا یی لا ندی و او بیاد عبداله نو می لـه خوا چی داور مړ ود قبیلی څخه وو مو ندل شو نو ځکه د کړا یی د نوم له کبله د کر لا ڼی نوم پری کیښودل شواو دداسی پیښی را منځ ته کیدل د امکان نه لیری خبره نه ده . حیات افغانـی لیـکی چی : دپښتو پـه یوه پخوانـی کتاب کـی لیـکل شوی دی چی دغه هلـك په لویدیځ ا فغا نستا ن کـی په ژمنی کلـی (قشلاق) کـی پیدا شوی واوعبداله اور مړ د ناړینه اولاد د نشتوالـی له کـبله کرلاڼ په زو یتوب ومانه او

(۱) حیات افغانی - ۳۶۶ مخ .

(۲) نوموړی اثر - ۴۵۵ - ۴۵۶ مخونه .

دهغه روزنه‌اوپالنه‌یـی وکړه چـی وروسته یـی دوه زامن دنیاته‌راغلل چی په یوه باندی یی کودی او په‌بل‌یی کـکی نومونه کیښودل (*) .

خودغه ټول‌دافسانوی روایتونو نه‌پرته بل څه‌نه‌دی. اروا ښادپوهاند عبدالحی - حبیبی «دافغانستان‌لنډتاریخ کی لیکی: « په‌پښتنی نسب‌نامه کـی دکرلاڼ یاکرلانی په‌نامه‌یوه بله څانـګه‌هـم شته‌چی‌دوی له‌هغودریونوروڅانـګو(غرغښت، بیټنی‌او سړه‌بن) سره خپلوی لری او سوچه پښتانـه دی (۱) . »

لنډه داچی‌کرلانی پښتنو پـه تاریخ کی مهمـه برخه اخیستی ده که څه هم د لودیانودسلطنت په‌زمانه کـی په هندوستانـی پښتنوکی کرلانی‌قبیله غیرمعروفه وه ولـی دسوری کورنـی دواکمنی په‌وخت کـی دغـی‌قبیلـی‌دېرشهرت وموند اوددی شهرت باعث د دی قبیلـی یودوه نومیالـی غړی تاج خان او سلیمان خان وروڼـی دجمال خان کرلانی زامن وو.

دپښتنوپه تاریـخ کـی په‌لومړی ځل دتاج خان‌اوسلیمان‌خان‌نو مونه‌دشـیر شاه دجرنیلانو په ټوګه دقنوج په جنګـک کـی لیدل لـی شو داجنـګـک شیرشاه د مغولـی پاچا همایون پرخلاف ګټلی و(۲)

دکرلانی ټولنیزګروپ پـه لاندنـیو قبیلـوویشل شوی دی چی نو مونه یی دادی: دلازاك ،اورکزی ،منګل، هنی ،وردك، اپریدی ،ختیك ،ځدراڼ ،اتمانخیل، خوګیانی، پربه، عبدالرحمن یادرمـان ،څاځی، تـوری ، وزیـر ، مسید، لالی یالیلی وزیر، ګوربز، دوړ، تنی، بنوځی، بنګښ، مقبل، سبری، مند وزی، اسماعیل‌خیل ،زمـوخت (زمښت)اونـور .

دکرلانی په ټولنیزګروپ پوری د بیلوبیلوقبیلو ذکربه پـه مفصله توګه وشی اوپه ضمن کی به ددوی دنسب شجری هم پـه پوره ډول وکښل شی .

(*) زمابه‌عقیده کرلانی پښتانه هغه پښتانه‌دی چی دکرکیلی اوکرنی په‌چار وبوخت دی او له همدی کبله دکرلانی کلمه دکراوکرنی سره اړخ لګولی شی . (لیکـوال)

(۱) پوهاند عبدالحی حبیبی ، دافغانستان لنډ تاریخ - ۱۸٤ مخ.

(۲) پښتانه دتاریخ په رڼاکی - ٦٤۰ مخ.

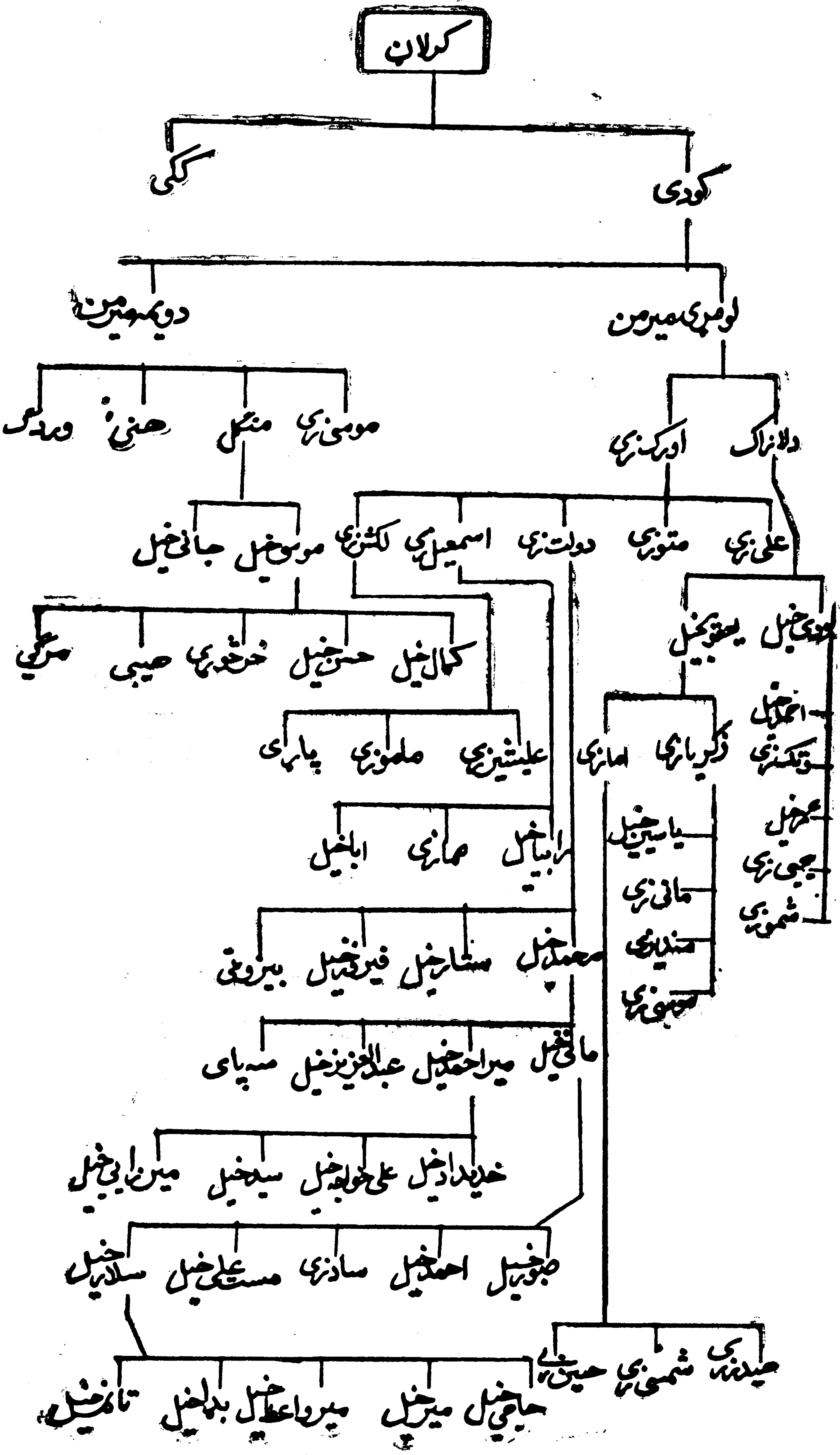
کرلان
کگی
کودی
لومړی میرمن
دویمه میرمن
دلازاک
اورکزی
مومن زی
منگل
حنی
وردگ
علی زی
متوزی
دولت زی
اسمعیل زی
لکشزی
موسی خیل
جانی خیل
لودی خیل
یعقوب خیل
کمال خیل
حسن خیل
خوزی
حیبی
احمد خیل
زکریا زی
امازی
علیشیرزی
ملوزی
یاسین خیل
مانی زی
ابل خیل
محمد خیل
فیروز خیل
بیروتی
مانی خیل
میر احمد خیل
عبدالعزیز خیل
خدیداد خیل
سید خیل
احمد خیل
ساده زی
شموزی
حاجی خیل
میر خیل

کروخیل

د غلجیو احمدزیو یوه څانګه ده چې اکثره یې کابل په شا اوخوا او خورد کابل، خاک جبار، چکری او دبت خاک په شا اوخوا کی ترسروبی پوری میشته دی.

د کروخیلو قبیله په پنځو خیلونو ویشله شوې ده او هغه دادي:

۱- عنایت خیل ۲- عبداله خیل ۳- دوران خیل ۴- شریف خیل ۵- ولی خیل.

عنایت خیل چې د کروخیلو اکثریت او د مشرزوی اولاده او د شمیر زیاتوالی له کبله په پنځو کوچنیو څانګو یا خیلونو باندې ویشل شوی د چې عبارت دی له: فتح خیل، وحمن خیل، دلور کورنی، دطلب کورنۍ او نذیر کورنی چې اکثریت یې د خاک-جبار په علاقه داری کی استوګنه لری او یو شمیر په لوګر، کندز او تخار کی اوسیږی.

همدا راز شریف خیل هم په دوو خیلونو ویشل شوی دی چې فقیرخیل او ګودر-خیل نومیږی. دنورو خیلونو په برخه کی زه پوره معلومات نه لرم که چیری امکانات پیدا شول نوزه به پوره معلومات ترلاسه کړم او لوستونکوته به زیاته رڼا پری واچوم.

کروخیلو دامیر شیرعلی خان له زمانی څخه دمخه په نیمه کوچی دول ژوند کاوه او ځمکی یی نه لرلی. په هغه وخت کی جبارخیل په هغه ځمکه اوسیدل چی نن ورځ یی خاک-جبار بولی همداغه وچی د کروخیلو او جبارخیلو ترمنځ چی هغه هم غلجی پښتانه دی د ځمکو له کبله اختلافات رامنځ ته شول. ددغو اختلافاتو خبر امیر شیرعلی خان ته ورسید. هغه د کروخیلو او جبارخیلو مشران چی سعدالدین کروخیل او عصمت الله خان جبارخیل هم پکی شامل وو وروغوښتل چی ددوی ترمینځ سوله وکړی چی دسولی په نتیجه کی دواړو خواوو دامیر دا امرومانه چی دخاک جبار ځمکی کروخیلو ته ورکړل شی او په بدل کی دی دننګرهار ولایت په جوګان او حصارک کی جبارخیلو ته ځمکی ورکړل شی چی همداسی وشول. څرنګه چی کروخیلو په خپل مینځ کی ډیر یووالی درلودنو دامیر شیرعلی خان مقصد داوچی په خاک جبار کی دانګریزی ښکیلاک ګرو په مقابل کی یو دفاعی کرښه تشکیل کړی او د انګریزانو په تګ لوری کی خنډ له برخه

واخلې چې همداسې هم وشول. کړوخیلو دانګریزي استعمار سره زیاتې جګړې کړې دي او د کابل په بالاحصار کې د کیونارۍ په وژلو کې یې هم ستره ونډه اخیستې ده. په کړوخیلو کې مشرتوب نن د عنایت خېلو څانګ د فتح خېلو په څانګې پورې مربوط وچې په دوو وروستیو پېړیو کې ددوی مشران داوو:

علي مدد کړوخیل، د هغه زوی سعدالدین کړوخیل د هغه زوی محمدرحیم کړوخیل له هغه وروسته د سعدالدین کړوخیل دوهم زوی محمد شاه کړوخیل (چې په محمد شاه خان غازي) هم مشهور و بیا د محمد رحیم زوی بیرګډ عمرا خان کړوخیل، د محمد شاه زوی کرنیل میرداد خان کړوخیل او له هغه وروسته د محمدرحیم خان دلمسیانو او میرداد خان دزامنو په لاس کې و.

د امیر عبدالرحمن خان په وخت کې کړوخیل تبعید او فرار شول ځکه چې هغوی امیر عبدالرحمن خان ته بیعت ونه کړ. دوی د دو توپ سیمې ته چې په تیراه کې موقعیت لري لاړل. دوی دامیر عبدالرحمن خان د پوځ سره په میرزکه او شینوارو کې هم جنګید لې خو د ماتې سره مخامخ شوي دي. هغه وخت چې امیر حبیب-الله خان دخپل پلار تر مړینې وروسته په کابل کې د چارو واګې تر لاسه کړې دوی ته یې فرمانونه ولیږل او دوی بیرته خپلې اصلي ځایونو ته راستانه شول چې نوموړی فرمان تر اوسه پورې هم موجود دي.

کړوخیل اوس د کرهنې په چارو بوخت دي او بیو شمیر یې دولتي ملازمتونه هم سرته رسوي. دوی دیر زړه ور او جنګیالي خلك دي.

کله چې دانګریزانو له خوا پر افغانستان باندې درې واري یرغلونه وشول نو کړوخیلو ورته غابن ماتوونکي ځواب ورکړ چې په خاك جبار کې یې ښه مثالونه موجود دي او آثار یې پاتې دي.

دلته باید یادونه وشي چې ددغې قبیلې مشران په نومونو یادو شوو جګړو کې داوو: په لومړۍ جګړه کې سعدالدین کړوخیل چې په سادو کړوخیل مشهور و په دوهم ځل جګړه کې د سعدالدین کړوخیل زامنو (محمدشاه خان غازي او محمدرحیم خان کړوخیل)

چې د محمد شاه خان غازي په نامه يوه بدله هم ويل شوې وه چې بدله په لاندې ډول ده :

کوز له لندنه ګورکيان راغله
په پښتنو نخواکې يې حملې کړې
محمد شاه خان غازي ورماتې رسا لې کړې
ډېر و خيلو په ځوانانو يې ناري کړې
غازي محمدشاه خان

ورو ټه وراپاڅې په وطن يې ستر ګې سرې کړې
نو بيا پرې ځوانانو ډېرو پکو سرې لمبې کړې
محمدشاه خان غازي چې الله اکبر ناري کړې
د ښا جوړ راوبه يې بيا په ويښو سرې کړې
غازي محمدشاه خان

په هغه ورځ باندې يې ورګډې رسالې کړې
له سينه پورې يې خيمې دوداو لمبې کړې
له انګريزانو نه يې ميمې راستنې کړې
له پرنګيانو سره يې نرمې بيا ټنجې کړې
غازي محمد شاه خان

د پرنګيانو په ځوانيو يې حملې کړې
نو يې ورتښې بيا تو برې کړې
د مشهد يو د کلدارو يې ولجې کړې
د ښا بوګانو خيتې يې څيرې په نيزې کړې
غازي محمدشاه خان

د ښا جوړ له سينه يې پورې چې حملې کړې
د پرنګيانو يې پلټنې ورستنې کړې
د ښمنو زمريانو يې سواتيانو ننداري کړې

دگور کیانو په خیمویی ولولی کړی

غازی محمدشاه خان (۱)

کسایی

کسایی دکاکړو یوښاخ دی چی دشال په دره کی آباد اومیشته دی، خواحمدشاه ابدالی دادره دبلوڅو مشر نصیرخان ته دهغه دخدمتونو په بدل کی ورکړی وه او اوس دغه دره دبلوچستان یوه برخه گڼله کیږی (۲)

کوتـــی

دوی پـه اصل کی سیدان دی، خواوس پـه وصلی توگه له ښتنیوسره یوځای شوی دی . ویل کیږی چـی دښتنیکه لمسی دورسپون زوی ابراهیم یود سیدزوی پـه زویتوب ونیواوهغه یی لوی کړچی د غه ماشوم کوتـی نومیده چی د کوتـی ښاخ هـم دده پـه نوم نومول شوی دی . هغه دابراهیم داصلی زوی دوتانی څخه نیمه برخه واخیسته نوځکه دښتنی پـه قبیله کی وشمیرل شو. اوس هم دده اولادی تـه سیدان وایی اودبنوپـه ضلعه کی یوه سیمه د (کوتی سادات) په نامه بلل کیږی چی هلته دده نسل استوگنه لری اوددوی بڼی ، وجود اونورفزیکی جوړښت دښتنی له نوروښاخونوسره توپیرلری (۳)

کـــورم خیل

دوی هـم غلجی ښتانـه د ی اوځانو نـه پـه سلیمانـخیلوورگډوی . ددوی زیات شمیرد ننگرهـاردولایت پـه مرکزدجلا ل آبـاد پـه ښار کـی استوگنه لری اوشمیریی پـه نوموړی ولایت کی د ۱۳۶۰ کال احصائیی له مخی د(۲۴۴۰) تنو په شاااوخواکی ښودل شوی دی (٤)

---

(۱) د کړوخیاو په باب معلومات می دمحترمی نوشیروان کړوخیل څخه ترلا سه کړل. (لیکوال)

(۲) دپښتنو تاریخ لومړی توک -۲۸ مخ .

(۳) حیات افغانی ۳۸۸ مخ.

(٤) معلومات مختصر درباره اقوام و قبایل ولا یات سرحدی کشور.۲۹مخ.

ګـــاړي

پـه اصل کي غلجي پښتانـه دي . يو شميريې د ننګرهـا رپـه ولايت کـې او يوشميريې دبغلان ولايت پـه شااوخوا کليو کـې استوګـنه لـري .

ګاړي دننګرهـارپـه ولايت کي دحصارك غلجايي پـه اولسوالي کـې استوګنه لري پـه نوموړي اولسوالي کي ددوی شميرد(۱۹۸۰) تنوپـه شااوخوا کي ښودل شوی دی . دبغلان ولايت دګاړو دشمير باب مي صحيح معلومات ترلاسه نـه شول.

کراي پاتي ګاړي پـه خواره واره ډول استوګنه لـري .

ګبــــري

دوی پـه اصل کي ترکلاني پښتانـه دي اودسالارزيو يوښاخ شمير ل کـيږي خود دوی پـه باب جلا جلا نظريې هـم موجودی دي . دځينو پـه نظر کله چي په شپاړسمي پيړي کي ترکلانيو دباجوړسيمه ونيوله دباجوړپـه ګبر نـومي ځاى ګبر ياکافران اوسيدل (۱) څه وخت چي ترکلانيو دګبرسيمه ونيوله دګبراو سيد نکي بي مسلمانان کړل چي اوسني ګبري دګبرداوسيدونـکو اولاده دا اود ځينوپه نظرڅه وخت چي ترکانو دګبرسيمه ونيوله دګبراوسيدونکي کافران دباجوړشمال دانګام اونور دروته وتښتيدل نوپه ګبر کي کافران پاتي نه شول . د باجوړدځمکو ويش پـه وخت کي دسالارزويو ه خيل تـه دګبرسيمه پـه ويش کي ورسيد له چي دوخت پـه تيريدو سره دغه خيل دسيمي پـه ارتباط دګبريو په نامه سره شهرت پيدا کړ ددوی پـه نظر ګبري پـه ختـه سالارزي دي امادځاى پـه ارتباط ورتـه ګبري ويل کيږي.

ګبري دسالارزوسره يوځاى دانګام تـه راغلي دي اود سالارزوسره يوځاى اوسيږي او اکثريت يي ځپلي ځمکي لري .

سالارزي هـم ددوی تـه دسيال پـه نظر ګـوري همـد ارازد لغـمان ولايت دالينګارپـه دره کي ددغه ولايت مرکزتـه نژدی هـم يو کلي دګبريـو پـه نامـه شته چي ممکن دوی هـم ترکلاني واوسي :

---

(۱) دپښتنو تولنيز ، اقتصادی جوړښت (۲۲۹) مخ .

(c) ketabton.com: The Digital Library

ګګیاني

دوی سړبني پښتانه دي او دا قبیله د خپلې مور په نامه په ګګیاني مشهوره ده. د روایاتو مطابق د شیخ اومرجاني د وه زامن وو. یو یې مند نومېد چي اولاده یې یوسفزي او منډړ دي. د بل نوم یې ملک ؤ. ملک یوه لور درلوده چي ګاګي نومېده او دزیږ کې په نامه یوه تن ورسره واده کړی و. دده اولاده اوس په ګګیانیو سره شهرت لري. د ملک دزامنو اولاده د بره نه شوه او هغه هم په ګګیانیو کې ورګډیږي. په موجوده وخت کې ګګیاني د پیښور د ضلعې په دوآبه کې میشته دي د دوی ملک تمځکه دوآبه وایي چي د دوو سیندونو تر مینځ واقع دي. د ګګیانیو لومړنی استوګنځی غوره مرغي وه. دوی د خوار لسمي عیسوي پېړۍ په پیل کي کابل ته مهاجرت وکړ او په هغه وخت مرزا الغ بیګ د کابل حکمران و.

مرزا الغ بیګ په پیل کې د ښاغلی خیلو په قبیلي ډیر مهربان و، خو په پای کې د ګګیانیو او یوسفزیو تر مینځ یې بې اتفاقي را چوله او وروسته یې د ګګیانیو او خپل پوځ په ذریعه په دوی حمله وکړه او له دوی څخه یې ډیر کسان ووژل. یوسفزیو هم د مرزا الغ بیګ او ګګیانیو سره په جګړي لاس پوري کړ چي په نتیجه کې مرزا الغ بیګ سخته ماتي وخوړه مرزا الغ بیګ د سولي نه پرته بله چاره و نه لیده یوه ورځ یې د یوسفزیو څه د پاسه (۸۰۰) اته سوه تنه مشران په داسي حال کې چي ټول یې بې وسلې کړي وو میلمانه کړل او د یوه تن ګګیاني چنګانو مي په مشوره یې ټول ووژل چي د دغو ملکانو تر وژل کېدو. وروسته پاتي یوسفزي او خپشکي د کابل او شا او خوا نه په ډیر بې وزلي حالت سره وشړل شول.

له دې وروسته ګګیانیو چي د یوسفزیو په مقابل کې یې د مرزا الغ بیګ مرسته کړې وه د مرزا الغ بیګ له لاسه د کابل نه په وتلو مجبور شول او هغوی هم ننګرهار ته راغلل.

کله چې د تیمورد کورنۍ طاقت مخ په زوال شو نو پښتنو تر پخوا ډیر اقتدار موندلی
و. ددې په نتیجه کې غوریاخیل هم د دوی دلاسه په مهاجرت مجبور شول او مخ په شمال
په خاښي خیلو پسې روان شول. د دوی نه وړاندې د ننګرهار په علاقه کې ګګیاڼي او
مهمنزي آباد شوي وو. د غوریاخیلو په راتلو سره ګګیاڼیو د خپل ځان له پاره د نوې
علاقې د پیدا کولو هلې ځلې پیل کړې. ترکلاڼیو په دغو ورځو کې خپله یوه دله د
حالاتو د معلومولو په غرض باجوړ ته ولیږله. ګګیاڼیو هم د دوی په سبالي کې خپل
مهمني اشخاص ولیږل، خو د ترکاڼو له لاسه یې ماتې ومینده او بېرته
راستانه شول. کله چې د باجوړ نه یې لاس لنډ شو نو د مهمنزو په سلا او مشوره
یې خپل سپین ږیري او مشران یوسفزو ته په ننواتي ور واستول او د ملک احمد نه
یې د استوګنې لپاره مځکه وغوښته. ملک احمد چې د خاښي خیلو تر مینځ یې اتحاد غوره
باله نو د دوی ننواتې یې ومنله او دوی ته یې د دوی د استوګنې له پاره د دوآبې مځکه ورکړه

ګګیاڼیو ته چې د استوګنې له پاره ځمکه په لاس ورغله نو دوی دلې دلې او ټپې ټپې
د کړپې له لارې دوآبې ته راغلل او هلته میشته شول. کله چې ګګیاڼي په دوآبه کې میشته
شول نو د دلازاکو سره یې داسې ناوړه سلوک غوره کړ چې ملک احمد هم پرې خپه
شو او د دوی له مرستې نه یې لاس واخیست. همدا و چې د دې نه وروسته د دلازاکو او
ګګیاڼیو تر مینځ د ګل بیلې په مقام چې د داودزو په علاقه کې یو کلې دی جګړه وشوه
چې په دې جګړه کې ګګیاڼي د دلازاکو له خوا مات شول. د ګګیاڼیو دغه ماتې ملک
احمد بیا قبایلي اتحاد ته مایل کړ او هغه د دلازاکو سره قطعي فیصله کول غوره وګڼل
دوی وجه دا وه چې د دلازاکو له دلاسه د یوسفزي هم په تنګ وو. همدا و چې ټول یو-
سفزي مندړ، ګګیاڼي، مهمنزي، اتمانخیل او ګدانه په یو سلا او مشوره یو لښکر
مرتب کړ او د دوارو قبیلو تر مینځ د کاټلنګ او شاه بازګړي تر مینځ جګړه وشوه.
دا خونړیزه په قول په دې جګړه کې اتمان خیلو ډیره میړانه ښکاره کړه او د دلازا-
کو ماتې وخوړه او سن ګګیاڼي د پېښور په ضلعه د دوآبې په زمکه کې میشته دي. (۱)

---

(۱) پښتانه د تاریخ په رڼا کې -۳۲۳ مخ.

گندا پور

دگنداپوردمؤرث اعلی (لوی نیکه) نوم ستوری یاستوریانی دی چی دوی په اصلی توگه سرین په توولنیز گروپ کی شامل دی. ستوری یاستور یانی پنځه زامن درلودل چی نومونه یی دادی: شیخی، مریری، تری (گندا پور)، امرا او هر چی په دوی کی دامرا اولاده دپلار په نامه په ستوریانی سره مشهوره ده اودپاتی څلورو وراوولاده په گنداپور سره شهرت لری. (۱)

گنداپور په پیل کی پوونده اوکوچیان وو په ژمی کی به د امان ته راتلل او په دوبی کی به بیا افغانستان ته تلل.

ویل کیږی چی په پیل کی دستوری ټول ښا خونه دلوید یځ افغانستان په ستریانی (ځاه) نومی ځای کی چی دکند هار نه اووه منزله شمال ختیځ ته پروت و استوگنه درلوده اودستوری له ټولو زامنو دجملی نه تری (گنداپور) ښایسته و په هغه باندی دشیرانی دقبیلی دمشریوه پیغله اورمینه شوه دهغه لوردخپل وراوپلار دله خوښی نه پرته دگنداپور کورته ورغله. کله چی گنداپور، ددغی نجلی ښاایست ولیدنو ځان ته یی دهغی دنکاح کولو نیت وکړ، خودگنداپور پلارستوری اودهغه نورووروڼو دی ددغه کارڅخه منع کړ اوله گندا پور نه خپه شول اودهغه سره بی له خبرواو نږ - دیوالی څخه ډډه وکړه له دی کبله گنداپورپه ستوریانی (ځاه) کی دخپلو وروڼو اود پلارنه مرور او په تردی نومی ځای کی چی دستوریانی (ځاه) نه دوه لندمزلونه واټن لری استوگنه غوره کړه اوپلار یی هغه ته د گنداپور یعنی د (خراب زوی) لقب ورکړ اودا دگنداپور دتسمیی وجه ده چی دتری په ځای ورته استعما لیږی. لنډه دا چی گندا پور په تردی نومی ځای کی استو گنه غوره کړه. دی د کرنی په چارو بوخت او کاریزونه یی جوړ کړل. گندا پور دخپلی هغه میر منی نه چی په مین توب سره یی واده کړی وه دد ریو زا منو خاوند شوچی ابراهیم، حسین او عمران

---

(۱) پښتانه دتاریخ په رڼا کی ۳۹۷- مخ.

نومیدل اوځلورم اولاد یې یوه لور وه چې (خوبی) نومیده او د بلې میرمنې نه یې د یعقوب په نامه څلورم زوی جهان ته راغی . گنډا پور په تردې کې مرشو او تر هغه وروسته د هغه زوی ابرا هیم د گنډا پور یانو مشر وتا کل شو . کله چې د شیخي ، امرا او مریري اولادې دگنډا پوردنسل اوشتو زیاتوالي او پر مختگ ولیدنو په ستور یانې (شاه) کې یې خپله استوگنه پریښوده او په تردې کې دگنډا پور یانو سره یو ځای میشته شول چې تر دې وروسته دوی په گټه او تاوان کې سره شریک شول (۱)

د شاه جهان په زمانه کې د مرو تواود ولت خیلو تر مینځ یوه جگړه وشوه چې مروت پکې غالب اودولت خیل دتانک نه په وتلو مجبورشول . ددولت خیلو لوی خان خان زمان دگنډاپور نه د مرستې غوښتنه وکړه او مروت یې دخپلې سیمې نه وشړل . د فتحې نه وروسته د خان زمان په غوښتنه گنډاپوریان دروهړي په سیمه کې استوگن شول . دگنډاپورشمال ته دولت خیل ، جنوب ته یې میاخیل ، لویدیځ ته یې د سلیمان غر او لمرخا نه ته یې دیره اسماعیل خان موقعیت لري .(۲)

د دوی مشهور خیلو نه دادي : ابراهیم زی ، حسن زی ، موسی زی ، یعقوب زی ، راني زی ، خوبې زی اودرې پلاره .

د دوی داستو گنې سیمې دادي :

۱- کلاچی : چې د گنډاپور یانو دمشربارا خان په وخت کې آبادشوی دی .

۲- ټکواره : دعمران زیوگنډاپوریانو دآزادخان دخانې په وخت کې آبادشوی ده .

۳- لونی : چې دسلیمان دغره په ختیځو لمنو کې دلونی دویالې په غاړه موقعیت لري اوداغرنی ویاله دگنډاپوریانودسیمې دځمکو دخړوبولو لپاره ډیره گټوره ده .

---

(۱) حیات افغانی ۶۱۵-۶۱۶ مخونه .

(۲) پښتانه دتاریخ په رڼا کې ۱۳۹۸ مخ .

٤ـ مدی: چې د دیره اسماعیل خان دلاری په پورتنی برخه کې موقعیت لري.

٥ـ روهړی.

٦ـ کوټ ظفر.

کسبونه یې: گنداپوریان په عمومي دول په سوداگري او د کرنی په چارو بوخت دي. دوی په خپلو کسبو نو کې ډیر زیات زیار کښي دي. دگندا پوریا نو سوداگران په ژمي کې هندوستان او په دوبي کې لویدیځ افغانستا ن ته تګ او راتګ کوي. غوره حا صلات یې غنم، جوار، اور بشې او باجری دي. (١)

گوربز

که چیري دنسب شجره په غوره سره وگورو نوتری څرگنده به شي چې گوربز هم د کرلاني پښتنو په تولنيز گروپ کې شامل دي او د وزیرو یـو ښاخ شمیرل کیږي. ویل کیږي چې دوزیرود قبیلي لوی نیکه وزیر د سلیمان زوی دوه زامن درلودل چې لالی او خدری نومیدل. خدری چې دوزیر مشر زوی وددری زامنو خاوند و چې تر ټولو نه یې کوچنی زوی مبارك نومیده چې بیادمبارك زوی گوربز واو دهغه اولاده په گوربز وسره مشهوره ده.

که څه هم گوربز دوزیرودقبیلي یو ښاخ دی، خواوس دسیمې اورواجـونو له کبله داسی سره جلاشوي دي چې ددوی ذکر دپاتي وزیرونه په جلادول سره کیږي. په پیل کې گوربز د مسعودو (مسیدو) و زیرو سره یو ځای ددوی د غـره په شمالي برخه کې میشته وول کله چې د شکتوپه دره اودبابروپه غره کې تراوسه پوري هم ځینی پخوانی سپین ږیری وزیر دگوربزو دوخت داوبودویالاو کوډو ـ نونښې نښانې ښيي. تقریباً د دوه سوه کلونو څخه زیاته موده تیره شوي ده چې دغه خلك له دغه ځای نه خارج شوي او د تللو سیمو یـې د اسـودل شـوي دي

(١) حیات افغاني ـ ٦٢٤ـ ٦٢٥ـ ٦٢٦ مخونه

چې دګبر په غره کې لومړۍ دبیتنیودوړګانو ښاخ استوګنه درلوده . وروسته بیا ګوربزو پردوی یرغل وکړاو د ګبرغربیسي ترې ونیو . ترهغه وروسته لکه چې دبیتنیو په حال کې لیکل شوي دي د بیتنیو د کجین ښاخ پر دوی یرغل وکړ او ترسختو جګړو وروسته د ګوربزو قبیلې ماتې وخوړه او د ګبرغربیاد بیتنیو لاس ته ورغی او څرنګه چې ګوربزو په جګړو کې کمزوري شوي وو نوله دې کبله دوزیرو دسیمې په لویدیځو او شمالي څنډو کې دخوست دسیمې دجنوب ختیځ او ددوړو دسیمې په شمالي لویدیځو غرنیو سیمو کې میشته شول. د دوی په دغه غرنۍ سیمه کې دژمي په دوو میاشتو کې واوره اوري .

ګوربز ډیرغریب، خو جنګیالي خلك دي. دګوربزو پوښاك او دود او دستوراکثره دخوست دسیمې دنورو او سیدونکو قبیلو په شان دی. خو ددوی فزیکي جوړښت، بڼې، څیرې او رنګونه دوزیرو په شان دي. ګوربز دنورو وزیرو سره په ګټه او تاوان کې شریك نه دي، خو هغوی خپل ورو ېه ګټي. دوی پخوا دوزیرو په نرخ باندې عمل کاوه، خواوس نوموړی نرخ ددوی له خوانه عملي کیږي (۱)

په حیات افغاني کې ددوی د وسله والو کسانو شمیر (۱۰۰۰) تنه ښودل شوی دی . دوی عموماً د کرنې او مالدارۍ په چارو بوخت دي، خو ځینې یې دسوداګرۍ کارونه هم کوي.

ددوی شمیر د (۱۱۰۰۰) تنو په شاوخوا کې ښودل شوی دی او په اوسني وخت کې د (زودین او نصرالدین) په دوو ټپو ویشل شوی دی (۲)

خوراك یې :

ګوربز اکثره دجوارو، غنمو، زدنو، کرتو، شیدو، مستو، کوچو او پیرو څخه استفاده کوي، خو د خلکو عمومي خوراك یې جوار دی چې د میزان د میاشتې نه د جوزا تر میاشتې پورې یې خوراك دوام کوي.

(۱) حیات افغانی ـ۱٤٤ـ۱٤٥ مخونه .

(۲) معلومات مختصر درباره اقوام وقبایل ولایات سرحدی کشور ـ۹٦ مخ.

میوی یی :

دګوربزو په سیمه کې مثلاً (چارمغز) ، مڼې ، زرد آلو ، انګور ، آلوچې ، توتان ، ګورګوری ، پړرګی او ممانړی ډیری پیدا کیږی چی ددغو میوو څخه یې څینې تازه او څینې یې په وچ ډول مصرفیږی .

جامې یې :

دګوربزو د نارینه وو جامې د پښتنو وزیرو په شان دی ، خو د ښځو جامې یې د نورو پښتنو سیمو د جامو نه ډیر توپیرلری. د ښځو کمیسونه یې عموماً د (۱۰) متره ونه نیولی تر (۲۰) مترو پورې ګنډ وی. همدارازدوی سره ، سپین او تور تیکری هم په سروی. همدارازدوی ښځې د مزروڅپلی په پښو کوی .

لاسی صنعت :

دوی د مزرونه ښکلی توکری ګانی (شکرونه) ، پړی ، څپلی ، ترنګړ ، دکټ بوټ او دخروڅی کتی جوړوی.

دګوربزو مشهور کلی دا دی : خانلبر کلی ، بګی خیل ، ملایانو کلی ، د پښانو کلی ، شهیدکلی او نور ۰۰۰۰۰ (۱)

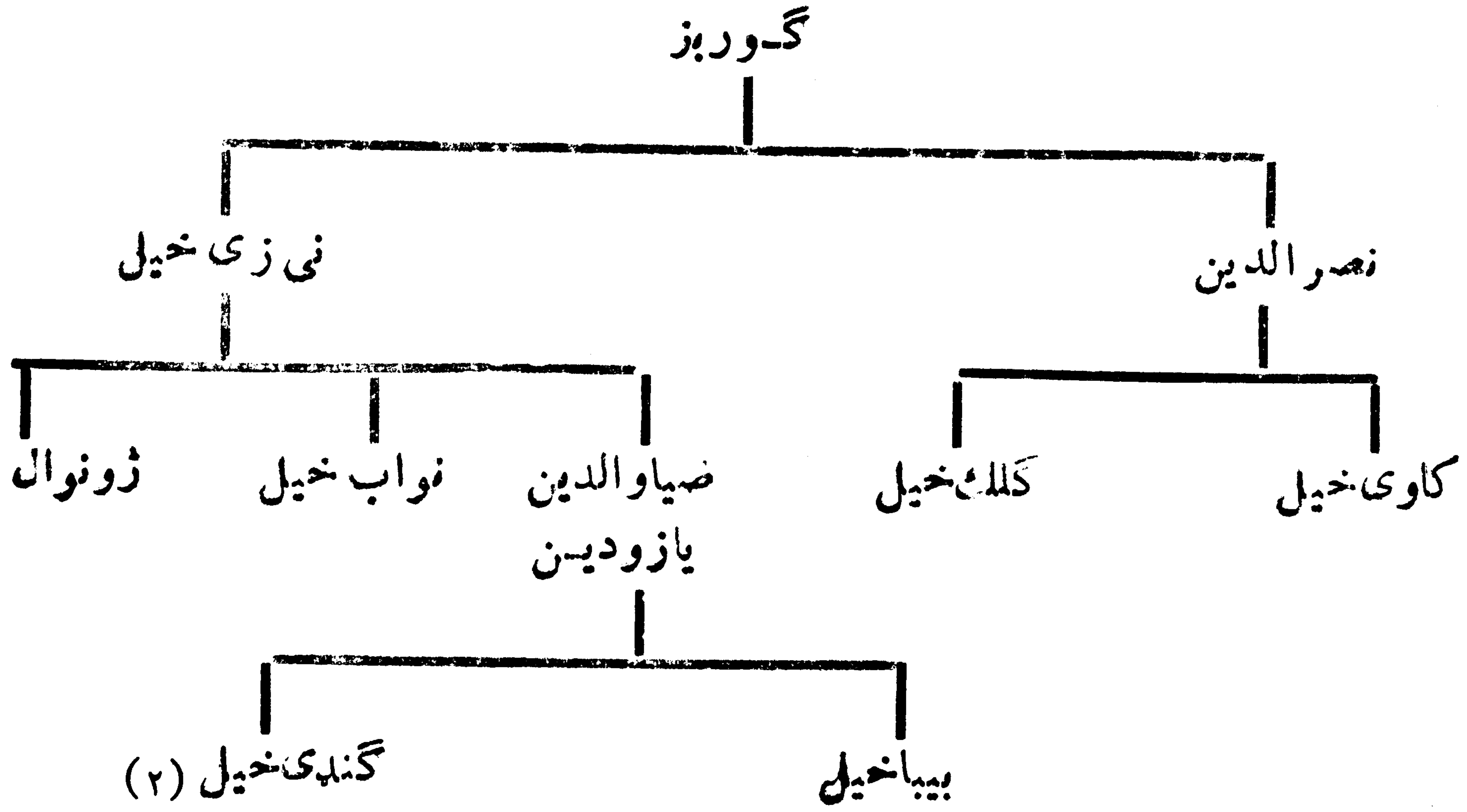

---

(۱) دافغانستان د علومو داکاډمی دژبو او ادبیاتو د مرکز دعلمی غړی محترم محقق میر احمد (ګوربز) شفاهی توضیحات .

(۲) معلومات مختصر درباره اقوام وقبایل و لایات سرحدی کشور(۷۰) مخ.

لالی یالیلی وزیر

لکه چی دنسب د شجری نه څرګند یږی لالی د خدری ورو رو اودو زیرو دقبیلی یوښاخ شمیرل کیږی چی دخپلی قبیلی دپاتی برخی نه را بیل شوی (۱) اودسپین غره په شمالی اولو یدیځه برخه کی اوسیږی اوددوی دلیږدپه باب داسی ویل کیږی چی لالی د وزیر زوی دخپل پلار سره دشوال په غره کی اوسیده چی په ناڅاپی توګه دهغه دلاسه دشیتک داولادی څخه کوم یوتن ووژل شو . په دغه وخت کی دی د بدل اخیستلو له ویری دخوګیا نیو سیمی ته لاړ او هلته یی وا ده هم وکړ (۲) تاریخ حیات افغانی دلالی یالیلی وزیر وشمیر په هغه وخت کی (۵۰۰۰) تنه ښودلی دی.

لوانی (لوحانی)

دوی هم لودی پښتانه دی اودنسب شجری له لیدلو نه داسی جوتیږی چی د اسمعیل زوی لوحان له خپلو دوو میرمنو نه څلور زامن درلودل ویل کیږی چی دده اصلی نوم نوح وچی وروسته په نوحان یالوان سره مشهور شواو د هغه اولاده د لوانی په نامه سره یادیږی ، خو پښتانه یی په خپلو ورځنیو خبرو اترو کی دلوحانی ، نوهانی یالوانی به نامه سره یادوی (۳)

دلوانی دلومړی میرمنی نه چی شیری نومیده د مروت په نوم یوزوی نری ته راغی چی اولاده یی دمروتو په نامه سره یادیږی. دمروتو دقبیلی ځینی خلکوله سپین لوانی هم هم وایی .لوانی دخپلی دویمی میرمنی نه چی توری نومیده پنځه زامن درلودل چی اولاده یی دتورو لوانیو په نامه سره یادیږی (٤)

دوی اکثره په شلګر، اندړ ، قره باغ ، کلات او کندهار کی په خواره واره دول اوسیږی . ددی قبیلی ځینی خلک په بدخشان اودافغانستان په شمالی ولایتونو کی هم استوګنه لری. دوی اکثره دځمکو څښتنان دی ، زیات شمیر خلک یی سوداګری هم کوی نوځکه شتمن دی . ددوی څخه (۵۰۰) کوره په شلګر او (۳۰۰) کوره

---

(۱) پښتانه دتاریخ په رڼا کی ۱۳۹۵ مخ.

(۲) حیات افغانی ٤۱۵ مخ.

(۳) نوموړی اثر ٤۳٤ - ٤۳۵ مخونه.

(٤) پښتانه دتاریخ په رڼا کی ۱۳٤۷ - ۱۳٤۸ مخونه .

په قره باغ کې استوګنه لري (۱) ددوی یو شمیر د بلوچستان په دکې او ...وی کې هم استوګنه لري .

دلوانې ابن اسمعیل دنسب شجره

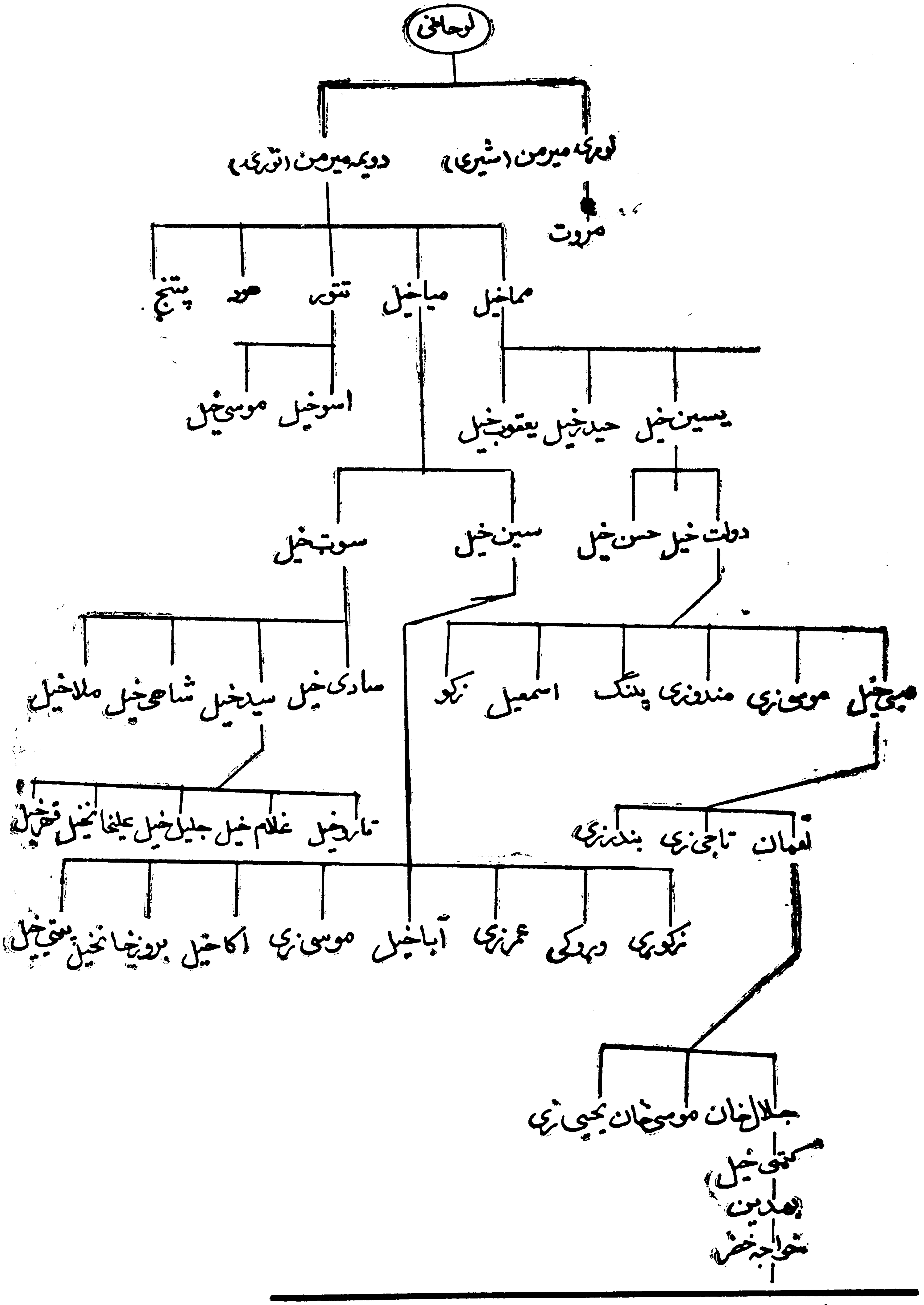

(۱) پښتوا و پښتانه په سهیلي پښتونخوا کې ۴۵۶ مخ .

لودیان

دوی په اصل کی متوزی پښتانه‌دی. ددغی قبیلی‌لوی نیکه ابراهیم نومید چی په لودی سره مشهور وچی دشاه‌حسین غوری زوی‌و. بیټ نیکه‌چی دمخه‌یی ذکرد بیټنیو په ردیف کی شوی‌دی خپله لوربی بی‌متوشاه‌حسین‌غوری‌ته ورکره چی دهغی نه‌دوه‌زامن پیداشول چی دیوه‌نوم غلجی‌اودبل‌نوم‌ابراهیم وچی وروسته په لودی سره‌مشهورشو .

داسی‌روایت موجوددی چی یوځل کله چی‌شیخ بیټ له کلی څخه بیرته دخپلی استوګنی غره‌ته ستون شونوخپلی میرمنی‌ته‌یی وویل چی بسم‌الله‌کړه‌اود پخوانی نغری څخه اوروباسه اودوی پخه کړه‌اوماته یی راوړه خو چی زه بی پخپله وویشم اوراته خرګنده‌شی چی زمادلمسیانود جملی نه‌کوم‌یوبختوردی‌کله چی‌یی دوډی پخه‌کړه‌نود بی‌بی‌متوکوچنی‌زوی(ابراهیم) هغه‌ډوډی په چالاکی سره واخیسته اوشیخ بیټ ته‌یی راوړه بیټ نیکه‌خورشحاله‌شواوویی ویل‌چی‌ابراهیم لوی دی چی‌له هغی ورځی نه‌ابراهیم دلودی په‌نامه سره شهرت وموند چی دده اولاده‌دلودی اولردیانو په‌نامه سره‌یادیږی (۱) چی‌اولاده‌یی‌دسیانی، پرانګی، نیازی، لوانی، دوتانی، سوری‌اومروت‌څخه‌عبارت‌دی. په افغانستان کی‌د لودی د زوی سیانی داولادی نه دلوانی خانګه دنوروخانګوپه سبب هم دشمیر هم داستعداد اوهم دشتمنی له‌مخی برتری لری چی‌اکثره‌په‌شلګر، اندړ، قره‌باغ، کلات اوکندهارکی‌په خواره‌واره‌ډول استوګنه‌لری. ددوی څخه وروسته نیازی په‌لودیانوکی دوهم مقام لری (۲) دهندپښتنی واکمنان بهلول‌لودی، سلطان-سکندرلودی اوسلطان ابراهیم لودی دلودی پښتنود جملی څخه وو.

---

(۱) حیات افغانی ۳۹۲ مخ .

(۲) پښتانه دتاریخ په رڼا کی ۱۳۴۷-۱۳۴۸ مخونه.

د ابراهیم لودی بن شاه حسین غوری د نسب شجره

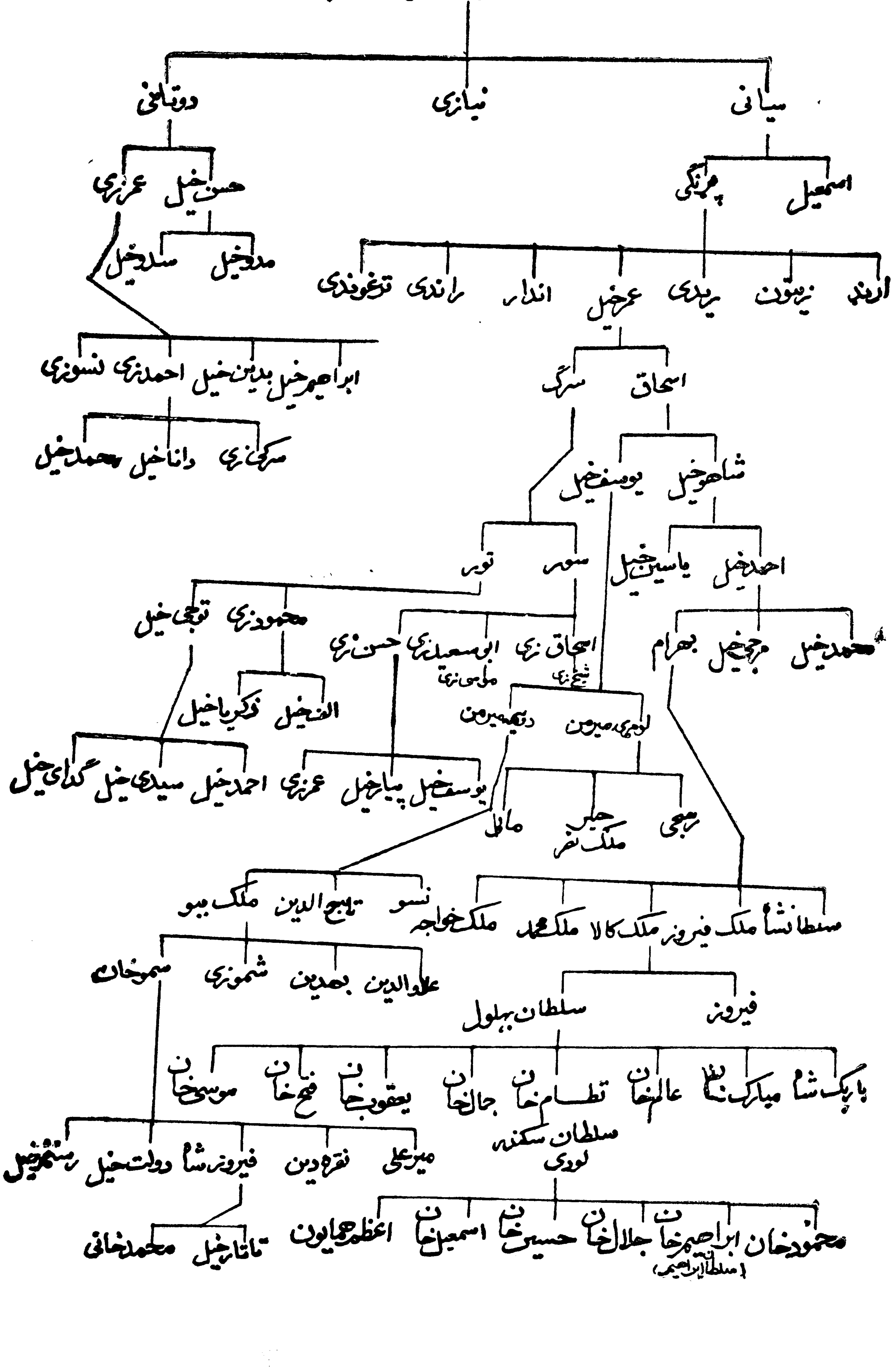

لودين

دوی غرغښتي پښتانه دي. ددوی اکثريت دننګرهار په ولايت کې استوګنه لري. په کندهار او د کوټې په شاوخوا کې هم يو شمير او ديښان ميشته دي دلودين قبيله دننګرهار د ولايت د کامې او کوزکونړ په اولسواليو کې او سيزي چې په نومړي ولايت کې ددوی شمير د ۱۳۶۰ کال د احصائيې له مخې (۱۱۸۹) تنه ښودل شوی دی (۱) ددوی يو شمير دغلجيو په سيمه کې په خواره واره دول ژوند کوي.

ماکو

دوی سړبني پښتانه دي او ددرانيو د پنج پای په ښاخ پورې اړه لري. ددوی دو ګړو شمير ډير لږ دی. ددوی يو شمير په کندهار او يو شميريې دنورزيو سره يو ځای ميشته دی (۲)

ددوی يو شمير د هرات په ولايت کې هم استوګنه لري . په کندهار کې ددوی شمير (۱۵۷٤) تنه ښودل شوی دی چې دنومړي ولايت ددامان او ارغستان په اولسواليو کې استوګنه لري . همداراز د ماکو د قبيلې هغه برخه چې په هرات کې استوګنه لري. دانجيل، کشک او د کرخ په اولسواليو کې ميشته ددی . په هرات کې ددوی شمير (۲٦۸۸) تنه ښودل شوی دی .

په ټول افغانستان کې د ماکو د قبيلې شمير د (٦۲٦۲) تنو په شاوخوا کې دی (۳).

ماموند

ددوی دسړبن په ټولنيز ګروپ کې شميرل کيږي او دښاخې خيلو د ترکاڼي (ترکلاڼي)په قبيلې پورې اړه لري .

---

(۱) معلومات مختصر درباره اقوام وقبايل ولايات سرحدی کشور ۱۰ مخ.

(۲) حيات افغانی -۱۲۸ مخ .

(۳) معلومات مختصر درباره اقوام وقبايل ولايات سرحدی کشور -۱۰-۹۳-۱۰۹-او ۱۱۰ مخونه .

مامونډ په لومړی سر کې په دوو مهمو ښاخونو ویشل کیږي.

۱- لوی مامونډ: چې کاکازی هم ورته وایي.

۲- واړه مامونډ(۱)

د مامونډو لوی اکثریت په باجوړ کې اوسیږي. د دوی ختیځ ته سالارزي؛ شمال ته یې دانګام؛ شمال لویدیځ ته یې د شوړتن او مروری دری؛ لویدیځ ته یې چارمنګ او جنوب ته یې دنبار ریاست پروت دی. لوی مامونډ د مامونډو سیمې په جنوب ختیځ او جنوب لویدیځ ته او واړه مامونډ د مامونډو شمال او په لویدیځ کې میشته دي. په ختیځ کې د لویو مامونډو او سالارزو ترمینځ برید (حد) د ملا سیدغر دی او د لویو او وړو مامونډو ترمینځ برید لوی خوړ دی (۲)

د لویو مامونډو د خیلونو نومونه دادي: مسعود خیل، عمرخیل، یوسف خیل، سلیمان خیل او خلوزی.

د وړو مامونډو خیلونه دادي: بروزی، اوریازي او برم کازی.

د لویو مامونډو ځینې خیلونه د مروری په دره کې هم استوګنه لري.

د وړو مامونډو ځینې خیلونه په شوړتن، دانګام او د پېچ دری په وټه پور کې میشته دي او برسیره پر دې د مامونډ و دیرشمیر کورونه د کونړ ولایت په سیمه کې هم پراته دي. واړه مامونډ د سالارزو څخه وروسته دانګام ته راغلي دي. دوی د جنوب له خوا د خرڅایونو په هڅه د ګوریګا غرونو ته را وختل او دلته یې بانډې جوړې کړې. د مالداری سره یې د ګوریګا په دره کې ځمکې واخیستې او دلته میشته شول. د ګوریګا مامونډ د ځمکوالی څخه پرته رمې هم لري (۳) په مامونډو کې اوبه لږې دي. اکثره ځمکې یې للمې دي.

د لویو مامونډو کلي دادي: غاښي، شبنتر، ذکي کتوټ، ګیرۍ، زرې او ترخو.

---

(۱) پښتانه لومړی توک ۷۳ مخ.

(۲) د پښتنو تولنیز - اقتصادي جوړښت ۲۲۵ مخ.

(۳) د نوموړي اثر -۲۲۶ مخ.

دوړومامونډو کلی دادی : څپری ، موضی ، کګی ، وړو کی خرکی ، بانډه ، شاهی تنګی ، لوی خرکی ، بډان ، دمه ډوله ، او ډبر .

کرنه : دمامونډوځمکې په عمومي صورت غنم ، اوربشې ، نسلك او مشنګ کوی ځکه چې للمی دی . دمامونډوهوا معتدله ده په کو موځایونوکې یې چې دچینو اوبه شته نوهلته دشفتالو ، توتانو اومالټو باغونه شته (۱) په باجوړکې دمامونډو شمیر (۸۰۰۰۰) او د افغانستان دکونړ په ولایت کې ددوی شمیر (۱۸۳۹۱) تنه ښودل شوی دی (۲)

متون

دمتون سیمه دخوست دبازارشمال ته موقعیت لري . متون په اصل کې دکوم قوم یا قبیلې نوم نه دی ، بلکې دیورو ځانې شخص نوم دی چې دمتون دغونډۍ په سرښخ دی او دهغه په سبب دوی د متونو په نامه یادیږي .

په متون کې د پښتنو مختلفې قبیلې سره یوځای شوي او دیوه قبیلوي واحد په توګه رامنځ ته شوي دي چې هره برخه یې دونډۍ په نامه سره یادیږي .

دمتون والو شمیر (۸۰۰۰) تنو ته رسیږي (۳)

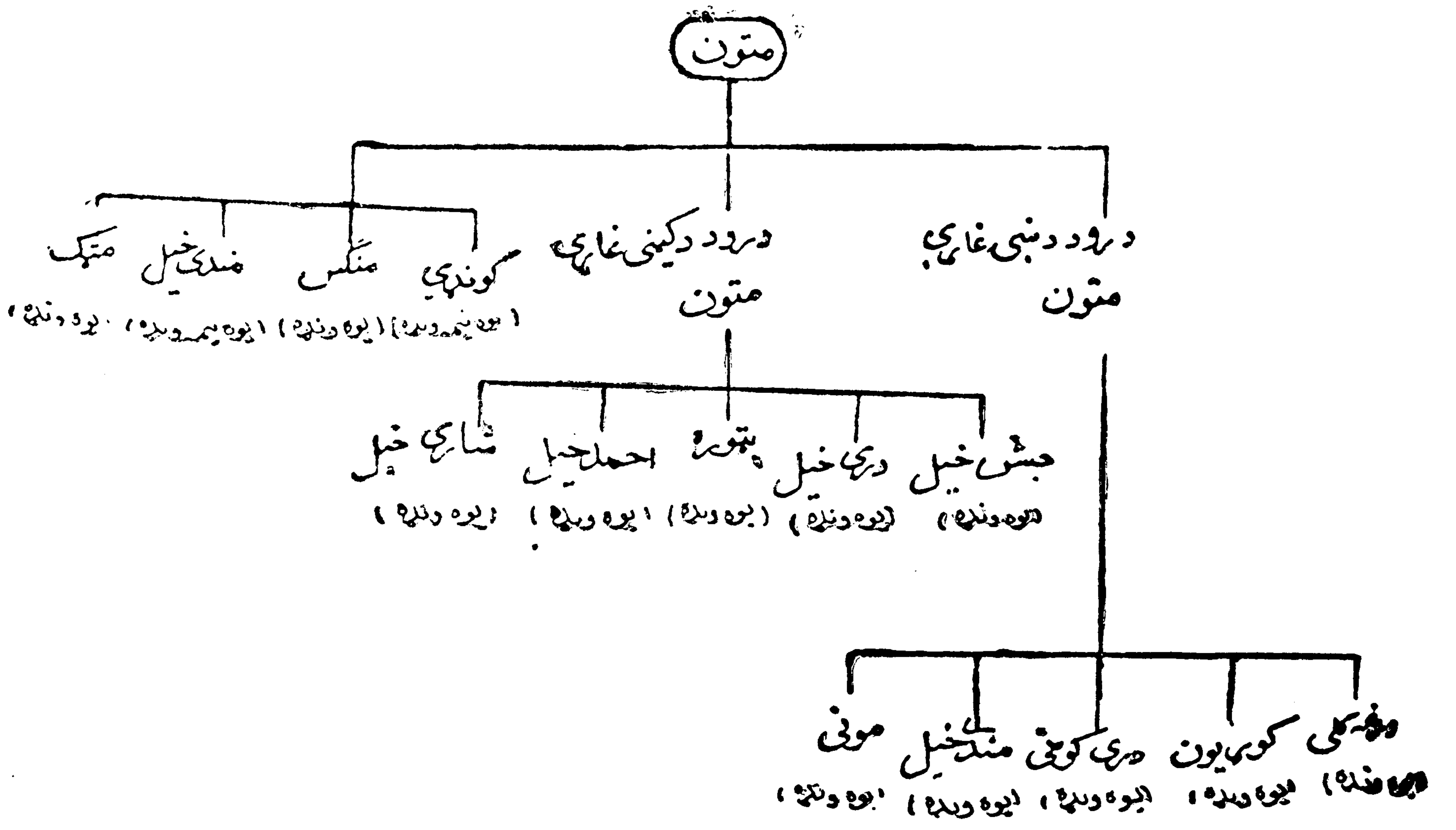

(۱) محمد صفدر سالارزی ، پښتانه لومړی توک ، کابل - ۱۳٤۹ کال ۷٤ مخ .

(۲) اضلاع ، ایجنسی ها وقبایل ایالات پښتونستان - ۱۱۹ مخ .

(۳) معلومات مختصر درباره اقوام وقبایل ولایات سرحدی کشور ٦٥ مخ .

متی زی

دوی سړبنی پښتانه او په غوریاخیلوو رګډیږی . ویل کیږی چی شیخ متی دشیخ عباس زوی دعمرلمسی اودخلیل کړوسی و . خلیل دغوریا او غوریاد کندابن خرښبون زوی و چی دحضرت سړبن قدس اله سره له زامنوڅخه و .

دپټی خزانی په روایت شیخ متی په (٦٢٣هـ) کی زیږدلی او د پنځه شپیتو کلو نو په عمر دترنک پرغاړه وفات شوی دی او په هغه غونډی ښخ دی چی کلات باله‌شی .

وروسته دده اولادی په لیږدپیل وکړاو په پیښور او بدنی کی میشته شول چی دهغوی څخه لوی لوی پښتانه راووتل (۱) دده اولاده اوس دمتی وزیو په‌نامه یادیږی او په پښتنو کی یوه مشهوره قبیله ده . یوشمیرمتی زی په زابل اودغزنی په شلګرکی هم استوګنه‌لری .

محمد زی

که چیری د نسب شجره په غورسره وګورونوڅرګنده به شی چی محمدزی د سړبن په تولنیزګروپ کی شمیرل کیږی . دوی په‌اصل کی دزیرک دښاخ دبارکزیو دڅانګی څخه دی .

لکه چی دابدالیانو په‌مبحث کی وولوستل د پوپلزیو په ښاخ کی دسدوزیو قبیلی د۱۷٤۷ ع نه تر ۱۸۱۸ ع کاله پوری په افغانستان کی واکمنی درلوده په ۱۸۱۸ ع کله چی وزیر فتح‌خان مړشونودسدوزیو او محمدزیو ترمنځ دتخت په نیولو جګړی رامنځ ته شوی .

دمحمدزیو په‌کورنی کی دپاینده‌خیلو کورنی مشهوره ده چی دحاجی جمال‌خان نه پیل کیږی . حاجی جمال‌خان دنادرشاه افشارپه پوځ کی سردارو . کله چی نادرشاه افشارله منځه لاړنودافغانستان دتخت ترلاسه‌کولو له پاره دی دیر امید وار واوحقیقت هم دادی چی دسدوزو دحکومت په زمانه‌کی د حکومت په چاروکی ده ډیرلاس درلود .

---

(۱) پټه خزانه، دکابل‌چاپ -۱۳۵٦ کال -۱۲ مخ .

دمحمد زود حکومت مؤسس او ینست اینبودونکی امیر دوست محمد خان دی چی په (امیر کبیر) سره هم شهرت لری او د سردار پاینده خان کشرزوی دی .
دافغانستان حکومت ددوست محمد خان په کورنی کی د ۱۹۲۹ ع کاله پوری دوام وکړاودویم ځل دسقاود زوی تر ماتی وروسته په ۱۹۲۹ ع کال کی هغه وخت پیل کیږی چی نادر خان د چارواکی په لاس کی نیسی .
تر نادرخان وروسته دهغه زوی محمد ظاهرشاه او په هغه پسی محمد داود دحکومت کری دی چی د ۱۹۷۸ ع کال په اپریل کی د دغی کورنی سلطه له مینځه لاړه .
محمدزی دافغانستان په بیلابیلو برخو په تیره بیاپه کابل، کندهار، هلمند، هرات او ننگرهار کی استوگنه لری. دوی ته عوام خلک سرداران هم وایی .

د دوی داستوگنی ځایونه :

لکه چی دمخه موورپل دوی دافغانستان په بیلابیلوولایتونو کی اوسیږی چی دلته په هر ولایت کی ددوی داستوگنی ځایونه ښودل شوی دی او هغه دادی :

۱ـ دکندهار په ولایت کی :

دکندهار په ولایت کی دوی دکندهار په مرکز دمیوند، پنجوایی، ارغنداب، اوفستان او معروف په اولسوالیوکی استوگنه لری چی دکندهار په ولایت کی ددوی ټول شمیر (۳۲۳۸۷) تنوته رسیږی (۱)

۲ـ دننگرهار په ولایت کی :

دننگرهار په ولایت کی دوی دننگرهار په مرکزدجلال آباد په ښار دکامی، سره رود اوخوگیانیو په اولسوالیو اود بهسود په علاقه داری کی استوگنه لری.
دننگرهار په ولایت کی د دوی شمیرد (۹٤٥٠) تنو په شا اوخوا کی ښودل شوی دی (۲)

---

(۱) معلومات مختصر درباره اقوام وقبایل ولایات سرحدی کشور ـ ۹۱ ـ ۹۲ مخونه.
(۲) نوموړی اثر ۲۷ ـ ۲۸ مخونه.

۳ـ دهلمند په ولایت کی:

دهلمند په ولایت کی دوی دهلمند په مرکز او د نهر سراج او ناد علی په اولسوا لیو کی استوگنه لری او شمیر یی په نوموړی و لایت کی (۵۰۱۶) تنه ښو دل شوی دی (۱)

٤ـ دهرات په ولایت کی:

په هرات کی د دوی اکثریت د اوبه په اولسوالی کی استو گنه لری .چی د دوی شمیر(۹۸٤) تنو ته رسیږی .

۵ ـ دار زگان په ولایت کی :

دا رزگان د ولایت په مرکز کی تقریباء (۲۰۰) تنه محمد زیان میشته دی . همدا را زیو شمیر محمد زی د کابل او لغما ن په ولایتو نو کی هم استو گنه لری . د دوی یو شمیر کـور نی دپاکستان او هند وستا ن په بیلا بیلو برخو په تیره بیا د هند په پنجاب او هم د د یره دون په ښار کی چی دهند دا ترا پرا دیش په ایا لت کی وا قع دی ا ستوگنه لر ی . په ټو ل افغا نستان کی د د وی مجموعی شمیر د (۵۰۰۰۰) تنو په شا او خو اکی ښو دل شو ی دی .

مرو ت

جوته ده چی د دغه قو م لوی نیکه دنوحانی یا لوانی زوی او دسیانی ابن لودی لمسی دی . لوا نی دوی میرمنی در لـودی یـوه یی تو ری نـومیده چی د پنځو زامنو مور وه د ویمه یـی شیری نومیده چـی د هغی نه د مر وتو د قوم لو ی نیکه زو کړی دی او د د غـه قـو م نـو م د ده پـه نو م یعنی مر وت سره مشهو ر شوی دی (۲)

مروت په سپینو لو انیو سره هم شهرت لری په پیل کی دوی د کتواز په سیمه

(۱) معلومات مختصر درباره اقوام وقبایل ولایات سرحدی کشور (۹۱) مخ

(۲) حیات افغانی ـ۵۸۵ مخ .

کي چي او س د سلیمان خیلو غلجیو په لاس کي دي استوګنه در لو ده. که څه هم د دوی اصلي ټاټوبی کټواز و، خو د ګرمۍ په موسم کي به یې د کوچیانو په څیر خپل اکثره مالونه د وانه په غره کي څرول. دوی به یوازې د کټواز په سهیلي برخه کي په کرکیله بوخت وو چي هلته تر او سه هم د یوی وړې سیمې څخه د مروتو په نامه سره مشهوره ده. دوی او س د بنو د ضلعې د لکي مروت په تحصیل کي اوسیږي او همدا راز د شمیر یې په پنیاله او د ټانک د تحصیل په شاوخوا کي د بنو په ضلعه کي استوګنه لري. په ۱۹۶۱ کال کي د لکي مروت د تحصیل د خلکو شمیر چي مطلق اکثریت یې مروت دي (۱۴۸۴۴۹) تنو ته رسیده.

د کټواز له سیمې نه د مروتو د لیږد یدو علتونه:

د کټواز له سیمې نه د مروتو د وتلو په باب داسي ویل کیږي چي په هغه وخت کي چي د غلجیو د ستري قبیلې د سلیمان خیلو د ښاخ د سلطان خیل او د شا نګی لوی ملک آزاد خان نومیده چي و سیلي نو میده ده دیوه مریي له خوا وتښتول شوه او د مروتو قبیلې ته په ننواتي لاړ نو غلجیو لښکر ترتیب او هلته یې ولیږداو خپل مجرمان یې له دوی نه وغوښتل ولي مروتو د پښتني ننګ له مخي د غه پناه اخیستونکي دوی ته ور نه کړ د دغه دښمنۍ په سبب د غلجیو تولي ښاخونه لکه تره کي، اندړ او نور د سلیمانخیلو په ننګ د مروتو، د ولت خیل او میا خیلو سره د جنګ له پاره ملا وتړله او د مروتو اکثره خلک ووژل شول او غلجیانو بریالیتوب تر لاسه کړ له همدې کبله مروت مجبور شول چي د کټواز سیمه پریږدي او د دامان خواته یې په لیږدیدلو پیل وکړ.

په هغه وخت کي د دیره اسماعیل خان د ضلعې د دامان په سیمه کي بلو څ الو استوګنه درلوده او د ټانک په سیمه کي هم پرانګیان میشته وو چي په هغوی باندي دلوانیو له خوا یرغل شوی وا و پر هغه ځای باندي یې خپله قبضه ټینګه کړې وه. دلوڼي ویش په وخت کي د مروتو قبیلي ته هم څلورمه برخه ور کړل شوه چي تر یوې مودې پورې یې دغه ځای په لاس کي واود ګرمۍ په موسم کي به د وانه د

ځمره ختیځې برخې‌ته تلل او دیخنی په موسم کې به بیرته تا نك ته راتلل تر څو چې ددوی او مسیدو ترمنځ د ښځو د پټ له کبله شخړې رامنځ ته شوې. څرنګه چې وزیر ددوی د تګ را تګ په پور تنیو او ښکتنیو لاروباندې پراته وو نو دد ښمنی له کبله غرونو ته ددوی تګ راتګ بیخي وتړل شو په همدې وخت کې د ټانك دسیمې دلانجو له کبله دلوانی داولادې ترمینځ دښمنی رامینځ ته شوه دولت خیلو قدرت وموند او تر یوې جګړې وروسته یې مروت له ټانك نه وایستل.

او دغه قبیله دبین ددرې نه نیولی د پیزو ددرې پورې په غرنیو سیمو کې میشته شول.

په دویم کال بیا دولت خیلو دسیمو دنیولو په منظور یرغل وکړاو ټانك یې ونیو خو ګټې خیلو دګنډاپور له قبیلې نه مرسته وغوښته او دوی یې بیرته په شا تمبولو ته مجبور کړل چې ددغه ځای دتسمیې وجه هم د مروتو له نوم څخه اخیستل شوې.

ددوی ملك تقریباً پنځه دیرش مربع میله دی چې له بنو څخه تر مه ګل وا او د سلیمان غرونو څخه دهغو تیټو غرو تر سلسلې پورې رسیږي چې لارګی (Largee) له اباسین څخه بیلوي، خو او سیدونکي یې خواره واره دي.

دمروتو ښې، ځیرې او عادتونه:

مروت غښتلي، لوړ غنم رنګه، پراخه تنډې، ګردې ځیرې او بادامي سترګې لري او پیاوړي خلك دي دوی؛ زیارګالونکي، متحمل، صابر، قانع او بااستعداده دي.

دمروتو سپاره توره، ډال اولیندۍ استعمالوي. خو پلي یې توري، سپرونه، غشي اولیندۍ استعمالوي.

مروتو په پخوا زمانو کې په پوونده دول ژوند کاوه او سوداګرۍ به یې هم کوله خو کله چې په دې سیمه کې میشته شول یوازې دځمکې په چاروا کروندګرۍ بوخت او په خپل کسب کې ډیر زیارګالونکي دي او آن تردې چې دکلي ملکان یې هم په خپله ډیوې او کر کیلې چارې په خپله سرته رسوي:

که څه هم دمروتو په سیمه کې دخوراك له پاره غله پریمانه ده، خو دڅښاك د اوبو له پاره دهغو کلیو نه پرته چې دکمیله، کورمې یا دلنګر درودونو په غاړه موقعیت

لری په پاتی مروتو کی داو بوتنگسه ډیره ده . دځینو کلیو خلک دلس یا یوولس میله ترواتن وروسته دگمیله داو بو دراوړلو له پاره راځی او ددوی داو بو راوړل د ښځو په غاړه دی چی ددی کار له پاره دخرونه استفاده کوی .

خوراك یی :

مروت په اوړی کی دغنمو ډوډی او په ژمی کی دباجری ډوډی استعمالوی .
هغه متوسط او غریب خلک چی په سیمه کی یی نخود کرل کیږی نو دغنمو داوړو سره دنخودو نیمایی برخه اوړه هم یوځای کوی او ډوډی تر ینه پخوی .

دوی دسیمی پیداوار ددوی له خوراك څخه ز یاتیږی ، که څه هم ددوی ورځنی خوراك ساده دی خو په میلمه پالنه کی دخپلی دوسی سره سم کوښښ کوی .

میلمه پالنه :

که چیری په مروتو کی کوم قدر من سړی میلمه شی نو د هغه له پاره پسه حلالوی او دغنمو نازك چپاتی په یو ډول ډبرینی تبی باندی پخوی چی دمروتو ښځی ددغو نازکو چپاتیو په پخولو کی ډیری مشهوری دی . که چیری د میلمنو شمیر لږ وی او څوك دپسه د حلالولو قدرت و نه لری نو میلمنو ته یو یا څو کورنی چرگان حلالوی . دوی د کاسو پرځای دیو ډول لویو ښانگونو نه استفاده کوی چی دهر ښانگ نه گردچاپیره اته کسه کښینی او ښوروا یا وریجی خوری .

دوی دقدرمنو میلمنو نه پاره د پورتنیو خوړونه پرته ډیر ښه پولاو او غوښه پخوی په خوږو خوړو کی دحلوانه پرته دگوړو بی استعمال هم زیات دی . دگوړو بی ترکیب او دجوړولو طریقه داده چی د گوړی شربت ته ډیر جوش ور کوی او تر پخیدو وروسته یی په ښانگ کی اچوی او دهغه په مینځ کی دپسه دلم غوړی چی داوسپنی په ارکاره کی دڅیرو غوړیو په شان گرم شوی وی او دپاسه پری نازکی ډوډی میده کوی . هغه میلمه چی عام او دکوم بل ملك نه راغلی وی او هغوی یی و نه پیژنی او دمسافر په ډول کلی ته راشی نو دکلی داوسیدونکو ته یوتن په حجرمات کی غږ کوی چی نن زموږ کلی ته د مو مره میلمانه را غلی دی بیا نو

ددغه ځای داوسیدونکو نه یوتن یادوه تنه میلمانه په خپلو منځو کې سره ویشي او له خپلو کورونو نه ورته ډوډۍ راوړي. لنډه دا چې د میلمه قدر کوي او وږی ترینه نه ځي.

د مر وتو کلي او د استوګنې ځایونه:

په پخوا زمانو کې چې داخلکو دایمي استوګنځي نه درلودنو اکثرو به په کیږدیو کې ژوند کاوه. اوس په دوی کې د کیږدویو رواج نشته. خلک په ټولو کلیو کې د خپلې استوګنې له پاره د مزرو څپرې جوړوي او ددوی دا خبره سمه ده چې داوبو د نشتوالي په سبب د څپرونه پرته دیل ډول ودانیو جوړول ګران کار دی. دوی د اصلي کلیو نه پرته د خپلو لیرې لیرې ځمکو د ځارنې او داوبنا ونو او نورو ځارویو د څرولو له پاره په څرځایو نو کې یا هغه ځای ته نږدې بانډې جوړې جوړوي. مالداران او کروند ګرېي د ضرورت له مخې دوه کورونه جوړوي یو یې په اصلي سیمه کې دویم په بانډو کې. دوی اصلي کلو ته میله وایي چې مقصد یې مېنه ده.

پوښاک یې:

ددوی پوښاک عموماً داسي دی چې کوچنی پګړی په سر کوي او پراخ او زده کمیسونه چې تر پوندیو پورې یې رسیږي اغوندي همدارازد پرتوګ پرځای په دوی کې د نیلي یا سپین لنګ رواج ډیر دی، خو ملکان د لونګ په ځای پراخه پرتوګونه اغوندي. ددوی ځینې خلک د خپلو سرونو نه دستمالونه هم تاوي.

بزګران او غریب خلک ددغو تورکرانو پرځای د پسو نو یا داوښانو له وړیو نه یو ډول تورکران جوړوي چې له نیمایي نه یې لونګ او له نیمایي نه یې یو ډول کمیسونه جوړوي چې ګریوانو نه یې څاک داره وي او لستوڼي نه لري.

دمروتو ښځې اکثره سره تور یا نیلي تورکران په سر وي اواوږده چین داره کمیسونه چې اکثره سره یا تور رنګونه لري اغوندي. همدارازدوی یو ډول دبل رنګه تورکر چې سپینې لیکې لري او پاسنی برخه یې پراخه او پایڅې یې پلنې وي اغوندي. د پیغلو نجونو کمیسونه یې چین لرونکي نه دي.

د لوانی د زوی مروت د نسب شجره

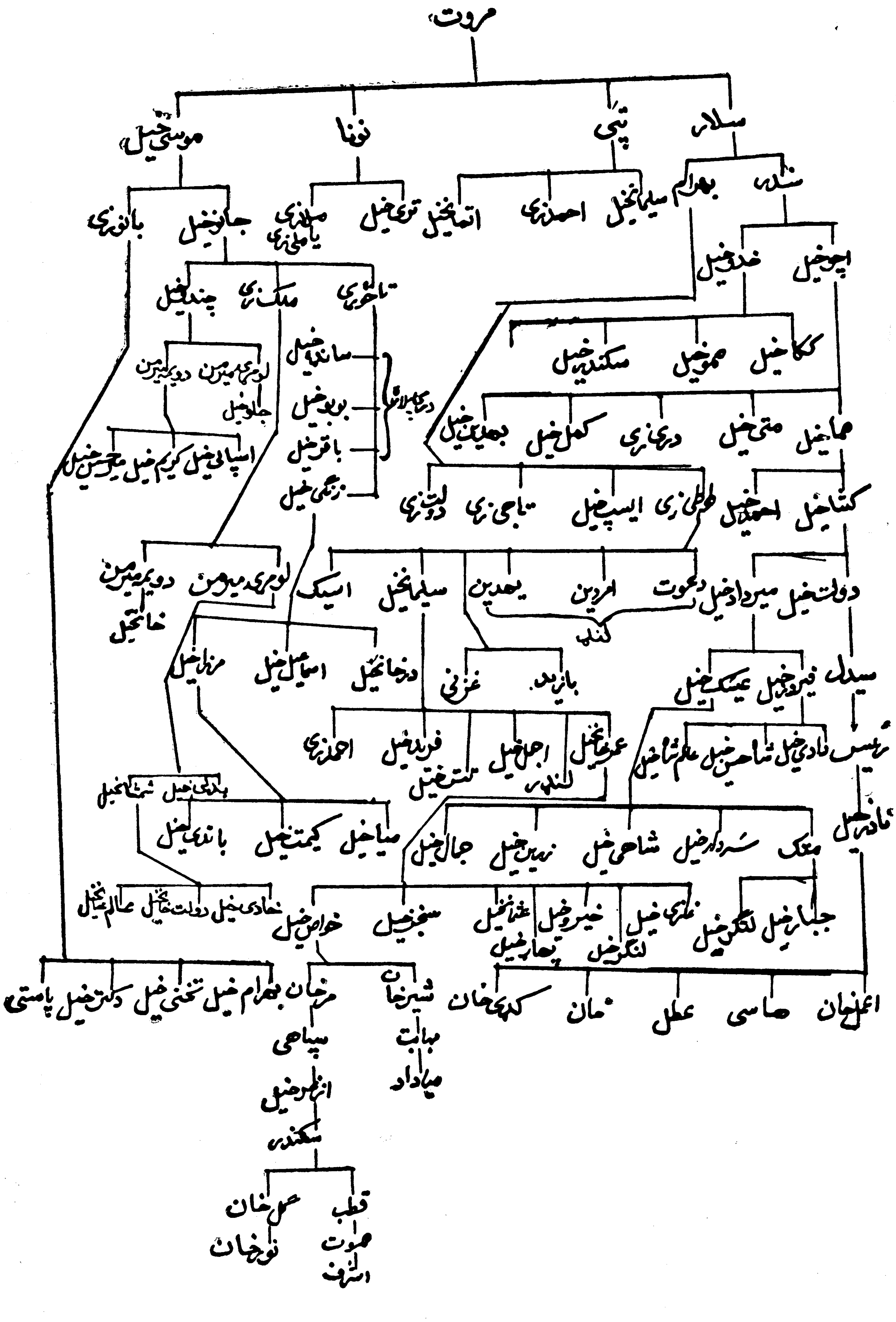

مسعود (مسید)

دغه قبیله په کرلانیو پښتنو کی یوه مشهوره او جنګیالی قبیله ده. که څیری دنسب شجره یی په غور سره وګورو نو څرګندیږی چی د وزیر لومړنی زوی خدری دری زامن درلودل چی موسی، محمود او مبارك نومیدل. چی موسی یی په درویش سره مشهور و دمحمود زوی مسعود نومیده چی اولاد ته یی مسید وزیر هم وایی (۱).

لویدیځ او جنوب ته یی احمدزی وزیر، شمال ته یی اتمانزی وزیر او د ختیځ خواته د بیټنی قبیلی سره پوله لری.

ددوی سیمه دجنوبی وزیرستان دایجنسی پوری مربوطه ده او دافغانستان سره کوم ګډ سرحد نه لری (۲).

ددغی قبیلی اصلی ځای دبرمل غروچی دسلیمان غره یو ښاخ ګڼل کیږی او هغه وخت چی ددغی قبیلی په شمیر کی زیات توالی راغی نو په دغه وخت کی د دغی قبیلی خلکو دخپل اتحاد په زور په خپلو ګاونډیو باندی غالب او په خپریدو یی پیل وکړ او تر ټولو دمخه دسلیمان دغر نیو سیمو ته شوال او دهغه شااوخوا سیمی ددغی قبیلی لاس ته ورغلی چی هلته دمخه شیتك اونور آباد وو په هغه وخت کی داور مړو قبیله چی په کانی ګرم او نورو نږدی سیمو کی میشته وه اکثراً لوګړ او نورو سیمو ته لاړل او ددوی د ډیرازشمیر په دغه ځای کی پاتی شول. په دغه وخت کی وزیرو او مسیدو ته موقع په لاس ورغله او په هغوی یی یرغل وکړ او په لومړی حمله کی یی دبدر او شهیر سیمی ونیولی او په کانی ګرام کی هغو اور مړو چی ددوی سره مقابله وکړه دمسیدو له خوا یی ماتی وخوړه. ورو سته یی د بیټنیو قبیله هم د ټاکید دری او د هغه شا وخوا غرنیو سیمو له یی و ایستله او پخپله یی

(۱) حیات افغانی ـ ۵۵۰ مخ .

(۲) اضلاع، ایجنسی ها وقبایل ایالت پښتونستان ـ ۱۱۶ مخ .

په غورځایونو باندې قبضه ټینګه کړه. ددوی سیمه د کوهاټ د ضلعې نه نیولې د دیره اسماعیل خان تر دري پوري غزیدلې ده او د سیمې اوږد والی یې (۱٤۰) میله دی(۱)

مسید په دریو عمده ټبرو ویشل شوي دي چې علي زي، شمن خیل او بهلول زي دي چې هره یوه ټبر یې په نورو ډیرو خیلونو باندې ویشله شوي ده (۲).

یوانګریز مورخ په خپل مشهور اثر وزیرستان کې د مسیدو (مسعودو) په باب داسې لیکلي دي:

«مسید په وزیرو کې خوراپیاوړي او جنګیالي خلك دي. دوی متحمل او سخت سري دي، ښه مسلح او ډیر بې نیازه دي، ځکه چې ددوی احتیاجات دو مره طبیعي دي چې د هغوی په نشت کې لاهم دوی ته څه زیات تکلیف او ضررنه رسیږي او دهیڅ رازموا نعو پروانه کوي. دخپل کوچني ټوپك په استعمال کې عجیب مهارت لري او په دې کې خورا ماهردي چې د خپل دښمن له جزوي او وړوکې سهوې څخه ډیره لویه استفاده وکړي. که دښمن په شمیر په وخت او یا مدافعه کې اوڅه ضعف یا سهوه وکړه د مسیدو او وزیرو له خوا به درته جزا ومومي او له داسې پیښو څخه دوی خورا ښه استفاده کولای شي. په جنګ کې دومره داوضاع و مراقبې او مواظب وي چې هیڅوك یې محاصره کولای نه شي او نه یې دښمن تر ارخ تیریدلای شي. دوی په عقبي خطوطو او کوچنیو پارټیو باندې په حمله کې خورا بې نظیره ماهران دي او په جګړه کې د نورو قبایلو په شان خورا ډیره طبیعي حوصله او صبر لري او ده ډول مشکلا تو او موانعو سره دومره په صبر او حوصله مجادله کوي چې د ډیر تعجب او حیرانتیا موجب ګرځي، په یوه ګړۍ کې ارامه خو په بله ګړۍ یې بیا ټوپك په اوږو بهترین جګړن شي. په جګړه کې ډیر کسان بې وسلې له وسله لرونکو سره درومي او د تورې او یا دلاس جګړه کې ضرورت ورته پیښ شي کوي یې(۳)»

(۱) حیات افغانی -۵۰۲ مخ.

(۲) اضلاع، ایجنسی ها وقبایل ایالت پښتو نستان (۱۱٦) مخ.

(۳) پښتونستان -۲٤٦ مخ.

دمسیدو رواجونه، خوراك، نرخونه او نوري کټ مټ دوزیرو په شان دي.

غنم، اوربشي، جوار، شولي، مې، باجري، زدن او پتا تې یې مشهور حاصلات شمیرل کیږي.

د جنوبي وزیرستان هوا په ژمي سړه او په اوړي توده ده، خو هرځنګه چې په عمومي ډول غزني سیمه ده نو هوا یې معتدله ده.

دمسیدو مشهور کلي دادي:

مکین، خیسور، دره، نیدون، کاني ګرام، بدر، خلو ینبتي، شکتوي، وانه، دشرکي سیمه، شهرنـه، شم، رزملك، شکي، شوال او نور (۱)

مشهور سیندونه دګومل، تیا نـلك زوم، خیسور، شکتوي، سپلي تـوی، وانه تـوی، شوزه، شنګي او شاهوردي (۲)

مسید ښکلي، زړور او جنګیالي خلك دي. سرو یلیم بارتن د دوی د جنګیا لیو میرونـو شمیر (۱۸۰۰۰) زره تنه ښودلي دي. (۳)

د دغې قبـیلـې شمیر د ۱۹۶۱ کـال د احصائیې لـه مخې (۱۸۷۳۲۳) تنه ښودل شوي دي (٤).

دمسیدو خیلونو شجره دراتـلونـکې مخ په جدول کې وګورئ:

---

(۱) پښتونستان-۲۱٤ مخ.

(۲) اضلاع، ایجنسی ها وقبایل ایالت پښتونستان-۲۵ مخ.

(۳) پښتونستان-۲٤ مخ.

(٤) اضلاع، ایجنسی ها وقبایل ایالت پښتونستان-۱۱۶ مخ.

مسعود یا مسید

- بهلول زي
  - ایمل خیل
  - عبدلي
  - باند خیل
  - ملک شي
  - شینکي
  - نظر خیل
  - نالو خیل
  - درمن خیل
  - گیگا خیل
  - هیبت خیل
  - جلال خیل
  - گیگا دري
  - امر خیل
  - امري
- شمن خیل
  - خالي خیل
  - چار خیل
  - بودین زي
  - گالي شي
- علي زي
  - شمي خیل
  - سلطاني
  - پتوني
  - خونخیل
  - بي بي زي
  - استوني
  - بارمي
  - منزي
  - پاتي خیل
  - شامیري
  - کانجیري
  - دراکي
  - سلیمي خیل
  - گودخیل
  - مل خیل
  - بیچي خیل
  - خونخیل
  - بهادر خیل
  - گاروړي
  - گرمي خیل
  - ملک دیني
  - پریدي
  - بروتي خیل
  - کي خیل
  - دري پلوري (دپلاري)
  - لنگر خیل
  - وړیرګي

(۱)

---

(۱) اضلاع، ایجنسی ها و قبایل ایالت پښتونستان: ۱۱۷ - ۱۱۸ مخونه.

مشواڼي

مشواڼي په اصل کې هم ښتې پښتانه دي، خو دوی کله ځانونه سیدان بولي او کله یې هم په کاکړو ور ګډوي. ددوی اکثره په خوار ه ار ه د ول ژوند کوي.

ددوی یو شمیر په بر کونړ کې استوګنه لري چې د ساپیو د کلتور او عنعنا تو تر اغیزې لاندې راغلي دي او د کونړ په ناړي، دانګام او اسمار کې استوګنه لري.

د کونړ په ولایت کې ددوی شمیر ۱۰۱٤۷ تنه ښودل شوي دي. همدارازیو شمیر مشواڼي د ننګرهار ولایت په بټي کوټ کې هم استوګنه لري چې ددوی شمیر ۲۳۸۸ تنه ښودل شوي دي (۱)

حیات افغاني لیکي: «ددوی ځلور سوه کورني په کوهدامن کې چې د کابل نه پنځه ویشت میله شمال خواته موقعیت لري استوګن دي. د کوهدامن مشواڼي په کرکیله او ځینې یې په سوداګرۍ بوخت دي او همدارازدوی د خپلو اوښانو په ذریعه تجارتي مالونه ان تر بخارا پورې انتقالوي او دوی د هوساژوند خښتنا ن دي! ددوی څو کوره په کندهار کې هم میشته دي. د ګندګر په شما لي برخه یعني د هزاره ضلعې په سرې کوټ کې هم مشواڼي اوسیږي، خو ددې پته نشته چې کله هلته تللي دي. پښتانه د مشواڼي قبیله دستانه او پیرانو په نامه بولي. دوی د نیلک چلند خاوند ان دي په تیره بیا د دغې قبیلې دلودین ځا نګ، چې د غلجیو په ملک کې په متفرق ډول سره ژوند کوي (۲) پته دې پاتې نه وي چې یو شمیر مشواڼي د هند په ځینو برخو کې هم شته.

د مشواڼیو په هکله د پښتنو ټولنیز - اقتصادي جوړښت په کتاب کې داسې راغلي دي: «د مشواڼیو اکثریت دد یراوجندول په سیمو کې میشته دي. لومړی ددوی ځینو خیلو نو د څرځایونو په هڅه خپلې رمې د (ښشي کنډو) له لارې له دانګام نه شمالي

---

(۱) معلومات مختصر درباره اقوام وقبایل ولایات سرحدی کشور - ۲۰مخ.

(۲) حیات افغانی - ۶۳۲مخ.

غرونوته راوستلي . یوسلواوپنځوس کاله پخوا د دری پهختیځ او شمالي غرونو کې دځړځایونوشاوخوا یې باندې جوړې کړی. دپسرلي د پیل نه دمني ترپایه به هغوی په باندوکې اوسیدل او بیا به درموسره دجندول دروته ښکته کیدل. سل کاله مخکې دمشوانیو ځینو خیلونو خپلې رمې په پای کې دجندول پرځای قاسم اوزوړ براول ته راښکته کړې. په دې وخت کې دغه دواړه کلي نه وو، بلکې لومړی ځینوشپنو دلته کوډ-ونه جوړ کړل او په ژمي کې به په کډ رونوکې اوسیدل وروسي یې د کورونوشاوخوا آبادې شاړې ځمکې آبادې کړې. کارینونه (مینې) یې جوړې کړلي او تقریباً دلسو کلو نو په دوران کې څو کورونه په کلیو بدل شول. دسلو کالو را هیسې دوی د شمالي غرونو په لمنوکې په شاړو ځمکوکې باندې جوړولي چې اوس دقاسمخان اوزوړ براول برسیره دمشوانیو کورونه او کلي دغره په لمنوکې د دری ترخوالي اسمار ته نژدې رارسیدلي دي.

مشوانې دځینو کورونو نه پرته په عمومي توګه نادار او لس دي ځینې شتمني کورني دځمکو سره یوځای مالداری، تجارت او مامور یتونه لري. د دوی دنا دا رو اکثریت ځینې خلک دسالارزو او مامو ند وشپانه او بزګردي. ځینې دغنمو او وربشود کرلو نه وروسته دمیزان په میاشت کې دکار او غریبی له پاره جندول، باجوړ او دکونړ ولایت مختلفو سیمو ته ځي دلته دوی دجوماتو تودلرګبانه (دژمي په سړو کې اولس دجوماتو دتود ولوله پاره لرګبه (جمع لرګبانه) نیسي. لرګبه له غره څخه لرګي را وړي او دکلي خلک ورته دمیاشتې د پر ش منه غله او داوسیدو کوته ور کوي.)

او یا په کلي کې همسایه کیږي. همسایه مشوانې په کلي کې داوسیدو کوټه پیدا کوي. ددوی نارینه د غرونو څخه لرګي راوړي چې بوګیډې (دشا بار) په یوه مـن جوارو او یاد هغه معادل په څلو یښت افغانیو خرڅوي. دنورو قبیلو په تناسب په مشوانیوکې دلیږدیدنې عملیه ډیره ده. ددوی نیستمن خلک دمني په پای کې د کورو

لږ سامان او دخوړلو مواد په خرو باروی ښځی او نارینه یوځای دجنډول، باجوړ

او کونړ په لور روان وی د پسرلی په میاشت کی بیرته دری ته راستنیږی (۱)

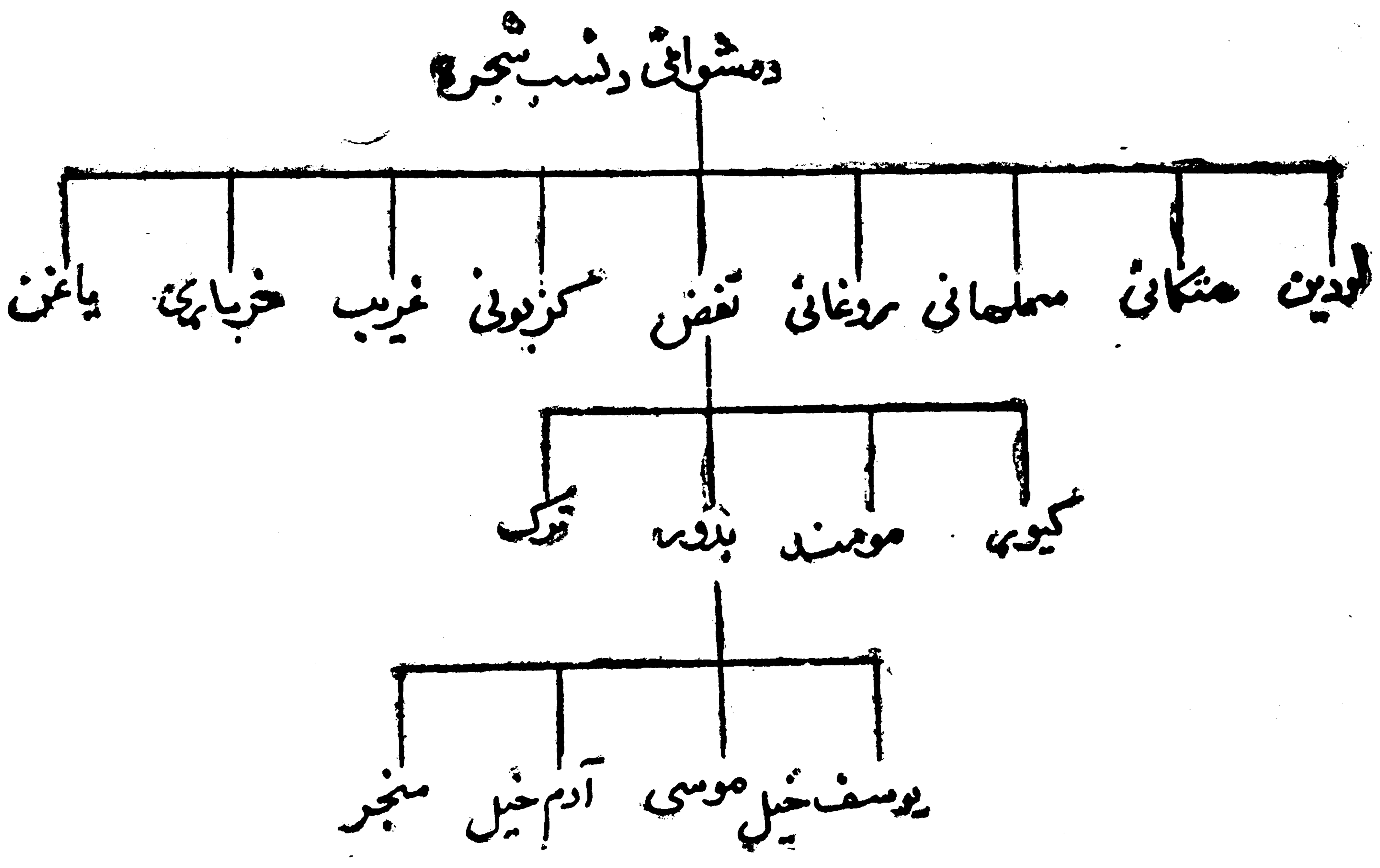

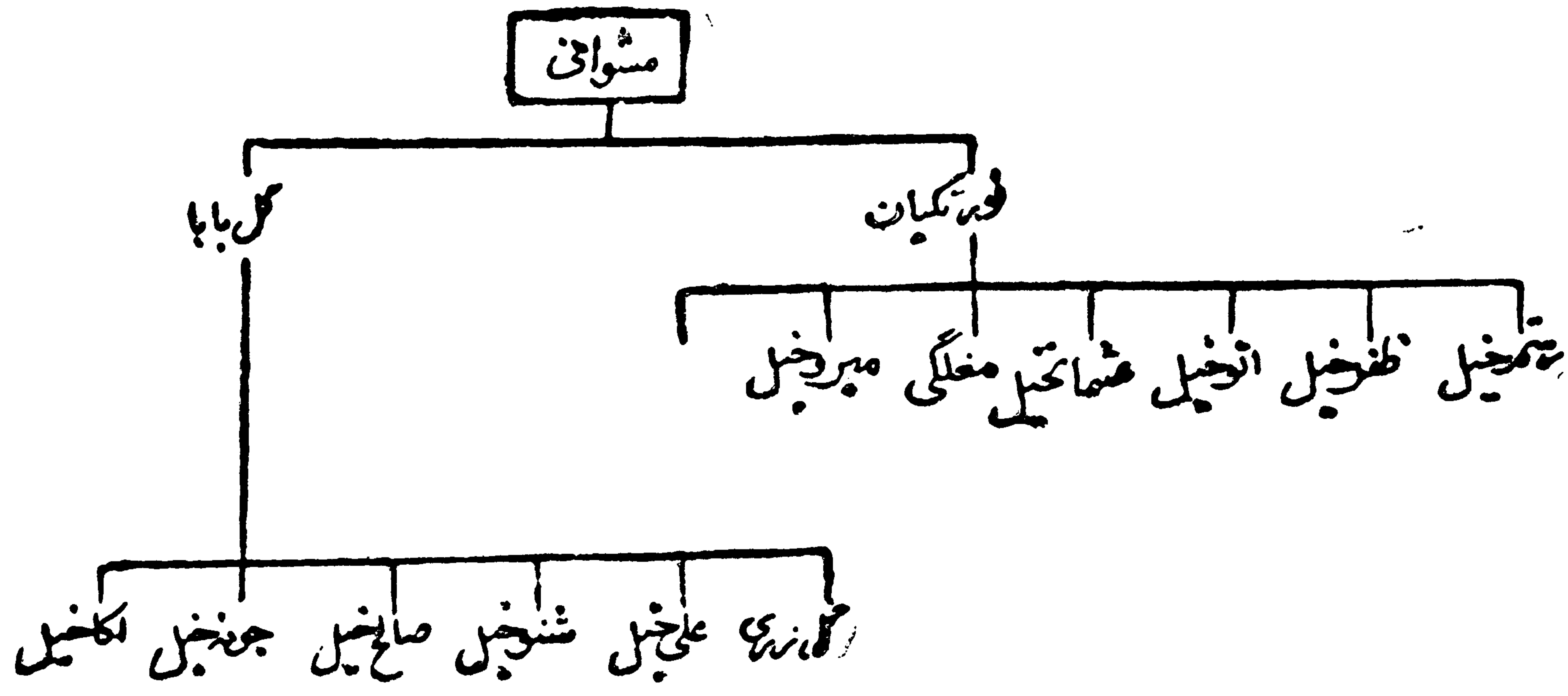

---

(۱) دپښتنو تولنیز ـ اقتصادی جوړښت ـ ۲۲۶ ـ ۲۲۷ مخونه.

مشانی

دغه قوم هم دنیازی دنسل څخه شمېرل کېږی . ددوی داوی نیکه نوم موسی
این خاکوابن نیازی وچی دموسی نوم د ډیر استعمال په وجه په عامو خلکو کی په
موشیانی یامشانی سره مشهورشو. د دغه قوم خلک لومړی دسرهنګو د قـوم سره
دسند ددریاب په ختیځ غاړه کی میشته شوی دی لکه چی اوس هم دداو دخیلو مشانیو
مناخ په داود خیل نومی ځای کی او دمونډی ښاخ په تیتی کی چی په میانوالی کی
موقعیت لری میشته دی. پاتی مشانی دسند ددریاب لویدیځی برخی ته راغلل او میشته
شول (۱) مشانی دمروت او عیسی خیلو په دښمنی کی دمروت ـو ملګری وو. داطـایفه
اوس په دادی خیلو او شادی خیلو سره شهرت لری (۲)

مشانی لوید یځ ته د ختیکو توغوه پوری قبضه لری .ددو ی د هغـو څمکـونه
پرته چی دسیند په غاړه پرتی دی نوری ځمکی یی ښی نه دی خود بندونو او ها رانی
ویالو په ذریعه داللمی ځمکو غنم او باجری ښه حاصل ورکوی .

ددی قبیلی خلک اکثره کینه کښی او کورنی دښمنی پکی ډیری دی. داو دخیل
په یوه ګوندی کی او شادی خیلو په بله ګوندی کی دی چی ددوار و ګوند یو تر منځ سخته
دښمنی موجوده ده.

---

(۱) حیات افغانی ۵۹۹ مخ .

(۲) پښتانه دتاریخ په رڼا کی د پیښور چاپ : ۱۹٦٤ کال ۱۳۵۵ مخ .

دمشانی ابن خاکو ابن نیازی دنسب شجره

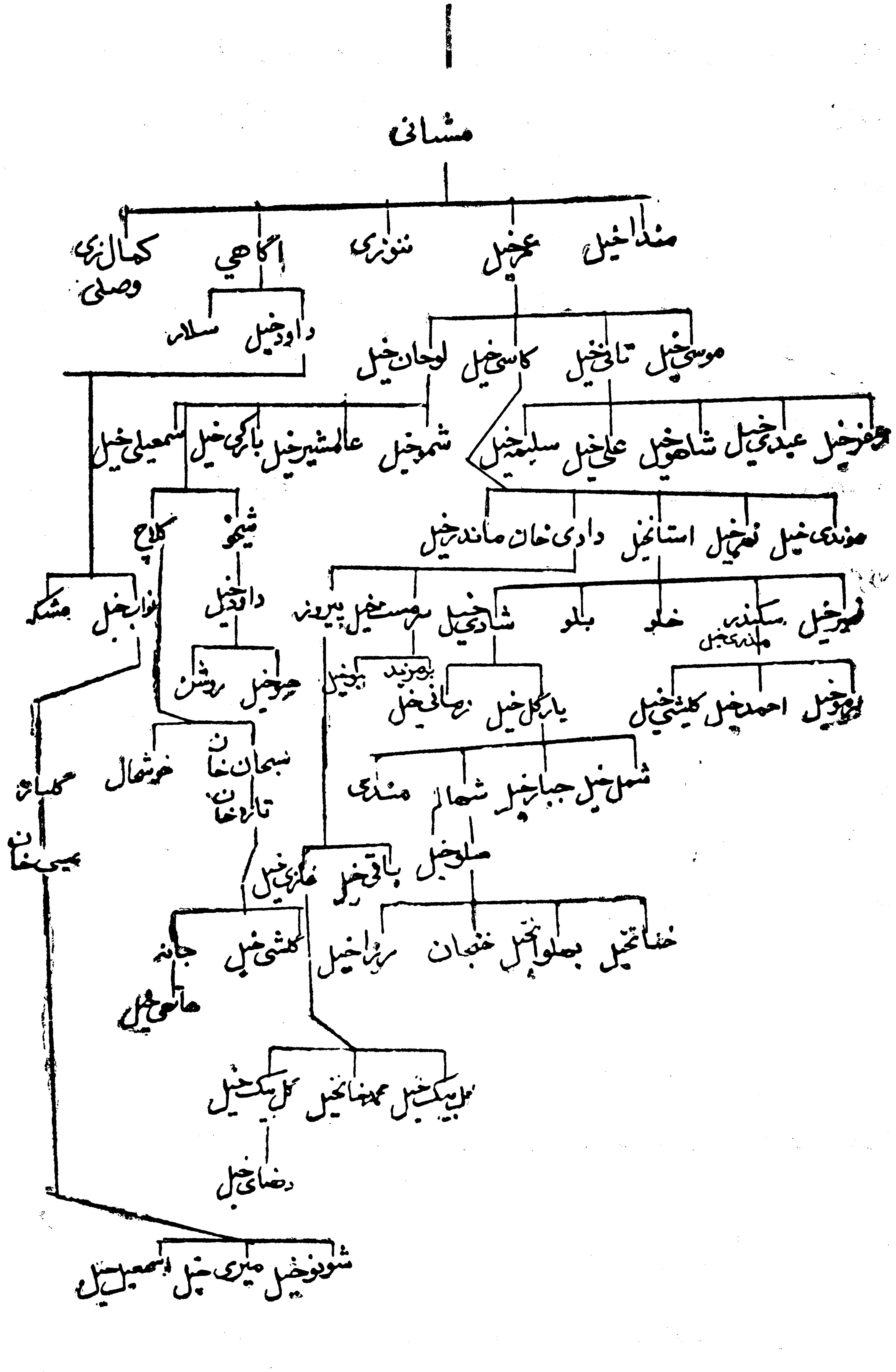

معروف خیل

دوی غلجی پښتانه او د احمد زیو دقبیلې یوه څانګه شمیرله کیږی. دوی دننګرهار ولایت د غلزی حصارک اوسره رود په اولسوالیو کې استوګنه لری؛ په غلزایي حصارک کې د دوی شمیر ۳۳۰۰ اودننګرهار دسره رودپه اولسوالی کې ددوی شمیر ۹٤۱۸ تنه ښودل شوی دی چې زیاتره یې دبالاباغ دسیمې په شاوخوا کې ژوندکوی د معروف خیلو څانګې په لاندې ډول دی :

بادین خیل، شکرخیل، محمدخیل، عبدالرحمن خیل او سرکی خیل.

په غلزایي حصارک کې معروفخیل په لاندنیو کلیو کې میشته دی: یاغی بند، علم کټ، محمدی، ناصرخیل، کلاله، تری، انګورتاك، بهاولی، راغه، جوکان، لاجیګر، سیاب علیا، دوبی او محمد کلاکې.

مقبل

دوی د کرلانې پښتنو په ټولنیز ګروپ کې شامل دی. سهیل ته یې څاځی میدان اوسبری، لویدیځ ته یې د منګلو قبیله، شمال ته یې ځمکنی، شمال ختیځ ته یې څاځی اوختیځ ته یې د ډیورنډ د کرښې سره پوله لری چې دسرحد نه پورې خوا په ستر غوزك، میته، سنګر او کمکی غوزك کې هم مقبل استوګنه لری اود سرحد په دننه کې مقبلو سره قبیلوی اړیکې لری.

هغه مقبل چې د افغانستان په دننه کې ژوندکوی ټول دپټان په اولسوالی کې په دوودرو کې چې دوځ زیګار اولوند زیګار په نامه یادیږی استوګنه لری چې په دغه سیمه کې ددوی شمیر(۱۰٤٦٤) تنو ته رسیږی. دپټان په اولسوالی کې دمقبلو نه پرته منګل او څاځی هم استوګنه لری (۱)

ددوی یو څو کورنی دخوست او لکن په سیمه کې هم د همسایه په ډول ژوند کوی(۲)

---

(۱) معلومات مختصر درباره اقوام وقبایل ولایات سرحدی کشور، ۵۷ مخ.
(۲) حیات افغانی - ٦۲ مخ.

ددوی اکثره خلك دکرنی، مالداری او سوداگری له لاری خپله گوزاره کوی.
دغه خلك لرگی او چار تراش هم خرڅوی.

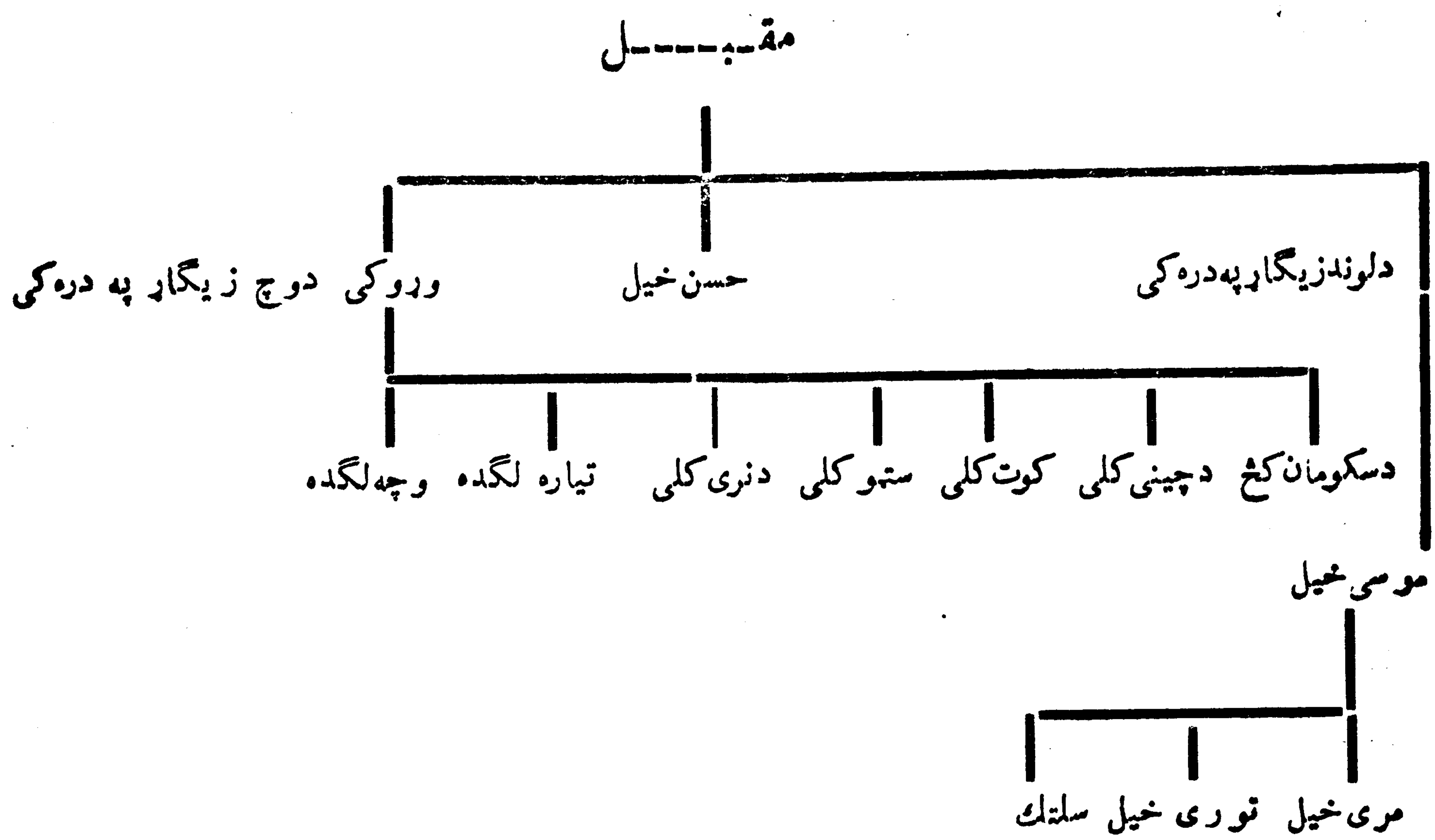

ملا خیل

ملاخیل غلجی پښتانه او کثره یی کوچیان دی چی په لاندنیوا تو بنا خو نو ویشل شوی دی : شاران، پیروخیل، عثمان خیل، قادر خیل، خواگاخیل، شاهزاد خیل، خواجه خیل او الیس خیل. ددوی زیات شمیر دغزنی په اجرستان کی استوگنه لری چی شمیر یی (۱۵۹۹۶) تنو ته رسیږی. څرنگه چی دوی کوچیان دی نو د یوی متمدنی قبیلی بڼه نه لری (۱) داجرستان دملاخیلو څانگی په لاندی دول دی :

۱ - لنگرخیل	۶ - سید خیل
۲ - ادن خیل	۷ - عثمان خیل
۳ - عباس خیل	۸ - قلندرخیل
٤ - خوزه خیل	۹ - پیروخیل
۵ - رضا خیل	۱۰ - چکمك

(۱) معلومات مختصر درباره اقوام وقبایل ولایات سرحدی کشور ۸٤مخ.

ملکزی

دوی خلجي پښتانه دي، خوشمیر یې چندان ډیر نه دی. ددوی بوشمیر د ننګرهار دګوزکو ټرېه اولسوالي کې استوګنه لري، خوشمیر یې بیخي لږدی او یوازې په دغه ولایت کې یې شمیر د ۲۰۰ تنو په شا او خوا کې ښودل شوی دی (۱)

ملاګوري

دوی سړبني پښتانه او دمومندو د ستري قبیلې پورې اړه لري. دغه ښاخ په څلورو څانګو ویشل شوی دی په دې ډول چې: پهار خیل، تارخیل، احمدخیل او دولت خیل. ددوی په باب ځینې اختلافونه موجود دي. ځینې وایي چې د دغه ښاخ لوی نیکه په وصلي توګه دمومندو پر قبیله ورګډ شوی او دویم روایت دادی چې ددې ښاخ اصلي مورث (لوی نیکه) هم دمومندو له قبیلې څخه و. داسې روایت دی چې یوه ورځ خو تنه مومند د لاروهني له پاره یو ځای ته لاړل او کله چې یې دغه عمل ترسره کاوه یو تن ملا هم چې ددوی سره ملګری و له هغوی نه لیرې او جلا و دریدا و دوی ته یې په کتلو پیل وکړ دغلو له ډلې نه یوه سړي په پښتو ژبه وویل چې «ملاګوري» چې دهغې ورځې نه وروسته یې په هغه باندې دملاګوري نوم کیښودل او دغه اصطلاح د نوموړي ښاخ دتسمیې وجه شوه. که څه هم د دغه روایت په ر ښتینوالي کې شک موجود دی خو اوس دغه خلک د غرنیو مومندو سره یو ځای دهغو سره په غم او ښادۍ کې شریک دي. ددغه ښاخ اکثره خلک د تاترې په دره کې اوسیږي او دکوني په چاروبوخت دي:

دحیات افغاني دتاریخ لیکوال محمد حیات خان لیکي: «ددې ښاخ تول شمیر (۵۰۰) پنځه سوه تنه ښودل شوی دی» (۲)

استاد حمزه شینواری دپښتانه دکتاب په لومړي ټوک کې دملاګورو په باب

---

(۱) معلومات مختصر در باره اقوام و قبایل ولایات سرحدی کشور ۸۲ مخ.

(۲) حیات افغانی ۳۵۲ مخ.

داسې لیکي: «ملا ګورې دژبې، لهجې او کړووړو په لحاظ د مومندو دسترقام سره تعلق لري او دپراخې سینې خاوندان دي. دوی دکمکي شلمان نه دلمرختانه په لورد دبرغرنه لاندې پراته دي او دتاترې دمشهور غره په لمنو کې استوګنه لري. دسیمونومونه یې مرداڅلی، شهید مینه، لوره مینه او ژوره مینه دي. دلته دمرمرو د ډبرو دکان هم شته او ابرك هم پیداکیږي (۱)»

دوی اکثره دسیند په غاړه استوګنه لري اوشمیر یې په اوسني وخت کې د (۸۰۰۰) تنو په شاوخوا کې بښودل شوې دي.

مندړ

که څیړي د نسب شجره په غور سره وګورونو څرګندېږي چې دده قبیلې مشرنیکه مندړنومیده چې دخښي یا خښي زوی و. مندړ دوه زامن درلودل دیونوم یوسف وچې اولادې ته یې یوسفزي وایي او بل یې عمر نومیده. عمر یوزوی درلود چې مندړ نومید او اولاده یې په مندړو سره شهرت لري.

داسې روایت موجود دی چې دمندړ پلار عمر چې یو دیر باد یانته انسان و هندته سفر وکړ او هلته یې د یوی قریشي ښځې سره څپلوی وکړه چې مندړ یې دهماغې ښځې نه پیداشوی دی. کله چې عمر په هند کې مړشو نو ورور یې یوسف خپر شو او دخپل وروردکونډې او اولادونو دراوستلو له پاره پسې لاړ. نوموړي ښځې ورته وویل چې ته غواړې ماڅان ته په نکاح کړې او زما مال دڅان کړې خو زه ژمنه کوم چې بل میړه به نه کوم هماغه وچې یوسف هم قسم وکړچې داکار به نه کوي تردې وروسته یې او موړې ښځه او اولادونه وطن ته راوستل کله چې مندړځوان شو نو یوسف خپله لور ده ته ورکړه. مندړ درې ځامن درلودل چې منور، خضر او رځړ نومیدل منور هم دوه زامن درلودل دیوه نوم عثمان او دبل نوم اتمان و. عثمان هم دوه زامن درلودل یو یې کمال او بل یې امان نومیدل. دکمال

---

(۱) پښتانه، لومړی توك داستاد امیرحمزه شینواري مقاله، کابل ۱۳۴۹ کال ۱۸۲ مخ.

اولادی ته کمال زی وایی چی په خپلو کی په دووڅانګو و یشل شوی دی : یوه ځانګه یی مشران زی اوبله ځانګه یی کشرانزی دی :

داتمان اولاده هم دوه ښاخه دی په یو ښاخ کی اکازی کنازی ، اوعلی زی شامل دی. دوی ته اتمان نامه هم وایی اوداباسین په غاړه دمهابن په جنوب کی میشته دی. توربی ، مینی ، کوټه اومرغزد دوی په علاقه کی مشهور کلی دی .

مندړ دمردان په ضلع کی آن تر چمله پوری میشته دی. دچملی ختیځ ته اباسین ، او یدیځ ته یی یوسف زی ، شمال ته یی بونیر او سویل ته یی مهابن موقعیت لری. داسیمه دیوی دری په شکل پرته ده . میدان په کی کم او ځمکه یی ناهمواره او غرنی ده دامیلی مشهوره جګره هم په ۱۸۶۲ کال په همدی ځای کی پیښه شوی وه . داسیمه دمندړو مرکز دی. همدارازپه صوبی او مردان کی هم د مندړو مختلفی ځانګی استوګنه لری.

دمندړو ښاخونه اوددوی داستوګنی ځایونه:

ابا خیل : اباخیل په ګندف ، زیده ، هنډ اوشاه منصور کی استوګنه لری .

عمرخیل : عمرخیل په کالادره ، صوابی اومانیری کی اوسیږی.

بهزاد خیل : بهزادخیل په کلابټ کی اوسیږی.

خلوخیل : خلوخیل په پنجتار ، براکی ، توتایی ، باجا او بام خیل کی استوګنه لری

رځړ : داتپه په پنځو څانګو ویشله شوی ده مانی زی ، ملک زی ، اکوزی ، خضرزی او محمودزی (ماموزی) .

مانی زی : مانی زی په داګی ، ترلاندی ، ترکی ، پرمولی او ادینه کی اوسیږی.

ملک زی : ملک زی په یارحسین ، شیور ده او یعقوبی کی .

اکوزی : اکوزی په دوبیانو ، سره چینه اواسماعلیه کی.

خضرزی : خضرزی په شیوه ، کالوخان او شهره غوند کی .

اومحمـودزی: په نوری کلـی، شیخ جانا، اسو تا او نارنجی کی میشته دی (۱).
مندړ په کړو ړو کی یوسفزیو ته ورته دی. حیات محمدخان په هغه وخت کی
دمندړو شمیر(۱٤۰۰۰) تنه ښودلی دی.

مندو خیل

که چیری دنسب شجره په غور سره وگورو نو څرگنده به شی چی مندوخیل هم
په غرغښتو پښتنو ورگـډ یږی.

مندوخیل دژوب د وادی په دوارو غارو میشته دی چی دژوب سیند دهندو-
باغ له غره نه پیل اوشمال ختیځ خواته غزیدلی دی اودسرما غی ترڅنگک د گومل
سره یوځای اوجنوب خواته یی مخه کړی ده. دژوب دسینداوبه اکثره له ځانه سره
نورمواد هم لری چی دکرنی اوزراعت له پاره ډیری گټوری دی. هغه ویاله چی
دژوب دسیند نه بیله شوی اوښکته ځی نو یوی میدانی سیمی ته رسیږی چی
هلته غنم او نورډول ډول غله کرل کیږي. ددغی ویالی په دوارو غارو دمندوخیلو
کلی پراته دی. همدا راز دغه میدانی سیمه ښه څرځایونه لری اودرمو اوڅارویو
دپوولونه هم ورته گټه اخلی اوپه پورتنی برخه کی یی دپوونده وو ډیری کیږ دی
ترسترگو کیږی. دژوب دوادی شمالی برخه دسیونا داغ دجنوبی حدله غرنیو سیمو
سره پوله لری اودگومل ددری جنوبی غره کی هغه ځای چی د ژوب، بوری او
سلیمان غره کی په مینځ کی پروت دی دبابړو او هریپال د ښاخونو څمکی دی او
په ختیځه او سهیلی برخه کی یی یوه غیر آباده او شاړه سیمه موقعیت لری چی دایسوت
اوموسی خیلو ښاخونه څپلی دمی پیایی او ختیځ خواته یی مخامخ د حسن خیلو
اوباخیلو شیرانیو غر موقعیت لری. دژوب ځمکه حاصلخیزه او اکثره د نهرونو
په ذریعه خړوبیږی. د مندو خیلو دود، دستور او کسبونه هغو کاکړو ته ورته
دی چی ددوی په مینځ کی دی اودهغوی په شان سپین ږیری، ساده او بی آزاره خلک

(۱) پښتانه دتاریخ په رڼاکی -۱۳۲۲ مخ.

دی. دوی‌هم دکرنی اومالداری په‌چارو بوخت دی (۱)

مندوزی

دوی‌په‌اصل کی خوگیانی دی، خو په پښخواوختونو کی خوست ته‌لیږدیدلی دی اواوس د خوست په اویدیځه برخه کی او سیږي. اویدیځ ته‌یی دځدرانو قبیله اوجنوب‌ته‌یی دشمال سیندموقعیت‌لری‌چی اسمعیل خیل اومندوزي یی سره جلا کړي دي ختیځ خواته د اسمعیل خیلو سره‌پوله لري او د شمال خواته هم دځدرانو سره گډ سرحد لري. ددوي شمیر (۱۲۰۰) کورنیوته رسیږي . دوي اکثره دکرنی په‌چارو بوخت دي اودښوونی اوروزنی‌سره زیاته‌مینه لري (۲)

مندوزی

- حسن زی
- دری نومی
- شیابی‌خیل
- اسمعیل‌زی‌دری‌کوتی
- حسن‌محمد

موسی خیل

دوی غر غښتی پښتانه دی او د کاکړ و یو عمده ښاخ گڼل کیږی . دکاکړو دغه ښاخ د بوری د تاریخی ناوی د موسی خیلو په تحصیل کی آبا د دی . په کندهار، زابل، سیوری او د غزنی په ولایت کی له ډیری لرغونی زمانی څخه موسی خیل کاکړ آبا د دی ٠ همدا راز دغزنی ولایت دشلگر په‌اولسوالی کی‌هم تراوسه پوری زیات شمیرموسی خیل کاکړ استوگنه لری،

مومند

مومند دسړبن په تولنیز گروپ کی یوه‌دیره ستره قبیله ده اودوی غوریاخیل

(۱)حیات افغانی-۲٤۳ مخ -
(۲) معلومات مختصر در پاره اقوام وقبایل ولایات سرحدی کشورمخ ٦۳ مخ.

پښتانه دي . داسې روایت موجود دی چې د غوربـاخلور زامن وو چې دولت یار ، خلیل ، خو کنې او زیراني نـو میدل . بیادولت یا ر دوه ز امن د ر لو دل چې بو مو مند او بل داود نـو مید .

د مو مند و کومه اولاده چې پـه میداني سیمه کې استوگنه لري هغوی ته کوز مو مند او کو م چې په غرني سیمه کې آباد دي هغوی ته بر مـومند و ایي ، خو په اصل کې دوا ړه یو دي . شمال ته یې باجوړ ، لویدیځ ته یې د کو نړ سیند ، جنوب لویدیځ ته یې دخیبر دره او ختیځ ته یې د پېښـور ضلعه مـو قعیـت لـري .

د اسلا م دین تر خـپریدو دمخه دغې سیمې ښه تاریخي اهمیت دراو د . د اسې ویل کیږ ي چې اوی کنشکا هم د دې سیمې په شا او خوا کې یوه موده اوسیدلی دی او بو شمیر بو د ایي راهبا نو هم دلته ژوند تیر کړی دی .

د ا سې عقید ه مو جوده د ه چې دوی په پیل کې د کند ها ر په غور ه مر غه کې میشته و و چې ورو سته له هغه ځایـه د غزني لویدیځ د تر نک غاړو ته ولیږ دیدل . با بر پخپل مشهو ر کتاب توزک بابري کـې چې په (۱٤۵۰) ع کا ل یې کښلی دی د دغې قبیلې د مو جو دیت ذکر یې دغزني په سهیل کـې کـړی دی . څـرنګـه چې ورو سته د د غې قبیلې په شمیر کې زیا توا لی راغی نودوی د غز ني نه کابل او بیاله هغه ځایه د نـنگرهار خواته و خوځیدل او د ننگـرهار نه یې د خیبر پر لاره پېښور او د دوی د استوگنه اوسني سیمې ته لیږد و کړ (۱) . هغه مومند چې په افغانستان کې استو گنه لـري ددوی سیمې دادي :

۱ـ دننګرهار پـه ولایت کـې :

د شینوا رو په لویي او لسوالي ، په مومند درې ، لعل پوره ، بتې کوټ ، کا مه ، گوشته ، کوزکونړ او دچپرهار په علاقه دارۍ کې استوگنه لري . دننگرهار په ولایت کې ددوی شمیـر (۱۷۳۶۷۹) تنـه ښـودل شـوی دی (۲)

---

(۱) حیاتِ افغانی ۳٤۷ مخ .

(۲) معلومات مختصر در باره اقوام و قبایل و لایات سرحدي کشور ، ۲۷ـ ۲۸ مخونه .

۲- د کونړ په ولایت کې :

دوی د کونړ په ولایت کې په اسعدآباد، خاص کونړ، سرکانړیو، نورګل او نرنګ کې میشته دي چې په ټول کونړ کې ددوی شمیر(۶۳۵۸) تنه ښودل شوی دی (۱) همدا راز یو شمیر مومند د هرات د ولایت دانجیل په اولسوالی اود غزنی په ولایت کې هم میشته دي. همدا راز یو زیات شمیر مومند په باجوړ کې هم استوګنه لري.

په پاکستان کې دوی دمومند و په ایجنسی کې استوګنه لري ددغې ایجنسی څلور-خواوی دادي: لویدیځ ته یی افغانستان، جنوب ته یی د خیبرایجنسی، ختیځ ته یی دپېښور او د پرضلعې او شمال ته د باجوړ دایجنسی سره پوله لري.

ددغې ایجنسی مساحت ۸۸۷ میله مربع دی. همدا راز دخیبر په ایجنسی کې هم یوشمیر مومنداوسیږی چې په دغودواړوایجنسیو کې ددوی شمیر(۱۸۸۸۱۲) تنه ښودل شوی (۲) د مومندو مشهورخیلونه دا دي:

۱- خویزی	۱۰- نظرخیل
۲- حلیم زی (الیم زی)	۱۱- عیسی‌خیل
۳- اوتمانزی	۱۲- برهان‌خیل
٤- بایزی	۱۳- باره خیل
٥- کوداخیل	١٤- موسی‌خیل
٦- کاچی	۱۵- خوګاخیل
۷- اتمرخیل	۱٦- میرو خیل
۸- ترکزی	۱۷- بابازی
۹- خواجه زی	

دمومندو دځینو مشهوروخیلونو داستوګنې ځایونه دادي:

۱- خویزی: دمومندو یومشهورخیل دی چې ختیځ ته یی ګنداب، لویدیځ ته

(۱) معلومات مختصر درباره اقوام و قبایل ولایات سرحدی کشور (۱۲) مخ.

(۲) اضلاع ایجنسی ها وقبایل ایالت پښتونستان -۱۱۹ مخ.

یی کوداخیل او بابازی او جنوب ته یی د کونړ سین بهیږی . ددی قبیلی ځمکی للمی دی. دمشهورو کلیو نو مونه یی دادی : محمد کور ، کنګګ ، سم غاښی ، وچه ژوره ، ملا نهیم کلی ، زناورچینه ، سوړابیان او شین ورسکک . داسی ویل کیږی چی ددوی شمیر تقریباً شلو زرو تنوته رسیږی .

۲ـ حلیم زی (الیم زی) :

دوی د بایزو په شمال ختیځه برخه کی ، په کمالی دره او ګنداو کـی استوګنه لری او په مومندو کی د ډیرنفوذ خاوندان شمیرل کیږی .

۳ـ اوتما نزی : ددی قبیلی ختیځ ته دانشکول ، لویدیز ته یی کندهاری ، شمال ته یی ددویزو غرونه او جنوب تـه یی کمالی دره موقعیت لـری. داتمانـزو ځمکه اواره ، خاورینه او للمی ده . خلـکک یـی اکثراً دکرکیلی له لاری خپله ګوزاره کوی . دخلکو شمیر یی لسوزره تنوته رسیږی او ددوی لوی کلی په لاندی ډول دی :

یخدند او هاشم کورچی ددوی لوی کلی دیخدند په نامه سره یادیږی .

۴ـ بایزی :

دا ځانګ ، دمومندو په قبیله کی ډیره مشهوره ده چی دلمرپریواته خواتـه غرونو کی میشته د ی .

۵ـ کو داخیل :

ددی ځانګی ختیځ ته خو یزی ، لمرپریواته ته یی داتمر خیلو دلنډکر کلی او جنوب ته یی بره دره موقعیت لری. ددی ځانګی شمیر تقریباً دیرشو زرو تنو ته رسیږی . دانګریزی استعمار سره په غزاګانو هم دوی دمومندو ترنورو خیلو نو په نسبت زیاته ونډه اخیستی ده او ډیر خلک یی شهیدان شوی دی .

۶ـ کاچی :

دا د مومندو یوه ځانګه ده چی خلک یی د کابل او پیښور تر مینځ د سوداګـری دمالونو دحمل او نقل لـه لاری خپل ژونـد تامینوی .

۷- المرخیل :

المرخیل د جروبی دری په سهیل کی استوګنه لری او یدیغه څنډه یی د دورخیلو سره نښتی. شرخه یی بابازی او کودا خیل او شمال ته یی هم بابازی پراته دی، ددی قبیلی شمیر تخمینا شلو زرو تنو ته رسیږی او مشهور کلی یی عبارت دی له تورخیل، خنجر کلی، وتکی، تنی، حاتم کلی، لهکر کلی، قاسم کور، متهه، هولی او مزری چینه.

۸- ترکزی :

د نورګری شخه چی دالیزو او ترکزو پوله ده تر دانشکول پوری او بیا د دانشکول نه ترمتی پوری په برابر خط پراته دی :

۹- خواجه زی :

د مندوجورا والکی کوهی نه چی د بابزو او خواجه زو پوله ده تر خاپښی او اتمرخیلو پوری پراته دی .

۱۰- نظرخیل :

د اتمرخیلو په جنوب کی د نظرخیلو قبیله میشته ده . ددوی شمکی غرنی دی او خلک یی په مالداری خپله ګوزاره کوی . ددی کلی دادی : کوز کلی، بر کلی او د ملاخیلو کوز کلی . ددوی د نفوسو شمیر دری زرو تنو ته رسیږی .

۱۱- بابازی :

بابازی د بید منی او شمشاد په دروکی میشته دی . ددوی د سیمی محمکی للمی دی او غنم او اوربشی یی زراعتی محصولات تشکیلوی. یو شمیر خلک یی د سودا ګری چاری هم پر مخ بیایی . همدارا ز برانخیل، عثمانخیل او مصاخیل هم د مومندو مشهوری څانګی دی .

پته دی پاتی نه وی چی یو شمیر مومند کونړ د ولایت په پشد، خاص کونړ، د ننګرهار د ولایت په باریکاب لاچه پور، غازی آباد، کامه، د چپرهار په دولتزو، المه، نربلی، غزو کلی، غورآباد، هدی، باسول او هزارناو، ډکه، لال پوره، ګوشته، ګردی، همدا ز د کونړ په شګه، ارخی او سور داګ کی هم میشته دی .

همدارازدافغانستان په نوروولایتونو لکه بلخ ، سمنگان، کندز، هرات، کلات او هلمند کی هم یوشمیرمومنداستوگنه لری. یوشمیرمومند په افغانستان کی دکوچیتوب ژوند هم تیروی .

د مومندو مشهوری دری او داگونه :

(۱) دگنداب دره :

په دی دره کی حلیمزی اوسیږی . ددی دری ختیځ ته دکرپی د غونډی سلسله پرته ده . لویدیځ ته یی د خاپښی غرواقع دی اوجنوب ته یی دکونړ سیند بهیږی . ددی دری اکثره ځمکی للمی دی . ددی دری د خلکو شمیردیرشو زرو تنوته رسیږی اولوی کلی یی دادی: توره تیزه ، شاتی کور، کټی، سور داگ ، ظفرغونډی او کټه سنگ .

(۲) دپنډیالی دره:

په دی دره کی دترکزی دښاخ د عیسی خیلو او برهان خیلو خانگی استوگنه لری. دا دره لکنډی ته وتلی ده په دی دره کی للمی اوآبی ځمکی هم شته . دخلکو شمیر یی لسوزروتنوته رسیږی اولوی کلی یی د یخډنډ اوهاشم کورځخه عبارت دی.

(۳) کمالی دره.

په دی دره کی د حلیمزی د ښاخ دپوشاخیلو اوابراهیم خیلو خانگی استوگنه لری .خلک یی اکثره دبزگری په کارونو بوخت دی او مشهور کلی یی اتوخیل ، غازی بیگ کوراو کچلک شاه دی .

٤ـ سرکنډدره :

په دی دره کی میتاخیل استوگنه لری چی په خوگاخیلو ور گډیږی په دی دره کی د کرنی ځمکی لږی دی اوخلک یی په مالداری گوزاره کوی . ددی ځای خلک دځپلوغرونو لرگی په کامه او کونړ کی خرڅوی. ددوی شمیر تقریبا لسو زروتنو ته رسیږی او

مشهور کلی یې سپین جومات ، نری اوبه، سپین تنګی، باره خان ، څپری ، سربند او بیله دی.

همدارازشو نګری دره، جروبی دره، شالی هولی دره او سلالا دره هم د مومندو دلویو او مشهورو درو له جملې څخه دی .

ددانشکول او یخ بند داګ :

په دی داګ کی اتمانزی او ترکزی عیسی خیل استوګنه لری چی څمکی یې سنی او للمی دی .

بهی داګ :

دا داګ (٢٤) میله اوږدوالی او پنځلس میله پلن والی لری چی په دی داګ کی کوداخیل، بابازی او خویزی پراته دی .

دسر کو داګ :

دا داګ دخوګا خیلو او اتمر خیلو دغرونو له منځه راغزیدلی او په د یرش میله اوږدوالی اوشل میله پلن والی دګوښتی او خوږو علاقی ته ورغزیدلی پروت دی. په دی داګ کی خوګا خیل، ماماخیل، دورخیل او لږ شمیر اتمر خیل میشته دی (١)

مهمن زی

مهمنزی دسربن په تولنیز ګروپ کی شمیرل کیږی اودخرشبون د زوی زمند او لاده ګڼله کیږی . ویل کیږی چی دزمند په اولاده کی دممن زی یا مهمنزی ښاخ دشمیر له مخی زیات دی. دغه ښاخ دزمند له پاتی نسل ترو تلو وړاندی دیو-سفزیو دقبیلی سره یوځای دارغستان له سیمی نه وشړل شول او وروسته دیوسفزیو سره یوځای دکابل په نورو پیښو کی شریک وو، خو کله چی دوی دکابل څخه دننګرهار خواته وکوچیدل نود دوی ترمینځ دیوی لانجی په سبب جګړه پیښه شوه چی په دغی جګړی کی یوسفزی په دوی باندی بریالی شول. مهمنزی ترڅه مودی پوری

(١) پښتانه لومړی ټوک ١٢٢مخ.

په ننګرهار کې اوسیدل. او کله چې د یوسفزیو، مشهور و مشر ملک احمد غوښتل چې د دلازاکو سره وجنګیږي نو هغه د ننواتی په ډول مهمنزیو ته ورغی او مرسته یې وغوښتله، مهمنزي هم په دې شرط ورسره یو ځای شول چې د (اشنغر) سیمه دوی ته ورکړل شي لکه چې تر سو بې وروسته دغه شرط تر سره او اشنغر مهمنزیو ته ورکړل شو چې تر اوسه هم ددوی په واک کې دی او ددوی مشهور کلي هلته د چارسدې، تنګی نوښهره (نوښار) او پرانګ څخه عبارت دي. (۱)

دوی په عمومي توګه با تعلیمه او متمدن خلک دي. دا ستعماری ضد نهضت مشر اود پښتنو ستر شخصیت خان عبدا لغفا ر خان د مهمنزیو د ا تمان زیو د ښاخ څخه و.

دمهمنزیو مشهورښاخونه دادي :

۱ ـ الیاس زی

۲ ـ بارك زی

۳- بتوزی

٤ ـ عمرزی

٥ ـ اتمان زی

٦ ـ تنګی

۷ ـ رځړ

۸ ـ شیرپاو .(۲)

د حیات افغا نی مورخ (۱۲۵) کـا لـه پـخوا د د و ی شمـیر تـقـر یـباً (۸۰۰۰) کورنی ښودلی دی او دوی د پیښور د ضلعی د چارسدې پـه تحصیل کې استوګنه لري.

---

(۱) حیات افغانی، ٥٦٦ مخ .

(۲) پښتانه دتاریخ په رڼاکې، ۱۲۹۳ مخ شجره .

میا خیل

دوی لودی پښتانه دی او میاخیلو ته میان خیل هم وایی چی دلوانی یا نوحانی ددویمی ښخی توری زوی و . میاخیل په پخوا زمانو کی ټول پوونده وو او په تجارت او مالداری بوخت وو لکه څرنگه چی ددولت خیلو په برخه کی دامان ته د لوحانی ښاخونو درا تگ څرنګوالی لیکل شوی دی په هما غه ډول دد غه ښاخ خلکو هم دامان ته تگ او راتگ کاوه او د میاخیلو د استوگنی د مخه په خاص درابن او چودهوان کی سروانیوا ستوگنه درلوده . کله چی دکتی خیلو مشرخان زمان دپرانگی قبیله دتاک او دسوری ښاخ له روړی نه وشړل او په تاک باندی دولت خیلو قبضه ټینګه اوروړی وران شونو ته رهغه څوکاله وروسته دبختیار قبیلی او دسروانیو ترمینځ چی پخوایی په درابن باندی قبضه درلوده د زراعت دمینځه تللو په سبب جگړی وشوی .

دبختیار دقبیلی هغه مالداران چی دمیاخیلو سره په ښه او بده کی شریک وو سروانیو ته ماتی ورکړه او هغه سروانی چی له مرگ نه بچ پاتی شوی وو هغه یی له دی سیمی نه وشړل او بیا یی دمیاخیلو په سلا اومرسته ددرابن په سیمه په گډه سره قبضه ټینګه کړه اوللمی ځمکی یی پرخلورو برخو وویشلی .
دری برخی میاخیلو ته ورکړل شوی او څلورمه برخه د بختیارولاس ته و رغله او هغه ځمکی یی چی دویالو په ذریعه خړوبیدلی هغه یی هم په خپلو مینځوکی سره وویشلی او له دوارو فاتحو قبیلو نه ځینی خلکو دلته دایمی ا ستوگنه غوره اودکرنی په چارو بوخت شول او ځینو نورو یی په پوونده ډول ژوند غوره کړاوتر اوسه پوری په دوارو قبیلو کی دا دلی شته یعنی ځینی یی د ځمکی څښتنان او ځینی یی هم پوونده سوداگر دی . دمیاخیلو هیڅ یوه داسی څانگه نشته چی خلک دی ازیاد یی په دغو دوو کارونو بوخت نه وی ، خورسید خیل اوشادی خیل تقریباً ټول په دایمی ډول استوگنه لری اودکرنی په چارو بوخت دی .

دپوونده میاخیلوڅینی سوداګر دیرشتمن دی اوله تولوپووونده وونه میاخیلو لومړی ترلیری لیری ځایونوپوری په تجارت اوسوداګری لاس پوری کړچی په دغه برخه کی دوی له بخارا نه ترکلکتی پوری مشهوردی (۱)

دحیات افغانی دمؤلف حیات محمدخان په قول دمیاخیلوټول شمیرپه هغه وخت کی دری زره کوره ښودل شوی دی چی دهغوی نه یی څلورمه برخه بختیارتشکیلوی.

ددغی قبیلی نه نژدی اووه ــ اته سوه کورنی په ډیره بندکی استوګنه لری او نژدی پنځه سوه کورنی یی په مرغه کی هم استوګنه لری (۲) .

میچن خیل

دوی اودی پښتانه دی . میچن خیل دخاکو اولاده او دنیازی دقبیلی پوری اړه لری دده په باب داسی ویل کیږی چی یوه ورځ دی په داسی حالت کی چی دصحرا څخواته روان اوتیزتګ یی کاوه او دخدای په مینه کی مست و نوکله چی نورو پښتنو دی ولید نو دده دتیزی او چالاکی په نسبت یی ده ته دمیچن لقب ورکړ میچن په پښتو ژبه لاسی ژرندی ته وایی له هغی ورځی دده اولاده په میچن خیلو باندی مشهوره شوه چی اوس یی اولاده په مجموعی توګه په میچن خیلو سره یادیږي. (۳)

خلک میچن خیلوته په سپیڅلی اودرنه سترګه ګوري اودرنا وي یی کوي په خطرناکو وختونو کی ددوي کورو نه دخلکو پناه ځاوي اود ساتنی ځایونه دي .

دمیچن خیلو دا کثروخلکو چال چلند نیک اوغوره دي . شیخ میچن دوه زامن لرل چی ددوي دنسب شجره دنیازیو سره یوځاي ذکرشوی ده ددي قوم خلک په متفرق اوخراره واره ډول سره استوګنه لری لکه په بنوکی منجاخیل خود دوی زیات شمیرپه تهتی میچن خیلوکی چی دکورمی درود شمالی برخی ته دځاورو میلوپه واټن موقعیت لری میشته دی.

---

(۱) حیات افغانی ۲۹۶ ـ ۲۹۷ مخونه.

(۲) د کابل سلطنت بیان دوهم ټوک ۶۱ مخ .

(۳) حیات افغانی ۸۴۸ ـ ۸۴۹ مخونه.

دلته دوی په خاص دول باندی دپادونی وړدی دغه قبیله دپا تی نیازیو قبیلی سره ګډاړ په دی سیمه کی میشته شوی دی . هغه وخت چی دسرهنګ، عیسی خیلو اوموشانی ښاخونه دمروتوله خوا له دغه ځایه وشړل شول نوتـرهغه وروسته دغه فرقه دنقیرتوب او سپین ځلتوب له کبله دمروتونه په امن کی پاتی شوه اود ځواپه شان په همدی ځای کی اوسیدل. میچن خیل په افغانستان کی په متفرق دول استوګنه لری . ددوی د(۱۵۷۰) تنوپه شاوخوا کی دننګرهارولایت دسره‌رود په اولسوالی کی استوګنه لری . (۱) همداراز یو شمیر میچن خیل د زابل ولایت په کلات کی هم استوګنه لری چی شمیریی د(۳۰۰) تنو په شاوخوا کی ښودل شوی دی .

میانه

دوی سړبنی پښتانه دی اودغی قبیلی خلک په‌مجموعی دول په کوم خاص ځای کی‌استوګنه‌نه‌لری ، بلکی په‌خواره‌واره‌او تیت‌اوپرک دول ژوندکوی . څرنګه چی د دوی شمیر دیرلږدی نوپه افغانستان کی یی نوم چندان شهرت نه لری . ددغی قبیلی څخه دتوغ ښاخ د بنګښوپه سیمه اوله پاتی ښاخونونه یی ځینی دکندهارپه شاوخواکی اوسیږی .

دشکوڼ له اولادی دکتران دځانګی یوشمیردګرانګ په سیمه کی میشته دی. له یوه روایت له مخی حضرت سلیمان چشتی‌چی مزاریی‌ددیره غازیخان ضلعی په توسه نومی ځای کی‌دی د دغی قبیلی څخه و (۲)

[۱) معلومات مختصر در باره اقوام وقبایل ولا یا ت سرحدی کشو ر ۲۸ مخ .

(۲) حیات افغانی ، ۲۵۷ مخ .

د میانه ابن شرخبون ابن سړبن د نسب شجره

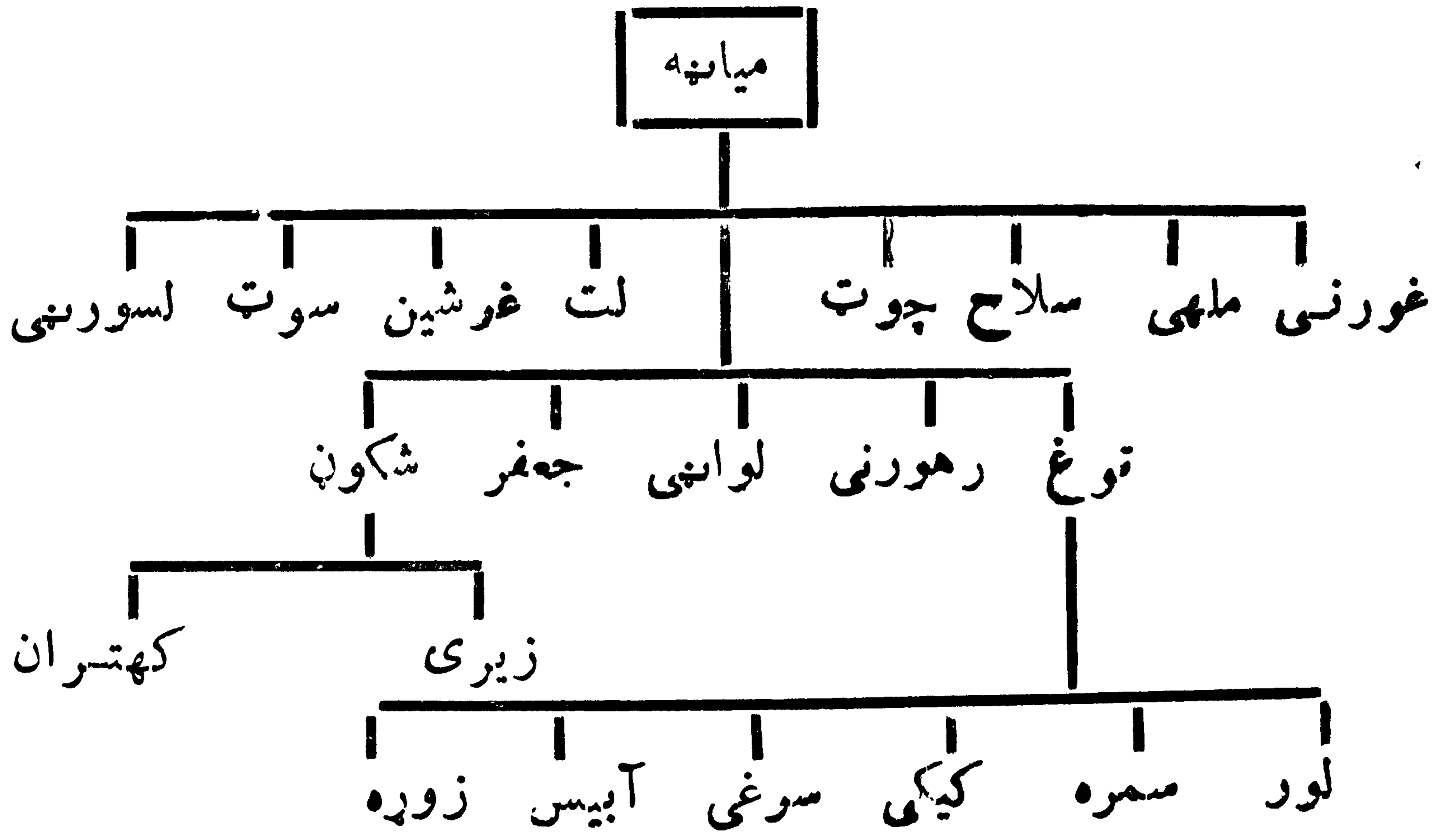

منګل

د نسب د شجرې د لیدلو څخه څرګندیږي چې منګل په اصل کې کرلاڼي پښتانه دي.

منګل د پکتیا ولایت د سترو قبیلو له جملې څخه شمېرل کیږي. شمال ته یې ځاځي، شمال ختیځ ته یې خمکني او مقبل، لویدیځ ته یې ځاځي، شمال ختیځ ته یې خمکني او مقبل، لویدیځ ته یې توتاخیل او احمدزي او جنوب ته یې ځدراڼ او د خوست قبایل او ختیځ ته یې سبوي او مقبل پراته دي (۱)

د ځینو روایتونو له مخې دوی تقریباً شپږ اووه سوه کاله د مخه د هغې د قبیلې سره یو ځای د بنو په سیمه کې اوسیدل او د شیتکو د غلبې په وجه یې د بنو سیمه پریښوده او د خوست او کورمې لویدیځو غرنیو سیمو ته راغلل او هلته میشته شول چې تر اوسه پورې هم هماغلته استوګنه لري (۲)

منګل اکثره د کرنې او مالدارۍ په چار و بوخت دي. ددې له پاره چې ځمکې یې لږې دي نو کرنه هم په کې لږه ده. دوی ډیر جنګیالي خلک دي. منګل عموماً د ځنګل ژوندانه اړتیاوې د لرګو د سوداګرۍ او موټرونو چلولو له لارې تأمینوي.

منګل د پکتیا ولایت د موسی خیلو او جاني خیلو په اولسوالیو او د قلندر په علاقه داري کې استوګنه لري. خو دوی یو شمیر په سید کرم، ځاځیو، خمکنیو، ځاځي میدان او خوست

(۱) معلومات مختصر در باره اقوام و قبایل ولایات سرحدی کشور ۷ مخ .
(۲) حیات افغانی، ۲۶۱ مخ .

په او یه اولسوالی کی هم ژوند کوی .

همدارازد دوی تقریباً (۱۰۰۰) زر کورنی د ډیورند د کرښی نه پوری خواپه تری منګلواو کوتری منګل کی چی په کورمی ایجنسی پوری مربوط دی میشته دی چی شمیر ئی ۷۰٦۸ تنه دی او دافغانستان د منګلو سره نژدی اړیکی لری.

منګل د کرنی او مالداری نه پرته عموماً د چارتراشو د لرګیو تجارت هم کوی .

دهغه راپورله مخی چی په ۱۳۵٤ کال کی د پکتیا د وخت د والی له خوا د پلان وزارت ته ور کړ شوی ود دوی شمیر د پکتیا په ولایت کی (۱۱۹۲۱٤) تنو ته رسیده همدارازد دوی یوزیات شمیر خلک په سعودی عربستان او د خلیج په نوروعربی هیوادونو کی په مزدوری بوخت دی (۱)

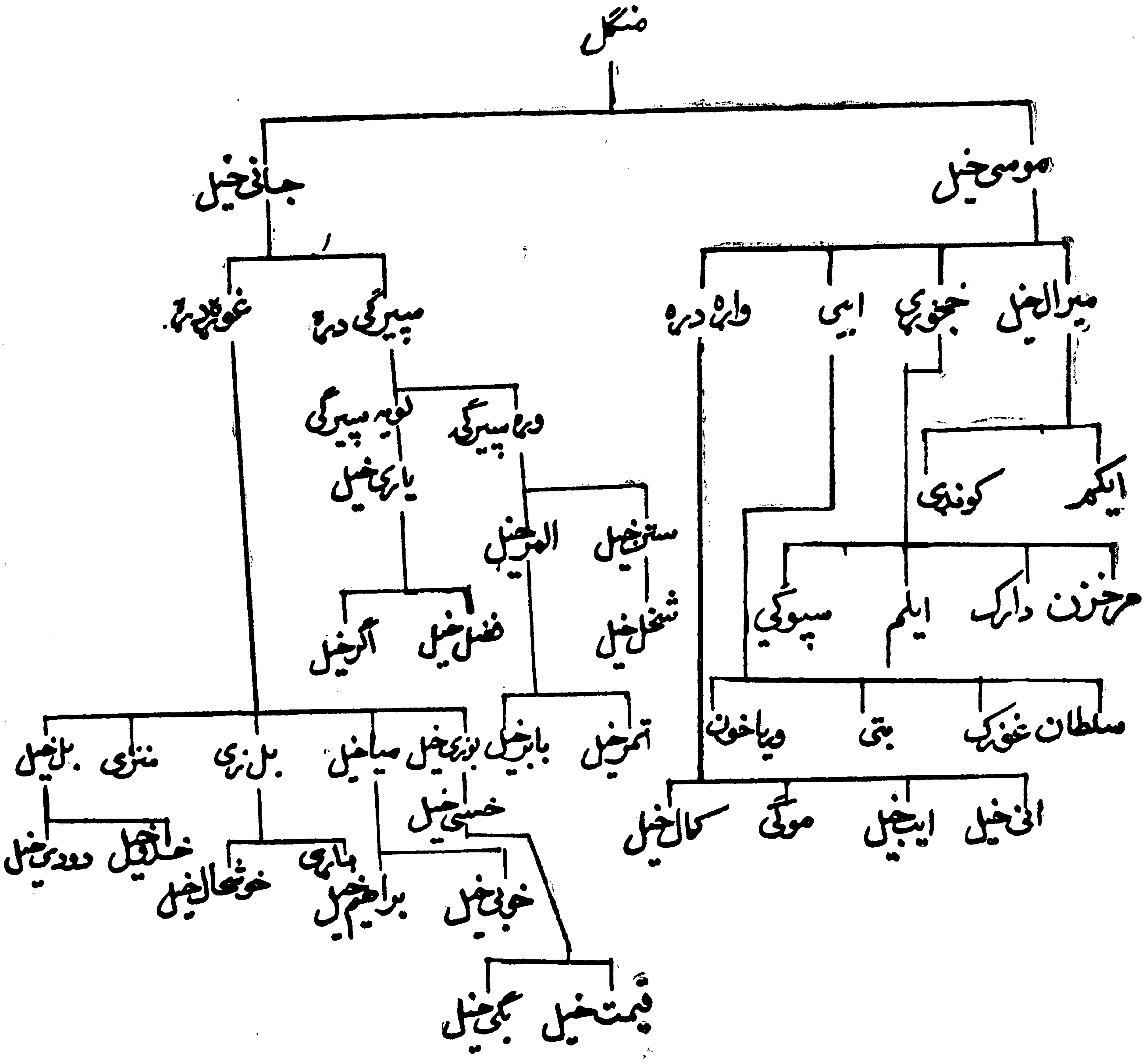

(۱) معلومات مختصر درباره اقوام وقبایل ولایات سرحدی کشور ٤۷ مخ.

ناصر

دوی متوزی پښتانه او دغلجي بوستر ښاخ گڼل کيږي. دحيات افغاني مولف دناصرو پښتنو په باب داسي ليکي: «ناصر دا ستوگني کومه بيله اوعليحده سيمه نه لري دوی اکثره کوچيان دی. ددوی کډی په پسرلي کي دتوخوا وهوتکو غلجيو په ملک کي شپی او ورځي تيروی اوله دغه ځايه دتجارت مالونه کندهار، کابل اونورو ځايونو ته دخرخلا وله پاره وړي او دخپلو مووړي او پسونه هم خرڅوی اوکله چي داوبو کموالي احساس شي نو اکثره يي داوړي په نيمايي کي د رمو د څرولو دپاره دوښو دپيدا کولو تلاښ کوی ه دمني دموسم په پيل کي دجرگي په ډول سره راټوليږي اوخپلي کيږدي ټولوی او دتودو سيمو يعني دامان ته چي د ديره اسماعيل خان په ضلع کي پروت دی روانيږي. په دامان کي هره قبيله ځانته بيل بيل ځای لري چي هلته دوی په ژمي کي استوگنه غوره کوی. د مالو او رمو دڅرولو په وخت کي په هرځای کي چي ښه څرځا يونه ومومي هلته دخپلو حيوا ناتو رمي اوگلي بيايي. پوونده ناصر په تجارت او مالداری خپلي ورځي تيروی. هغوی دخپلو ميږو له وړيو نه کيږدی، تغر اونور ضروری شيان او بي اوله شيدو نه يي کوچ، پنير او کرت ترلاسه کوی. په دوی کي دغوايانو، اوښانو او په تيره بيا دپسو نورمي ديری دی. دناصرو کيږدی وړی او سپکي دی. ناصر اکثره رختونی او بي آزاره خلک دی.

قبيلي ويش يي:

دناصرو قبيله په دريو برخو ويشل شوي ده تور ناصر چي عمرزيو ته وايي، سره ناصر چي نسو خيلو ته ويل کيږي او سپين ناصر چي ملي زی دی.

دناصرو ځيني نورمشهور ښاخونه دادی. داودخيل، اتمانخيل اوملي زی چي بيا دغه ښاخونه په نورو فرعي ځانگو ويشل شوي دی.

ددوی داستوگني سيمي:

ناصر په لاندنيو سيمو کي استوگنه لري:

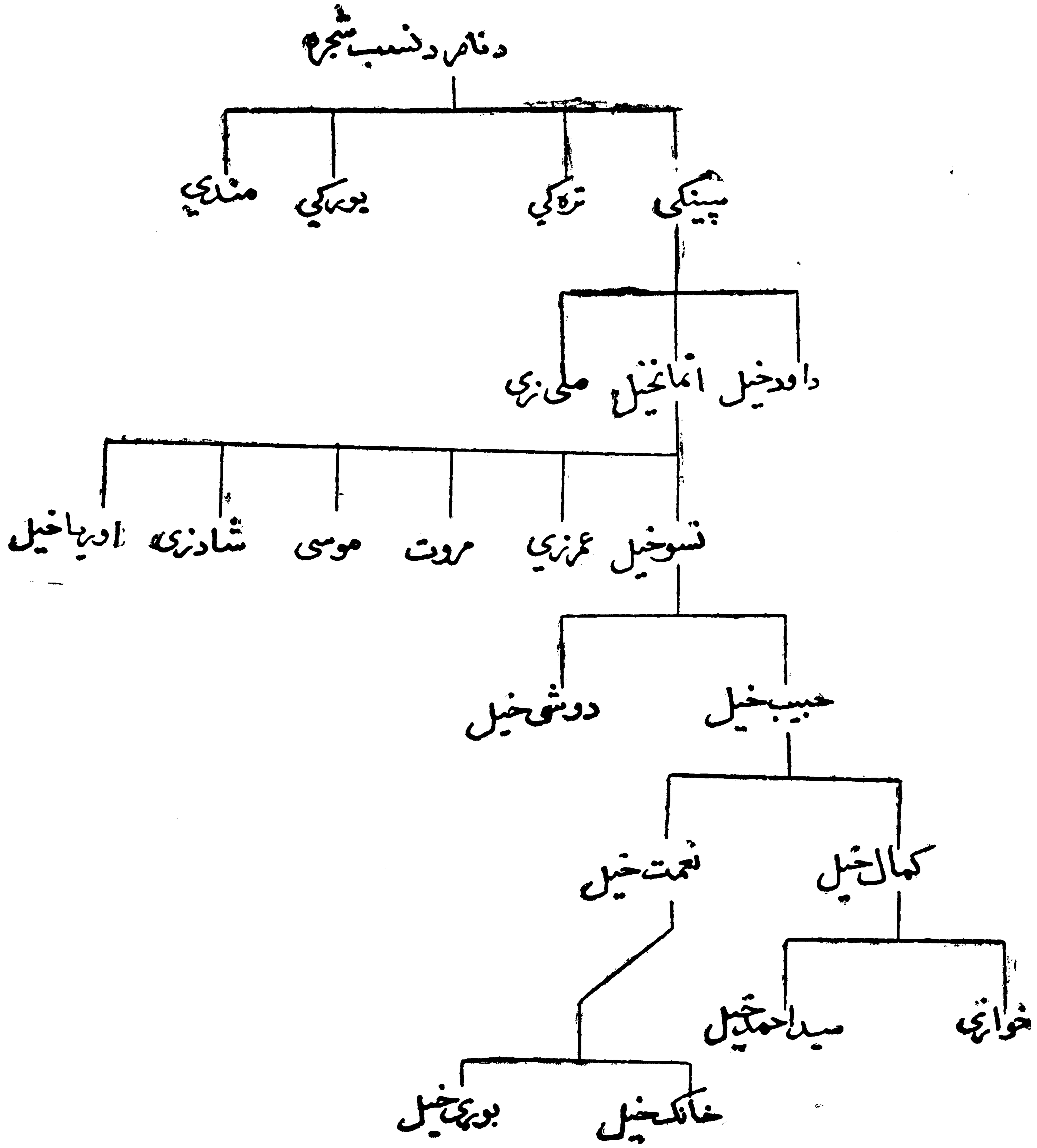

۱ـ دننګرهار په ولایت کی:

دننګرهار په ولایت کی ناصر په حصارك او بتی کوټ کی استوګنه لری او په نوموړی ولایت کی یی شمیر (٦٠٩٦) تنه ښودل شوی دی.

۲ـ داغمان په ولایت کی:

دلغمان په ولایت کی ناصر د قرغیو په اولسوالی کی استوګنه لری چی شمیر یی (٧١١٩) ته ښودل شوی دی.

۳- دزابل په ولایت کی:

دزابل په ولایت کی هم یوشمیرناصر دشاه جوی په اولسوالی او داتغر په علاقه داری کی استوګنه لری، خوشمیریی دیرمحدوداودشپږسوه (۶۰۰) په شا او خوا کی ښودل شوی دی.

۴- دپروان په ولایت کی:

یوزیات شمیر ناصر دپروان ولایت په کوهدامن، شکر دری اوکاه دره کی هم استوګنه لری چی دوی هلته یوشمیر باغونه هم لری.

ناغر

که چیری دنسب شجره په غورسره وګوروتوخرګندیږی به شی چی دناغر کوچنی قبیله په غرغښتی پښتنو ورګډیږی. دوی په لومړی سرکی په دوو ښاخونو ویشل شوی دی چی بیانوری وری څانګی ورنه مینځ ته راغلی دی.

د«پښتانه دتاریخ په رڼا کی» لیکوال دناغروپه باب لیکی: «ناغر یوه وړه قبیله ده چی اوس په کیتهرانو ورګډه ده (۱)».

دخیرنوسره سره ددغی قبیلی په باب پوره اوبشپړ معلومات لاس ته نه دی راغلی. نوځکه ویل کیږی چی دا یوه مشهوره قبیله نه ده او کوم ناغرچی موجود دی هغه هم دکاکړو سره ګډ شوی دی (۲)

دناغرابن دانی دنسب شجره

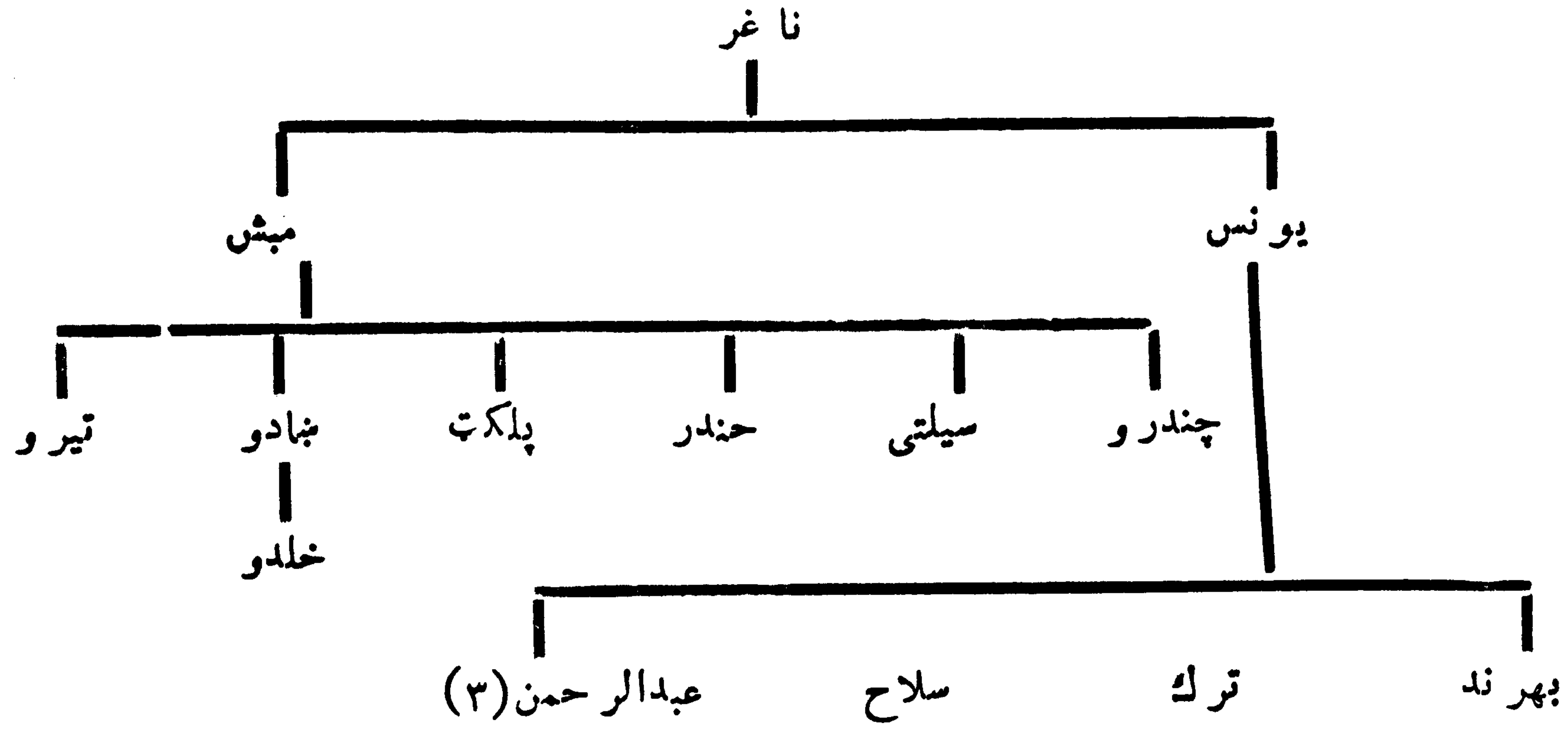

(۱) پښتانه دتاریخ په رڼا کی ۱۳۲۹ مخ. (۲) حیات افغانی ۳۷۰ مخ. (۳) نوموړی اثر ۳۲۳ مخ.

نور زی

نور زی سربنی پښتانه دی چی د درانیو د پنج پای یوښاخ گڼل کیږی . نورزی هم د بارکز یو په څیر په شمیر کی ډیر دی او ددوی یوزیات شمیر کوچیان دی . د کوچیانو څخه پرته ډیرشمیر نورزی د کندهار نه ترهراته پوری په بیلابیلو سیمو کی استوگنه لری . د نورزیو ډیره سیمه په فراه اوشین ډند کی ترهراته پوری اوپاتی د کندهار جنوب ته پرته ده .

د هغوی کوچیان په دوبی کی د غور څرخایونوته چی دسیاه بندپه نامه یادیږی لیږد کوی. په ژمی کی دنیمروز ، هلمند اوفراه د کوچیانو په نامه سره یادیږی. نورزی ډیرمیلمه پال خلک دی ددوی ځینی خلک په مالداری او د کرنی په چارو هم بوخت دی.

اوس ددوی د استوگنی سیمی او شمیر په لاندی ډول ښیو :

۱ـ دزابل په ولایت کی :

هغه نورزی چی دزابل په ولایت کی استوگنه لری نو دوی دزابل دمرکز په کلات ، د میزان په علاقه داری او دترنك اوجلدك په اولسوالی کی استوگنه لری چی په نوموړی ولایت کی یی ټول شمیر (۱۰۸٤) تنه ښودل شوی دی .

۲ـ دارزگان په ولایت کی :

نور زیان دارزگان دولایت په لاندینی ځایونو کی استوگنه لری : دزابل په مرکزترین کوټ اودچوره ، خاص اورزگان ، گزاب ، کجران ، شهیدحساس اوددهراود په اولسوالیو اودنیش په علاقه داری کی چی په اورزگان کی ددوی ټول شمیر (٦٩٩٨٩) تنو ته رسیږی :

۳ـ د کندهارپه ولایت کی :

نورزی په کندهار کی په لاندنیو سیمو کی میشته دی :

د کندهارپه مرکز ، دداما ن ، میوند ، پنجوایی اوسپین بولدك په اولسوالیو اودریگ په علاقه داری کی. په کندهار کی ددوی ټول شمیر(٧٦٨٨٨) تنه ښودل شوی دی

همداراز دوی د ارغنداب دسیند په خیتځه غاړه په سپیروان نومی ځای کی هم استوگنه لری .

٤- د هلمند په ولایت کی:

په دغه ولایت کی نورزی په لاندنیواولسوالیو کی استوگنه لری: د هلمندپه مرکزلښکرگاه، دناد علی، موسی کلا، گرمسیر، ناوه بارکزایی، نوزاداونهرسراج په اولسوالیو اودواشیو اوریگستان په علاقه داریو کی . په دغه ولایت کی ددوی ټول شمیر (٨٤٥٠٧) تنه ښودل شوی دی .

٥- د نیمروزپه ولایت کی:

په نوموړی ولایت کی دوی دنیمروزدولایت په مرکزاو دخاش رود په علاقه داری کی استوگنه لری چی مجموعی شمیریی (٨١٨١) تنه دی .

٦- د فراه په ولایت کی:

نورزی، دنوموړی ولایت په مرکزدقلعه کاه، بالابلوك، بکوا، گلستان اوانار دری په اولسوالیو اودخاك سفیدپه علاقه داری کی استوگنه لری. دفراه په ولایت کی ددوی شمیر (٤٩٧٧٤) تنه دی .

٧- د هرات په ولایت کی:

نورزی دنوموړی ولایت دانجیل، گذری، گلران، غوریانو، کهسان اوادرسکن په اولسوالیو کی میشته دی چی په نوموړی ولایت کی یی شمیر (١٤٨٣٠) تنه ښودل شوی دی .

همداراز ددوی یوزیات شمیرد بادغیس په ولایت کی د مرغاب اوغورماچ په اولسوالیو کی هم استوگنه لری .

لنډه داچی د افغانستان په لویدیځو او جنوب لویدیځو ولایتونو کی ددوی شمیر (٢٩٣‚٤٨٤) تنه اټکل شوی دی.

نیازی

کمپیری د نیازیو د نسب شجره و گورو نو څرګندېږي چې دوی د متوزیو په تولنیز ګروپ کې شمېرل کېږي او د لودي او لاده ده. نیازي د لودي زوی د خپلو دریو میو منونه دری زامن درلودل یعنې: باهی، جمال او خاکو چې په دوی کې باهي چې د سروانې دلور زوی و ډیر پرهېزګاره او باتقوی شخص و. نیازي په پیل کې د غزني په شاوخوا کې اوسېدل. دوی د اند روغلجیا نود دښمنۍ په وجه له دغه ځای څخه لېږدو کړ.

په ۱۴۵۱ ع کال چې بهلول لودي په هند کې د پښتنو سلطنت قایم کړ نو دیوه فرمان په ذریعه یې ډیر پښتانه هندته وبلل چې دوی هغه لاړل او په عسکري ځانګو کې یې دنده تر سره کوله دوی پر سلطان بهلول لودي باندې ډیر ګران وو. د سوري شیرشاه د واکمنۍ په وخت کې دوی ته لوړ لوړ دولتي پوستونه او منصبونه ورکړل شول چې د دوی په جمله کې هیبت خان نیازي او عیسی خان نیازي د ډیر اقتدار خاوندان وو چې هیبت خان نیازي ته د اعظم همایون لقب ورکړل شوی و او د لاهور او پنجاب صوبه اروتا کل شوی و. په هندوستان کې نیازیو دومره قدرت او پر مخ تګ ترلاسه کړان تر دی چې د سلیم شاه سوري سره یې سخته مقابله وکره چې د دی بغاوت او سر کشي له کبله دوي د تباهي سره مخامخ شول.

په افغانستان کې د عیسی خیلو موشانیو او سرهنګ د بناخونو نه پرته د نیازیو نور بناخونه او څانګې دومره مشهوري نه دي او اکثره په خواره واره ډول ژوند کوي.

نیازیان د اباسیند په دواړو غاړو د کالاباغ نه تر پنیالي پوري او د ختیځ و د غره د شورقی لمنې نه تر میانوالي پوري میشته دي. همدارازد بنګښو د سیمې په توغ نومې ځای کې هم نیازي استوګنه لري. که څه هم د نیاز یو ځینې بناخونه لکه مرهل، کنډي او متهی په پوونده توب او سوداګري باندې بوخت دي خو د شمیر له مخې ډیر لږ دي. د کنډي له بناخ نه یو شمیر په خوست کې اوسېږي او د ځمکو خاوندان دي.

همدا راز یو زیات شمیر نیازي د لغمان ولایت د الینګار په اولسوالي کې د نیاز یو په نامه کلي او نورو کلیو کې استوګنه لري چې شمیر یې هلته (۱۵۳۹)

تنه‌ښو دل‌شوی‌دی. دغزني ولايت دده یکښ په‌علاقه‌داری کی‌هم یو شمیر نیازی‌استوگنه لري. همدارازدزابل په مرکز کلات، دهلمند دنادعلي په‌اولسوالی، دلوگرولایت په کلنگار اودکابل په شا اوخوا په تیره بیا په شیوکیو کی هم‌یوشمیر نیازی اوسیږی.

دلغمان دالینگار داولسوالي نیازی په لاندنیو کلیو کی میشته دي : اکین آباد، شاآباد، شین گاري، شورآباد، نیازیو، الوخیلو، حاجی کلا، میاخیلو، کلاو، سلینکار، قصبه، تیگور، قلعه‌تک، نیمنانی، کوټاخیلو، شیخانو کلاوسنگره کی :

لنډه داچی نیازی دپښتنو یوه مشهوره قبیله ده. ددوی دنسب شجره په‌لاندینی جدول کی وگوری:

دنیازی ابن‌لودي ابن‌شاه‌حسین‌غوري دنسب شجره

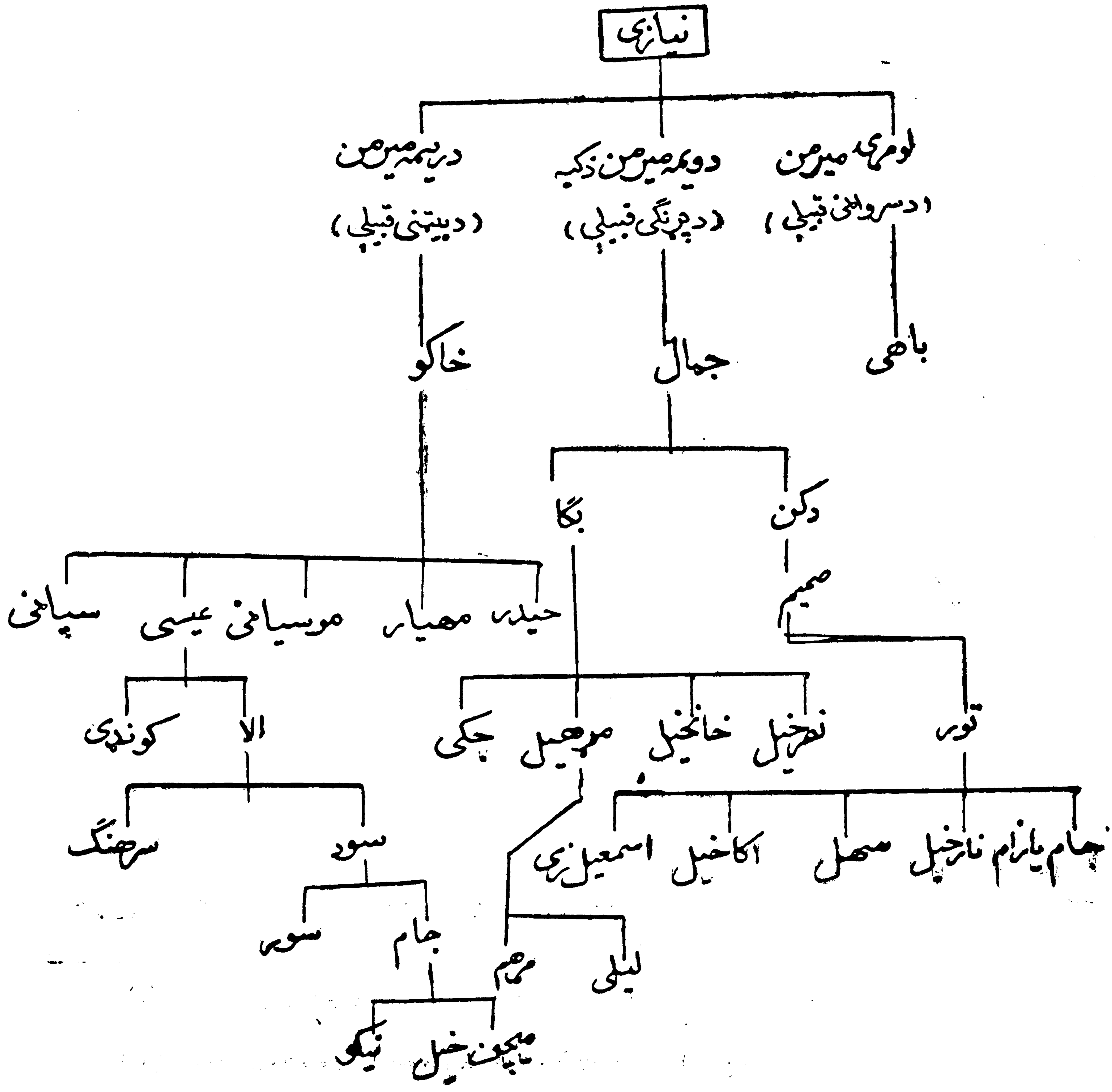

(c) ketabton.com: The Digital Library

وردګ

دوی په اصل کښی کرلانی پښتانه دی . ددغی قبیلی دپیدا ینبت اصلی ټاټوبی دسلیمان دغره لړی دبرمل غر دی چی له هغه ځایه څخه وروسته دکرلانی توله قبیله نوره شوه او په اوسنی سیمه کی میشته شول .

ددوي لویدیځ ته دهزاره جات غرونه او پاتی دریو خواوو ته یی دغلجیو دقبیلی سیمی موقعیت لري.

ددوي سیمه دوادي په دول شمالا او جنوبا اوږده پرته ده او ختیځ او لویدیځ ته یی غرونه موقعیت لري . (۱)

ددوي سیمه دپاراپامیزاد او نورو غرونو ترمینځ چی هغه غرونه لوګرله خرواره پیلوي دیوه اوږده ګوګ په دول پرته ده (۲) ختیځ ته غربی په لوګر او خروار پوري او لویدیځ غربی په هزاره جاتو پوري مربوط دي. هغه سین چی په غلطه دغزنی دسین په نامه نومول شوي دي ددوي دځمکو په جنوب کی بهیږي او ډیری ځمکی خړوبوي هنداراز دوردګو شمالی خواوي دلوګر دسین په واسطه اوبه کیږي .

تنګی ، شیخ آباد ، سیدآباد ، شنیز ، خوات ، جغتو دای میرداد او چلګ ددوي دسیمی مشهور ځایونه دي.

دسید آباد ، چلګ ، جغتو او دای میرداد نه پرته یو شمیر وردګ دکونړ ، هرات ، هلمند ، زابل ، غزنی او بغلان پو ولایتونو کی هم استوګنه لري. هغه وردګ چی په کونړ کی اوسیږي نو ددوي داستوګنی ځایونه اوي ګوریګا ګانشال او جندول دي. دګانشالیانو مشران وایی چی د دوي اصلی ټاټوبی دوردګو سیمه ده او په ختنه مایار دي. تقریباً ۱۷۰ کلونه مخکی یو شمیر وردګ د دیر سیمی ته راغلل چی ځینی یی ددیر په سیمه کی پاتی شول او د یو شمیر یی دجندول ګانشال ته راغلل . د

(۱) حیات محمد خان ، حیات افغانی ، ۶۳۱ - ۶۳۲ مخونه .

(۲) الفنستون ، دکابل سلطنت بیان دوهم توک ۱۴۴ مخ .

ګانشال څخه دور دګو ځینی کورونه یوسلو څلویښت کاله پخوا د اسمار د خانی په دوره کی دا ځای ته راغلل. دراتګ نه وروسته دوی، د خان او سالارزو د اولسی ځمکو بزګران شول او بزګری یی کوله. دوخت په تیریدو سره دوی به ګوریګا کی شاړی ځمکی آبادی کړی او ځینی ځمکی یی په نغدو پیسو واخیستلی چی اوس هلته یو شمیر وردګ دخپلو ځمکو او ځینی یی هم دا سالارزو د ځمکو بزګری کوی. یو شمیر وردګ ادعا کوی چی د دوی پلرونه او وه نوی کاله پخوا د امیر عبدالرحمن خان د پاچاهی په لومړی کال دوردګو له سیمی څخه دلته راوتښتیدل. د دوی پلرونه په ختیه ما یار دی. دراتګ نه وروسته دا سمار خان دوی ته په ګوریګا کی ځمکی ورکړی او دوی د ګانشالیا نو سره یو ځای استوګن شول. دوی دخپلو ځمکو د بزګری چاری پخپله ترسره کوی. په دوی کی مالداری بیخی لږه ده او د سالارزو او ماموندو سره بیخی خلط شوی دی. دژبی دلهجی په ګډون د دوی دژوند ټول اړخونه د سالارزو او ماموندو تر اغیزی لاندی راغلی دی (۱) هم دا راز دوردګو قبیلی هغه شمیر چی په هرات کی استوګنه لري نودري ځانته یوه محله لري چی دوردګانو محله یی بولی او د انجیل د ولسوالی په اداري واحد پوري مربوطه ده. یو شمیر وردګ د هلمند و لا یت د ناد علی او ناوه بارکزایی په اولسوالیو کی هم میشته دي.

دوردګو د قبیلی یو زیات شمیر کورنی دراولپنډي د ضلعی په چچ او نتوکی اوسیږي. دوردګو سیمه ډیره شنه، سمسوره او زرخیزه ده، خو دمنی موسم یی ډیر لنډ دي. غنم، وریجی، غنم او اوربشی یی غوره حاصلات دي. وردګ ټول د کرکیلی په جارو بوخت او زیار کښن خلک دي. ځینی خلک یی د مالداري په چارو هم بوخت دی. د دوی کلی کوچنی دی.

د دوی د مشهورو خیلونو نومونه په لاندی ډول دی: ممک ما یار، میرخیل، نوری، لرم، ګدایی، ملکیارخیل، خورم خیل، ادین خیل، او مصری خیل.

په وردګو کی د میرخیلو ځانګه د شمیر له مخی زیا ته ده چی ورپسی د مایارو

---

(۱) دپښتنو ټولنیز - اقتصادی جوړښت ۲۲۷ - ۲۲۸ مخونه.

او نوری ځانګی په شمیر کی زیاتی دی (۱)

حیات افغانی د ټولو وردګو شمیر لس زره کوره ښودلی دی (۲)

د وردګو د نسب شجره

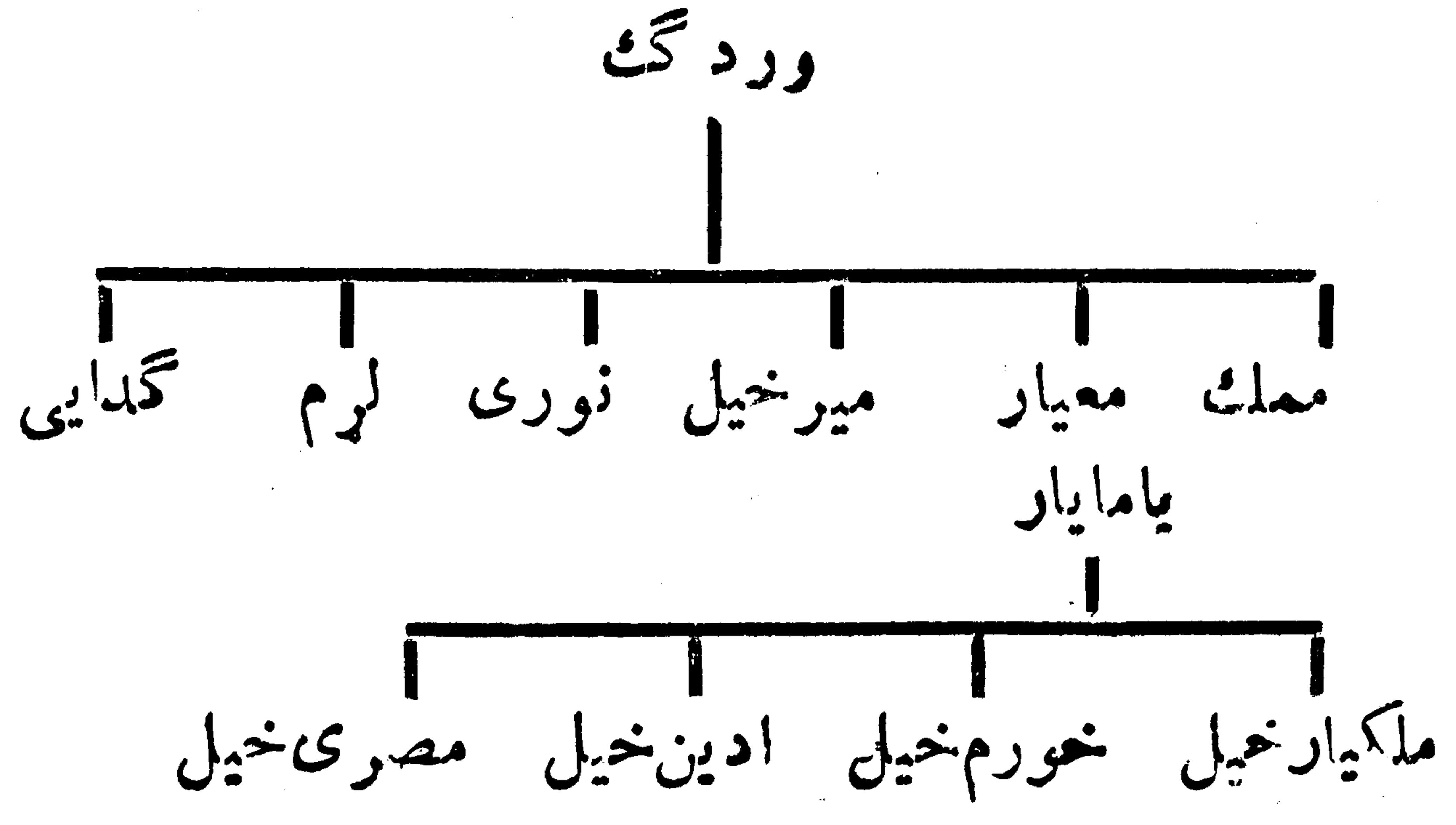

وزیر

وزیر په کرلانیو پښتنو کی یوه ستره قبیله ده . د روایتو نو له مخی د دغی قبیلی مورث اعلی (لوی نیکه) وزیر نومیده چی د سلیمان زوی او د کرلان لمسی و.

وزیر دوه زامن درلودل چی یو یی خدری او بل یی لالی نومیدل (۳)

داسی روایتونه موجود دی چی وزیر لومړی د خوست د شوال غره ته نژدی د برمل په سیمه کی د شیتک د اولادی سره یو ځای اوسیدل او د څوارلسمی عیسوی پیړی په وروستیو کی دوی د لویدیځ پر خوا وغزیدل او د توچی په قطب د ښو او کوهات په سرحدی غرونو کی استوګن شول او په کرار کرار د کورمی د رودنه د ګومل تر درې پوری د استوګنی دیره سیمه یی په خپله قبضه کی راوسته او هلته میشته شول چی د دوی د استوګنی په وجه دا سیمه د وزیرستان په نامه مشهوره شوه چی د دغه ځای مساحت (۷۰۰۰) مربع میله دی (۴)

(۱) پښتانه د تاریخ په رڼا کی - ۱۳۷۷ مخ .
(۲) حیات افغانی ۶۳۲ مخ .
(۳) نومړی اثر ۶۳۳ مخ .
(٤) پښتانه د تاریخ په رڼا کی ۱۳۹۱ مخ .

د شجرې مطابق د وزیرلومړی زوی خدری دری زامن درلودل یعنی موسی، محمود اومبارك چې موسی یې په درویش سره هم مشهوررو. موسی ته له دې کبله ددرویش لقب ورکړی شوی وچې دی یوپرهیزگاره اوزاهد سړی وچې اوس هم دده اولاده دې یـولوی ولی گڼي او د هغه مزارچې په بومل کی مـوقعیت لري د خاصه واوعاموزیارتگاه ده .

موسی درویش دوه زامن درلودل چې یو یې اتـمان نومیده اواولاده یـې په مجموعی توگه د اتمان زیو په نامـه سره شهرت لـري : د وزیرپه خپله ورځنی محاوره کی اتمان زیواواحمد زیوته درویش خیل یادرویش وزیرهم وایـی.

دخدری ددویم زوی (محمود)زوی مسعود(مسید) نومیده چې اولادی تـه یې مسعود (مسید) وزیر وایی اودخدری ددریم زوی(مبارك)زوی گوربز نومیدچې اولاده یې تراوسه پوری هم دگوربزوپه نامه سره یادیږی او دخوست پـه سیـمه کی استوگنه لری (۱)

وزیرپه لومړی سرکی په دوولو یو ښاخونو بانـدې و یشل شوی دی چـې داحمد زی وزیرو اواتمانزی وزیرو په نامه سره یادیږی . ددوی سیمه داداری پلوه په دوو واحدونو ویشل شوی ده یو یې شمالی وزیرستان چې اوتمان زی وزیرو کی استوگنه لری اوبل یې جنوب وزیرستان چې احمد زی وزیرپکی میشته دی چې د۱۹۶۱ع کال دسرشمیرنی له مخی په جنو بی وزیـرستان کی داحمدزیـو شمیر (۴۲۳۷۴) تنه او پـه شمالی وزیـرستان کی د ا تما نزیووزیرو شمیـر(۸۹۷۶۳) تنه ښودل شوی و:

همدا رازد بنوپه سیمه کی هم یو شمیر وزیر اوسیږی چې داوتمانزیووزیرو شمیرپکی(۲۴۴۹۹) تنو اوداحمـد زیووزیروشمیرپکی(۱۵۳۳۹) تنوته رسیږی. ددغو معلوماتوله مخې څرگندیږی چې ددوی مجموعی شمیر د (۱۷۱۹۷۵) تنو په شااوخوا کی دی:

---

(۱) حیات افغانی ۵۰۴ مخ.

اوتمانزی وزیر دافغانستان سره اوز ده پوله لری چی دخوست داویی ولسوالی څخه دپکتیکا دولایت دبرمل تر علاقـه داری پوری ادامه مومی.

همدارنگه د ۱۳۶۰ کال داحصائیی له مخی دبرمل دعلاقـداری نفوس چی داوتمانزیو وزیرو دولی خیلو څانگو پکی میشته دی(۲۰۵۱۸) تنه ښودل شوی دی:(۱)

دوزیرو د قبیلی نوی مشهوری څانگی او خیلونه په لاندی ډول دی :

۱ـ اوتمانزی : دا وتمانزیو وزیرو خیلونه په دی ډ ول دی: کابل خیل ، ولی خیل ، ذلی خیل ، ممیت خیل ، ابراهیم خیل ، مده خیل ، توری خیل ، منظر خیل ، ووزی اخیل ، حسن خیل ، بوره خیل ، خدرخیل او نور.

۲ـ احمدزی وزیر : داحمدزیو وزیرو خیلونه دادی: ذبی خیل ، کالو خیل ، نصرای ، بومی ، شبودی ، سپیرکی ، محمد خیل ، سعدی خیل ، سودان خیل ، سین خیل ، هاتی خیل ، عمرزایی ، سرکی خیل ، بودین خیل ، بیزن خیل ، خوجل خیل ، توزی خیل او نور.

۳ـ مده خیل وزیر: سرکی خیل ، علی خون خیل ، خضرخیل ، لغریا ډودی خیل ، توریا بازید خیل ، پایوخیل ، وادین خیل ، نظرخیل ، تخمل خیل ، ادم خیل ، تورسم خیل ، جمیی خیل ، دری پلاری ، مچه ، میرسنی ، عمل خیل ، بوزی خیل ، باشی خیل ، خوشکی تنی ، اخر او نور (۲)

دوزیرو دقبیلی داستوگنی سیمی:

۱ـ دشوال سیمه :

په دی سیمه کی دوزیرو څانگی لکه کابل خیل ، جانی خیل وملکشی استوگنه لری :

۲ـ دشاکی سیمه :

شاکی دغـرونو په مینځ کی یوه اواره سیمه ده چی ملکشی ، میامی ، شادیگی

---

(۱) اضلاع، ایجنسی ها وقبایل ایالات پښتونستان ۹۹ مخ .

(۲) نوموړی اثر ، ۱۰۱ ، ۱۱۷ مخونه.

اوخو ناخیل پکی استوګنه لری. سر بیره پردی په دغه ځای کی سدن خیل ، هاتی-
خیل اوسپیرکی وزیر هم میشته دی .

۳- دبرمل سیمه :

دوزیروپه سیمه کی برمل دیوی وادی په شکل موقعیت لری چی ځمکه یی
هره اودکرکیلی له پاره ډیره مساعده ده چی پکی کابل خیل و زیر استوګنه لری
اووزیر ددوبی په موسم کی خپل مالونه پکی څروی چی دموسی درویش مقبره
هم دلته موقعیت لری .

٤- درزمـلک سیمه :

دایوه کوچنی سیمه ده چی ښه آب وهوا لری . په دی سیمه کی داوتمانزو
وزیرود توری خیلو اوممیت خیلو ښاخونګی استوګنه لری .

٥- دخیسور دره :

داسیمه ددوړ ودعلاقی سویلی برخی ته موقعیت لری . ددی دری په پورتنی
برخه کی ممیت خیل ، په منځنی برخه کی یی توری خیل اوپه ښکتنی برخه کی یی
ددوړ وښاخونګی استوګنه لری .

٦- شـرنـه :

دغه سیمه ددوړ ولوید یځ ته پرته ده چی مداخیل ، خدرخیل اوورکی په کی
استوګنه لری .

٧- دشکتـو سیمه:

داهم یوه کوچنی دره ده چی پـه پورتنی برخه کی یی توری خیل اوپه منځنی
برخه کی یی مـیـد میشته دی (۱)

٨- وانـه :

وانه دجنوبی وزیرستان مرکزدی . داسیمه دوزیرودسیمی دسهیلی برخی ته

(۱) حیات افغانی ٥٠٦ - ٥٠٧ او٥٠٨- مخونه.

دگومل دری دهغواو چتوغرونولړی ده چې جنوبي برخه یې دگومل تردری پوری وسیږی : وانه دشمال نه سهیل خواتـه امتداد لری چې اوږدوالی یـې تـقریباً (۱۵) کروهه دی . دلته یوخوړ بهیږی چې دګومل د سیند سره یو ځای کیـږی . دجغرافیوی موقعیت پـه لحاظ دوانه هوا ددوبي پـه موسم کې ډیره ګـرمـه ده . پـه وانه‌کې دوتاني چې دلو دیو پښتنو یوه څانګه ده استوګنه لری . همدا رنګ پـه نوروبرخوکې یې ذلي خیل او احمدزی استوګنه لری .

۹ـ دبدرسیمـه :

پـه دی سیمه‌کی سپیرکی وزیراوشنکی وزیراستوګنه لری چې اوږدوالی یـې تـوکانی ګرام پورې پنځه‌کروهـه واتن اوپلن والی یـې تقریباً یومیل دی .

دوزیروکسبونـه:

پـه پیل‌کی ددغې قبیلې خلك اکثره دغوایا نواورمو پـه څرولو اودمالګی په سوداګری بوخت وو، خواوس اکثره دکرنې، مالداری او وریو دځرڅلاوله لاری خپله‌ګوزاره کوی. ددوی دپسونـوورۍ اعلی جنسیت لری. همدا رازدوی دوریو دځرڅلاوله درکه ډیره ګټه ترلاسه کـوی .

غرنی وزیرد وزورمی هـم ساتی، خوپه اواروسیمـوکی یـې وزی لـږی دی . دوی داوښانوګلې هم لری ، پـه تیره بیاهغه کوچیان یې چې دسفراولیږد پـه‌وخت کې پـه هغوباندی دکوراسباب او کیږدی باروی . دوي‌کله‌کله ددغـواوښانـو څخه دمالګی دسوداګری له پاره هـم استفاده کوی .

ددوی په سیمه کی غنم، جوار، اوربشی‌اوو ریجی کرل کیږی، خـوپـه غرنیو سیموکی ددوی ځمکې ډیـری لـږي دي ، لـوځـکه‌یـې دځمکو حاصل د دوي کلنی ارتیاوي نه‌شـی پوره کولاي. همداسبب دي چې‌په دوي‌کې‌ځمـکې په‌لوره بیه پلورلـې کیږي. ددوي د اواروسیموپه ځمکوباندي اکثـره احمدزي وزیر قبضه لري چې دوي عموماً په‌دغوځمـکوکی‌غنم اونخود کري او دمني په موسم

کې باجرې ترهغې اندازې زیاتې دې چې ددوی دخوراك لس چنده ته رسیږي اودهغوی دخـــر خلاو نه ډیره گټه ترلاسه کوي.

خوراك يې :

دوی په خوړو کې عموماً دغنمو، جوارو او اوربشو له ډوډۍ او همدارازد پسونو له غوښو څخه ډیره استفاده کوي. ددوی ډیر خوندوراوغوره خواړه دا دي چې غنې وریجې دژیړو غوړیو سره یو ځای پخوي .

د معمولي خوړونه پرته ددوی په غرو نـوکې دخـر نجي دونې میوه چې دوی یې پوړگی بولي اوړه کـوي او اکثره یې دا ور بشو ددو ډې سره گډ وي او بیا یې خوري .

پوښاك يې :

۱- دنارینه وو پـوښاک :

ددوی نارینه عموماً اوږدې پګړې چې اوږدوالی یې له دریو گزونه تراوو گزو پورې رسیږي په سر وي اودغه پګړی اکثره نیلي یاتور رنگ لري. د دوی کمیسونه چې د بیلابیلو ټوکرانو څخه یې جوړوي چین داره اوبـې چینه وي. همدا رازدوی یوبل ډول پراخه کمیسونه چې دډبلو وړینو ټوکرانو څخه یې جوړوي اغـوندې اودوی ورته په خپله سیمه ییزه اصطلاح یتـکو ې وایـي. همداراز دوی ډیرې ښې شړۍ هم جوړ وي چې څنډې او مخکینۍ برخـه یـې په ژیړو اوسرو وریښمو اوسپینسیو پاندې ښکـلې کراې شوي وي چې دغه کار ددوی د ښځو له خوا ترسره کیږي او ددغو شړیو اغوستل په دوی کـې زیات رواج لري.

۲-د ښځو جامې :

دوزیرو ښځې په عمومي ډول تورتیکری په سروي چې دغه تیکرې د ډبلو ټوکرانو څخه وي، خو ځـوانې ښځې چې دوی ورته په خپله ژبه نـیا زمنې ښځې وایـي اونوی پیغلې هغه تیکرې چې چمې یې بـولي او سرې ژیـړې اوتوري لیـکې ولري

په سروی او ښځینه کمیسونه چې دوی یې خت بولي په عمومي توگه په دوه دوله دي.
لومړی نجلانه خت او دوهم یې گریوانه خت.

لومړی دول کمیسونه (ختونه) عموما د پیغلو نجونو له خوا اغوستل کیږي او د رنگه توکرا نوڅخه یې جوړوي، د دغه دول کمیسونو په تټر باندې خامك دوزي نشته او هم چیندارہ نه دي. دویم دول کمیسونه چې د واده شوو ښځو له خوا اغوستل کیږي له سور نیلي یا تور رنگه توکرانو څخه یې جوړوي او د دغو کمیسونو گریوانونه تټرونه په سرو او یا ژیړو ور یښمو باندې ښکلي شوي دي چې دغه کار اکثره له ښځو له خوا ترسره کیږي. د دغو کمیسونو د تټر لا ندیني برخه ترهغې اندازې پورې چیندارہ وي چې ټول یو دول ښکاري، خو د تټر برخه یې ډیره تنگه وي چې د دغو کمیسونو او ږدوالی د پښو نه ترښنگرو پورې ر سیږي.

د واده شوو ښځو پرتگونه له خو دوله توکرانو نه چې رنگونه یې ژیړ، نیلي او آسماني وي او هغوی ورته په خپله ژبه بیگمي، ژیړ خیش او سور خیش وایي جوړ شوي وي. دغه پرتگونه چین لرونکي او ښکتني برخې یې تنگې وي، خو د زنگونونه پورتني برخې یې پراخه وي. هغه وزیر چې په غرونو کې او سیږي او غریب دي د پرتوگ پرڅای یو دول پټې د ښنگرونه نیولې تر زنگنو پورې تا ووي چې دوی دغو پټیو ته په خپله ژبه وربلې وایي. په وزیرو کې د پیغلو نجونو او واده شوو ښځو تر مینځ دیر ښکاره توپیر په دې کې دی چې پیغلې نجوني یې سپین پرتگونه او ساده بې چینه کمیسو نه اغوندي په داسې حال کې چې واده شوي ښځې یې برخلاف او ږده چین لرونکي او گریوان لرونکي کمیسونه اغوندي.

د وزیرو ښې اوخیری:

د دغې قبیلې اکثره خلك پیاوړي، قوي او اوږدې ونې لري. دوی ښکلي، گردي سترگې او پراخې تندې لري او اوږده ویښتان او ځینې پریږدي چې خپل ویښتان د شړ شمیږ په تیلو او ژیړ وغوړ یو غوړوي.

مېلمه پـالنه :

داخلك په ډېره مينه اوشوق خپلو ميلمنو اوددوستانو ته مېلستياوي ورکوي اوکله چې دميلمنو شمېرلرانو کسانو زيات وي ورتـه پسه حلالوي اوددوي ميلمانه په عمومي ډول په درې کټګوريوويشل کيږي .

۱ ـ دمژه مړي يا ښکره‌وره مړي :

دوي قدرورميلمنو ته پسه حلالوي اودوسې په‌اندازه وريجې ، ډوډۍ ، جوارې ، اواوګره‌ورسره پخوي اودغه‌ته دمژه‌مړي ياښکره وره وايي .

۲ ـ کونډي مړي :

چې په دې مړي کې چرګان حلالوي .

۳ ـ وچه مړي :

چې‌وچه تيـکله هم‌ورته وايي ، لنډه داچې ددوي ميلمه پالنه دميلمه‌په حيثيت پورې اړه لري يعنې‌داچې دقدرور ميلمه‌ته ښه‌خواره برابروي . (۱)

شمالي وزيرستان

دوزيروقبيلې دپيژندلوپر برخه کې به بده نه وي‌چې ددوي داستوګنې‌سيمې هم وپيژنو. دجغرافيوي اواقتصادي پلوه‌وزيرستان يوه سيمه ده خودادارې‌پلوه په دوو برخوويشله شوي ده چې يوي‌ـ شمالي وزيرستـان او بـل يـې جنـوبـي وزيرستان دی. په وزيرستان کې پنځه عمده قبيلي‌استوګنه‌لري : وزير (احمدزي اواتمان زي) ، مسيد (مسعود) دوړ ، ګوربزاوبيټني . چې مسيد ، احمدزي‌وزيـراو بيټني په‌جنوبـي‌وزيرستان کې استوګنه لري اوبيټني‌داداري پلوپه‌ډيره‌اسماعيل‌خان اوبنوپورې مربوط دي. اتمان زي ، وزيـر ، دوړاوګوربـ.زپـه شمـالـي وزيرستان کې اوسيږي .

دپاکستان‌له‌خوا دوه‌ته‌پوليټيکل‌ايجنټان (Political Agents) ټاکل‌شوي‌دي‌چې

---

(۱) حيات افغاني ۵۸۲ مخ .

یو دشمالي وزیرستان په میرامشاه اوبل د جنوبي وزیرستان په وانه کې مؤظف دی. دیوه واحد په توګه دوزیرستان څلورخواوی په دی دول دی: اوبدیځ او شمال لویدیزته یې دپکتیا اوپکتیکا ولایتونه، شمال اوختیځ ته یې کورمه، تل، بنواو دیره اسماعیل خان اوجنوب ته یې ژوب اودشیرانیو سیمه موقعیت لری :

دشمالي وزیرستان څلورخواوی :

دشمالي وزیرستان ایجنسی دطوال لبلد په ۷۰ درجو اودعرض البلد په ۳۳ درجو کې موقعیت لری. شمال ته یې دخوست لویه اولسوالی، لویدیځ ته یې دشوال اوبرمل سیمه، جنوب ته یې جنوبي وزیرستان اوختیځ ته یې دبنو ضلعه موقعیت لری. دشمالي وزیرستان مساحت ۱۸۱۷ مربع میله دی.

دفزیکي اوتوپوګرافی پلوه شمالي وزیرستان په لاندنیو سیمو ویشلای شو: د توچي، وادی دخیسور وادی، د شکتوی وادی، دشیره تله دښته، دکتي وادی او دکورمي دوادی یوه برخه، دپورتني توچي وادی، ددندی دښته، لکه دښته او درزملک دښته. دشمالي وزیرستان مشهور سیندونه توچي، کورمه، کیسوی، خیسر او شکتوی دی اواکثره ځمکې یې دتوچي دسیند په واسطه چې ۶۳ میله اوږدوالی لری خړوبیږی :

شمالي وزیرستان داداری پلوه په شپږواداری واحدونو ویشل شوی دی چې دتحصیل په نامه یادیږی او هغه په دی دول دی: میرا مشاه، دوسلي، دته خیل، سپین وام، میرعلي او رزملک .

د ۱۹۶۱ ع کال داحصائیې له مخې ددغې ایجنسی شمیر (۱۵۹۳۶۶) تنوته رسیږی چې په سلو کې ۸۲،۸ تنه په پښتوژبه خبری کوی (۱)

جنوبي وزیرستان :

جنوبي وزیرستان یوه غرنۍ سیمې ده. څلور خواوی یې په لاندی دول

(۱) اضلاع، ایجنسی ها وقبایل ایالت پښتونستان ۲۱ - ۲۲ او ۲۳ مخونه.

دی : شمالي ته یې شمالي وزیرستان، لویدیځ ته یې دپکتیکا ولایت اوجنوب ته یې ددیره اسماعیل خان ضلعه موقعیت لري. دجنوبي وزیرستان مساحت ۲۵۵۶ مربع میله دی :

سیندونه یې دلویدیځ نه ختیځ ته بهیږي اودسلیمان دغرونو دلړۍ نه راوتلي او دسند په ددریاب کې توئیږي . مشهور سیندونه یې گومل او تانك زام دی . دجنوبي وزیرستان نور سیندونه خیسور ، شکتوی، سپلي توی، وانه توی، شوزه، شنگي او شاهوردی :

د جنوبي وزیرستان عمده قبیلي مسید او احمدزي وزیر دی په ۱۹۶۱ع کال کې د دوی شمیر ۲۳۵۴۴۲ تنه ښودل شوی دی (۱)

د وزیرود نسب شجره

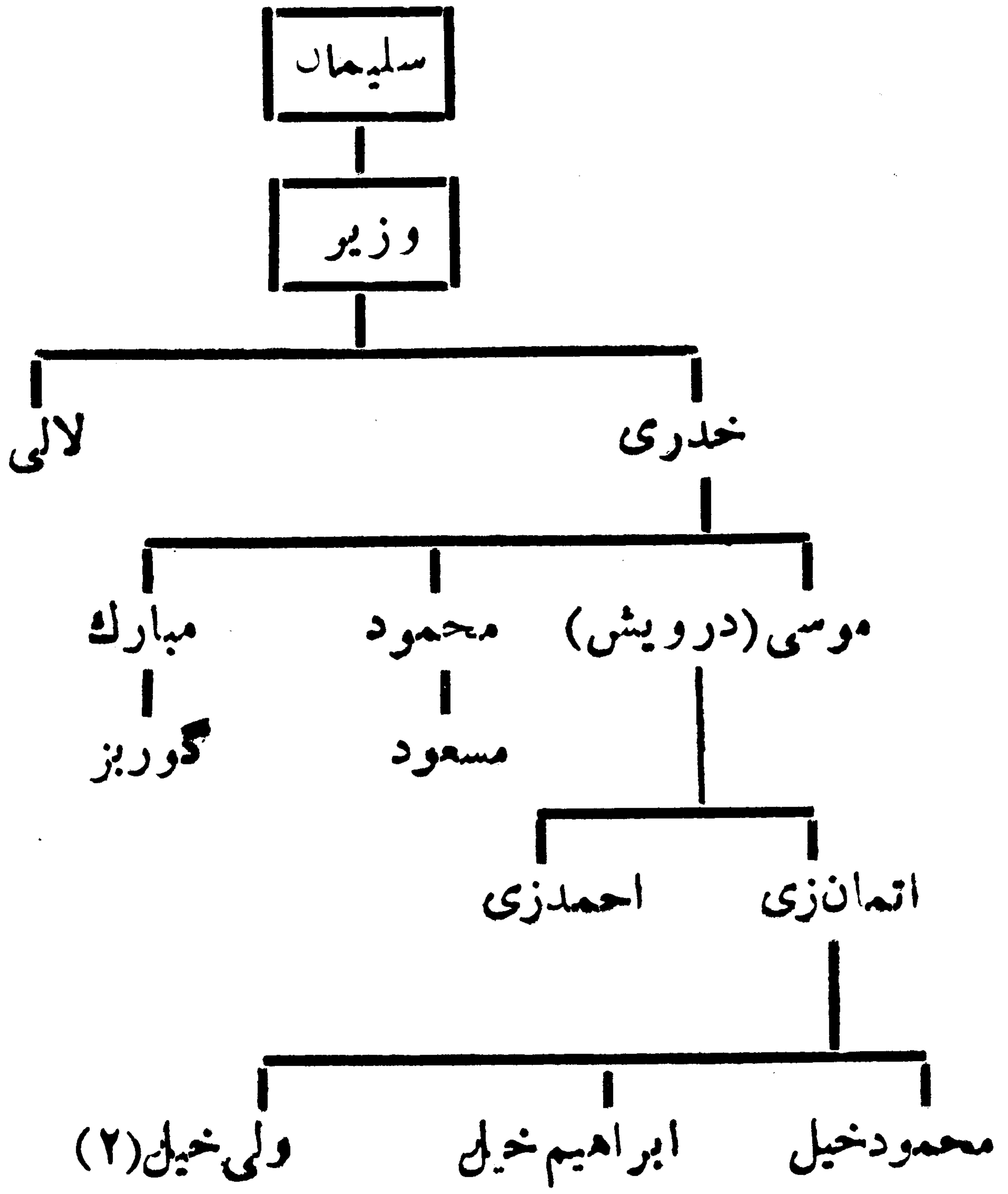

---

(۱) اصلاع ، ایجنسی ها و قبایل ایالت پښتونستان ۲۵ـ ۲۶ مخونه.

(۲) پښتانه دتاریخ په رڼاکی ۳۶۳ مخ .

هریپال

هریپال سړبنی پښتانه دی او په شیرا نیوورگډیږی. د کیپ یا کپ زی ښاخ چی د ودم اولاده ده هم په هریپال ورگډیږی او ددوی دغر نیو سیمو ترخنگ د گومل د دری سهیل ته دوابه په سیمه کی پراته دی . ددوی رواجونه، عنعنات او دوداو دستور کټ مټ دشیرانیو په شان دی (۱)

هری یوه هندی کلمه ده چی د څښتن، بادار، خاوند او خدای په معنا استعمالیږی ددوی یوشمیر په ژوب هم استوگنه لری (۲)

هزاربز

دوی په اصل کی سړبنی پښتانه دی او په مومندو پوری مربوط یو ښاخ دی : اکثریت شمیر یی د ننگرهار دولایت درود اتو په اولسوالی پوری مربوط په څینو کلیو کی استوگنه لری . ددوی یوزیات شمیر په کابل کی دمیر و بس میدان او خوشحال خان مینی په سیمو کی استوگنه لری چی زیات شتمن او سوداگری په چارو بوخت دی (۳). ددوی شمیر د ۱۳۶۰ کال داحصائیی له مخی د (۳۱۱۰) تنو په شاوخوا کی ښودل شوی دی (٤)

همړ

لکه چی دستوریانی په مبحث کی هم راغلی دی ستوری چی په ستوریانی سره مشهور و پنځه زامن درلودل چی تری، شیخی، مربری او امرا نو میدل چی ددوی هلو رووار و اولادی ته په مجموعی توگه گنداپور وایی .

دستوری پنځم زوی چی همړ نومیده دده اولاده دستوریانی په نامه سره یادیږی . همړ دری زامن درلودل چی مشا، چرمش او اهد نومیدل .

---

(۱) حیات افغانی ۲۵٦ مخ .

(۲) پښتو او پښتانه په سهیلی پښتونخوا کی ٤۷۰ مخ.

(۳) ماد هزار بوزو دسپین زیرو او مشرانو سره ددوی په باب همدو مره معلومات ترلاسه کړل (لیکوال)

(٤) معلومات مختصر در باره اقوام و قبایل و لا یات سرحدی کشور ۱۰ مخ .

دوی دبابړو دقبیلې په سهیل کې پراته دي چې یو شمیر یې په اوارو سیمو او یو شمیر یې په غرنیو سیمو کې استوګنه لري. ددوی سهیل ته کسراني بلوڅان او لویدیځ ته یې دامرزیو قبیله استوګنه لري . د دوی لوی کلي امکځ، پیور کوی، وچه کوی، منګل او ګنډی دي . دوی په پیل کې د مالدارۍ په چارو بوخت او پرونده وو . چیرته به یې چې کوم ښه څرځای ولید نو هلته به یې خپله ګوزاره کوله . ډیره موده نه ده تیره شوې چې دوی خپله اوسنۍ سیمه له بلوڅونه تر لاسه کړې وه .

دوی ددامان دتولو او سیدونکو قبیلو دښاخونو نه وروسته میدان ته راغلل او وروسته یې دبابړو دسیمې شمالي برخې هم دتورۍ په زور په خپلو حدودو کې شاملې کړې ، دوی به په ژمي کې په همدغه میدان کې او سیدل او په دوبي کې به د موسی خیلو کاکړو غره ته تلل ، خو په پای کې د دوی ترمنځ یو لړ شخړې رامینځ ته شوې په پای کې هم مجبور شول چې نیمایي خلک یې خپلې رمې او څاروي خرڅ او د کرنې په چارو بوخت شول ، خو په دوی کې دوش زي ښاخ دپخوا په څیر په پورنده بوخت دي (١)

دوی دمنې په موسم کې په خپلو مځکو کې با جرې او په پسرلي کې غنم کري په حقیقت کې ددوی مځکه دکرنې له پاره چندان مساعده نه ده .

دوی دشمیر له پلوه لږ دي او په او وعمده برخو ویشل شوي دي چې احمدزي او ګدارزي نومیږي . دوی ددیره اسماعیل خان په ضلعه کې پراته دي (٢) او د شوروي اتحاد دبوه عالم ستانیشفسکي داتنوګرافیکو معلوماتو له مخې چې د ٢٠ پیړۍ په پیل کې ښودلي دي ددوی شمیر د (٣٥) زروتنو په شاوخوا کې ښودل شوی دی.

هنې

ویل کیږي چې دهغې قبیله هم دکرلانې قبیلې یوه څانګه او هنې د منګل ورور و. څرنګه چې د ښوونې په تاریخ کې راغلي دي دهنې قبیله په ښو کې له منګلو سره

(١) حیات افغانی ٢٨ - ٢٩ مخونه.

(٢) اضلاع ، ایجنسی ها وقبایل ایالت پښتونستان ٩٧ مخ .

يوځاى اوسيده چې تراوسه پورې په دغه ملک کې دهغې منګلو په نامه شهرت لرى. دشيتک اولاره چې بنوزى (بنوڅى) دى اودبنوسيمه اوس ددوى په لاس کې ده تقريباً (٦٠٠) کاله وړاندې يې هغې اومنګل له دغې سيمې څخه وشړل چې په دغه وخت کې يوشميرهغې هندوستان ته لاړل او يوشميريې دمنګلو دقبيلې په اوبد يخ غره کې ميشته شول (١)

اوس دهغې دقبيلې مشهوره څانګه زومخت، زومښت يازويمشت د ى چې په کو رمه کې د سپين غره ختيځ لور ته په غرونو کې آباده او دغه څانګه بيا په نورو څانګو لکه: خو يدادخيل، هوتې زى، (واتي زى) ، منتوال، منډان او دولت زى باندې ويشل شوى ده.

تاريخ حيات افغانى ددغې قبيلې دوسله والو کسانو شمير (٩٠٠٠) تنه ښودلى دى. دوى لوړقلونه لرى او مضبوط خلک دى. اکثره خلک يې په کرکيله او د شپانو په خرخولو بوخت دى. ځينې خلک يې د بهادر خيلو له کان نه مالګه استخراجوى او ګټې ترلاسه کوى.

په دوى کې کورنى دښمنې هم موجودى دى، خود چاسره سخته پهرنې دښمنى نه لرى، دوى په يوه غرنۍ سيمه کې ژوند کوى اوسنى مذهب او دسمل په ګوندکې شامل دى. د١٩٦١ع کال دسرشميرنې له مخې ددوى شمير (٣٠٧٠٦) تنه ښودل شوى دى (٢)

---

(١) حيات افغانى ٦٢٠- او ٦٣٠ مخونه.

(٢) اضلاع ، ايجنسى ها و قبايل ايالت پښتونستان - ٩٠ مخ .

دهـنی دنسب شجـره

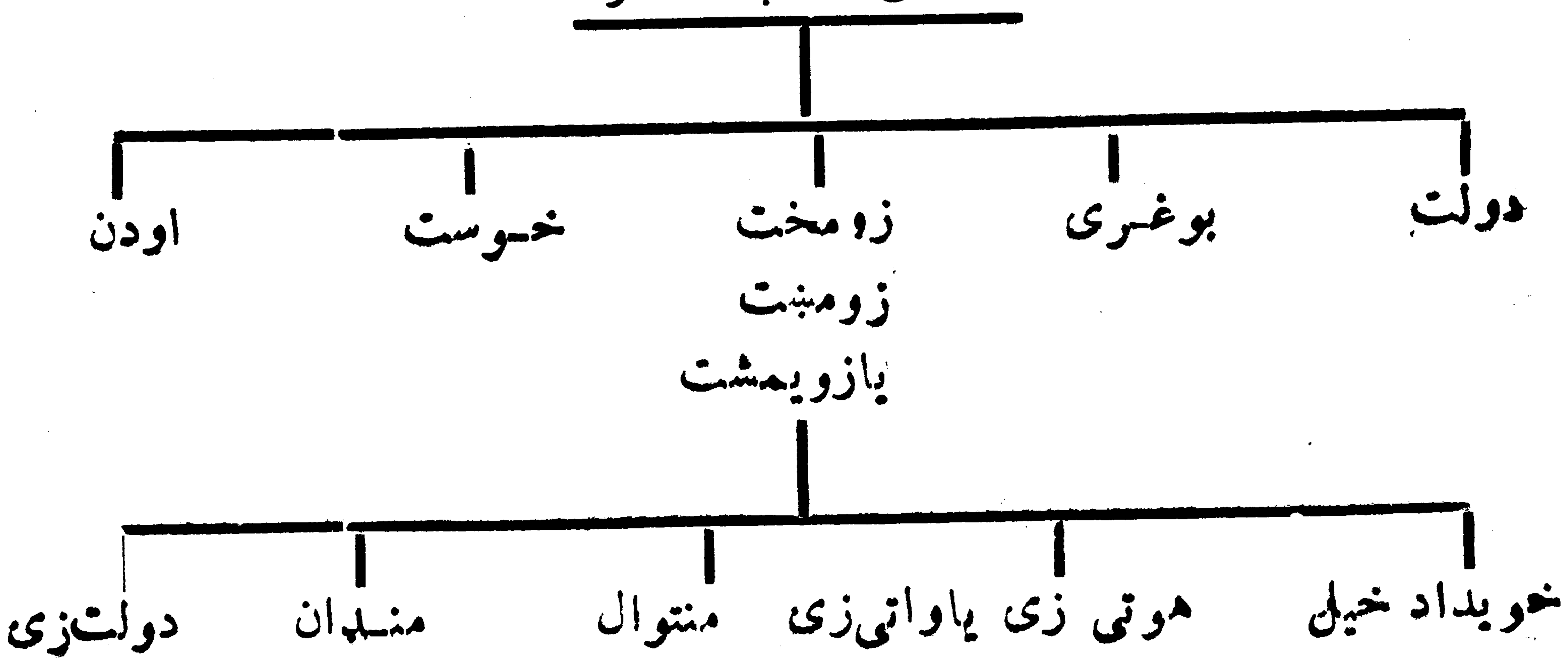

هـوتـك

هوتک بابا چې د(٦٦١ — ٧٤٠ ه ق)پـوری یـې ژونـدکاوه دباروزوی دلولریاتوران‌ژلمسی اودغلجي کروسی دی چې پـه (٦٦١ ه) کال کی پـه اتغرکی زیږیدلی دی. څرنگه چې‌هوتك یوروحانی‌شخصیت ونوځکه خلکوهغه ته‌په درنـه سترگه کتل اودډیرعزت اوحترام پـه سبب یی هغه تـه دبابا لقب ورکـړچې پـه وروسته‌کی پـه هـوتك باباسره مشهورشـو.

دغلجیوپـه قبیله‌کی دهوتکوښاخ له دی کبله پـه لومړی سرکی شمیرل کیږی چې دغلجیانو پاچا له دغه ښاخ نه راوتلی و . دهوتکو ښاخ پخواد شمیرله مخی ډیرزیات و، خود غلجیودسلطنت دانتقال اوزوال په وخت کی ددوی په شمیر کی لږوالی راغی .

څرنگه چې‌هوتك بابایوبزرگوار انسان ونوځکه‌ده داتغر(*) اوسیوری‌مشری هم پـه غاړه درلوده اودملی مشرپـه نامه یاد یده . کلـه چې مغولـود ارغنداب ددریاب پرغاړه‌پراتغراواولان‌باندی تیری وکړنوهوتك باباد‌ملی‌مدافعینوپه څنگ کی ولاړاود یوباتجربـه قوماندن پـه توگه یی دافغانی‌قـواووسوق‌اواداره‌کو له. هغه‌دیرغلـگروقواوو په‌ضد سختی جگـړی وکړی، پـه تیره‌بیا پـه هغه جگـړه

(*) اتغرمرکب‌دی‌د(اته)او(غر) نه‌یعنی اته‌غرونه اوداهغه‌ځای‌نوم‌دی‌چې‌دکلات‌په سهیل‌ختیزکی موقعیت لری‌چې دهوتکواوتوخوداستوگنی‌ځایونه‌دی. (لیکوال)

چې د هوتکو او مغولو ترمنځ سور غره ته نږدې پېښه شوه د هغه وخت د شديدو جګړو په جمله کې شميرل کيږي:

هوتك باباترهغه وروسته چې تيری کوونکو ته يې درانده تلفات وارول او هغوی يې د خپل ملك نه وشړل نو په خپلې قبيلې کې يې ډير شهرت پيداکړاو دهغه اولاده په هوتکيانو سره مشهوره شوه.

کله چې هوتك بابا په (٧٤٠ هـ ق) کې له دې نړۍ نه سترګې پټې کړې نو تر هغه وروسته دهغه (٢٥) کلن زوی ملکيار د قوم مشري په غاړه واخيسته. ملکيار باباديرزړوراو جنګيالی سړی و. کله يې چې د قوم مشري په خپله غاړه واخيسته نو سمدستي دخمکو د آبادولو او کرنې چاروته متوجه شو دده په وخت کې ډيری شاړې ځمکې آبادی او ډير کاريزونه وکيندل شول ترڅو چې تيری کوونکي د ملکيار ددې اقدام له کبله په ويره کې شول او ترتولو روميې دهغه مغولانو دده زراعتي پاليسی او پرمختګ د فلجولو په لاره کې لوی خنډونه ايجاد اوپه ناڅاپي توګه يې پر سيوری باندې حمله وکړه او د ملکيار سره يې سختې جګړې وکړې. که څه هم په پيل کې پښتنو ددې ناڅاپي يرغل له کبله ډير ځاني او مالي زيانونه او تلفات وليدل او ډيری کورنۍ يې له د غه ځايه ژوب، مرغه او وازی خواته وکوچيدلې، خو سره له دې هم پر يرغلګرو باندې برلاسي او دوی يې له سيوری نه وشړل. (١)

په دې باب چې ملکيار څو کاله دقوم مشري په غاړه درلوده او په کومه نيټه وفات شوی صحيح او ثقه معلومات په لاس کې نه لرو. بارتولد د هوتکو دعروج په باب ليکي:

«د ١٨ پيړۍ په لومړي سر کې پښتنو په فارس کې د صفويانو دولت له لويدلو او په هند کې د مغولو د ستري واکمنۍ له نړيدو نه استفاده وکړه او هماغسې چې غوري غزنی (له غور نه) په دولسمه پيړۍ کې اوچت شوی وو او يوه لويه ستره واکمنې يې جوړه کړې وه بيالوری پولې ته ورسيدل (٢)

---

(١) هوتکي ها ٣-٤- او ٥ مخونه.

(٢) کابل مجله، ١٣٣٨ کال ٣ ګڼه ٤١ مخ.

په ۱۷۰۹ کال میرویس نیکه د غلجیانو (غلجیانو) مشر پر کندهار برشو او خبره یی دی حدته ورسوله چی دده زوی محمود شاه په ۱۷۲۲ ع کال کی ایران و نیواو دایران تول واک هم شو نادرشاه چی دغلجیانو له اهمیت نه خبر و د هغوی دماتوله څخه یی کړه او هم یی دابدالی پښتنو مشران په خپلو لښکرو کی سرلښکران کړل. احمد د ابدالیانو مشر له هماغه وخته څخه په کندهار کی پایتخت و نیو او افغانی خپلواك دولت یی جوړ کړ. »

ایرانی نادرشاه د کندهار تر نیولو وروسته دهوتکو د ښاخ پنځلس سوه کورنی ایران، ترکستان او هندوستان ته تبعید کړی چی له هغوی له جملی نه یو شمیر یی په بخارا، مازندران او دایران په اردبیل کی میشته دی.

دافغانستان په څینو ولایتونو کی دوی په لاندی دول میشته دی :

۱ - د زابل په ولایت کی :

د زابل په مرکز د کلات په ښار، دشاه جوی او شینکی په اولسوالیو او دمیزان او اتغر په علاقه داریو کی چی په ټول زابل کی ددوی شمیر د (۱۶۱۲۶) تنو په شا او خوا کی ښودل شوی دی (۱)

۲ - د کندهار په ولایت کی :

یو شمیر هوتك د کندهار په مرکز کی هم استوګنه لری چی شمیر یی د (۲۰۰۰) تنو په شااو خوا کی ښودل شوی دی.

۳ - د غزنی په ولایت کی :

دغزنی ولایت دجغتو داولسوالی درشیدانو په نامه دره کی زیات شمیر هوتك استوګنه لری چی شمیر یی داتوزرو تنو په شااو خوا کی ښودل شوی دی. (۲)

---

(۱) معلومات مختصر در باره اقوام وقبایل سرحدی کشور ۸۹ مخ.

(۲) دکابل پوهنتون دژبو او ادبیاتو دپوهنځی داستاد ښاغلی پوهنمل خالق رشید څخه په غزنی کی دهوتکو په باب معلومات.

٤ـ دنیمروز په ولایت کې :

د نیمروز د ولایت په مرکز زرنج او د کنگ په اولسوالۍ کې یوزیات شمیر هوتک استوگنه لري چې په نوموړي ولایت کې ددوی مجموعي شمیر (۶۳۹۳) تنه ښودل شوی دی. هوتک د زابل په ولایت کې عموماً په مرغه، بادین، دسورغره په دواړو خواوواو دمقر په سهیلي برخو کې د توخو سره یوځای میشته دي او په عمومي دول دکرنی اوسود اگرۍ په چارو بوخت دي :

د هوتکو ښاخونه په لاندې دول دي :

بابزي، ملیزي، لغزي، عمرزي، رمیزي، اکازي، بابوزي، شیرزي، اسحاقزي، باوخیل، شریف خیل، خردي خیل، ملوي خیل، اتل خیل، شاکم خیل، مندیزخیل، ادي زي او کوندي زي (۱)

همدا راز یو شمیر هوتک دلغمان ولایت د قرغیو په اولسوالۍ کې هم استوگنه لري چې شمیر یې چندان دیر نه دی : د هوتکو څو کورنۍ د کابل د خرخي پلـه په شاوخوا کې هم استوگنه لري.

---

(۱) معلومات مختصر در باره اقوام و قبایل ولایات سرحدی کشور ۹۰ مخ.

د هوتک ابن هارو دنسب شجره

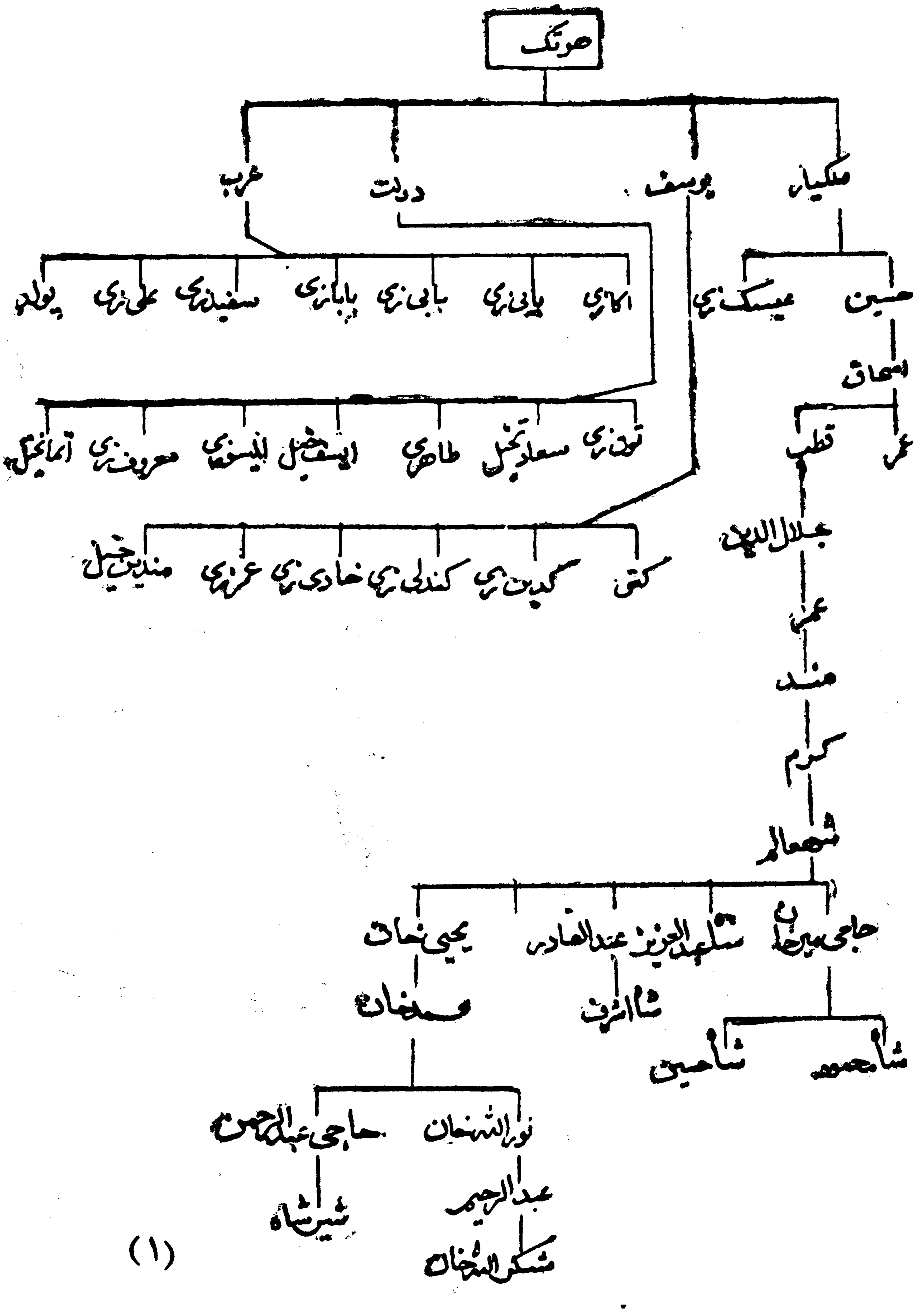

هود

د حیات افغانی په تاریخ کی د لو انیو دنسب په شجره کی دهو د ذکر شوی دی . دا یوه مشهوره قبیله نه ده او نه یی نوم چندان شهرت لری:

(۱) حیات افغانی ۲۵۷ مخ .

مندړ او یوسفزي، خونن ورځ مندړ هم د یوسفزیو په نامه سره یادیږي. یوسفزي عموماً په سوات، پیښور، ملکنډ، مردان او هزاره کې میشته دي.

ځرنګه چې د نسب په شجره کې راغلي دي خرشبون د سړبن زوی و. خرشبون درې زامن درلودل چې کند، زمند او کاسي نومیدل.

کند دوه زامن درلودل چې یو غري نومید چې د هغه اولاده د غوریاخیلو په نامه سره یادیږي دوهم یې یې خښي، شخي یاخاښي وچې یوسفزي هغه په پښتو ژبه د خوخي په نامه یادوي.

دا خون درویزه په قول چې په دغه قبیله کې یې ډیر ژوند کړی دی داسې ویل کیږي چې د شخي یاخاښي لومړنی میرمن مرجانه نومیده او مند او مک یې زامن وو.

دا خون درویزه د وینا سره سم مند دوه زامن درلودل. دیوه نوم یوسف وچې اولادې ته یې یوسفزي وایي دویم عمر نومیده چې اولاده یې په مندړو سره شهرت لري.

داسې ویل کیږي چې یوسف پنځه زامن درلودل چې عیسی، موسی، مالي، اکو او اوریا نومیدل. دعیسی یوولس زامن وو. داسې ویل کیږي چې یو ځل مغولو د دوی څاروي بیولي وو او عیسی د خپلو زامنو په ملګرتیا مغول تعقیب کړل چې نه و موږي دخپلو نهو وارو زامنو سره د مغولو سره په جګړه کې وو. ژل شو. پاتې دوه زامن یې چې ژوندي پاتې وو یو یې حسن نومیده چې اولاده یې دحسن زیو په نامه سره یادیږي دویم یې یعقوب نومید چې نسل یې په یعقوب زیو شهرت لري. پته دې پاتې نه وي چې د عیسی یو زوی دده ترمړینې وروسته هم زیږیدلی و چې اکا نومید او اولاده یې په اکازیو سره شهرت لري: دعیسی د درې وارو زامنو اولاده د تورغره نه نیولې د مهابن ترغرونو پورې میشته دي او اکازي د اباسین په ختیځو غاړه او مداخیل د اباسیند په لویدیځه غاړه آباد دي.

دیوسف دوو زامنو اولاده موسی او مالي اولاده په بونیر کې آباد دي.

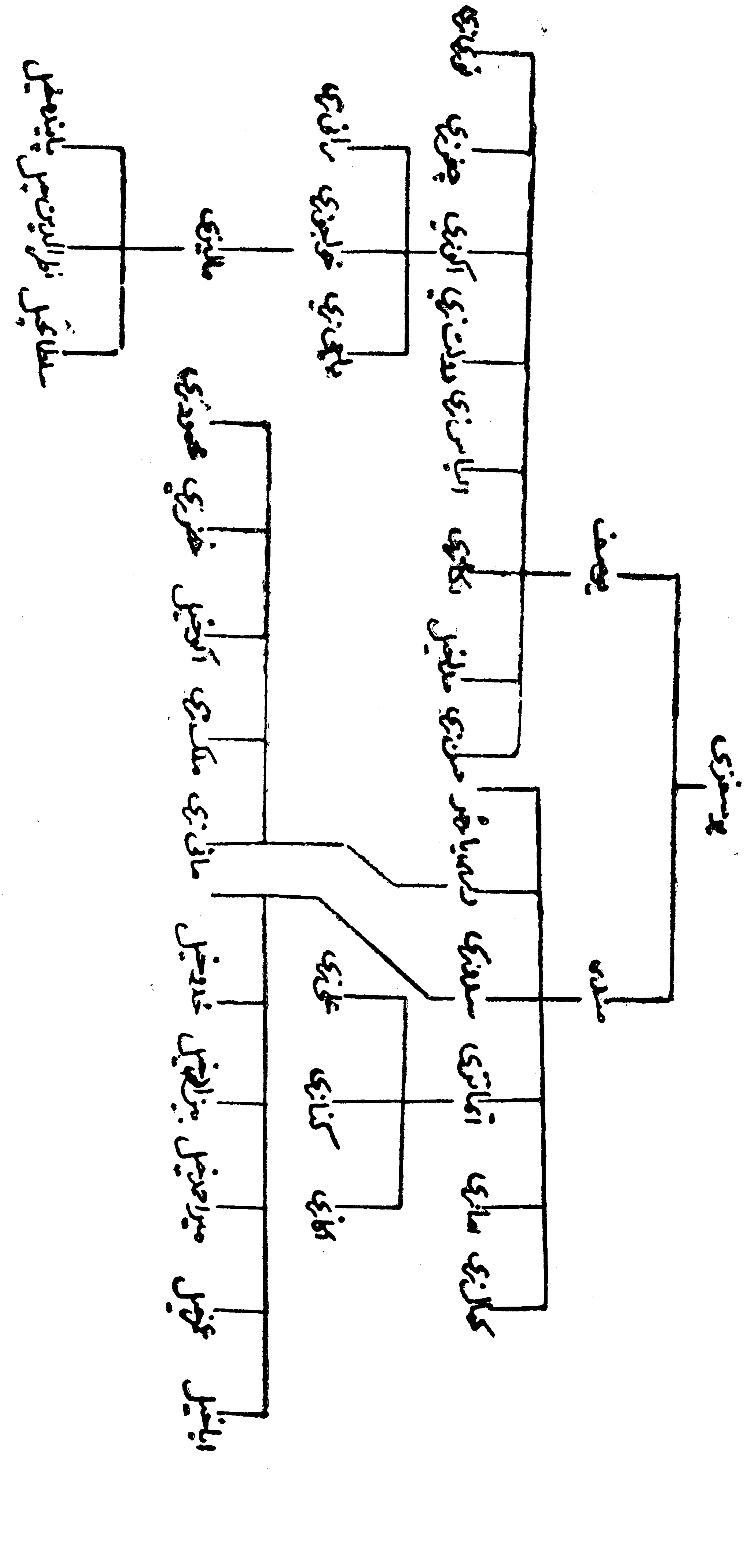
یوسفزی
یوسف
کمال زی
اتمانزی
سدوزی
علی زی
کنازی
ابا خیل
عزخیل
میراحمدخیل
خدوخیل
مانی زی
ملک زی
اکوخیل
خضرزی
محمودزی
حسن زی
ملاخیل
الیاس زی
دولت زی
اکوزی
چغرزی
خواجوزی
رانی زی
مالیزی
سلطانخیل
نظام الدین خیل
پاینده خیل

همدا راز د یوسف د پښتو زامنو په جمله کې اوریا له دې کبله په (بادی) سره مشهور وو چې دې دیر کبرجن انسان واو دده اولاده د بادی خیلو په نامه سره یادیږي.

داسې روایت موجود دی چې کله اوریا د خپلو وروڼو سره پلرنی جایداد ویشه نو مور یې هم د خپلې برخې غوښتنه وکړه چې په دغه وخت کې دده خپلې مور نه ښکنځلې وکړې او د هغې سپکاوی یې وکړ. چې مور یې هم ورته ښیراوې وکړې او دهغه د ښیراو و د قبلیدو له کبله دده اولاده ډیره نه شوه او په څرزوکې شامل دي.

د یوسف د پنځم زوی نوم اکو و چې اولاده یې په کوز او برسوات، دبراو پنجکوړې کې میشته دي. اکوزی بیا په دوو څانګو ویشل کیږي چې یو یې خواجوزی او بل یې رانیزی دی چې رانیزی هم په او و څانګو ویشل شوی دی: سم رانیزی او بر رانیزی، سم رانیزی د مقبوضه سیمو نه د ملکند تر غرو او پورې آباد دي بر رانیزی د ملکند نه پورته میشته دي :

یوسفزي اکثره د کرنې په چارو بوخت دي . ځینې یې د سوداګرۍ چارې هم سرته رسوي .

د یوسفزیو لومړنی استوګنځی :

داسې ویل کیږي چې د یوسفزیو لومړنی استوګنځی غوره مرغې وه چې اوغستانته نږدې د سورغره او غندا ن ترمنځ موقعیت لري. حیات محمدخان په خپل مشهور اثر حیات افغانی کې لیکي : د مرغه نه مقصد چمن او دغورنه مقصد آباد او شین دی چې د داړو کلمو معنی (شین چمن)دی همدا رنګه یو دول غرنیو ونو ته هم غوره وایي او دغه بوټی ښایي د مرغې په نامه په کوم ځای کې راشین شوی وی او د نو موړې بوټي د زیاتوالي په سبب دغه ځای په غوره مرغه نومول شوی وی .

کله چې پښتنو د کندهار شا او خواسیمې سره وویشلې نو د نورو بو برخه دکند او ځمند یعنې د خاښي خیلو او غوریا خیلو ترمنځ و رسیدله . د غه وجه وه چې په ښه بدله کې به د کند او ځمند اولاد ه یو له بل سره مرسته نه

شوه کولای ، د آبادۍ په وجه د خاښي خېلو قبيله چې يوسفزي او مندړ يې ښاخونه دي د غوريا خېلو په پرتله ترينو ته نږدې دي او د هغوی برخه دارغستان ويا له يا نهر و چې هغه ويا له تر ينو ته نږدې وه او د هغې ويالې په سر د خښي او تر ينو تر منځ شخړې را مينځ ته شوې چې په نتيجه کې د هغه شخړې د وينو په تو يولو با ندې بدلې شوې ، په دغه جګړو کې ترين د خاښي خېلو په قبيلې باندې بريالي او ب ترلاسه کړ چې ځينې خښي و وژل شول او پاتې يې له ملکه وشړل . د زمند او غوريا خيلو څخه هيڅوک ددوی ملاتړ ته را او نه رسيدل ، په پای کې د خښي قبيلې خپل ورور غوريا خېل ته پناه ور وړه او هغوی دوی ته يوه تو ته خرابه ځمکه ورکړه . ويل کيږي چې د کندهار په ځمکو کې د پسرلي په موسم کې د زياتو اورښتونو په سبب ډول ډول وابښه زرغونيږي او داوړي په موسم کې د ګرمۍ په پيل سره دغه وابښه وچيږي او تو ئيږي او په دغو وښو باندې ټول کال حيوانات ګوزاره کوي او خوري يې . کله چې داورښت په موسم کې زيات باراننونه وشي نو سيلاب دغه وابښه له ځانه سره وړي او رمې او ما لونه له سختيو سره مخامخ کيږي له بده مرغه په هغه کال هم داورښت د زياتوالي له کبله دغوريا خېلو مالونه او رمې له سختي سره مخامخ شول نو په دغه وخت کې دوی بې همتي وکړه او هغه ځمکه يې چې خښيو ته وربخښلې وه په زور يې له دغې قبيلې څخه واخيسته او دغه قبيله له هغه ځای څخه هم وشړل شوه او په ګارا اونو شکي کې ميشته شوه . دغه ځای چې دشت لوط ته نږدې دی د بلوچستان شمال ته پروت دی . د لوط دښته يوه لويه مالګينه دښته ده چې اوس يو بلوڅ خان پرې قبضه لري .

لنډه دا چې په هغه وخت کې يوسفزي يا مندړ چې د خاښي د قبيلې يو ښاخ دی دوګړو شمېر يې ډير لږ و . څه موده وروسته يعنې د خوار لسمې عيسوي پيړۍ په پيل کې چې له هغه وخت نه تقريباً شپږ اووه سوه کاله تېرېږي دغه قبيله د ګارا او نوشکي څخه د کابل په لور روخوځېده . د تر کلانيو او ګګيانيو نه پرته چې هغه هم د کرلاني

پا کړاني یوښاخ دی د تراک او ګومل درې له لارې را روان او په دغه قبیله کې ورګډ شول. دمهن زي وقبیله چې د زمند له نسل څخه ده هغه هم د زمند له پاتې قبیلې څخه ناراضه او د یوسفزیو سره د کابل په لور روانه شوه او کله چې د دغه ځای شاوخوا ته راورسیده نو په دغه ځای کې یې استوګنه غوره کړه او د ابوسعید د زوی مرزا الغ بیګ سره یې د تخت د نیولو په وخت کې ډیره مرسته وکړه او د دوی په مرسته تیموري د کابل په تخت کېښناست.

مرزا الغ بیګ په پیل کې په دغه قبیلې ډیر مهربان و او کله چې د دغې قبیلې په شمیر او شتو کې زیاتوالی راغی نو د کبر له کبله یې د مرزا الغ بیګ حکومت ته اهمیت نه ورکاوه او سرکښۍ او بغاوتونو ته یې ملا وتړله. مرزا الغ بیګ چې په دغه وخت کې یې قوت او نفوذ زیات شوی و د دوی دا کارونه ونه شول زغملای نو ځکه یې د هغوی د له منځه وړلو نه پاره په یو لړ اقداماتو پیل وکړ په دغه دول یې د یوسفزیو او ګګیانیو ترمنځ بې اتفاقي واچوله او وروسته یې د ګګیانیو او خپل پوځ په ذریعه پر دوی حمله وکړه. له دوی څخه یې ځو تنه ووژل او پاتې یې د کابل په غرونو او دروکې خواره واره شول. په دغه وخت کې په تیموري قبیله کې درې تنه شیخان موجود وو چې دوه یې سره ورونه و چې یو یې مراد او بل یې مدد نومیده او د یوسفزیو قبیلې د عیسی زي مناخ څخه و دریم یې شیخ عثمان وچې ملي زی و. یوسفزیو له دغو دریو تنو څخه یو د لښکر د مشرو ټاکه او د مرزا الغ بیګ او ګګیانیو سره یې په جګړې لاس پورې کړ. مرزا الغ بیګ سخته ماتې وخوړه. له دغه بریالیتوب څخه وروسته یوسفزي زیات یاغي او خپل سري شول.

مرزا الغ بیګ د سولې نه پرته بله چاره ونه لیدله. ده ځو تنه سړي یوسفزیو ته واستول. د دوی ملکان یې راوغوښتل او د هغوی یې ډیر عزت وکړ. یوسفزي د مرزا الغ بیګ په دغه چل وال وغولیدل او هره ورځ به یې له ده سره تګ او راتګ کاوه. یوه ورځ مرزا الغ بیګ د یوسفزیو اته سوه تنه مشران په داسې حال

کې چې ټول یې بې وسلې وو پرته له یوه تن نه چې دچغرزي دښاخ څخه واود محمدزوي محمود نومیده له ځان سره په پټه یوه چاړه راوړې وه میلمانه کړل کله چې محمود دمرزاالغ بیګ بد نیتي ولیدله نوخپلو ملګروته یې وویل که ستاسي خوښه وي نو زه به مرزاالغ بیګ ووژنم خو ټولو ملګرو یې دی له دغه کاره څخه منع کړاو ورته یې وویل چې باید دنمك حق اداکړی ښایي دی له موږ سره بدونه کړي .

دجنګایه نامه یوتن چې دګیانۍ واو دیوسفزیو سره یې دښمنی درلوده دکابل پاچامرزاالغ بیګ ته داسي مشوره ورکړه چې په دومره زیات شمیر کسان په یوه ځای کې بې وسلې لاس ته راتلای نه شي باید وخت غنیمت وبولو او ټول ووژل شي چې مرزاالغ بیګ هم نوموړې مشوره ومنله او ټول یې ونیول . پرته له یوه تن نه چې ملك احمد نومیده او دمقتولو ملکانو دوروستي غوښتنې په سبب بچ پاتې شو نور ټول یې ووژل .

ملك احمد ډیر ځوانمرده او دلوړ همت خاوند و . ددغو اتوسو وتنو ملکانو تر وژنې کیدو وروسته پاتي یوسفزي او خشي دکابل دشااو خواڅه په ډیر بې وزلۍ حالت وشړل شول او دننګرهار خواته وکوچیدل . دترکلانۍ ښاخ په لغمان یالمغان کې میشته شول . څه موده وروسته دیوسفزیو او احمدزیو ترمینځ اختلاف پیداشو او حصارك ته نژدې ددواړو قبیلو ترمینځ سخته جګړه رامنځ ته شوه . په پای کې یوسفزي په دوی باندې بریالي شول . تردغي جګړې وروسته یوسفزي او منډر هم دپیښور خواته وخوځیدل او دخیبر درې له لارې دغه ځای ته ورداخل شول .

په هغه وخت کې دپیښور ښارله تن څخه ډیر تو پیر دراود . هغه قبیلې چې اوس هلته میشته دي په هغه وخت کې په لویدیځ افغانستان کې اوسیدلې او دپیښور میدان او اواره سیمه او ورسره تړلې نورې سیمې دیوه داسي قوم ترسلطې لاندې شوي چې اوس هیڅ هلته نشته او شړل شوي دي . دترکلانۍ قبیله چې پخواپه لغمان کې اوسیده اوس دباجوړ په سیمه قبضه لري .

کله چې یوسفزي د پېښور څخه خپل وسېمو ته را ورسېدل نو د سفید سنګ په نوم یو ځای ته راغلل او ملکانو یې د جرګې په ډول د دلازاکو له قبیلې څخه د خپلې ګوزارې له پاره ځمکه وغوښته چې نوموړې قبیلې د سخاوت له مخې یوه ټوټه ځمکه دوی ته ورکړه . کله چې نوموړې قبیله په ځمکه کې مېشته شوه نو د شلماني قبیلې څخه یې داوبو غوښتنه وکړه او کله چې هغوی داوبو له ورکولو نه ډډه وکړه نو د هغوی سره یې په دښمنۍ لاس پورې کړ .

یوسفزي دوابې ته راغلل او هلته مېشته شول او په دغه ځای کې یې د شلماني له قبیلې سره چې په پخوا وختونو کې یې په اشنغر باندې سلطه ټینګه کړې وه د جګړې له پاره تیاری ونیو . په دغه جګړه کې د شلماني قبیله له اشنغر څخه وشړل شوه چې دغه شړل شوي خلک د سوات خواته ولېږدېدل .

د سوات واکمن دوی ته دالاډهنډ په سیمه کې داوسېدو له پاره ځای ورکړ.

د یوسفزیو قبیلې ته داشنغر نه پرته د باجوړ د سیمې هغه برخه هم په لاس ورغله چې د دلازاکو پورې متعلقه ده . په دغه وخت کې د یوسفزیو او دلازاکو ترمنځ دښمنۍ پیل شوه . که څه هم د دغه دښمنۍ اصلي علت د ځمکې د نیولو له کبله وخو ښکاره علت یې آخون درویزه داسې لیکلي دی: «په هغه وخت کې دلازاک د میره لنګرکوټ په سیمه کې مېشته وو او یوسفزي په دغه وخت کې په اشنغر کې پراته وو ، خو څرنګه چې دلازاک د میره لنګرکوټ څرڅایونه ونیول نو د یوسفزیو رمې او مالونه د غو څرڅایونو ته تلل او دغه مالونه به د دلازاکو په واسطه لوټېدل او هم کله به چې د یوسفزیو نه کوم تن د سوات د ګرې له پاره د دوی سیمې ته تګ او راتګ کاوه هغه به یې خوراوه. لنډه دا چې دوی تل د دلازاکو له لاسه په تنګ وو او ملک احمد خان چې په دغه وخت کې د یوسفزیو او مندړو د قبیلې مشر و داسې پرېکړه وکړه چې بایده ټول د خانې خیلو په مرسته د دښمنۍ قبیلې سره په جګړه لاس پورې کړ. د مهمن زیو قبیلې سره له دې چې د یوسفزیو سره یې دښمنۍ درلوده په دغه وخت کې له یوسفزیو سره

یوځای شوه. په دغه وخت کې ملك احمد دوی ته په ننواتي ور غی او هغوی هم له یوسفزیو سره مرسته ضروري وګڼله ګګیاڼي هم له دوی سره یوځای شول او اتمان خیل لا د پیل نه له دوی سره یوځای و. د تر کلاڼیو نه پرته نور ټول خښي، مهمن زي، او او تمانخیل هم سره یوځای شول او د دلازاکو جګړې ته یې ملا وتړله. له بلې خوا دلازاك چې په خپلو میړو باندې مغرور وو په جګړې پیل وکړ چې د عیسی دلګیدو په سبب زیات شمیر خښي ووژل شول په پای کې د دواړو تر منځ د تورو په ذریعه دیره کلکه جګړه وشوه او کله چې د دلازاکو د قبیلې مشر د زنګي زوی ووژل شو نو په دغه وخت کې دلازاك له میدانه وتښتیدل او د کابل یا لنډی سین نه قطب خواته د دوی ټول ملك یوسفزیو لاس ته ورغی. د دوی مقصد د تر لاسه کولو وروسته دوی په دې فکر کې شول چې سوات هم ونیسي او د دوی د مشرانو ملك احمد او شیخ ملي په اجازه ټولو قبایلو په دې اتفاق وکړ چې د سوات په لوري وخوځیږي او د شاه کوټ درې ته نږدې خپله اردوګاه جوړه کړي. د سوات خلك په هغه درې باندې راټول شول او لاره یې بنده کړه. لنډه دا چې دوی په تدریجي ډول د دولسو کالو په موده کې ټول سوات ونیوه او د تالاش وادي هم د دوی لاس ته ورغله. کله چې سلطان اویس سواتي په ځان کې د مقابلې کولو توان ونه لیدنو د سوات نه د کافرستان په لور روان شو او هلته یې د یوه نوي دولت بنسټ کیښود. »

هغه وخت چې یوسفزیو د سوات سیمه ونیوه له نوبیا شیخ ملي نوموړي علاقه په دوی باندې وویشله په دې ډول چې اشنغر یې مهمن زیو ته ورکړ. د دې له پاره چې دوی په ننګرهار کې د یوسفزیو د جګړې په وخت کې چې د دلازاکو سره یې کړې وه د یوسفزیو سره مرسته کړې وه د وابه یې ګګیاڼیو ته ورکړه چې تر اوسه پورې هم هلته استوګنه لري. پاتې ملك یوسفزیو او مند ړو ته پریښودل شو. که څه هم د شیخ ملي د ویش وخت معلوم نه دی خو داسې اټکل کیږي چې د (۱۵۲۰ ع) په شاوخوا کې په ترسره شوی وي.

د یوسفزیو مشهوری څانګې :

حسن زی، مداخیل، اکازی، الیاسزی، چغرزی، نورزی، اکوزی، خواجوزی، باچي زی، رانیزی، مالیزی، سطان خیل، نصرالدین خیل او پاینده خیل.

داستوګنې سیمې او شمیره یې :

۱- ددیر په ضلعه کې :

ددیر په ضلعه کې د یوسفزیو بیلا بیلې څانګې لکه: پاینده خیل، نصرالدین خیل، سلطان خیل او عیسی خیل استوګنه لري چې په نوموړې ضلعه کې یې شمیر د ۱۹۶۱ ع کال د سرشمیرنې له مخې (۲۵۹۶۹۶) تنه ښودل شوی دی .

۲- د ملاکنډ په ایجنسۍ کې :

په ملاکنډ کې د یوسفزیو شمیر (۵۸۶۴۲) تنو ته رسیږي .

۳- په سوات کې :

په سوات کې د یوسفزیو شمیر (۶۲۶۹۹) تنه ښودل شوی دی .

٤- د پیښور په ضلعه کې :

د پیښور په ضلعه کې د یوسفزیو شمیر (۱۱۷۱۸۳) تنه ښودل شوی دی .

لنډه دا چې په سوات، پیښور، ملاکنډ، مردان او هزاره کې د دوی مجموعي شمیر (۱۲۸۷۹۶) تنو ته رسیږي .

د پورتنیو سیمو څخه پرته یو شمیر یوسفزي د افغانستان د کونړ، ننګرهار کندز، لوګر او د کابل په ریشخورو کې هم استوګنه لري. په ننګرهار کې یوسفزي د کامې په اولسوالۍ کې استوګنه لري چې شمیر یې د (۱۶۳۱) تنو په شاوخوا کې ښودل شوی دی .

همدا راز یو شمیر یوسفزي د هند په فرخ آباد، بهوپال، کرنال، رام پور، روهیلکنډ، بریلي، نګینه او کشمیر کې هم میشته دي .

(c) ketabton.com: The Digital Library

نتیجه ګیري

دپښتني قبیلو داتنوګرافی په باب دغه لیکنه چې دالفبا په ترتیب سره ستاسو مخې ته پرته ده زما دد وه کلنو علمي هلوځلو اوڅېړنو نتیجه ده. مادد غه اثر په څېړنه کې هڅه کړې ده چې پښتني قبیلې، ددوی ښاخونه، څانګې اوخیلونه، ددوی داستوګنې سیمې، دنسب شجرې، ددوی شمیر، دتسمیې وجه اوهمداراز ددوی ددودونو په باب څه ناڅه معلومات وړاندې کړم، خولکه څرنګه چې ددغه کتاب په سریزه کې ماکښلي دي چې دغه څېړنه اکثره په کتابي او کتابتوني څېړنو ولاړه ده اوماله بده مرغه دمساعد وشرایط دنشتوالي له کبله ونه شول کولای چې په دغه برخه کې ساحوي څېړنه اوریسرچ وکړم چې البته دساحوي ریسرچ او څېړنې په صورت کې به داکار نور هم ښه شوی وای ځکه که په دې دې برخه کې ساحوي څېړنه شوې وای کیدای شو ډیر هغه موضوعات چې دلته زما په څېړنه کې پاتې دي رابرسیره اوپه داګه شوي به وای .

زه بشپړه عقیده لرم که چیرې په راتلونکي کې داډول اتنوګرافیکي څېړنه ترسره کیږي په حتمي توګه دې دساحوي څېړنو امکانات او زمینې برابرې شي څو زما په کار باندې یوڅه نور معلومات هم ورزیات شوي وي، خو سره له دې هم زه دپښتني قبیلو په باب له دغې څېړنې څخه لاندې نتیجه‌ګیري کوم او خپل پیشنهادونه هم ورباندې زیاتوم:

١ـ که څه هم په دغه لیکنه کې د ځینو قبیلو ددودونو اودوی دکلتور په باب څه ناڅه لیکل شوي دي خو څرنګه چې داکار زما په پروژې پورې اړه نه درلوده نوهغه مې په لنډه توګه بیان کړي دي که‌په راتلونکي کې داډول څېړنې

ترسره کېږي نو بیده به نه وي چي کلتوري برخي به هم په بشپړه توګه وڅیړلی شي که څه هم پښتانه په مجموع کي که د پښتنو په هر ترانسیز ګروپ او دلي پوري اړه ولري ډېر ورته دودونه، ترخونه او خلی لري چي بنسټ یې پر پښتونولی ایښودل شوي دي، خو دغه دودونه او ترخونه کله کله په بیلا بیلا پښتني قبیلو کي سره توپیر لري .

۲- زما په عقیده که چیري په راتلونکي وخت کي داسي څېړني ترسره کېږي نو دهغو قبیلو په باب چي اتنوګرافیکي څېړني کېږي ددوی د استوګني دسیمو او نورو کلتوري برخو نقشو او عکسونو ته هم اړتیا لیدله کېږي .

۳- که چیري په دغه برخه کي د راتلونکو څېړنو له پاره د هر ولایت په سطحه چي هلته پښتانه اوسیږي یو یو تن با صلاحیته او مجرب محقق وټاکل شي نو دا کار به ډېره ګټوره نتیجه ولري .

٤- که چیري په را تلونکي کي د پښتو څېړنو د بین المللي مرکز په سطحه د قبایلو او کوچیانو د څېړلو په مقصد جلا جلا د پارتمنتونه جوړ او په دغه برخه کي تکړه او پیاوړي کسان چي په دغه برخه کي د تحقیقاتو او څېړنو توان ولري وټاکل شي نو په راتلونکي کي به په دغه برخه کي زموږ هغه نیمګړ تیاوي لیري شي چي موږ ورسره لاس او ګریوان یو .

۵- همدا راز د پښتنو د اتنوګرافۍ په برخه کي باید د پښتو څېړنو د بین المللي مرکز هغه شمیر غړو ته چي په دغه ساحه کي پلټني او تحقیقات کوي د تکړه او مجربو کسانو تر لار ښوونې لاندي علمي کورسونه دایر او جوړ شي څو زموږ محققین تر څېړنو دمخه د اتنوګرافي په باب علمي پانګه ولري .

په هرحال زه پای کي د خپلي دغي څېړني څخه د انتیجه ترلاسه کولای شم چي زما دغه اثر چي د پښتني قبیلو د پېژندلو په باب لومړني منظم اثر دي بې ګټي به نه وي او د هغو کسانو په وښتنو ته په ځواب ور کړای شي چي په دا راز تحقیقاتو بوخت دي .

مأخذونه او منابع

۱ـ الفنستون، مونت ستیوارت، دکابل سلطنت بیان، دوهم ټوك، ددوکتور محمد حسن کاکړ ژباړه، دپښتو څېړنو بین المللی مرکز، دآریانا مطبعه ۱۳۶۱ هـ. کابل.

۲ـ بانده وال، حسن گل، دپښتنی خیلونو قاموس، دپښتو څېړنو بین المللی مرکز ۱۳۶۵ هـ کابل، (ناچاپ).

۳ـ بړیځی، حافظ الملك نواب حافظ رحمت خان، خلاصة الانساب (پېښور اکیډیمی) پبلك آرټ پرس، ۱۹۷۳ ع کابل.

٤ـ بینوا، عبدالروف، هوتکی ها، کابل، دولتی مطبه (۱۳۳۵) هـ کابل.

۵ـ بینوا، عبدالروف، د افغانستان نومیالی، لومړی ټوك، داطلاعاتو وکلتور وزارت، دولتی مطبعه ۱۳۵۳ هـ. کابل.

٦ـ بینوا، عبدالروف، پښتونستان، کابل عمومی مطبعه، ۱۳۳۰ هـ کابل.

۷ـ پښتانه کوچیان، دپښتو څېړنو بین المللی مرکز، کابل، دولتی مطبعه ۱۳۶۰ هـ. کابل

۸ـ پیرمعظم شاه، تواریخ حافظ رحمت خانی پېښور: پښتو اکیډیمی، پېښور یونیورسټی، پبلك آرټ پرس، ۱۹۷۱ هـ. کابل.

۹ـ حبیبی، عبدالحی، دپښتو ادبیاتو تاریخ، لومړی ټوك، کابل: دولتی مطبعه ۱۳۲۵ هـ. کابل.

۱۰ـ حبیبی، عبدالحی، دپښتو ادبیاتو تاریخ، دوهم ټوك، کابل، دولتی مطبعه ۱۳۴۲ هـ. کابل.

۱۱ـ حبیبی، عبدالحی، پنجاه مقاله، داجتماعی علومو مرکز، کابل: دولتی مطبعه، ۱۳۶۲ هـ. کابل.

۱۲- ختی، افضل خان، تاریخ مرصع، (پونیورسیتی بك ایجنسی) ۱۹۸٤ ع کال .

۱۳- حلمی، محمدولی، دغزنی تاریخی جغرافیا، داجتماعی علوموم مرکز، کابل دولتی مطبعه، ۱۳٦۲ هـ . کال .

۱٤ - دافغان یاد، دمقالومجموعه، دهیواد مل په زیار، دکابل پوهنتون، ۱۳٦۰ هـ . کال

۱۵ - دامیر کروړیاد، د مقالومجموعه، دهیوادمل په زیار، دژبواوادبیاتومرکز کابل ،دولتی مطبعه ۱۳٦٤ هـ . کال

۱٦ - دپښتنوتولنیز-اقتصادی جوربښت، دجلات خان حکمتی په ادیت او سریزه ،دپښتوخیړنو بین المللی مرکز۱۳٦۲ هـ . کال

۱۷ - دراحت یاد، دمقالومجموعه، دهیواد مل په زیار، دکابل پوهنتون دژبواواد بیاتوپوهنځی ، ۱۳٦٤ هـ . کال

۱۸- درویزه، اخون ، تذکرة، الابرار والاشرار، پیښور، ادارهٔ اشاعت سرحد ۱۹٦۰ ع کال .

۱۹- دوړ، شیررحمن، (اضلاع، ایجنسی هاوقبایل ایالت پښتونستان) کابل: دقومونو اوقبایلوچارو وزرارت ۱۳٦٤ هـ . کال .

۲۰- دوړ، شیررحمن، معلومات مختصردربارهٔاقوام وقبایل ولایات سرحدی کشور، کابل : دقومونو او قبایلو چارو وزارت، ۱۳٦۳ هـ . کال .

۲۱- رشاد، عبدالشکور دخمکنیومیاعمر، داجتماعی علومو مرکزدافغانستان دعلوموا کادمی، کابل: دولتی مطبعه ۱۳٦۵ هـ کال.

۲۲- رشاد، عبدالشکور، لودی پښتانه، پښتوټولنه، کابل: (۱۳۳٦)هـ . کال.

۲۳-ساد، خیرمحمد، لرغونی آریائیان، دپښتوخیړنو بین المللی مرکز، ۱۳٦۳ هـ کال.

۲٤- سیال کاکړ، ولی محمد خان، پښتواو پښتانه په سهیلی پښتونخواکی، کویټه ۱۹۷٦ ع کال .

۲۵- شینواری، دوست محمد، د افغانستان ژبی اوتوکمونه، پښتوټولنه

(کابل : ۱۳۵٤ هـ .)

۲٦- شینواری ، دوست، د جرگی مجلې د دریم کال ۱۱- ۱۲- او ۱٤ گڼې :

۲۷- ظفر، کاکاخیل ، سید بهادرشاه، پښتانه‌دتاریخ‌په رڼاکی، (پیښوریو-نیورسیټی بك ایجنسی) ۱۹٦۲ع کال .

۲۸- عطایی ، محمد ابراهیم ، دپښتنی قبیلو اصطلاحی‌قاموس، د پښتوخیړنو بین‌المللی مرکزدولتی مطبعه ۱۳۵۸ هـ .کال .

۲۹- عطایی ، محمد ابرهیم ، خیل‌اوویش ، د اجتماعی‌علوموعلمی اوتحقیقی مرکزدافغانستان دعلوموااکادمی ،کابل ۱۳٦۰ هـ .کال .

۳۰- غبار ، میرغلام محمد ، افغانستان درمسیرتاریخ ،کابل: دولتی‌مطبعه ۱۳٤٦ هـ .کال :

۳۱- قاضی عطاءالله خان ، دپښتنوتاریخ ، اومړی ټوك ،کابل ۱۳۵٦ هـ .کال .

۳۲- کامل ، دوست محمد، خوشحال خان ختټك، اداره‌اشاعت سرحد، پیښور ۱۹۵۱ع کال .

۳۳- گنډاپور ، شیر محمدخان، تواریخ‌خورشیدجهان، (لاهور :۱۸٦۷ع) کال.

۳٤- محمدحیات‌خان ،حیات‌افغانی ، پښتوژباره ، دفرهادظریفی‌اوعبداللطیف طالبی، کابل: د قومونواوقبایلوچاروزارت ۱۳٦۲ هـ‌کال :

۳۵- ناغر، زردارخان، صولت افغانی ، کانپور، ۱۸۷٦ع. کال .

۳٦- هروی ، نعمت‌الله ،مخزن‌افغانی یاتاریخ‌خان‌جهانی ، دهاکه، ۱۹٦۰ع کال.

۳۷- هیوادمل، د محمد هوتك ژوند اومزار ، دبایزید روښان پوهنتون، د لوړواومسلکی تحصیلاتو مطبعه ۱۳٦۲هـ . کال .

۳۸- یوری ، گانکوفسکی ، د درانیانوامپراتوری، دپوهنوال دوکتور گل‌محمد نورزی ژباره، پښتوټولنه ۱۳۵۷هـ . کال .

39· H·J· Roverty' Notes On Afghanisṭan and Bal chistan' London' 1880·

40· Bellew: The Races Of Afghan'stan, Delhi' 1980·

41· Kandra and Bawas The History Of Muslim Rule In India, Jullunder Bhambri Printing Press 1976·

42· The Dictionary Of Paṭan Tribes' Army Headquarter Culcutta' 1910.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د دې اثر د لیکوال نور آثار په لاندې ډول دي:

الف: چاپ شوي آثار:

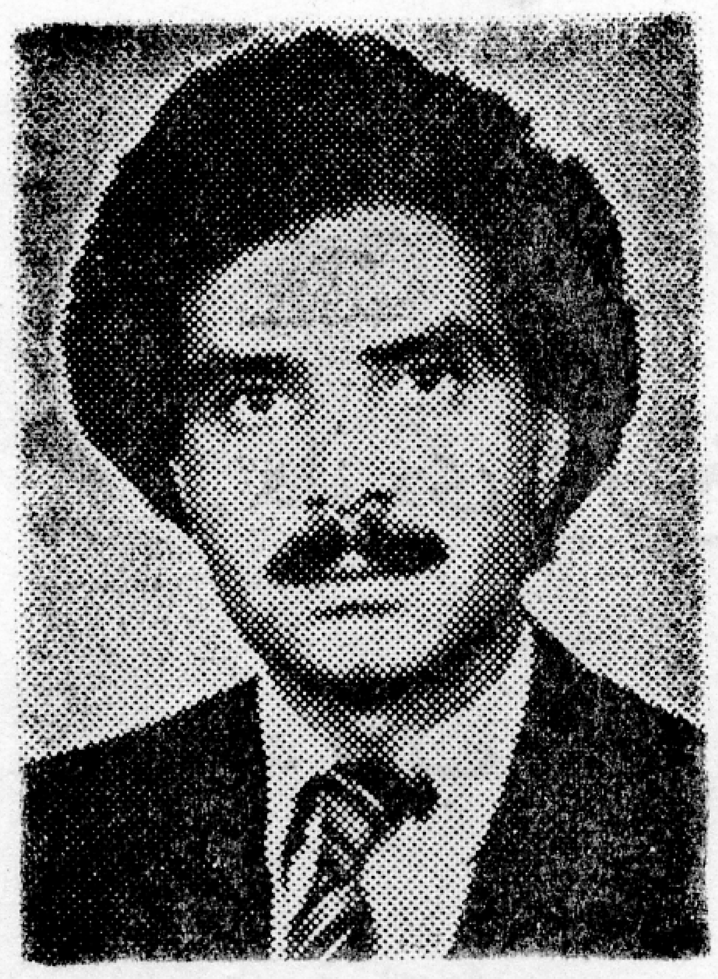
د کتاب لیکوال

۱- (د خوشحال خان خټک په نامه اثر ترجمه) چې د افغانستان د علومو اکاډمۍ له خوا د آریانا په مطبعه کې چاپ شوی دی.

۲- (د داود دی تاریخ ترجمه) چې د افغانستان د علومو- اکاډمۍ له خوا د آریانا په مطبعه کې چاپ شوی دی.

۳- حیات افغانی (د ښاغلي ظریفي سره ګډه او مشترکه ترجمه) چې د سرحدونو چارو وزارت "د نشراتو او فرهنګي چارو د ریاست له خوا د آریانا په مطبعه کې په دریو ټوکونو کې چاپ شوی دی.

۴- پښتني قبیلې چې همدا اوسني اثر دی او د علومو اکاډمۍ له خوا د ښوونې- او روزنې په مطبعه کې چاپ شوی دی.

ب. ناچاپ آثار.

۵- حیات حافظ رحمت خان، چاپ ته چمتو دی.

۶- شیرشاه او د هغه زمانه (د ښاغلي ظریفي سره ګډه ترجمه) د چاپ له پاره چمتو دی.

۷- سکهان او د دوی مذهبي لارښوونکي (ناچاپ)

هغه آثار چی د دی کتاب دلیکوال له خوا اهتمام شوی دی، دادی:

۱ـ ارغونی آریائیان.

۲ـ د پښتنو ټولنیز ـ اقتصادی جوړښت .

۳ـ خوشحال خان ختک او دده ادبی مکتب .

٤ـ ترکمی مرغلوی .

٥ـ د ساحوی ریسرچ د ستونزو او پرابلمو نود مقالو مجموعه .

٦ـ خوشحال خان ختک .

۷ـ داودی تاریخ .

۸ـ د ادب د تیوری اساسونه .

۹ـ سواتنامه

۱۰ـ امیر کروړ او رچند پښتو شاعران .

۱۱ـ د ننګرهار کرنیزه جغرافیه .

۱۲ـ د اقتصادی سیاست په رڼا کی د ټولنیزی ـ اقتصادی پرمختیا پلان جوړونه.

PROPERTY OF ACKU

(c) ketabton.com: The Digital Library

Pashtun Tribes

(paṣtaní qabilé)

by

Abdul Latif Talebi

Afghanistan Academy of Sciences
International Centre for Pashto Studies
Kabul, 1991

Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library